

Bibliotéka poučná a zábavná

vydávaná

„Dědictvím sv. Cyrilla a Methoděje“.

Veškerých Dědictvím vydaných spisů č. 49. na rok 1902.

Františka Slavatová
a doba její.

Napsal Alois Hruďička.

O úpadku stavu rolnického
a jeho záchraně.

Napsal Rudolf Vrba.

Katechismus
střídmosti a zdrženlivosti.

Vzdělal František Perůtka.
S proslovem od Josefa Šústala.

V BRNĚ 1902.

V kommissi u Karla Winikra v Brně, Bedřicha Grosse v Olomouci
a v Cyrillo-Methodějském knihkupectví (Gustava Francela) v Praze.

Františka Slavatová
a doba její.

Napsal Alois Hruďička.

O úpadku stavu rolnického
a jeho záchraně.

Napsal Rudolf Vrba.

Katechismus
střídmosti a zdrženlivosti.

Vzdělal František Perůtka.
S proslovem od Josefa Šústala.

V BRNĚ 1902.

V kommissi u Karla Winikra v Brně, Bedřicha Grosse v Olomouci
a v Cyrillo-Methodějském knihkupectví (Gustava Francela) v Praze.
Tiskem benediktinské knihtiskárny v Brně.

Na oslavu
převzácného 25letého jubilea
velikého papeže

LVA XIII.

Sv. Otcí Lvu XIII.
ku pětadvacetiletému jeho jubileu
papežskému.

o o o

Rok pětadvacátý již svitnul spasný,
co Krista náměstkem Tě zřídil Bůh,
kdy s pláštěm Piovým i jeho jasný
se dvojnásobně snesl na Tě duch:
Duch Hospodinův, kterým z bouře víru
lód Petrovu jsi vedl v přístav míru.

Rok pětadvacátý zří svět už svítit
to světlo s nebe, Tebou vzešlé nám,
a věhlasem svým život z víry nítit,
by pronikal svět, církev, dům i chrám,
by květem lásky zplálo země hloží
a všude vládlo království jen Boží.

Rok pětadvacátý Ti dáno vlásti
té říši nade všechny vznešené,
a jako pastýř dobrý věrně pástí
Své ovečky Ti Pánem svěšené:
co sám jsi neodvážil předvídati,
let Petrových dal Bůh Ti uhlídati.

Již slunce žití k večeru se bralo,
když v čelo církve postavil Tě Pán,
však poručil mu, aby neklesalo,
než posvátný boj bude dokonán:
tak stálo slunce proti Gabaonu,
než Josua, se dočkal boje skonu.

Ó nezapadej dlouho; sviť nám dále;
vždyť zuří znova pekla vztek a vzdor;
sviť jako maják na Petrově skále,
jak víry hlasatel a ctnosti vzor,
jenž bude věčně zářit dějinami,
i když už nebude Tě mezi námi.

Náš Otče svatý, ó jak jsme to šťastni,
že patříme k Tvé velké rodině,
k níž Cyrill, Method za syny kdys vlastní
přivedli otce v spásy hodině.
Ty miluješ nás, jak vše dítky svoje,
Ty znáš i naše stesky, naše boje.

Ó žehnej nám vždy náměstků Ty Páně,
ať slova Tvá se ujmou v národě,
by pravdou dospěl k blaha svého bráně
a k synů Božích pravé svobodě. —
Bůh vyslyší zas prosbu stádce Tvého:
Rač zachovati nám Lva třináctého!

Vlad. Šťastný.

Františka Slavatová

a doba její.

Obrazy z dějin katolické reformace
na Moravě a v Čechách.

Napsal

Alois Hrudička.

Františka Slavátová
112.

Předmluva.

Když řízením Božím dostalo se mi správy duchovní v Telči, k níž z nedalekého domova svého ode dávna vábily mne četné památky historické, byl jsem vybidnut laskavým slovem Jeho Excelence nejdůstojnějšího velepastýře svého Františka Saleského, abych, pokud možná, věnoval pozornost památkám po Františce hrab. Slavátové, která zvláště Telč oslavila životem svým a zahrнула dobrotou sahající až na doby naše.

Teprve však roku lonského bylo mi možná, vyhověti blahosklonnému pokynu i tužbě srdce svého a dle pramenů, pokud přístupny jsou, sestaviti životopis ctihodné služebnice Boží a to v souvislosti s dobou, v níž žila a působila, dobou to reformace katolické v Čechách a na Moravě.

Nemá ovšem spis tento býti dějepisem reformace této, nýbrž podati jenom několik významných obrazů z dějin doby té, z nichž by lid jako z historické čítanky čerpati mohl poučení o různých událostech a osobách, jež dějeprava strannická přechasto líčí ve světle klamném, chtějíc lid náš naplniti záští aneb aspoň nedůvěrou k církvi katolické. Ve spisu tom opakuje se leccos, co jinde již a snad lépe pověděno, avšak opakováním pravdy poznané lépe a hlouběji v paměť čtenáře se vtiskují; rovněž tak v tomto

spise a to v oddílu VI. tu i tam musilo se opakovati něco, co všeobecněji pověděno již v oddílu III., poněvadž oddíl onen zabývá se zvláště a podrobně činností Viléma hr. Slavaty, již dříve jenom povšechně bylo lze dotknouti se.

Děje se tak pro snadnější přehled a na lepší porozumění čtenářstva. Mimo prameny, jichž při práci této použito bylo a které ve zvláštním přehledu se uvádějí, poskytli mi pomoc a podporu P. T. pp.: archivář zámecký v Jindřichově Hradci Frant. Tischer, ředitel škol realních v Telči Karel Maška (zapůjčením některých knih z knihovny školní i z univ. knihovny pražské a vídeňské), kustos musea telečského řed. J. Tiray, professor a kons. rada Frant. Janovský v Brně (druhdy v Telči), slavný výbor Dědictví sv. Cyrilla a Methoda v Brně a j. Jim všem vyslovuji tuto upřímné díky!

Kéž by kniha ta skromným byla kaménkem v budově dějepřavy domácí, která nevnáší názory a směry právě běžné do dějin, nýbrž — ať vhod či nevhod — z nich vynáší pravdu na povrch, „neboť pravda osvobodí nás“ (Jan, 8, 31).

V Telči, v den 22. září (v den úmrtí ctih. Františky Slavatové) l. P. 1902.

Spisovatel.

Část prvá.

Rozvrat náboženský a politický v zemích českých (1526—1618).

I. Strany a sekty náboženské.

Chtíce vylíčiti život ctihodné Františky hr. Slavatové, která za neutěšených poměrů náboženských v XVII. století sama na sobě poskytuje vzor podivuhodný, kde a jak pravá reformace konati se má, musíme předeslati něco o poměrech náboženských a politických v Čechách a na Moravě za doby té a to již proto, že rodina Slavatova mnohem více než rodiny jiné zasahovala v boje náboženské a politické ve vlastech našich.

Že však, jak dějiny učí, události závažné a důležité — a takovou bez odporu bylo účastenství rodu Slavatova v díle reformace katolické v zemích našich — nebývají plodem okamžiku, nýbrž dávno napřed se připravují; nitky různé a vzdálené v jeden spojující svaz, nutno sáhnouti poněkud hlouběji do dějin domácích. Učiníme tak i z té příčiny, poněvadž doba ta příliš často líčena bývá barvami nepravdivými.

Porážkou, kterouž Čechům způsobili Čechové u Lipan (30. května 1434), potlačena jest radikální strana Táboritů a kompaktáta¹⁾ brzy na to (roku 1436.) prohlášená zavedla aspoň příměří u věcech náboženských.

Trvalého však míru nedocílono, ano Husitismus v jiných útvarech a stranách bujel dále.

Tyto různé strany náboženské byly:

1. Utrakvisté (kališníci), kteří u věcech podstatných aspoň z počátku s katolíky se srovnávali až na způsob přijímání Svátosti Oltářní a na to, že světili svátek J. Husa, někteří i mistra Jeronýma (ba v kalendáři jednom z roku. 1544. i svátek Jana Žižky se nachází), jež církev katol. za bludaře prohlásila a odsoudila. Tou měrou jednak duševní souvislost svoji s těmito bludaři, jednak i živý odpor proti církvi osvědčovali. Jak utrakvismus tento byl na újmu kázni církevní, patrnó z toho, že jak píše Slavata, podávali kněží pod obojí Svátost Oltářní lidem bez zpovědi a dítkám malým Svátostí tou přísluhovali, majíce v kalichu zvláštní „řápek“, aby dítky z kalicha cucati mohly. (!) Utrakvismus ten stal se z nenáhla širokým pláštěm, pod kterým se skrývaly nej-různější strany náboženské, svorné pouze v odporu proti katolické církvi.

¹⁾ Kompaktáta jsou úmluvy mezi sněmem církevním v Basileji a českými Husity. Úmluvami těmi povoleno mimo jiné užívání kalicha dospělým, pakliže věří, že Kristus Pán celý pod každou způsobou přítomen jest. Když později utrakvisté v té věci jinak drželi a mimo to i nemluvnatům Svátost Oltářní podávali, pozbyla již tím kompaktáta platnosti své a po přání samých nekatolíků konečně na vždy zrušena jsou.

2. Bratří čeští a moravští vzali učení svého část z Chelčického, část od Valdenských a Táboritů. Kladouce hlavní váhu na mravy a pěstující zdárně písemnictví české, jsou úkazem vskutku pozoruhodným v neutěšených dobách tehdejších. Později ku kalvinismu se přiklonili. Jako nadávkou dostalo se jim jména Pikartův.

K těmto českým stranám náboženským přibylly sekty cizí a to:

3. Lutheráni a kalvinci němečtí, kteří v Čechách i na Moravě našli pole až příliš připravené zmíněným zavržením autority církevní.

4. Menší sekty náboženské, jež sem a tam ojedinele vystupují, byly: Mikulášenci či Plačtívi, blouznivci, po sedláku Mikuláši (jenž pocházel z Vlášenic na Pelhřimovsku) snad jméno vzavše, kommunismus všeobecný zavésti usilovali. Po nějakou dobu i na Moravě a to v Kunštátě se objevili¹⁾; dále: Bratří habrovanští či lilečtí (dle hlavních sídel svých), kteří ze všech sekt nekatolických něco si vybravše, „Kristyány“ se nazývati chtěli. Zanikli po smrti náčelníka svého Jana Dubčanského z Habrovan.

Všechny tyto strany a sekty náboženské bibli za jediný pramen víry považovaly, každá ovšem po svém smyslu ji vykládající. Vyplniloť se u nich známé úsloví o bibli: „Hic liber est, in quo quaerit invenitque dogmata sua quisque.“ (Bible, toť kniha, v níž hledá a nalézá každý své věročlánky), ba sami vytýkali si navzájem nesprávný výklad bible. Tak na příklad Bratří

¹⁾ Tenora, Život P. Martina Středy. V Brně 1898, str. 51.

Habrovanským vytýkají, že Písmo „falšují“.¹⁾ Opustivše vesměs autoritu živou církve učící, vydali se jako na bahno plné bludiček.

Na základě těchže zásad vynikli ještě t. zv. Novokřtělenci, za jichž původce se má Němec Tomáš Münzer, tvrdíce, že křest má znova ve věku dospělém udělati se těm, kteří přijali jej hned po narození. Mimo to podobně jako Mikulášenci obecnému kommunismu hověli. Usadili se zvláště na Moravě jižní. Později i do Čech vnikli, ba sami katoličtí páni na statcích svých drželi je pro jejich pracovitost a dovednost. Tak v Hradci Jindřichově. Udrželi se v zemích našich až do konce 16. století.²⁾

Na severozápadních hranicích Čech i stopy Šwenkfeldských se nacházejí.

Papežský legát Jan Vescovo r. 1573. jmenuje v listě svém do Vlach poslaném mezi sektami náboženskými zemí našich též Trinitáře, dokládaje, že co do stran náboženských je to hotový Babylon,³⁾ a jiný pramen (Postilla) praví: „Sekt jest tolik, až by téměř celá hodina k běžnému jich pojmenování nestačila. Všichni se Kristem zastírají, pravou církví a pravdou se vychloubají, jiné do pekla strkají.“ A jinde píše se: „Takové

¹⁾ Winter, Život církevní v Čechách v XV. a XVI. století. V Praze 1896, I. 383.

²⁾ Týž, I. c. I. str. 311. — Důkladně o Novokřtělencích moravských jedná: A. Wolf, Geschichtliche Bilder aus Österreich I. a Dr. Hošek, Novokřtělenci na Moravě.

³⁾ Týž, I. c. I. str. 313.

jest mezi nimi záští, že jedni druhých až do oupadu haněti nepřestávají.“¹⁾

Tyto sekty od sebe se různící, ba proti sobě zuřivě zápasící, — kališníci na příklad Bratry mnohem krutěji stíhali než katolíci — domáhaly se vším úsilím svobody, ba nadvlády, držíce se moderních zásad, dle nichž majorita (většina) právem či neprávem vlásti má minoritě (menšině). Takové snahy jeví se již za králů Jiřího Poděbradského a za slabých nástupců jeho Vladislava a Ludvíka (1457—1526). V čele hnutí toho stála vždy šlechta. Shledavši totiž ve zmatcích náboženských vhodnou příležitost k rozmnožení moci své na úkor moci panovnické i na rozmnožení majetku, převalnou většinou počala hájiti zájmů protikatolických, přiklonivši se, když toho sobecký prospěch vymáhal, v té věci i k lidu obecnému a hledíc ho po dobrém či po zlém získati pro věc svou.

Lid český ocitl se nyní pod jařmem dvojm: k nevolnictví hmotnému přidalo se i nevolnictví duchovní, náboženské. Kdyby nebyl lid pány nucen, snad by ani nebylo došlo ke hnutí tak rozsáhlému proti víře zděděné, ani ke smutným toho následkům. Znenáhla nestačilo již to, co kompaktáty bylo povoleno, neboť když císař a král Ferdinand I. opět vymohl v Římě (roku 1564.), že kalicha užívati dovoleno dospělým v Čechách i v zemích sousedních, již to nestačilo kališníkům, poněvadž vždy více od nauky obecné se odchy-

¹⁾ Winter, I. c.

lujíce, přilnuli znenáhla k učení Lutherovu a Kalvínovu.

Zřejmě se to ukázalo. Když arcibiskup Ant. Brus (o němž níže) učinil konsistoři jejich, tak zvané dolejší, oznámení o povolení kalicha, vzkázala mu tato, list arcibiskupův ani nerozbalivši, že nic jim po tom není.¹⁾

Po došlém z Říma povolení přijímání pod obojí způsobou sice se rozšířilo a podáváno tak po drahnou dobu, ale přece nenastal kýžený mír. Jedněm — utrakvistům — bylo to málo, druhým — katolíkům, aspoň některým — zase mnoho a že ani tentokráte nedošlo k žádoucímu zemi tak potřebnému pokoji, toho dlužno svrchované litovati. Dějiny české zcela jiný směr by měly a národ český nebyl by tak nešťasten! Navyklať si strana protikatolická pod pláštíkem „sub utraque“ (podobojí) krytí vždy více a více názorův odchýlných a ani jesuité, králem Ferdinandem I. r. 1556. do Prahy povolání (o jejichž činnosti níže bude řeč), nedovedli zastaviti dalšího postupu tak zv. utrakvistů na srázné cestě k čirému lutheránství a kalvínství.

¹⁾ Borový, Ant. Brus, arcibiskup pražský. V Praze 1873, str. 47.

II. Poměry náboženské v Čechách za panovníků: Ferdinanda I., Maximiliana II. a Rudolfa II. (1561—1612).

Po 140leté osiřelosti roku 1561. dosedl na uprázdněný a všech téměř důchodů zbavený prestol arcibiskupský v Praze Ant. Brus z Mohelnice (1561—1580), ale ani vzorné biskupování jeho záhubného rozvratu nezdrželo. Nalezlť biskup nový českou vinici Páně zpustošenu velmi, avšak podporován jsa králem Ferdinandem a kněžstvem svým, zvláště řeholním, mnoho učinil na rozkvět pokleslé církve.

„S vytrvalostí bezpříkladnou“, dí o něm životopisec, „s mírností neomrzelou a spravedlností nestrannou po 19 let spravoval církev katol. v Čechách. Skvěl se výtečnými vlastnostmi ducha a mnohými znamenitými skutky proslavil jméno své . . . Po příkladu předchůdce svého svatého Vojtěcha neznal bázně a nepřál si odpočinku u vykonávání posvátného úřadu svého, vždy bedlivě na strážci trvaje, aby zbloudilé přivedl na pravou cestu a rozplašené stádece shromáždil pod vítězný prapor kříže Kristova.“¹⁾ Takéúčastnil se církevního sněmu tridentského, jehož usnesení dle možnosti hleděl v oboru svém uskutečniti.²⁾

Nástupce a krajan jeho Martin Medek (1581—1590) zavedl v Čechách kalendář t. zv. Gregoriánský, při tom na císaři toho se domá-

¹⁾ Borový, l. c. str. 228 a 229.

²⁾ Velikou chválu vzdává mu pohrobním nápisem latinským známý učenec český Petr Codicillus.

haje, aby zamezil pohoršlivý pro katolíky obyčej v kalendářích jako svátek uváděti den Jana Husa. Postaral se o přenesení ostatků sv. Prokopa ze Sázavy do Prahy. Působil seč byl o povznesení církve, obzvláštní přísností naléhaje na zlepšení kázně v duchovenstvu ve smyslu dekretu sněmu tridentského. O něm týž dějepisec se vyslovuje: „Nesnadný byl úkol jeho a těžké boje bylo mu podstoupiti s odpůrci. Avšak s myslí neohroženou plnil povinnosti své; důvěra v Boha sílila jej v utrpeních a protivenstvích. Neunavná horlivost pro spásu duší dovedla i v trudných poměrech zachovati vážnost církve katolické v Čechách, zjednati platnost moudrým zákonům jejím a uchovati ji větších pohrom, jež jí chystala zloba nepřátel.“¹⁾

Pohříchu nedostávalo se horlivým velepastýřům žádoucí podpory se strany vlády, kteráž ovšem z příčin politických brala ohled na zmáhající se strany nekatolické. Proto nepodařilo se ani dvěma těmto velepastýřům provésti potřebnou visitaci rozsáhlé diecése, až teprv arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé (1592—1606) dílo toto podnikl, o čemž podal i zprávu do Říma, kamž sám pro chorobu odebrati se nemohl. Zpráva ta radostná nebyla, neboť v té době na 200 far v Čechách protestanté již katolíkům odebrali (v Praze bylo tenkrát 6 a na venkově pouze 330 far katolických); množství far pro veliký nedostatek kněží bylo neosazených, a věřící vydáni v šanc svůdcům lutheránským, „kteří

¹⁾ Borový, Martin Medek, arcibiskup pražský. V Praze 1877.

nikoho nesnášejí, kdož jinak než oni věří, jinověrce kde a jak mohou vyhánějíce a statky jim berouce,“ jak vysvítá ze zprávy souvěké.¹⁾ Též stěžuje si arcibiskup ve zprávě své do klášterů vyňatých z pravomoci jeho a dožaduje se uvedení řádu kapucínského do Prahy, což se i skutkem stalo. R. 1599. první členové řádu toho, vedeni sv. Vavřincem z Brindisi, usadili se na Hradčanech.

Velikou hlízou, hubící všecku úspěšnou správu církevní také bylo, že nesvědometí kollátoři (či jak bychom řekli nyní: patronové kostelův a far) nejen obsazovali fary duchovními víry a mravnosti podezřelé, ze kterých přečasto zpupnost panská nadělala prodajných sluhů, úplně zapomínajících na stav a důstojnost, ba i mnohá místa, z lakoty osvojivše si důchody s nimi spojené, nechávali prázdná. Činili takto nejenom kollátoři nekatoličtí, nýbrž bohužel i katoličtí, jak to zejména víme o některých pánech slavného jinak rodu Rožmberků. Tak i kapitolu vyšehradskou obrali páni katoličtí. Zalíbili se jim mezi 4 články pražskými, jež kdysi kališníci sestavili, nejvíce ten, který jednal o chudobě duchovenstva; nikoliv z úcty k chudobě, nýbrž z hamížnosti nejen o statky nadbytečné, ale i o potřebnou výživu oloupili duchovenstvo české.²⁾

¹⁾ Více o tom: Winter I. c.

²⁾ Když pak katolíci se vzpamatovavše žádali, aby jim po právu vráceno bylo jmění zádušní, by se ho použilo k účelům, k nimž vlastně bylo ustanoveno (pocházelť veškeré nadační jmění, zvláště v Praze, z doby předhusitské), tu se protestanté vši mocí vzpírali, berouce z toho nový ač neoprávněný důvod ku stížnostem. (Dr. Rezníček, Bílá Hora. V Praze 1895.)

Ba stalo se tak i se sídlem arcibiskupovým v Praze. První biskupy pražské po novém osazení stolce tamního musil chtěj nechtěj vydržovati řád křižovníků, t. j. nucen byl vládou obrati si je i proti řádu kanonickému za velmistry. Když po smrti arcibiskupa Zbyňka — jenž slaviv i synodu církevní a právě maje povýšen býti na kardinála, zemřel r. 1606., — nastoupil hr. Karel Lamberk, nastaly o výživu jeho vinou dvora takové obtíže, že mu bylo trpce naříkati listem císaři poslaným, „že v pravdě nemá z čeho býti živ!“ Arcibiskup tento, většinou churavý, zemřel již r. 1612. —

Nástupcem Ferdinanda I. stal se Maximilian II. (1564–1576), jenž nápadně se klonil k německému lutheranismu. Z toho již za živobytí otcova trapné vznikly neshody v rodině panovnické, nicméně Maximilian stav se sám panovníkem, ač nezřekl se zúplna katolických tradic rodu habsburského, přece byl, jak bychom nyní řekli, plným liberálem, maje mezi duchovenstvem svým dvorským také duchovního ženatého vyznání lutheranského.¹⁾ A tu ovšem rostly vyhlídky a naděje dalších ústupků v náboženství.

¹⁾ Dlužno vytknouti nesprávnost téměř všemu spisovatelstvu našemu, že nečiníc rozdílu mezi duchovenstvem církve katolické a vyznání nekatolických, všechny duchovní — snad bez úmyslu určitého — nazývá kněžími. To nesprávně jest: neboť tam, kde zavrhlí svátost svěcení kněžstva, nemůže důsledně býti kněžstva ani kněží, leda kazatelův nebo duchovních; jenom duchovním církve katolické, kteráž má obět i svátost svěcení kněžstva, přísluší název kněží, t. j. obětníkův.

K tomu pojily se snahy stavů českých posilniti a utvrditi moc svoji politickou na úkor svrchovanosti panovnické, proti čemuž vlada všech panovníků českých, Ferdinandem I. počínajíc, tu důrazněji tu chaběji, ale vždy důsledně se vzpírala. Maximilian chtěje získati pokoj aspoň po stránce náboženské, na sněmu r. 1567. vyhověl přání t. zv. podobojích na zrušení kompaktát.

Bylať kompaktáta zbudována na základě ještě katolickém, že však t. zv. utrakvisté dávno již půdu katolickou opustili, přijavše z části bludy Lutherovy, z části — a to zejména Bratří — bludy Kalvinovy, nemohla jim ovšem kompaktáta stačiti, pročež sami o zrušení jich a vyloučení ze zákonů zemských usilovali. Proto již nezaluhovali jména „pod obojí tělo a krev Páně přijímajících“, poněvadž částečně — Kalvinci — ani v předpodstatně svátostné nevěřili a kněžstvo řádu apoštolského zavrhlí. Jsouce pak sjednoceni aspoň v odporu (protestu) proti katolíkům, zaluhují jména „protestantův“. Nuže, tito protestanté uměli dobře využitkovati tísně císařovy jak finanční tak politické. A tak vymohli na něm schválení tak zv. konfesse české, dále ustanovení konsistoře po své chuti a volbu tak zv. defensorů čili obhájců zájmů svých.

Konfesse ta byla ovšem vyznáním víry, ale jak jméno její svědčí, nikoli obecné víry, nýbrž upravené dle tužeb protestantů českých. Sněmovníci katoličtí významně ji nazývali konfessí „německou“, poněvadž v Augšpurku německém měla původ. Bylať pak pověřena autoritou velmi

vrtkavou a pochybnou a to stavů protestantských, kteří samozvaně si zahráli na dogmatiky! ¹⁾

Když cizí vyznání v Čechách obdrželo právo, není divu, že se tu nyní mnohem více zmáhal také živel cizí, jenž beztoho i u dvora Rudolfa II. (1576—1612) až přílišně docházel opory. Mnoho cizinců — píše současný kronista — dere se do Čech a zde se zakupují i úřadů nabývají, neumějíce ani 3 slova česká; kde před 10 lety česky se kázalo a učilo, děje se nyní po německu. ²⁾ Avšak málo toho dbala šlechta sobecká, sama berouc na se cizí mrav a jazyk. Vždyť protestanté čeští svými styky se souvěrci v Německu usnadňovali tento příboj ducha německého k nám.

Rudolf byl celkem chladný a lhostejný v otázkách náboženských. Jen když se obával, že z toho vzejde újma jeho moci panovnické, vzchopil se k činnosti nějaké. Tak vysvětliti lze jeho mandáty proti Pikartům (bratřím českým) a snahy, omeziti moc stavů v Čechách i na Moravě.

Velmi vhod přišel protestantům neblahý a tuhý spor Rudolfův s bratrem jeho arciknížetem Matiašem, jenž, dovolávaje se churavosti císařovy, již za živobytí Rudolfova chtěl býti ustanoven nástupcem jeho. Rudolf zdráhal se toho; tu jal se Matiaš vyjednávat s nespokojenými stavy

¹⁾ Konfesse česká byla vlastně formulí politickou ligy protikatolické na obhájení svobody náboženské a výsad stavovských. (Chlumecký, Zierotin und seine Zeit.)

²⁾ Chlumecký, K. v. Zierotin und seine Zeit. Brünn 1862. Str. 855. (Citát z Pavla Skály ze Zhoře.)

v Čechách, na Moravě i v Uhrách, a ti byli ochotni přispěti mu proti císaři, arcit' nikoliv zadarmo. Musil' se Matiaš zavázati, že bude povolnějším k tužbám jejich náboženským a politickým, čehož na Rudolfovi marně se domáhali. Rudolf konečně, vida nezbytí, smlouvou v Libni u Prahy ujednanou uznal Matiaše za čekanca „království Českého“, sám prozatím — aspoň dle jména — králem zůstáváje. Byl' ubohý císař asi dosti skrušen tímto během událostí a tu zdála se býti protestantům chvíle příhodná, aby naň dostoupili opět. I učinili tak, předloživše mu ve 25 člancích soubor všech svých tužeb a záměrů na uspořádání svých záležitostí náboženských a žádajíce, aby císař tak zv. majestátem vše jim potvrdil. Rudolf většinu článků schválil, jiné však odložil do sněmu příštího, avšak to stranu odbojnou neuspokojilo. Získavši souhlas stoupců svých nejen v zemích koruny české, nýbrž i v zemích německých, usnesli se, že nastoupí branný odpor čili defensi proti nepovolnému panovníku. Skutečně též mužstvo ozbrojené do Prahy svoláno.

Defense ta měla, jak říkali, sloužiti jenom na obhájení náboženství jejich, ale vlastně, jak píše Slavata, sloužila k tomu, aby nové a cizí učení kalvínské, dosud v Čechách neuznané, proti víře katolické nejen také v Čechách zavedeno, nýbrž i upevněno bylo. Proto k defensi nepřistoupil nikdo z katolíků, lidu obecnému pak pravá podstata defense, čelící mimo to na upevnění nadvlády šlechty, nebyla povědoma. Směr, kterým se nesly snahy jejich, i z toho vysvítá,

že nečekajíce ani na majestát, o své újmě rozesílali po celé zemi patenty o kontribucích, kteréž významně, s jakousi demonstrací datovali na den památný Jana Husa! Tu konečně Rudolf z nucení jim majestát podepsal a vydal, čímž dostalo se nespokojencům stvrzení konfesse české i správy církevní, již za Maximiliana II. ujednané.

Majestát vůbec jest listina, kterouž králové čeští svým zemím udíleli jistá práva a svobody. Majestát, o nějž běží tuto, jest listina, kterouž císař a král Rudolf II. dne 11. června r. 1609. českým stavům nekatolickým potvrdil tak zvanou konfessi českou (z roku 1575.) a odevzdal jim správu „dolejší“ konsistoře, jež dosud byla pod pravomocí arcibiskupovou, i škol vysokých a povolil ze všech 3 stavů strany „pod obojí“ jmenovati 30 defensorů (obhájců), o čemž níže obšírněji. O budování kostelů stanovil majestát, že protestanté smějí si kostely budovati, ale že by to činiti směli též na půdě katolických pánů duchovních a na farách patronátu královského arcibiskupovi ponechaného, o tom v něm výslovného ustanovení nebylo.

Majestát tento nepřinesl vůbec očekávaného uspokojení.¹⁾ Mnoho neshod vzniklo již z ne-

¹⁾ »Rudolfův majestát budí v nás trpké vzpomínky na jednu z nejstrastnějších krisí, kterými se kdy vlácel národ náš. Lidem mělkým, povrchním jest majestát symbolem pokroku a výronem osvícenosti; jest jim prospěšným, pracně prosekaným průlomem v hradbě středověkých předsudků, jimž si našly průchod paprsky dlouho utlačované svobody svědomí. Kdo však přesně rozlišíti dovede svobodu od nevázanosti, křesťanské sebezapření od samolibého ctění vlastních výmyslů, ten snadno

jasného znění jeho, a tak v samé konsistoři dolejší úplně stavům světským podřízené nesvornost mezi stranami trvala i po majestátě. Brojiliť Bratří proti Lutheránům a naopak, zvláště potupnými hanopisy.

Ba sami pánové nad dolejší konsistoři, stavové „pod obojí“, měli k ní vážnost pramalou, což poznati lze z úsudku jejich, roku 1609. na sněmě pražském proneseného: „Jsou mezi nimi (v konsistoři) lidé nehrubě učení, artikulů víry nepovědomí. Bludové sekt jsou jim neznámi, neb oni sami sektou jsou, nemajíce certam analogiam fidei (jistého pravidla víry): dnes na př. chválí papeže, slouží mši, zítra zase jsou proti všemu a tak horké i studené, sladké i hořké, z jedněch úst vylévají.“¹⁾ Ve straně pod obojí nastal úplný rozklad. Nevěděliť mnozí, co jsou a čí jsou.

v majestátu pozná cestu ku zbahnění poměrů náboženských.«
J. Sahula: Význam majestátu z r. 1609. v časopisu: »Rádece duchovní«. V Praze 1902.

¹⁾ Winter, l. c.: »Kdo ve sporu o stavění kostelů měl pravdu, jest na bíledni: dle psané litery protestanté práva neměli; ti podoboji, kteří si majestát sami sepsali a císaři k podpisu předložili, v té příčině neužili dosti zevrubných světlých slov.« I. 258. — V podobném smyslu o tom i jinde čísti lze. (Bajky o jesuitech. Autor. a doplněné vydání, pořádané vzdělávací knihovnou v Praze 1902, str. 231.) — Předpisy církevní o pochování nekatolíků však jesuité, někdy příliš stroze vykládali a prováděli, což ovšem způsobilo hořkosti, jichž by jinak bylo lze se uvarovati, kdyby se bylo dbalo právní zásady, že zákon z pravidla nepůsobí zpět. Byliť jesuité jenom lidé, z nichž někteří neuzili také moci řádu svého na záhubu celku, podavše tím nepřátelům vítanou zbraň. (Krásl, Arnošt hr. Harrach. V Praze 1886.)

Zlé nesnáze konsistoři čím dále tím více působili též souvěrci němečtí, kteří na újmu jazyka českého nyní v Praze i jinde směleji se usazovali. Vyšší stavové přáli tomu, ano dostalo se Němcům hned po majestátu několik kostelů v Praze, ba jiné ještě kostely ze sbírek po celé říši konaných si budovali. První kázání v Praze po majestátě konané bylo německé! Též do Kutné Hory, ano i do konsistoře dolejší Němci se dostali. Ruku v ruce s protestantstvím hrnulo se tedy do Čech i němectví a nesprávně jest obvyklé tvrzení, že teprve po bitvě bělohorské s katolicismem se šířícím i němectví k nám přišlo. Mohouť, ano mají u věci té protestanti skroušeně říci: „Mea culpa!“ Ubíraliť oni půdy jazyku a národu českému chvatnou měrou.

Že katolíci majestátu málo dbali, omlouvali i tím, že byl vynucen na císaři a tak pronášeli se někdy prudce velmi i s kazatelen. Protestanté zase jako na odvetu proti katolíkům nejenom kázali, nýbrž i knihy jejich, zvláště v klášterních knihovnách, ničili a pálili. Mimo to vydávali proti katolíkům a zvláště proti jesuitům zlojné hanopisy, uvádějíce v nich, jak Slavata dí, i spisovatele, jichž nikdy ani na světě nebylo.¹⁾

Za poměrů trudných po hr. Lamberkovi, jehož byl již suffraganem, nastoupil úřad arcibiskupský rázný opat strahovský Jan Lohelius (1612—1622), neohrožený zastánce katolické víry a církve. Za něho udál se onen hrozný čin, jenž byl jako heslem k výbuchu války 30leté: vy-

¹⁾ Winter, Život církevní v Čechách, I. str. 248.

hození místodržících z okna hradu pražského, o čemž na jiném místě více bude pověděno.

Vytýká se tomuto velepastýři bezohledná ráznost jeho a přísnost ve prospěch věci katolické a pak, že byl Němec.

Co do ráznosti řídil se asi Lohelius jakož i jiní katolíci velmožové čeští přesným výkladem tak zvaného majestátu, z něhož odvozoval právo na statech církevních a těch královských, jichž patronát od krále mu byl postoupen, brániti úsilovně protestantismu. Proto schválil a svojí autoritou kryl jednání opata broumovského.

V Broumově totiž na území klášterním nekatolíci poddaní, když musili vrátiti katolíkům kostel neprávě zabraný, jali se — a to, jak vypravuje současný dějů těch svědek Vilém Slavata — dřívím a jiným stavivem klášterním, budovati proti zřejmé záповědi opatově kostel nový. Mimo to si již také povolali kazatele lutheránského. K tomu dle znění majestátu Broumovští práva neměli.

Opat stěžoval si u císaře Matiaše. Ten pak vyžáдав si z Broumova zprávu, kázal stavbu zastaviti. Lutherští však neposlechli, ani žádné zprávy neposlali, ano v odporu svém jsouce posilněni od defensorů, ve stavbě pokračovali. Na opětnou stížnost opatovu císař uznal jednání lutheránů broumovských za nesprávné, kázal kostel téměř již hotový zavřiti a klíče uložiti na kanceláři české v Praze.¹⁾ Když ani nyní ne-

¹⁾ Dle jiných pramenů došlo prý k zavření kostela toho teprv r. 1622.

uposlechli, byli původcové zjevné vzpoury té v Praze uvězněni.¹⁾

Podobně dělo se ve Hrobech na panství arcibiskupském, kdež protestanté návodem městského písaře Freunda zaujali kostel katolický pro svoji bohoslužbu. Když to arcibiskup zakázal, jali se stavěti nový kostel a to na statku rovněž duchovním jako v Broumově, k čemuž též dle znění majestátu oprávněni nebyli. Po dlouhém soudu konečně Hrobští uposlechli a rázný arcibiskup Lohelius dal modlitebnu akatolickou zbořiti, snad aby podnětu k žalostným sporům na očích nebylo. Právo patronátní, jež mu panovník udělil i na tak zvaných statcích komorních, oprávněovalo, ano zavazovalo jej vůbec jako církevního knížete katolického dávatí na fary uprázdněné a z větší části katolíkům odňaté kněze katolické a obročí, o něž církev obrali nekatolíci, zase jí vrateti. Nad to také mohl snad jako jiní dovolávati se tehdejší běžné zásady: „Cujus regio, istius religio“ (Čí území, toho jest náboženství). Či snad měl on i jiní páni katolíci — a bylo jich beztoho velmi málo — vlivu svého používati k tomu, aby to, co po jejich přesvědčení bylo nesprávným, ba škodným, dále potrvalo!?

¹⁾ Když r. 1618. nastoupila vláda direktorů, bylo prvním činem jejím propustiti broumovské, ale s nimi propustili také pověstného dobrodruha Hoka, který jako tajemník zesnulého pána Voka z Rožmberka zapleten byl v pikle, jimiž kníže Kristian Anhaltský rod habsburský připraviti chtěl o země české. Byltě patrně direktorům člověkem velmi nepohodlným. (Více o tom: Řezníček, Bílá Hora, I. str. 28.)

Co do výtky druhé, byl Lohelius ovšem Němec rodilý z Chebu a nepřipadá nikomu rozumně tvrditi, že by velepastýř neměl znáti jazyka lidu svého — škody veliké vzešly již církvi, kdykoli zásady té šetřeno nebylo; — avšak proč ti, již líčí doby ty, mlčí obyčejně o němectví strůjcův a vůdců hnutí protikatolického v Čechách a to Matiaše Thurna, jenž ani při zločinu vyhození — mluvě německy — nezapřel německé svojí národnosti?! Nevyčítá se němectví ani Kolonovi z Felsu,¹⁾ jenž proti zemi české spolků vyhledával v německém Sasku a korunu českou proti králi zákonnému hleděl zadati napřed německému kurfirstu saskému a pak známému Bedřichu falckému, rovněž Němci!?. Mimo to při tehdejších nedostatku katolických kněží českých bylo někdy velmi těžko, zejména na úřad velepastýřský najíti kněze, jenž by i po stránce jazykové byl úplně vyhovoval.²⁾

Avšak již vratmě se k dějům politickým. Císař Rudolf chtěl zajisté povolností svou ke stavům protestantským zameziti, aby nepřidali se k Matiašovi, ale bylo málo víry v pevnost usnesení jeho. Nelze tu šíře líčiti, jak těžce nesl Rudolf jednání stavů českých i moravských, v němž veliké viděl pokoření královského maje-

¹⁾ Kolona (Colona z Felsu [Völsu]), padl v boji proti Buquoyovi r. 1620.

²⁾ Též vytýkají Lohelioví, že si bezohledně počínal v některých klášteřích, jež visitoval, představené sesazuje a na místo nich jiné ustanovuje. Činil tak v klášteřích řádu svého prae-monstratského a to jen ku docílení lepší kázně řeholní. Kdyby nebyl jednal tak, tíž snad posuzovatelé vytýkali by mu nedbalost!

státu. I uposlechnuv nemoudré rady ctižádostivého bratrovce svého arciknížete Leopolda, jemuž vůbec přál a chtěje se vymstiti stranníkům Matiašovým i splácejí jaksi stavům, co oni najímajíce vojsko proti němu začali, povolal vojsko ¹⁾ v Pasovsku bavorském najaté (5000 pěších a 1500 jezdců) do Čech, které kruté zde páchalo ohavnosti. Tím zášť proti katolíkům zvláště v Praze, kdež zle řádili Pasovští, roznícena měrou povážlivou, neboť jsouce dosud věrni zákonnému králi svému Rudolfovi, byli katolíci obviňováni, že souhlasí se záhubným počínáním najatého vojska. Lůza pražská nedbajíc nepravdy obvinění toho, kteráž nepravda později i soudně dokázána, vybíjela kláštery a domy katolické.

Ve slepé vášnivosti své všude věřili žoldněře pasovské, zvláště za to majíce, že se ukrývají v kláštorech. Pročež hrnuli se napřed na klášter jezuitský, odtud pak na klášter františkánův u Panny Marie Sněžné, v němž žilo tehda 14 řeholníků. Tu lupičové všechny povraždili. Nic nespomohlo úpěnlivé volání o pomoc, vrahové do ubohých řeholníků střileli, aneb železnými cepy je ubíjeli, ba umírajícím uřezávali uši a nosy i jiné hnusné ukrutnosti na nich páchali. Kněze Bartoloměje zabili, an právě sloužil mši svatou, ba neušetrili ani nemocného kněze Šimona; svaté hostie zneuctili, oltáře a sochy rozbili, pak celý klášter vyloupili a oblekše se v ukradená

¹⁾ Vojsko to prý bylo připraveno s vědomím Rudolfovým Leopolda provolati králem, kterýžto úmysl nazývá Slavata »příliš povětrným a beze všeho gruntu«. (Paměti.)

roucha posvátná, že právě byl masopust, po hospodách v nich šašky tropili. ¹⁾

Tak slepá zášť protikatolická proměnila lid pražský vpravdě ve sběr krvelačnou. Zohavená těla povražděných mnichů po tři dny ležela pohozena ve zbořeném klášteře, až pak péčí zbožné paní Sternberkové napřed v klášterním ochoze, později v kapli sv. Michala pohřbena jsou. Chrám pak zpustošený teprv r. 1625. kardinal Harrach zase k bohoslužbě posvětil. ²⁾

Nešťastný ten vpád vojska pasovského, jenž snad největší byl chybou v řadě ostatních politických chyb Rudolfových a vpravdě začátkem konce jeho, velmi uškodil věci katolické a hnul myslmi netoliko v Čechách, nýbrž i na Moravě, čehož dokladem jest opatření, které učinil sněm moravský na návrh pána Karla Žerotína. Vypravenoť 4000 mužů a položeno do měst na pomezí česko-

¹⁾ O nelidském řádění pobouřené luzy pražské mluví též Chlumecký: »Karl v. Zierotin und seine Zeit«. O nerozhodnosti a dvojakosti v chování vůdců českých, kterou na jevo dali při onom vpádu vojska pasovského, píše Žerotín Václ. Budovcovi: (Vymlouvalit se stavové, že prý na obranu země jim nelze svolati schůze veřejné a o něčem se usnášeti bez svolení králova) »Když tomu tak jest, jak to přišlo, že jste (když běželo o majestát) obsadili Prahu proti vůli králově, ba přes jeho zákaz, že jste shromáždili se i na místě neobvyklém, na radnici pražské; jak to přijde, že jste vysílali posly své na potupu císaře k cizím panovníkům, že jste uzavírali spojení i se zeměmi sousedními a konečně vynutili na císaři list, kterýmž povolil vám vše, čeho dosud vytrvale odpíral!?»

²⁾ Ekert, Posvátná místa král. hlavního města Prahy 1884. II str. 60, 61.

moravském, do Telče, Dačic a Slavonic. ¹⁾ Obávalť se prozíravý Žerotín, že císař pomocí vojska toho snad i Moravy se hodlá opět zmocniti, kterouž, jak již pověděno, musil postoupiti nenáviděnému Matiášovi.

Vojsko moravské se s pasovským sice ne-utkalo, ale celá výprava, spojená s neslýchanými ukrutnostmi, Rudolfovi jenom více odpůrců přidělala, takže mu nezbylo než povoliti konečně Matiášovi a vlády se odřici. ²⁾

Dne 23. května r. 1611. byl Matiáš korunován na království české. Rudolf pak pádu toho dlouho nepřežil, zemřel r. 1612. a po smrti jeho stal se Matiáš i císařem německým.

¹⁾ Ozvěnu toho nacházíme též v rýmované kronice jihlavské, v nížto se čte: »Ein böse Post kam auch daher — in die Stadt wegen der Passauer — wie sie gar übel handeln täten — Es kam hieher ein grosses Schrecken; — wie die Passauer her rücken täten.« (Schriften der histor. statist. Section in Mähren, XII. Band, S. 35.)

²⁾ Publička vypravuje, že prý Rudolf mezi slavností korunovace Matiášovy uchýlil se do své bažantnice při hradě pražském, aby ušel ruchu a hluku slavnostnímu a zvolal: »Praho nevděčná! Já jsem povýšil tě a ty zapuzuješ dobrodince svého! Pomsta Boží zastihniž tebe, ano kletba ať zachvátí zemi celou!« (?) — Velice Matiáše v záměrech jeho podporoval Václ. Kynský pán na Chlumci, ze zášti osobní stav se odpůrcem Rudolfovým. Však ani Matiáši nebyl přítelem upřímným, sobecky užívaje postavení svého ku rozmnožení statků. Při vpádu pasovských vyznamenav se, povýšen jest do stavu panského Dle některých historiků popouzel prý sám arcikn. Leopolda k nešťastnému tažení do Čech, jehož neblahý konec předvídaje, chtěl myslí Čechů ještě více odvrátiti od Rudolfa a získati Matiášovi. (?)

III. Spory politické a náboženské v Čechách až do zločinu na hradě pražském (1612—1618).

Matiáš král na upravení příliš rozháraných poměrů náboženských i politických nestačil. I použili odbojní stavové nedůsledností jeho, aby ještě více snížili moc panovnickou ve prospěch svůj, žádajíce zejména, aby na svoji obranu směli sbírat vojsko a uzavírat spolky se zeměmi jinými. Když pak Matiáš váhal k tomu přivolit, tu již stavové protestantští jali se důvěrně vyjednávat s kurfirstem saským, slibující mu královský trůn český, s něhož svrhnutí hodlali rod habsburský. Vidouce pak, že nenáviděná církev katolická nabývá půdy, zvláště na statech královských a duchovních a to s vědomím královským, zanevřeli ještě více naň a na vládu jeho tak, že nepovolili ani žádané pomoci proti Turkům. I dal se král na ústup. R. 1615. svolav sněm generální, povolil stavům, aby jednáno bylo o spolek ochranný se zeměmi rakouskými a uherskými. Ke skutečnému však uzavření spolku takového pro nesvornost stavů nedošlo.

Matiáš byl pán slabého zdraví a nemaje dítek přál si, aby v čas postaráno bylo o nástupce ovšem z rodu jeho. I stalo se tak. Na sněmě r. 1617. přes odpor některých volitelů protestantských, v jichž čele stáli dva Němci Thurn a Kolona z Felsu, přijat, prohlášen a brzy na to (29. června) i korunován bratřevce Matiášův

arcikníže Ferdinand štyrský, horlivý katolík. Též ostatní země koruny české uznaly jej.

Dlužno si povšimnouti, že nešlo tenkrát o volbu krále; neboť již r. 1526. stavové čeští přivolili, aby právo dědičné na trůn český, zabezpečené tak zvanou zlatou bullou rodu Lucemburskému, přešlo na rod habsburský a zásady té dbáno při nastoupení Maximiliána II. a Rudolfa II., kteří za krále nebyli voleni, nýbrž přijati. Zásada ta nezrušena ani odchylkou při nastoupení Matiašově. Teprv v tom případě, kdyby nebylo nápadníků trůnu z rodu habsburského, vyniklo opět právo volební Čechům. Námitky pak, jež na sněmu samém i jinde straníci protestantští pronesli v té příčině proti Ferdinandovi, nemají tudíž právního podkladu, rovněž jako námitka jiná, že totiž nebyli slyšáni o tom stavové všech zemí koruny české. Důvodně námitka tato vyvrácena již tehda na sněmě veřejném a to výrokem nejvyššího purkrabí, kterýmž ukázal k tomu, že stavové čeští od dob nepamětných na hlas zemí ostatních nedbali, kdykoliv se jednalo o obsazení trůnu, sami sebe majíce za dostatečné k potřebnému usnesení.¹⁾

¹⁾ Klassickým toho dokladem jest jednání Čechů při volbě krále Ferdinanda I. r. 1526, ku které Moravanů ani nepozvali, načež tito trpce sice si stěžují, ač platnost volby nikterak nepopírají. Nelibost svoji nad jednáním Čechů tím projevují, že se nechtějí účastniti ani korunovace Ferdinandovy, »protože páni a stavové země české bez vůle a vědomí jejich Ferdinanda za krále českého volili.« (Kameníček, Zemské sněmy a sjezdy moravské, I. str. 100.) Tak se dělo při volbách králů častěji. »Stavové čeští po zdání svém de jure et de facto (právem i

Nastoupení Ferdinandovo stalo se tudíž po právu a zákonu, ale ovšem proti chuti protestantův!

Zhusta sbíhají se se zájmy politickými i osobní. Tak stalo se při Thurnovi. Složen jest totiž s purkrabství karlstýnského, jež svěřeno rozhodnému katolíku Jaroslavu Bořitovi z Martinic a Thurnovi dán úřad jiný, méně výnosný.

Tím vzrostlo rozhořčení jeho proti rodu panujícímu a byl by se bezmála již nyní přenáhli krokem nepředloženým, kdyby mírná rada Slavatova nebyla včas ještě jej ukrotila. I slíbil, že za to Slavatovi vděčen bude! Jak tu vděčnost ukázal nedlouho na to!?

V bezohledném roztrpčení svém strůjcové hnutí protikatolického a protidynastického vzpomněli si nyní i na „lid“, což zřídka činívali, a věc svou hleděli učiniti též věcí lidu, jemuž pravý stav věcí a dosah záměrů svých zúmyslně zamlčeli. Když pak vše bylo rozeštváno, svolali sjezd strany své na jaře roku 1618. do Prahy a žádali pro sebe plně svobody náboženské. Místodržící královští, jimž král před odjezdem svým do Vídně svěřil moc vládní, na to odpovídali vyhýbavě, načež sestavena nová stížnost k císaři a požádání stavové ostatních zemí českých, aby k ní přistoupili.

V odpovědi své na stížnost tu zakázal Matiaš další sjezdy až do svého do Prahy návratu, avšak zákazu nedbáno. Dne 23. května

skutkem) krále si dělali.« (Chlumecký, Karl von Zierotin und seine Zeit) Následky tohoto jednostranného jednání Čechův ukázaly se k nelibosti jejich.

sešli se nespokojenci na hrad pražský do místností, v nichž konání soudové. Majíce pak místodržící královské p. Zděnka Lobkovice,¹⁾ pp. Slavatu a Martinice a písaře Michnu²⁾ za hlavní původce a podporovatele směru u dvora jim nepříznivého vůbec i za původce rozhodnutí císařových, a

¹⁾ Zdeněk Vojtěch Lobkovic náleží ku předním oporám reformace katolické v Čechách. Narodiv se 15. srpna 1568, nabyl vzdělání svého v Praze. Pak cestoval Evropou a vrátiv se jmenován jest říšským radou dvorským, roku pak 1599. nejv. kancléřem. Chotí jeho byla Polyxena, roz. z Pernšteina, ovdovělá Rožberková, paní tehdá v Čechách vynikající, kteráž uvědomělostí katolickou úplně s manželem souhlasila. Při pověstném spiknutí, jež mělo v zápětí hrozný čin ze dne 23. května 1618, byl i Zdeněk Lobkovic vyhlídnut vedle Slavaty a Martinice i sekretáře Pavla Michny k utracení, ale odcestovav právě k císařskému dvoru do Vídně, ušel pohromě té; ale aspoň ze země vypovězen jest. Roku 1621. vyznamenán za svoje zásluhy řádem zlatého rouna, pak povýšen do stavu knížat říšských a obdržel název vladaře domu lobkovského. On založil též klášter kapucínů v Roudnici, kdež také dne 19. června 1628 pochován jest. Choť jeho smrtí následovala jej roku 1642. Statky pak a hodnosti po otci svém zdědil jediný syn Václav Eusebius, o němž zmíněno bude níže.

²⁾ Pavel Michna z Vacinova jsa tajemníkem při českém místodržitelství, horlivě podporoval pp. Zděnka z Lobkovic a Vil. Slavatu i Jarosl. Martinice, pročež velmi nenáviděn byl u protestantů, kteří při pověstném vyhození z oken hradu pražského mu chystali podobný osud jako pánům těm. On však dlel právě tehdá ve Vídni s p. Zděnkem z Lobkovic a tak tomu ušel. Jak známo, odnesl to zaň nevinný soudruh jeho v úradě Fabricius. Jméni Michnovo však bylo zabaveno; ale po bitvě bělohorské povýšen Michna do stavu hraběcího a jmění mu vráceno, jež rozmnožil ještě zakoupením některých statků skonfiskovaných. Katolíci mírnější Michnu za sobeckého vášnivce pokládali.

nemohouce jim nad to zapomenouti, že nepřáli majestátu a nepodepsali porovnání mezi stavy ve smyslu majestátu sepsaného, hodlali je každým způsobem odstraniti. A to byl tajný, mnohým účastníkům neznámý účel schůze té. Den před tím sešli se pp. Matiaš Thurn,¹⁾ Vilém z Lobkovic, Václav z Roupova, Kolona z Felsu, Šlik, Kynský a Kaplíř k tajné poradě v domě pana Smiřického (nyní dům Montagův na Malé straně v Praze); někteří byli pro to, aby nenávidění oni pánové díky byli zavražděni; konečně pak po návrhu hr. Matiaše Thurna usneseno bylo, aby „po starém způsobu“ (již dříve hrozili vyhozením zvláště Zdenku Lobkovicovi) z okna hradu pražského vyhozeni byli! Byloť to vyhazování jakousi pražskou zvláštností, již častěji provedenou!

Jak usneseno, stalo se. Bylo to v den výroční korunovace Matiašovy, jež netušeným způsobem měla býti oslavena. (!) Jak se to událo, líčí Slavata sám, jakož níže bude položeno.

Poslyšmež nyní nestranné úsudky o činu osudném!

„Den tento“, praví starý dějepisec Skála ze Zhoře, „byl počátek a dvěře všech našich běd a neřestí.“

Těž novější historikové i z tábora nekato-lického nemohou jinak než odsouditi čin tento.

Tak píše o tom Denis: „Nechť byly záměry císařských místodržících jakékoli, násilí na nich

¹⁾ »Na hlavu jeho padá vina skutku násilného ze dne 23. května 1618«, dí A. Wolf: Geschichtl. Bilder aus Österreich, I. 309.

vykonané nebylo proto méně zločinné. Spiklenci k obraně své marně dovolávali se podání země české a měst pražských, vzpomínek na Římany a jiné slavné národy, kteří se skal shazovali nepřátele obecného dobrého, nebo příkladu Jezabely, ukamenované od židů; skutek jejich tím nebyl méně nehodný. Všechna ustanovení práva psaného a spravedlnosti byla hanebně pošlapána; místodržící trestáni pro skutek, jehož nezpůsobili, byli odsouzeni bez výslechu; všechny záruky obrany byly porušeny proti nim a žalobcové jejich, jsouce zároveň soudci a stranami, nebyli nijak, jak předstírali později, vykonavateli rozsudku, nýbrž prostými vrahy. Tato vražda chladně uvážená a podle vykonaná, zahájila povstání způsobem nejžalostnějším a zdála se předem ospravedlňovati ukrutenství ta, se kterými potlačena 3 neb 4 léta později. A na jiném místě týž bystrý líčitel dějů tehdejších o věci té dí: „Po zmařeném povstání náčelníci protestantští pokoušeli se vylíčiti útok jako nějakou hádku a sprostiti se zodpovědnosti své . . . Doklady jejich nemají žádné ceny a jsou úplně vyvráceny událostmi. Všecken výjev jest připraven a vůdcové řídí jej od počátku až do konce¹⁾ . . . Slavata v „Pamětech“ svých (Zápisy to Slavatou o věcech těch sepsané a vydané) proti obvinění Thurnovu brání se velice obratně a zdá se mi, že žádným soudem nebyl by od-

¹⁾ Pavel Skála ze Zhoře podotýká že jeden z direktorů — Milner — již před vyhozením místodržících pracoval na apologii (obraně skutku toho) později vydané.

souzen . . . Nepřátelé jeho způsobili mu soud tendenční a poprava jeho byla . . . zločinem.“¹⁾

Ano skutek spáchaný na hradě pražském na jaře r. 1618. byl zúmyslnou vraždou, velikým zločinem. Činem takovým nijaká věc dobrá a ušlechtilá se nezasvěcuje, aniž se čehos takového dopouští vlastenec křesťanský! V skutku také většina v Čechách nad tím zločinem pocítila hrůzu a ošklivost. Ale to vše nezastavilo pachatelů na srážné cestě jejich, ba zločin první zplodil množství jiných: byltě jako povelom k revoluci zjevné a dávno připravované, čelící proti rodu panovnickému. Revoluce pak jest rovněž skutkem, jež zavrhuje mravouka křesťanská i vírou zúšlechtěná láska k vlasti. Vznikla, jak známo, po činu tom válka, jež po 30 let hubila celou Evropu, a všecky svízele a hrůzy, slzy a záduvy, které zakoušeti bylo po dobu tak dlouhou zvláště zemím našim, na váze spravedlnosti Božské komu za vinu budou počteny!²⁾

O počínání Čechů velmi důrazně vyslovil se též Maximilian, kurfirst bavorský, když brzy po výbuchu povstání r. 1618. stavové čeští vypravili k němu poselství do Mnichova. „Nemůže prý nad tím utajiti podivení, že se stavové proti všemu právu učinili soudci ve vlastní při, že neoprávněný rozsudek svůj prováděli způsobem tak ne-

¹⁾ Denis, Konec samostatnosti české. Přel. dr. Vančura. V. Praze 1893. Str. 718, 719.

²⁾ »Květnová demonstrace z r. 1618. byla nešťastným počátkem pyšné cesty, po níž stavové čeští dovedli českou věc až na pláň bělohorskou.« (Řezníčec, Bílá Hora, I. V Praze 1895.)

slýchaným (vražda místodržících) a že i duchovní, kteří se svolením císařovým do Čech byli uvedeni a i ve spisech veřejných hájili zásadu, že musí se dostáti slovu, danému též příslušníkům protivné strany náboženské (tak radili jesuité Ferdinandu II. ve příčině známého majestátu), bez řádné obžaloby a bez výsledku na věčné časy vyhnali . . . Nikdo nebývá odsouzen, nebyl-li dříve slyšen a podle zákonů souzen . . . Kromě jiných bezprávností,“ vytýká jim dále, „královské důchody strhli na sebe, věrné poddané zpravili majetku, úřady po své vlastní vůli obsazovali, direktory, rady zemské na potupu císaře. Výsosti ustanovovali, císařské místodržící a jiné vysoké úředníky veřejnými dekrety do žaláře brali, královských stavů k veřejnému odpadu vyzývali, císařský regál poštovský napadli, císařské a jiné listy částečně zadrželi, částečně otevřeli a ještě mnohých jiných věcí vinnými se stali. Ba i teď když císař s laskavostí jim přichází vstříc, ještě ve zbrani trvají, ve svých válečných přípravách pokračují a hrubé výhrůžky si dovolují. Císaři prý tedy nezbyvá, trvají-li na svém, leč aby mocí svých práv hájil, z čehož pak může povstati nebezpečná a zejména pro Čechy nanejvýš zhoubná válka.“¹⁾

Smutná předpověď měrou žalostnou vyplnila se; ti, kteří tenkrát v Čechách měli vrch, od vzpoury neupustili, ba hned po osudném činu na hradě pražském zřídili prozatímnou vládu 30

¹⁾ Citát ze spisu: »Ph. Wolf, Geschichte Maximilians I. von Bayern« v knize »Bajky o jesuitech«. V Praze 1901.

direktorů¹⁾ — jakoby již krále ani nebylo. Se dvěma královskými místodržícími, Adamem ze Sternberka a Děpoltem z Lobkovic, stavové — z politiky — naložili mírně, ano okázale vyvedli je z hradu, aby se zdálo, že jim běží jenom o věc náboženskou, čemuž v pravdě tak nebylo. Dále zřízena zemská hotovost, jíž v čelo postavil se Thurn, a daň vypsána na udržování vojska, které ovšem teprv mělo se utvořiti a to vedením cizince M. Thurna. Spolu pod těžkými tresty rozkázáno poslouchati direktorův.

Arcibiskup Lohelius a opat broumovský P. Wolfgang Selender († 7. září 1623 u vyhnanství v Domášově moravském) vypovězeni, jesuité vyhnáni na věčné časy.²⁾ Na obhájení počínání

¹⁾ Denis ve spise častěji citovaném charakterisuje vládu direktorů takto: »Ode dávná jediným programem oligarchie byla anarchie a ctízádnost její chtěla sprostiti se všeliké moci. Ten ideál v různém stupni tanul na mysli všem stavům. Nemajíce poněti o potřebách správy, ve vítězství stavů jenom viděli možnost, žíti dle způsobu svého . . . a střístí všechny zákony sobě nepohodlné . . . Stavům zdálo se, že jednou z předních vymožeností revoluce bude finanční osvobození jejich (t. j. zbavení berní) . . . Ve svých proklamacích připomínali, že podle Boha a dobrého svědomí povinni jsou pečovati o obhájení země a poddaných. Bohužel po dlouhá léta většině stavů Bůh byl jen nástrojem, ústava záminkou a vlast prázdným slovem.« A hnutí to neostýchá se strannická dějepřava nazývati až podnes vlasteneckým a národním!!

²⁾ Dne 2. června 1618 dostavila se komise stavovská do koleje pražské a ohlásila jesuitům rozkaz, že nejdéle do 8. června mají Prahu opustiti. Prosby o prodloužení lhůty té byly marny; pročez jesuité v Boží hod svatodušní řečí s kazatelny rozloučili se s katolíky pražskými a dne 8. června všichni najednou nastoupili cestu do vyhnanství. Neobyčejného průvodu, jemuž

svého vydali pak náčelníci vzpoury Apologii (obranu), proti níž však také příznivci jesuitů nemlčeli, ano jesuité sami vydali spis obhajovací, v němž otevřeně vyznávají, že nepokládají konfessi českou za víru pravou, že ji tedy poráželi, jak uměli; tím že bojovali o katolické náboženství a z toho právě že vzešla zlost protivníků, jako se svádělo i na Krista Pána, že bouří lid. Zároveň popírají lichá učení, jež se jim nesprávně kladla za vinu, dokládajíce, že stavové bez dekretu královského nemají ani práva vypuditi je.

Dlužno také doložiti, že zločinem pražským jakoby dán byl povel ke skutkům podobným i na venkově. Tak na Litomyšlsku zvěděvše, co se v Praze událo, zbujnělí protestanté pobíjeli kněze katolické; jinde zase jako v Rokycanech a Poděbradech „po pražsku“ kostely čistili, t. j. barbarsky pustošili; rovněž páchána zvůle bez trestu na klášterích v Mostě, Teplé, Kladrubech, Sedlci a j. Církevní statky vůdcové zabírali pro sebe, tak p. Vilém z Roupova obdržel proboštství na Hoře sv. Hypolita u Znojma, jiné statky (kláštera broumovského a sedlckého) rozprodány proti všemu právu.

Císař Matiaš obdržev zprávu o zločinu pražském, jaksi otálel. Mohl sice původce ztrestati pro zločin spáchaný na předních úřednících, ale, jak dí Slavata, nechtěl v království českém a ostatních

v čele nesen kříž, účastnili se čteně Pražané, — i protestanti a ti »ne bez pohnutí«. Tak naloženo s jesuity i v jiných městech českých. — Statky katol. šlechty i duchovní zabaveny či skonfiskovány. Direktori tedy v Čechách jindy nebyvalou věc — »konfiskace« — vynalezli a zavedli!

svých zemích vzbuditi válku domácí. I poslal jednoho z rad svých do Prahy, aby zvěděl zejména o příčinách a okolnostech zločinu ze dne 23. května. Tu kdyby „podobojí“ byli omluvili se, mohlo — po úsudku Slavatově — vše minouti bez války a nebylo ani třeba najímati vojska k defensi. Ujistili sice krále svého, že chtějí při něm státi až do těch hrdel a statkův, ale že nebylo to upřímné, dokázali skutkem. Prozírajíce do budoucnosti, čelili defensi svou již proti možnému nástupci Matiašovu Ferdinandovi a k tomu, aby zvolen byl stoupenec vyznání jejich, oni sami pak aby vládli králi a králem, ponechavše mu jenom jméno a titul.

Hlavní toho všeho původcové byli přívrženci Jednoty bratrské, jejichž způsob jednání o katolíky byl tento (Slavata, Paměti I. 43, 44): „Napřed žádají dovolení, aby mezi katolíky nebyli obtěžováni ve svých svědomích. Když to dostanou, snaží se obdržeti povolení ku provozování náboženství svého. Dostanouce i to, chtějí míti rovnost mezi sebou a katolíky; pak snaží se býti mocnějšími nad katolíky. Dovedouce toho, nechtějí katolíkům povolovati ku provozování víry ani kostelův ani jiných míst, pravíce, že víra katolická jest modlářství.“ —

Otálení císařovo jenom přiostrilo protivu a zhoršilo poměry české; vůdcové hnutí se již nezastavili, tak že ve Vídni usneseno čeliti jim výpravou vojenskou. Vtáhlo vojsko císařské vedené Dampierrem do Čech, nedosáhlo však výsledků příznivých. Mezi tím již stavové protestantští vyjednávali s Bedřichem falckým o korunu českou. Vyjednávání to se strany české vedl

hlavně pan Václav Vilém z Roupova¹⁾ a to prostřednictvím důvěrníka falckého Acháce Donína. I s Uníí²⁾ protestantův německých povstalci čeští navázali styky, žádající o pomoc válečnou, již se jim také dostalo. Vojsko německé, vedené pověstným Mannsfeldem,³⁾ spojilo se s Thurnem, proti vojsku císařskému vítězně postupující. Neúspěchem dosavadním na poli válečném pohnut, chtěl Matiaš ještě vyjednávat, ale smrt jeho (dne 20. března 1619) tomu zabránila.

¹⁾ Václav Vilém z Roupova byl vedle Thurna a Budovce duší povstání českého, začež se mu Bedřich falcký nastoupil na trůn královský odměnil: jmenoval jej nejvyšším kancléřem. Po bitvě bělohorské měl pán z Roupova býti s ostatními popraven, ale obdržel milost. Roku 1631. však opět s vojskem nepřátelským dostal se do Čech, chtěl obnoviti vzpouru. Po nezdaru musil z Čech přehnouti; přes to však r. 1634. zase odvážil se s vojskem švédským do Čech, kdež pak v Litoměřicích bídě život svůj dokonal.

²⁾ Unie t. j. spolek německých knížat protestantských, vzniklý r. 1608. popudem Francie, rodu habsburskému od věků nepřející, pod náčelnictvím Bedřicha IV., kurfirsta falckého. Proti spolku tomu na obranu založena rok na to liga katolikův, již v čele stál Maximilian bavorský. Hlavním vůdcem vojska ligistického byl Tilly (o němž dávno dokázáno, že ukrutností při pádu města Magdeburku nestaly se vinou jeho. Viz: Hlavinka, Bludy a lži v dějinách.). Sluší podotknouti, že r. 1619. měla Unie již své plány hotové na zabránění několika biskupství v Německu, ba že členové její si je také již — prozatím v duchu jenom — rozdělili mezi sebe!

³⁾ Petr Arnošt Mannsfeld byl pravý žoldnér námezdný. Zač se bije a jak, bylo mu lhostejno. Od něho pochází zásada, kterouž i prováděl s hroznou důsledností: že válka živí válku! Po četných dobrodružstvích ve vojnách zemřel na válečné výpravě v Bosně r. 1626. (Slovník naučný.)

IV. Ferdinand II. Vzdorokrál Bedřich falcký. Bitva na Bílé Hoře (1620).

Ferdinand II. (1619—1637), již za živobytí Matiašova za krále českého přijatý, prohlášený a korunovaný, především potvrdiv majestát Rudolfův, pozval direktory k dalšímu jednání do Vídně. Ti však místo odpovědi¹⁾ vtrhli do Rakous a jali se za vůdcovství Thurnova obléhati Vídeň, sídlo císařovo, ba vrazivše do hradu doráželi na Ferdinanda, aby jim pustil plnou svobodu náboženskou, ale včasným zakročením nepatrné hrstky vojáků císařských, kteréhož se povstalci ulekli, nezdařila se výprava jejich; císař způsobem podivuhodným vysvobozen z nemalé tísně, a Thurn musil se dáti na ústup. Právě den před tím porazili císařští Mannsfelda u Záblatí; patrně tedy nyní štěstí naklonilo se k Ferdinandovi.

Snad nyní mohlo se povstalcům zželeťi krajů českých, válkou již dosti zpustošených, ale nestalo se tak. Porážky jich neodstrašily, ano chtěce upevniti svoji moc na dlouho, pobírali či konfiskovali statky katolických odpůrců svých a svolali sněm generální do Prahy, na němž korunovati hodlali dosavadní dílo své.

Tu sešli se hojně stoupenci strany odbojné. Ani reversu, kterýmž Ferdinand potvrdil majestát

¹⁾ Thurn z počátku navrhoval, aby se odpovědělo císaři takto: »Věci dospěly již tak daleko, že nejsme mocni sami sebe (!), nýbrž že k uchování své cti, pečeti, písma a slova jsme nuceni bez souhlasu a svolení spojenců v žádnou konečnou odpověď se nepouštět.« Však sešlo i s této odpovědí a mluvilo se činem. (Klopp, Der 30jähr. Krieg. Paderborn 1891. I. str. 339.)

a práva zemská, ani návrhu na další smírné jednání nepřijali, ano konečně Ferdinanda prohlásivše za zbavena trůnu českého, dne 27. srpna 1619 Bedřicha V. falckého hlavně působením „Bratří“, v té době vlastně již kalvinců, za krále zvolili. „Králové (Matiáš a Ferdinand) tedy stavům se nezpronevřili, ale naopak“ (stavové králi), dí Slavata.

Bedřich volbu dávno tajně připravenou ovšem přijal a dne 4. listopadu byl korunován. Uloupil tedy v pravdě korunu českou císaři, jemuž jako kurfirst německý byl podřízen. Ti pak, kdož volili jej, nyní zrušivše přísahu učiněnou Ferdinandovi, dopustili se velezrady, a poněvadž spor mezi králem zákonným a revolučním nebylo lze rozřešiti jinak leč zbraní, uvaleno vinou stavů českých na země naše tolik pohrom, že dosud po tolika stoletích z nich zúplna ještě se nevzpamatovaly. „Oni“, píše Denis, „neprohlédli dosti jasně rozhodnost zápasu, který počínal, a zahájili boj se zločinnou lehkomyšlností a pokračovali v něm s malou obratností... Od půldruha století snahy jejich nesly se ku zřízení oligarchie (vlády šlechty) výlučné a omezené a samým úspěchem svým oddělení byli od ostatního národa a zároveň vypraženo srdce a zatemněno svědomí jejich. Den pokuty nastal: ve chvíli boje zůstali osamoceni, bez spojencův a oni sami na obranu vlasti přinášeli jen obmezené předsudky a malicherné názory.“¹⁾

Ferdinand sám vydal protest proti uchvatiteli Bedřichovi a všem, kdož jej v tom podporovali,

¹⁾ Denis, Konec samostatnosti české, str. 721.

a vážně napomenul obyvatele království Českého, „aby bedlivě pomněli na svoji přísahu i na obecné dobré a připustili k srdci otcovské napomenutí jeho... Kdo by pak proti vší naději... otcovské vůli císařově nechtěl zadost učiniti, ten ať sám sobě vinu přičítá, když nastávající neštěstí ho potká. Datum ve Vídni 15. prosince 1619.“

Na sněmě svrchu řečeném též usneseno, že nejpřednějších úřadů zemských dostati se má příslušníkům vyznání evandělického a právo stavěti kostely přiznáno i evandělickým poddaným vrchností katolických, ale nikoliv katolickým poddaným vrchností evandělických! Tak rozuměli rovnému právu, výklad tento přidavše k majestátu.

Zavilý odpor proti Ferdinandovi, jehož ráznosti u věcech náboženských se báli, projevíli také tím, že zvláštním přípisem, ano i poselstvím do Frankfurtu vypraveným hleděli překaziti volbu jeho za císaře německého, ovšem bez výsledku, ale zajisté na zostření osudného sporu. Mimo to na utvrzení záměrů proti Ferdinandovi spojení vyhledávali s Betlenem Gaborem, knížetem sedmihradským, a smlouvou o to učiněnou zavázali se stavové čeští k vojně s rodem rakouským; za příspěví že vyplatí Betlenovi 100.000 tol.; dále že král český (Bedřich) některé pány poslati má i k císaři tureckému o pomoc atd.¹⁾ Boj tedy zahájen rozhodně; peněz k němu potřebných di-

¹⁾ Beckovský, Poselkyně starých příběhů českých. II. str. 203.

rektoři opatřiti hleděli prodejem statků církevních a těch pod jednou, „kteří — jak říkali — je do té lázně přivedli.“ (?)¹⁾

Než jak mezi tím si vedl nový král? Záhy ukázalo se, že přese všecku jaksi okázalou vládnost svoji nemá netoliko znalosti potřeb českých, ani citu pro ně, nýbrž ku vládě že jest neschopen.

Co do náboženství byl rozhodným kalvincem, pročež po chuti straně rozhodující mezi stavy evanjelickými. Ukázal to velmi neomaleně a k úžasu všech střízlivých živlů v národě českém o vánocích, jež trávil na hradě pražském r. 1619. Vypravujíc o tom současní dějepiscové takto: Popudem královny Alžběty a schválením královým i za souhlasu předních rádců jeho českých pána z Roupova a pána Budovce vyčištěna (!) byla po kalvinsku nej přednější svatyně národa českého na královských Hradčanech: t. j. znamení spásy naší, kříž, bylo s místa svého svrženo, oltáře pobořeny, obrazy i ostatky sv. vyhozeny.

Chrám převelebný, v němž odpočívají světcové čeští i králové, způsobem v pravdě barbarským oloupen o všechnu ozdobu, kterouž okrášlila jej zbožnost věků dávných, velikých u víře a ctnosti. A věru, již tento jediný čin, jež zplodil odboj strany, kteráž tenkrát v národě českém měla vrch, ji na vždy odsuzuje. Napřed svržen zákonitý král a hned na to kříž! Jaká to smutná logika!

¹⁾ Slavata, Paměti od r. 1608 - 1619. Dva díly. V Praze 1686—1688. Vydal ve sbírce Gindely-ově »Monumenta histor. bohemicæ« Josef Vireček.

Podrobně o tom vypravuje dějepisec:!) „Když dělníci při snímání obrazův a krucifixů počínali si opatrně, tu nebylo to po chuti vznešených diváků (byliť to: p. Berka, p. Budovec, p. z Berbisdorfu a Skultetus, dvorní kazatel krále Bedřicha) — i nařídili, aby velký krucifix, stojící nad hlavním oltářem, jednoduše byl shozen. Když tak se stalo (kříž Páně, k němuž po celá století v potřebách a bídách soukromých i celého národa s důvěrou pohlíželi Čechové, rukou svato-krádežnou svržen s dávného sídla svého!), tu přistoupil p. Berbisdorf a kopl do sochy Kristovy řka: „Teď tu ležíš, bídáku, pomoz si sám!“ — Podobných rouhavých potup stalo se více. I hrobku císařskou, v níž mimo jiné odpočívá Karel IV., otec vlasti, chtěli zuřivci zničití, potom

¹⁾ Gindely, Dějiny českého povstání r. 1618., II., str. 213 a n. — Beckovský (Poselkyně starých příběhů českých, díl II.) též se zmiňuje o tajemném světle a zpěvu, jenž prý pozorován za doby noční ve chrámě sv. vítském dne 21. června 1620, pak po druhé dne 12. září t. r. (i nad Bílou horou) a jindy: »Podobná světla i zpěvy v tom sv. kostele přes celý týden někdy před 12., někdy po 12. hodině půlnoční od mnohých jak kalvinských, husitských, katolických, tak také od jiných vidína i zpěvy slyšány byly.« (Str. 282.) — Dle Ekerta (Posvátná místa král. hlavního města Prahy. I. str. 30) dne 22. listopadu — nedlouho po korunovaci zimního krále — v noci osvitila se pojednou všechna okna velechrámu, což se opakovalo i dne 29. listopadu 1619. Skultetus to přičítal čarodějstvu a uvedl to též za důvod, aby chrám byl vyčištěn, t. j. aby odtud vyhozeno bylo vše, co připomínalo — katolickou bohoslužbu. Později to mnozí i přísahou stvrdili, což v těch nocích v uzavřeném chrámě pozorovali. Doložiti dlužno, že v té době chrám byl úplně duchovenstvem opuštěn. Musiloť ono jako arcibiskup a kapitula ustoupiti Kalvincům.

však přece od toho upustili. Za to však zotvírány oltáře a hrobky jiné. Lebky a kosti z nich vyňaty, jež pak dvě služby Skultetovy odnesly do domu jeho na spálení! Tak řádila po dva dny (22. a 24. prosince) reformační (!) vášeň cizinců, domácími neznabohy podporovaných! Jen něco málo věcí posvátných a uměleckých podařilo se zachrániti panu Vilému z Lobkovic a Prokopovi z Olbramovic. Mimochodem řečeno, viděti z toho, jak by se bylo vedlo umění v Čechách, kdyby vandalismus kalvínský byl trvale tu opanoval! — Svatyně královské nikdo nebránil; vlastní strážcové její, arcibiskup a kanovníci, musili skrývati se před zlobou zuřivých odpůrcův a z jiných nikdo neměl odvahy, ba snad se takového rouhavého pychu nikdo ani nenadál!

Když pak tou měrou bylo vše vyčištěno a upraveno, tu o Božím Hodě vánočním král Bedřich a 11 dvořanů jeho zasedli k velikému stolu v presbytáři postavenému, načež král rozlámav koláč na 12 kusů, snědl kousek a vínem zapil, což i ostatní po něm učinili.

Po tomto „přijímání“ dvorní kazatel Abraham Skultetus měl (ovšem německou) řeč, v níž velebil Bedřicha hlavně za to, že tu „modlitebnu papežencův od modlářství vyčistil“. Na tuto hroznou slavnost vánoční právem nařikají členové kapitoly svatovítské, píšíce arcibiskupu svému Loheliov: „Do Čech vtrhli Kalvíni, poskvrnili, ó Bože, chrám Tvůj a hlavní kostel náš obrátili v ohavnost spuštění.“¹⁾

¹⁾ Drahé kameny koruny svatováclavské. V Praze 1871.

Za několik dní král s četným a nádherným komonstvem osobně si vyjel do kostela jesuitského na St. Městě a podobným způsobem kázal jej vyčistiti a upravit!

Tak ještě žádný král český nejednal; pročez nemálo tím pohoršení byli netoliko katolíci, nýbrž i svědomití protestanté, ba snad povážlivě hlavami kroutili teď i ti, kteří to všecko zavinili, povolavše do Čech dobrodruha za krále a o smýšlení lidu málo se starající; vždyť národem byli dle pojmů tehdejších vlastně jenom stavové a to nyní protestantští!

To-li mělo sloužiti k obrodu národa českého? Vraždou a rouhavým bezbožným pychem mělo snad zakotviti se „čisté evandélium“ v národě našem? Ba strůjcové a vinníci všeho toho ukázali jasně, že jim neběží ani o blaho národa (vždyť útky jejich na lidu českém páchané vedly až ke zjevné vzpouře na Budějovsku a Tábořsku a o něco později v Čechách východních), ani o národnost českou; že jim nezáleží na ctihodných tradicích českého lidu, ale že běží jim o zničení starého náboženství katolického, o zatlacení moci královské a zaražení strannické a sobecké vlády stavů šlechtických, jejímž choutkám právě nevázanost náboženská vítaným byla pláštěm. Hledělit využíkovati nových poměrů buď k nabytí cti neb statků, z nichž ve prospěch vlasti, ač ji v ústech měli, v pravý čas nic obětovati nedovedli. Až po ty kapsy — platilo u mnohých, jako až podnes! Slaboch král, jež si našli v cizině, Čechům vždy nepřátelské, měl

choutkám jejich propůjčiti jméno a plášť — vláda měla zůstatí jim!¹⁾

Avšak mimo nechuť v lidu, vzbuzenou jednáním a rozmařilými mravy nového dvora královského, jenž přese všecku tíseň finanční se stal veselým sídlem darmochlebů německých, bylo stavům počítati též s nepřízní, kterou způsobilo zvolení Bedřicha falckého a to u vévody savojského, s nímž Čechové o volbě také vyjednávali, ale více ještě u kurfista saského, kterému dříve dělali laskominy na korunu českou. Marně nadáli se pomoci též u krále anglického, jehož zetěm byl Bedřich a jako již často, odkázáno hnutí odbojné šlechty české samo na sebe, jen že to národ jak obyčejně odnesl a odstonal. —

¹⁾ Velmi význačně vyslovuje se o něm současný lutherán český Václav Merošva: »Co pak náš král vykonal, leč že započal obrazoborstvím, že plnou číši piva na zdraví stavů se prolil a s českými paními tančil?!« (Sborník histor. 1893. II. str. 84.) — Při vjezdu Bedřicha falckého do Prahy kdosi ze stavu selského pronesl tento stesk: »Nechť jest to kdokoliv, jenž počal věc tuto, nenalezne milosti před Bohem To neštěstí musíme my snášeti, my trpěti po celý život svůj a nejen my sami, ale i děti naše, naše ženy a ti, kdo nejsou ještě narozeni. Ó Budovče (jeden z hlavních náčelníků vzpoury), tebou oetli jsme se v tomto neštěstí; stěžujeme si spravedlivě do tebe, odvrátil jsi se od nás, abys dosáhl slávy utrpením naším!« Ten, jenž tlumočil tak stesk stavu selského, není — dokládá Denis — podezřelý z katolictví. (Konec samostatnosti české, str. 734.) »Poddaní jsou si vědomi,« dí týž historik dále, »že povstáním nezískají ničeho. Proč by bojovali? Za svobodu? Vždyť ta jest jen výsadou stavů! Za vlast? Zda mají jakou? Za víru? Fanatismus sevšedněl a většina sedláků nevěří v nebezpečí. Proto v boji proti Ferdinandovi II. nebojoval lid selský.« (Tamtéž.)

Tím více přilnuli katolíci k Ferdinandovi, jemuž i za hranicemi přátel přibývalo. Zbaviv se na čas aspoň zavlého protivníka rodu habsburského Bethlena Gabora, získal Ferdinand kurfista bavorského i saského. (Tento přidal se k císaři, aby prý v Čechách nenabyli vrchu stoupenci kalvinismu proti lutheranům!) Vojsko ligy katolické, jež vedl Maximilián kurfirst, přes Horní Rakousy vtrhlo do Čech a táhlo na Prahu. Tu pod Bílou horou postavilo se proti němu vojsko Bedřichovo.

Vůdcové císařští byli prý v nejistotě o síle vojska stavovského¹⁾ a váhali ještě pustiti se do bitvy rozhodné; ale když mnich z řádu karmelitského P. Dominik, jenž s vojskem táhl, rozohnil je předpovědí jistého vítězství, nesa před nimi milostivý obraz Panny Marie,²⁾ tu podnikli bitvu, v níž, jak známo, vojsko české na hlavu poraženo

¹⁾ Vojska stavovského (českého) bylo před bitvou bělohorskou celkem 21.100 mužů (3000 Moravanů), ač vůdcové brali z berních poplatků zemských žoldu na 30.680 mužů! Žold za třetinu české armády mizel v kapsách »vůdců«!! Vojsko císařské (spojené s armádou Ligy) mělo celkem 50.000 mužů, z nichž 15.000 mužů v posádkách po městech bylo rozloženo. (Řezníček, Bílá Hora. V Praze 1895, str. 120. Dle spisu Krebsova, Die Schlacht am Weissen Berge.)

²⁾ Obraz tento chová se nyní v kostele karmelitském ve Vídni. U velké vážnosti měl jej Ferdinand II., brávaje jej s sebou na cestách. Po dobách Ferdinandových obraz chován v kostele řádu Karmelského na předměstí Leopoldově ve Vídni, kdež jej zvláště uctívala císařovna Eleonora. Dne 16 prosince r. 1901. konečně přenesen do nového kostela svrchu dotčeného. (»Vaterland« 1901, č. 345.) Jiní přítomnost P. Dominika v bitvě bělohorské popírají.

jest. „Tím skončeno povstání a lid český musil snášeti následky politiky několika cizích dobrodruhů a domácích lehkomyšlníků. A to bez ohledu na vyznání náboženské nebo politické má věděti každý Čech, že lid český na Bílé Hoře poražen nebyl. Tam poraženi byli stavové, jichž věc lid nepokládal za svůj zájem náboženský, ani národní, ani společenský,“ píše Řezníček ve spise „Bílá Hora“.

Bylo to dne 8. listopadu 1620, v neděli 22. po sv. Duchu, o níž se čítá v kostele evandélium: „Dávejte císaři, což císařovo a Bohu, což Božího jest!“ — —

V. Poměry na Moravě.

Morava celkem sdílela se o osudy své se zemí sesterskou. Také tu veliká většina obyvatelstva, šlechtou vedená, přilnula k nekatolickým stranám náboženským, ba bylo na Moravě více sekt než v Čechách. Bylo prý v některém městě, na př. v Třebíči, až 12 různých sekt náboženských, z nichž již některé dříve jménem byly uvedeny. I tu horliví biskupové na předním místě usilovali o obnovu katolickou.

Byliť to: Stanislav Pavlovský (1579 až 1598), jenž náleží k největším biskupům na Moravě. Po krátkém biskupování Jana Mezouna z Telče, jemuž nový směr náboženský již valně způsobil trpkostí, nastoupiv na stolec biskupský

v Olomouci,¹⁾ jal se biskup Stanislav účinně pracovati k tomu, aby Moravu přivedl v jednotu víry katolické. Zejména pak proti spisům bludařským, tehda hojně čteným, rozšiřoval spisy katolické, ano sám listem velepastýřským stádce své v pravdách katolických hleděl utvrditi. Fary osazoval spolehlivými duchovními smýšlení katolického, pokud toho dovoloval úžasný nedostatek kněžstva; kanonikáty olomoucké chtěl míti osazeny duchovními znalými jazyka „moravského“ a ke kázání způsobilými, ba i samému císaři Rudolfovi uměl opřít se, když jiné žadatele neschopné na místa kanovnícká chtěl dosaditi. Cizince, kteří vnášeli do země bludy a štvánice náboženské, snažil se odtud odstraniti, o výchovu duchovenstva měl péči a úctu sv. apoštolů našich Cyrilla a Methoda všemožně šířil. Též synodu církevní slavil a to r. 1594. v Kroměříži.²⁾ „Jako vůdce, jehož voj již ustupuje, chápe se praporu a nejbaje nebezpečí, vrhá se na nepřítel, rekovným příkladem svým ustupující zastavuje a v boji skoro již ztraceném vítězí, tak vítězil biskup Stanislav s hrstkou svých věrných“ — dí o něm Chlumecký ve spise uvedeném. Po výtečném biskupu tom nastoupil rovněž horlivý

¹⁾ Pěkně o významu biskupství olomouckého praví Chlumecký (Karl Zierotin und seine Zeit): »Biskup olomoucký byl tepnou, dle jejíž pohybů se řídil život katolíků moravských.«

²⁾ Více o něm: »Život bl. Jana Sarkandra« od M. Procházky. V Brně 1861 a »Wolný, Kirch. Topographie Mährens«, kdež se i dočítáme, že Pavlovský jsa ještě kanovníkem přeložil cestopis Lva z Rožmitála z češtiny do latiny.

obhájce víry a církve katolické František kardinál Dietrichstein (1599 - 1636), jenž vynikl nejen činností svou biskupskou, ale i politickou. Spjoval s horlivostí a smělostí apoštola činnost a rozhled státníka.¹⁾ Studia vykonával v Římě, jsa vrstevníkem sv. Aloisia a po blažené jeho smrti i zvláštním jeho ctitelem.²⁾

Chtěje svědomitě dostáti úřadu svému, naučil se jazyku českému. Jako velepastýř svatou horlivostí zanícený ochotně bral na sebe všechny výkony správy duchovní, poutě na místa posvátná (na př. do Tuřan) podnikaje a staraje se úsilovně o to, aby missiemi, jež s apoštolskou horlivostí navykli si konati jesuité, již dříve do země povolání, víra opět se upevnila. Ovšem, že i jemu snášení bylo příkoří nemalé, jak na jiném místě povíme.

Po bitvě bělohorské jmenován byv správcem (gubernátorem) Moravy, s obezřetností nevšední plnil povinnosti trudného úřadu toho, dovedla nezlomnou věrnost k panovníku spojití s řídkou tehda šlechetností a lidumilností. Za ty, kteří vzpourou se proti císaři provinili, vše se přimlouval; seč byl přičinil se, aby obyvatelstvo Moravy ušetřeno bylo hrůz válečných a netrpěl zvůli a násilí ani vojskům císařským.

¹⁾ Denis, Konec samostatnosti české, str. 660.

²⁾ Při pohřbu sv. Aloisia hleděl mezi jinými i Dietrichstein uchvátiti nějakou po něm památku. (Meschler, Der hl. Aloisius von Gonzaga, Freiburg 1893.) Tolikéž s vědomím papežovým umístil v kostele sv. Ignáce v Římě pamětní (votivní) obraz, dávaje tím na jevo, že uznává Aloisia za svatého již před kanonisací. Hruďička, Sv. Alois z Gonzagy. V Brně 1884.)

Vrstevníkem a politickým soupeřem kardinála Dietrichsteina byl Karel st. ze Žerotína, syn Jana ze Žerotína, pána na Náměšti moravské a Brandýse v Čechách. Narodiv se dne 14. září 1564 v Brandýse n. Orl., vychován jest v zásadách víry bratrské. Svým vzděláním, jež utvrdil delším pobytem v cizině, poctivou povahou, politickým věhlasem i vzácnou výmluvností domohl se vlivu rozhodujícího na Moravě, jež pak v různých vysokých úřadech vykonával. Když toho viděla se mu potřeba, hájil i proti Čechům v království a souvěrcům prospěch své milované Moravy. Jest skutečně nápadno, že vlastenec tento zachoval se tak chladně ano odmítavě k odboji českému. Stalo se tak asi proto, že neshledával v odboji tom pravé cesty k uspořádání poměrů ani náboženských ani politických, což jest důkazem, že ono hnutí odbojné nevycházelo ani z českého srdce, ani z českých potřeb ani z politiky české, ale že spíše bylo zosnováno lidmi, zmatenými od cizích dobrodruhů. Dle chování Žerotínova nebyl odboj Čechův ani náboženským ani národním, jinak by se ho souvěrec odbojníkův a národovec tak vynikající jako Žerotín zajisté byl účastnil! Známa jest horlivost jeho o zachování práv jazyka českého na Moravě ve všem jednání a dopisování úřadů zemských. V té příčině jsou zvláště památná slova, jež roku 1610. dopsal městu Olomouci, odkudž mu po německu bylo psáno: „Styděti bychom se musili“, píše, „za to, kdybychom se toho dopustili, aby jazyk náš přirozený, tak vzácný a starožitný a rozšířený měl od cizího

jazyka vytisknut býti.“¹⁾ Po bitvě bělohorské dobrovolně vystěhoval se do ciziny, avšak brzy na Moravu se vrátiv, zemřel téhož roku jako jeho soupeř v politice kardinál Dietrichstein (1636) v Přerově.

Litovati dlužno, že muž tento, tak neobyčejný vpravdě strannickou nepřizní proti katolíkům byl zaujat.

Byl to nepochybně i vliv Žerotínův, jenž přiměl také posledního Rožmberka Petra Voka k odpadu od víry katolické.²⁾ —

Po tomto odbočení jest nám vrátiti se ku líčení dějů dalších na Moravě.

Dílo reformace katolické působením dotčených biskupův a některých členů šlechty, kteří buď zaváděli na svých statech opět náboženství katolické, aneb aspoň tomu nepřekáželi, dosti pokračovalo, čímž ovšem vzbuzen odpor strany druhé, mnohem silnější a také tím výbojnější. Po hrozné události v Praze (vyhození z oken královských místodržících) ukazují se i na Moravě projevy odbojné, avšak Karel Žerotín, ač byl uznaným vůdcem strany protikatolické, jal se mírniti prudké přívržence své, domlouvaje jim, aby usilující o příliš mnoho nepozbyli všeho. V této snaze podporovali jej přední mužové na Moravě kard. Dietrichstein a kníže Liechtenstein

¹⁾ Brandl, Kniha pro každého Moravana, str. 335.

²⁾ O stycích Žerotínových s Petrem Vokem z Rožmberka, s nímž byl ve spojení i skrze duchovního bratrského jménem Schwarze a o častých návštěvách na Bechyni a v Třeboni, sídlech to Vokových, viz: »Václava Březana Život Petra Voka z Rosenberka, upravil Frant Mareš v Praze r. 1880.«

i působeno za tím účelem konejšivě též v Praze, kam Dietrichstein spolu s Žerotínem osobně se odebrali, i u dvora vídeňského. Ačkoliv na zdar snah smířlivých bylo dle stavu věcí na obou stranách jaksi pozdě, přece Morava, dokud se držela rad mužů rozvážlivých, zachovala věrnost rodu habsburskému, aspoň pokud žil císař Matiaš. Předvídalť důmyslný Žerotín smutný konec celého hnutí a veliké škody, jež z toho vzejdou vlasti, kterouž vše miloval.

Když pak nastoupil Ferdinand a vůdcové hnutí českého ode všech přátel svých viděli se opuštěni, přese všechny pěkné sliby dřívější, pokusil se Thurn brannou rukou přiměti Moravany, aby přistoupili na záměry a zápasy stavů českých. Dne 23. dubna 1619 v čele svých žoldněů vtrhl na Moravu a zmocniv se Brna uvěznil především Dietrichsteina a Žerotína a zařídil vládu direktorů podobnou české.

Ba praví se, že mužům, kteří jeho záměrům byli na překážku, pohroženo osudem podobným, jako zastihl stoupence jejich pražské, Martinice a Slavatu. Na to přistoupili protestantští stavové moravští zjevně ke hnutí českému a také ihned — vše po vzoru českém — vyhnali ze země jesuity.

Za odboj bylo po bitvě bělohorské Moravě důsledně snášeti svízele a hrůzy válečné tou měrou jako Čechám. Vypraven gen. Dampierre proti povstalcům; když však u Vistonic utrpěl porážku a vojsko stavovské nad to i jiných ještě domohlo se úspěchů, tu vzrostla odhodlanost

stavů proti Ferdinandovi ještě více. I sešli se opět dne 7. srpna na sjezd do Brna, z něhož vyloučili praelaty zemské a schválili spojení s Čechy; pány, kteří s nimi srozuměni nebyli, ze země vypověděli a statky jejich jakož i statky církevní zabavili. Kardinál Dietrichstein na všechny časy vypovězen, kanovníci olomoučtí v okovech žalářování, podobně i opatové řeholní na velké výkupné uvězněni jsou. Mimo to co do svržení Ferdinanda s trůnu docíleno s Čechy tajné shody a úřad hejtmana zemského, jejž po Žerotínovi byl zaujal katolík Ladislav Popel z Lobkovic, svěřen Ladislavu Velenu Žerotínovi na Břeclavě, horlivému lutheránu. Tomu z katolíků, kdož ve 4 nedělích nepřidá se ku povstání, pohrozeno konfiskací všeho majetku.

Osudného generalního sněmu v Praze, na kterémž Ferdinand sesazen a Bedřich falcký, náčelník Unie německé, zvolen jest králem českým, ovšem i protestantští Moravané se účastnili dle ujednání dřívějšího.

Dne 4. února 1620 nový král bera se na Polnou a Třebíč, přibyl do Brna a tu od svých stranníků, kteří dovedli úplně opanovati půdu, za pána země uznán a jemu holdováno, čemuž se však vyhnul Karel Žerotín, ač v Brně byl. Vzájemná radostná nálada stranníků Bedřichových pokalena poněkud tím, že sněm musil přistoupiti na rozmožení vojska, pro nového krále (až na 7500 mužů) a zprávou o vpádu Kozáků do severovýchodních krajů moravských.

Král polský Zikmund poslal totiž stísněnému

Ferdinandu na pomoc své Poláky a Kozáky. Oni na postupu svém děsně řádili, ušetřili však města Holešova, když jim vyšel vstříc, v rukou nesa Velebnou svátost, velehorlivý a u protestantů proto velmi nenáviděný kněz Jan Sarkander, kterého právě protestanté z fary holešovské byli vypudili. Klidným chováním Kozáků liché podezření protestantů, jakoby kněz Jan Sarkander byl s nepřítelem se dorozuměl, nabylo jakési půdy, ano oni obvinili jej ze zrádného spojení s nepřítelem země; i to naň žalovali, že jsa zpovědníkem Ladislava z Lobkovic, pána na Holešově, má prý naň vliv protestantům nepřiznivý. Pročež javše kněze nevinného uvěznili v Olomouci a právě, když „zimní“ král Bedřich od svých přívrženců s okázalou radostí tu byl vítán, dokončil Jan Sarkander po bolestném mučení, jehož neostýchali se účastniti ani přední pánové z moravských protestantů, v žaláři svůj Bohu oddaný život (17. března 1620).¹⁾

Sotva kdo králi cizinci připomněl, co jemu na blízku páše slepá zuřivost stoupenců jeho politických i náboženských!

Trvalo to, jak víme, krátkou dobu a slávy Bedřichovy byl konec; vojsko jeho ze všech končin sebrané, málo vycvičené a rozmrzelé, v němž i Moravané bojovali, na Bílé Hoře poraženo.

Velikou ranou ovšem byla porážka bělohorská zemím našim. „Ale přes to všecko“ praví Denis, „dlužno tázati se, nebyla-li rána ta k dobrému?“

¹⁾ Více o něm viz: Matěje Procházky, Život blahosl. Jana Sarkandra. V Brně 1861.

Šlechta dala příliš zjevné a četné důkazy své lehkomyšlnosti — a úplného nedostatku ducha politického (vždyť takorůka v předvečer bitvy osudné přese všecky nářky neustala utlačovati lid, až i ku zjevnému a krvavému odporu vzeplal se [v kraji žateckém]), tak že nemohlo se doufatí v obrat a bez hrůzy pomýšleti na vítězství její . . .

Rakousko zvítězivší pro tuhou věrnost svou ku katolicismu a pro soukromé prospěchy ctižádosti své nebylo nikdy mocnářstvím opravdu německým. Vláda císařská netoliko nepřipravovala splynutí Čech s říší Německou, nýbrž chránila jich proti Němcům a to právě v době, když ochablý cit národní a únava byly by je bez obrany vydaly všem pokusům dědičného nepřítel. Slovanský lid v Čechách a na Moravě podržel velikou náchyllost k rodu habsburskému, v srdci svém spojuje dva city: velmi vřelé vlastenectví české a velmi upřímnou a opravdovou oddanost ku panovníku. Jeho pud ho neklame a ta dvojí víra jest osvícenější, než rozum učencův a mudrcův.“ (Konec samostatnosti české, str. 738.)¹⁾

¹⁾ Více o tom: Hlavinka, Bludy a lži v dějinách. V Brně 1888.

Část druhá.

Snahy a práce o reformu katolickou v Čechách a na Moravě (1620—1676).

I. Doba války 30leté. Ferdinand III.

1. Sotva došla do Prahy zvěst o porážce na Bílé Hoře, Bedřich král všeho zanechav opustil hlavní město i Čechy, nad nimiž panoval pouze jednu zimu („zimní král!“).¹⁾ Později pro zpronevěru svoji proti císaři dán jest do klatby říšské a zbaven důstojenství kurfirstského. Život svůj dokonal v Mohuči r. 1632. —

Po obratu tak osudném poddala se šlechta a dle toho ovšem, když vůdcové opustili věc svou, nemohla ani Praha pomýšleti na odpor. A tak celá země. Bylyť i myslí druhdy roznícené již také ochladly, k čemuž ovšem nemálo přispěl sám dvůr krále zimního, nesplniv nadějí, jež kladeny v něj.

Nyní nastal soud nad zpronevěřilci. A ten byl přísný. Spravedlnost úplně převážila milosrdenství. Ovšem nebyli původcové povstání potrestáni pro svoji národnost, ani pro náboženství, ale pro vzpouru či velezrádu, na

¹⁾ »Bedřich nemaje žádné zmužlosti jako tchoř uprchl«, dí se v listě politickém na objasnění poměrů českých, psaném a tištěném r. 1848. (List nachází se v museu telečském.)

kerouž až do nejnovějších dob ustanoven byl trest smrti; 27 strůjců vzpoury popraveno (mírnějších návrhů kn. Liechtensteina nedbáno), jmění jejich na odvetu za to, co dříve protestanté učinili katolíkům, zabravše jim statky, zabaveno¹⁾ a peněz tím nabytých použito na ukrytí ohromných útrat válečných, na odplatu vynikajících vojevůdců a zřízení některých nadání; veliká však část na podporu financí špatným hospodařením a válkami velmi zbědovaných. Mnozí vystěhovali se a opuštěné statky jejich zaujali cizinci na škodu převelikou lidu českého. Kazatelé protestantští vypovězeni, jesuité opět se vrátili a svěřeno jim vysoké učení v Praze.

Dílo katolické reformace, dříve již jak viděli jsme započaté, nyní účinněji a soustavněji postupovalo za správy Karla knížete Liechtensteina, o němž dlužno podotknouti, že v radě císařské byl pro mírnější návrhy co do potrestání povstalců.

¹⁾ Kniha Bilkova o konfiskacích obsahuje údaje nepravdivé. Dle Kalouska (»České státní právo«; v díle tom lze dočísti se také, jak mužně kníže Liechtenstein hájil práva země české proti zásadě o »propadlých právech«, str. 420) byla cena všech za dvoji konfiskace zabavených statků: 24,276.885 zl. Ovšem veliká dosti! — O věci té píše R. Král (»Kardinál Harrach.« V Praze 1886, str. 117.): »Konfiskace hromadná a kupování statků za fatku od cizinců, kterýmž katolické náboženství bylo jen rouškou, aby se obohatili, to vše velmi škodilo správě duchovní. Povstalat veliká nouze, že na zřizování kostelův a zavadění řádných bohoslužeb ani nebylo lze mysliti.« — Menší sice avšak rovněž nesprávné údaje o ceně statků konfiskovaných má dílo: »A. Wolf, Geschichtliche Bilder aus Oesterreich.« Wien 1878.

Vydávány častěji mandáty proti protestantům jakožto původcům odboje náboženského i politického; hojné missie konaly se v městech i po venkově; než toho dlužno litovati, že někde vášnivou a příliš nedočkavou horlivostí, ba i nemístným násilím věc katolická nemálo trpěla. Vláda Ferdinandova hnutí Čechů za odboj nejen náboženský, ale více politický považujíc, ustanovila zvláštní komisse, v nichž většinou byly osoby světské a těm prováděti bylo na předním místě rozkazy vládní směřující k reformaci katolické a upevnění řádů politických. Taková komisse působila v kraji našem, v Pelhřimově, pak v Jindřichově Hradci a j., vedena jsouc panem Fendrichem Libšteinským z Kolovrat a p. Příbíkem Jeniškem z Újezda. Počínala si z pravidla takto: Po předchozích službách Božích byli nekatolíci předvoláni, poučeni a k návratu napomenuti. Tak stalo se dne 11. března roku 1628. v Jind. Hradci, kdež mezi jinými připověděl návrat svůj do církve katolické i pan Vilém Vrcholický z Loutkova a na Popelíně.¹⁾ Na tvrdošijné dokračováno dle povahy komissařů tu i tam urputně ba i krutě, čemuž duchovní členové komissí těch často marně bránili.

Tak víme to výslovně o kardinálu Arnoštu Harrachovi, jenž po úmrtí arcibiskupa Lohela (2. listopadu 1622) převzal správu církve české.

Jako kardinál účastnil se volby tří papežů a jakožto primas království českého korunoval tři krále: Ferdinanda III., IV. a Leopolda I.

¹⁾ Rull, Monografie města Jindř. Hradce 1875.

Byltě to velepastýř srdce šlechetného, zbožný a štědrý. Veliké jsou zásluhy jeho o povznesení církve a ducha katolického v Čechách. Založil seminář kněžský a zavedl do Čech několik řeholí. Snahou jeho později zřízena i dvě biskupství v Čechách, Litoměřické a Králo-Hradecké. Při dlouhém sporu o práva kancléřská na universitě pražské, jenž vznikl mezi ním a jesuity, měly asi obě strany na zřeteli úspěch věci dobré, až nemilý spor skončen spojením vysokého učení Karlova s Ferdinandovým, kterýžto název až podnes mají obě university pražské.

Na obnovu ducha katolického působil kard. Harrach zvláště missiemi a o reformaci dal duchovenstvu svému poučení toto: „Ať rozpomenou se kněží na vznešenost duší i chybujících, které ráčil Kristus Pán předrahou krví svou vykoupiti. Duše bludem zastíněné nechať doporučejí Pánu Bohu, obzvláště na modlitbách prosebných a při obětech, aby byly hotovy zřící se bludu svého a želeti ho. Tak obcujtež s kterýmikoli jinověrci, aby na bíledni bylo z otcovského a bratrského chování, jež sdruženo býti má s pokorou a trpělivostí, že vše děje se z toužebnosti po spáse, cokoliv se počíná s nimi.“¹⁾

Dne 10. března 1627 vydáno t. zv. obnovené zřízení zemské,²⁾ kterýmž trůn český rodu habs-

¹⁾ Rezek, Děje Čech a Moravy za Ferdinanda III. V Praze 1891.

²⁾ Obnovené zřízení zemské sestavila ve Vídni zvláštní kommise, v níž málo dbáno hlasů rádců českých. Na většinu členů mělo vliv Španělsko, jež si činilo naději, stáhnouti

burskému se zabezpečuje postupem dědičným, mnohé výsady stavů se ruší, pravomocnost sněmů se zmenšuje (ponecháno jim pouze právo povolovati vojsko a daně). „Majestát“ zrušen a vůbec svrchovanost panovníkova posílena. Mimo to v Čechách stejné právo přiřknuto oběma jazykům zemským.

Téhož roku dal Ferdinand II. syna svého Ferdinanda III. korunovati na království české a ten stav se pak panovníkem zmínil t. zv. deklaratoriemi původní některá ustanovení zřízení zemského.

Zatím válka 30letá zuřila dále, ač Čechy — pokud na čas nebyly dějištěm jejím — na chvíli aspoň oddechly si. Až když Švédové činně vstoupili na rozsáhlé bojiště válečné — prý z lásky k evandéliu, v pravdě však z choutek výbojných — nastaly zemi České i Moravské hrůzy nové.

Když r. 1631. spojenci Švédů Sasinci obsadili Prahu, zdálo se některým ze strany protestantské, že nastala příhodná doba odvety za trest na po-

jednou na sebe všecku državu rodu habsburského. Císaři vstřípeno mínění, že netřeba šetřiti práv a výsad země pro odboj dobyté mečem (ovšem mnohé z výsad těch nesvědčily zemi, nýbrž šlechtě jenom). Novým tímto zřízením snahy po seslení svrchované moci panovnické (absolutism), jež za doby poslední pěstoval u dvora vídeňského zvláště kardinál a státník Khlesl, došly výrazu určitějšího. (Více o tom: »Kalousek, Státní právo české.«) — Mimoděk tu připadá člověku, jak se dělo, že zásada o rovném právu jazyků obou, na níž stojíme nyní, vyslovená poprvé v »obnoveném zřízení zemském«, až posud — po tolikých zápasích a slibech — zúplna provedena není!?

vstání nedávno potlačené. I pokusili se o zavedení řádů, zavládlých v Praze před bitvou bělohorskou. Vypovězené totiž duchovní protestantské zase povolali, chrám Týnský jim odevzdali a novou konsistoř „evangelickou“ si ustanovili, jesuity opět vypudili a úřady vysoké pro sebe zabrali.

Když však nejvyšší vůdce (generalissimus) vojska císařského Albrecht Valdštejn v květnu r. 1632. Prahu se zmocnil, učiněn novému převratu rychlý konec.

Čechy sklidily z toho nové zpuštění vojskem domácím i cizím a opětné zabránění statků oněm pánům, kteří v nový odboj se pustili proti králi svému.

Z konfiskace té zapraven žold vojsku Valdšteinovu; když pak Valdštejn císaři se zpronevěřiv padl, rovněž zabráno jmění jeho a vrchní vedení vojska svěřeno nyní hr. Gallasovi, k němuž se přidružil bojechtivý mladistvý nástupce trůnu Ferdinand III., a bojováno napřed na půdě bavorské. Za to však oddíl Švédů vpadl do Čech a ve spojení se Sasíky způsobil mnoho zádav zemi beztoho již zpuštěné. V Bavořích však Švédové utrpěli porážku, po níž naklonili se k míru, jenž uzavřen v Praze r. 1635. Spojencům Švédův Sasíkům mír ten vynesl Lužici, kteráž jim postoupena jako léno koruny české. Tím však válka ještě neskončila se, ale dalšího průběhu jejího Ferdinand II. již se nedožil, zemřev dne 15. února 1637.

Panovník tento velebí se právem pro nevšední svou až asketickou zbožnost, pro laska-

vost a přívětivost, již osvědčoval v životě svém soukromém, ale také pro důslednou rozhodnost, s kterouž pokleslému náboženství katolickému všude pomáhal k vítězství nad různými sektami. K tomu cítil se zavázána jednak již svědomím, jednak i přísahou, v níž král český slibuje, že bude chrániti víru obecnou, a tou vírou v Čechách byla víra katolická, na čas zatlačená, nikoli však z Němec do Čech přenesené sekty Lutheránů, Kalvinců a p. Jemu tedy náleží hlavní zásluha o reformaci katolickou v zemích našich. Poněvadž pak odbůjcové v náboženství byli zároveň protivníky snah jeho panovnických po utvrzení a ustálení moci státní a spolu i rodu habsburského, proto rozhodně je potíral, upevňuje moc panovnickou na úkor mnohých svobod a výsad panských i městských, začož ovšem bývá napadán a odsuzován. Soudíme-li o prostředcích, kterých Ferdinand užíval k dosažení cílů svých, tu nelze upříti, že nebyly vždy politicky správné, ba byly mnohdy i příkré a unáhlené, nesrovnávajíce se s českou povahou a právními názory doby naší. Vytýká se mu zejména, že prý se dal jesuity svésti k válce 30leté! Když již násilným činem povstalců českých za Matiaše zkázonosné símě války bylo zaseto, a Ferdinand vládu nastoupiv byl v pochybnostech, má-li a pokud vyhověti náboženským požadavkům protestantův, tu si vyžádal na vynikajících členech řádu jesuitského dobrého o tom zdání. Byltě — jak sám řekl — odhodlán ztratiti raději zemi a lid, ba život, než aby jednaje proti Bohu, obtížil svědomí své.

A jak dopadla rada žádaná?

Poradili mu, — mezi nimi i zpovědník jeho P. Becanus, — aby uznal koncessi v náboženství udělenou již Maximilianem II. a majestátem Rudolfovým. Ač dobrozdání to nelíbilo se ani všem světským rádcům jeho, — hrabě Zollern netajil nelibosti své z toho, — přece Ferdinand právě dle smyslu dobrozdání toho ujistil kurfirsta saského, že jest dalek všeho pronásledování konfesse augšpurské.¹⁾ Ovšem později, když protestanté shledání byli v řadách velezrádců, trestem za to postiženi jsou.

Maje se rozhodnouti, zda-li v Čechách panovati bude protestantism ve mnohé strany náboženské rozpadlý a chovající v lůně svém samý svár a spor, aneb církev katolická, jejíž vedením národ český dospěl druhdy značné vzdělanosti a blahobytu, rozhodl se Ferdinand II. pro věc katolickou — a to správně.²⁾

Sám protestant Denis (v díle svém častěji uvedeném „Konec samostatnosti české“) praví, že odnárodnělá a německá šlechta evandělická chopila se zbraně nikoli na obhájení svobody náboženské a politické, nýbrž na upevnění a rozšíření výsad svých. A to bylo příčinou války 30leté, která nebyla v první řadě ani válkou náboženskou, nýbrž válkou dobývací, v níž bojováno o moc politickou.

Sem náleží též řízný o věci té výrok českého lutherána Václava Meročvy: „My sice obrany a

¹⁾ Gindely, Geschichte des 30jähr. Krieges. 3 sv. (V Praze 1869—1880.)

²⁾ Hlavinka, Bludy a lži v dějinách, str. 363.

obhájení jsme vydali, ale jiní nevěří, že věc naše je spravedlivá, aniž sami před svým svědomím omlouváme vinu. Turek, král francouzský, kurfirst saský a jiní, ba i tehán krále našeho (Jakob, král anglický) věc naši zatracují . . . Muže vznešené, úředníky proti přísaze bez výsledku s oken jsme svrhli, nedavše jim lhůty ku prosbám, tím méně, aby se mohli hájiti. Císařům Matiaši a Ferdinandovi, kteří mír, odpuštění, výsady nabízeli a vyrovnání vznášeli na soudce, ani odpověděti jsme nechtěli. Angličany, Rakušany a j., ba i Turky na Ferdinanda jsme pošťvali, Vídeň oblehli, celé Německo, pokud bylo na nás, Turkovi jsme zradili . . . Jestliže Bohu věci lidské leží na srdci, skutky ony pomstí buď vojskem Ferdinandovým neb tureckým. Nedopustí, aby nepotrestáno zůstalo takové bezpráví, jež my ještě zvětšujeme nestoudným hájením věci nejhorší a uvalujeme na sebe nenávisť, jakobychom celému světu se posmívali.“ Dále se zmiňuje, že Bethlen, zavilý odpůrce rodu habsburského a obratný intrikán Kristian Anhaltský z pohnutek sobeckých vyhledávali války a pokračuje: „Téhož smýšlení jsou i naši plukovníci a setníci. Poněvadž však nemohou všickni osten živého svědomí potlačiti, vynášeli naši rádcové prostředek, utišující lék, že prý ony zločiny a bezpráví horlivostí náboženskou jsou posvěceny . . . My odňali císařovi, co jest císařovo a což Božího jest, nabídli jsme — Turkovi. Pročež v Boha jakožto rádce sotva můžeme doufati.“¹⁾

¹⁾ Sborník historický 1892, II., str. 76.

Gindely pak o příčinách války 30leté pronáší se takto: „Srovnáme-li snahy v době tehdejší rozhodující nebo poměry, jimiž válka tak rozsáhlá byla umožněna, nabýváme přesvědčení, že protivy náboženské bývaly sice často vítanou záminkou k započetí nepřátelství, ale nikoli dostatečnou příčinou. Příčiny, pro které počata válka r. 1618., hledati dlužno již v roku 1610. (Roku toho uzavřela protestantská německá knížata, berouce záminku z rozepří panujících mezi Rudolfem a Matiašem I., jak svrchu pověděno, „Unii“ proti rodu habsburskému, jíž v čelo postavil se Jindřich IV. francouzský) a měly původ v zájmech osobních. Již roku toho staly se rozmíšky mezi panovníky rakouskými a jejich poddanými, jež způsobeny nejenom růzností víry, nýbrž původ měly ve snažení stavů po nabytí největších práv politických, jimž moc královská a snad i spořádaná vláda vůbec měly padnouti za obět. Již tehdá kurfirst falcký lačněl po zemích rodu habsburského a udržoval zemězrádné spojení s poddanými jeho, kdežto členové Unie, chtějíce se zmocniti duchovenských statků v Němečích, na vhodnou příležitost číhali.“¹⁾ — A ve svých dějinách války 30leté píše: „Roztržka náboženská dala jen popud k boji; důvody, pro něž boj tak velikých nabyl rozměrů a tak dlouho trval, byly otázky týkající se panství . . . Nad to pak mnozí novotáři byli žádostivi statků církevních. Otázka po „mém“ a „tvém“ provázela nepřetržitě boje

¹⁾ Gindely, Dějiny českého povstání, IV., str. 3. a 4.

náboženské a skýtala dalšímu žáru potřebné stravy.“¹⁾

Po Ferdinandovi II. nastoupil syn jeho Ferdinand III. (1637—1657.) Byl sice těla slabého, ale otužilý a jako otec milovník lovu a hudby. Pečlivě jsa vychován schopen byl několika jazykův, i českého. Co do náboženské stránky byl zbožným katolíkem a mravů bezúhonných i nepřitelem zbytečného přepychu.

Do Prahy rád jezdíval a tím jakož i velikou svojí vlídností povznesl sklíčenou mysl lidu českého. Zvláště to líbilo se Pražanům a Čechům vůbec, že vídali jej často ve chrámě sv. Víta, kdež společně s lidem zpíval se zvláštní oblibou starobylou píseň svatováclavskou. Také velikou lnul úctou ku Panně Marii Starobole-slavské.

Svízelů válečných však zemi českou uchrániti nebylo v moci jeho. Již viděli jsme, že společně s generalem Gallasem sám v boj se postavil proti Švédům, kteří na čas ustali v nájezdech do zemí našich. Avšak r. 1639. zase vpadli do Čech pod záminkou, že jest jim ujmouti se utiskovaných souvěrců protestantských a jsouce

¹⁾ Dějepisec Hurter († 1865) ve svém díle »Geschichte Ferdinands II.« dokazuje, že Ferdinand jednal vždy po právu a že jenom zlomyslné předsudky mu upírají spravedlnost, vážnost mravní a bezúhonnost života, jež se prýštila z vroucí zbožnosti a pevné víry jeho. Politického nadání však Ferdinand prý neměl; nebyl veleduchem, jakéhož by říše tenkrát byla potřebovala, scházel mu bystrý rozhled a samostatná pevnost v jednání a neuměl se uskrovniti, když bylo zapotřebí.

k tomu pobádání českými vystěhovalci. Napáchavše tu dosti ukrutností, roku 1640. opět do Sas ustoupili.

Tenkráté v boji proti nim rekovnou udatností vyznamenali se studující pražské kolleje Karlovy, začež od velitele Gallasa obdrželi památkou prapor s vyobrazením bl. Panny Marie a českého lva. R. 1642. se vpád Švédův opakoval a r. 1645. císařské vojsko vedené Götzem u Jankova na hlavu poraženo jest.

Brzy na to Švédové zase Prahy se zmocnili. Současný dějepisec vypravuje o tom: Sotva ukončil Ferdinand III. slavnosti svatební (oddán jest dne 12. července 1648 v Linci s arcikněžnou tyrolskou Marií Leopoldinou), došla ho zpráva, že Švédové zmocnili se Hradčan a menšího města pražského. Stalo se to zradou bývalého důstojníka císařského Arnošta Ottovalského, jenž z bídy prý přešel ku Švédům.

Ostatní Prahy ovšem nepodařilo se Švédům obsaditi,¹⁾ neboť Pražané statečně se hájili.

Počítal-li vůdce švédský Königsmark na tajnou přízeň obyvatelstva pražského, o níž ho ubezpečoval Ottovalský, a doufal-li takto zmocniti se města celého, zklamal se velmi. Udátl se mezi tím v náboženském smýšlení Pražanů převrat tak důkladný, že veškeré téměř obyvatelstvo bylo katolické, ano hotovo, za víru i život dáti.

Marné tudíž byly vůbec naděje protestantských vystěhovalců českých: vytrvalá odhodlanost

¹⁾ Beckovský, Poselkyně starých příběhů českých, II., str. 370.

obyvatelstva katolického se svým kněžstvem spojeného i studentstva, vedeného rekovným jesuitou P. Plachým, zmařila nadobro naděje takové. Běželoť jim nejen o zachování města, nýbrž také o zachování jednoty náboženské u víře katolické.¹⁾

Hradčany a Malá strana arcíř plnou měrou zakusily zloby nepřátelské. Švédové drancovali a brali, kde se co dalo. Kořist byla ohromná; sami Švédové cenili ji na 12 mil. zl.! Mimo to mnoho osob zajato, mezi nimi též kard. Harrach, nejvyšší purkrabí královský Martinic a jiní, a měli se vyplatiti ohromnými sumami, každý 20 až 50.000 tolarů! Kardinalu Harrachovi sleveno výplatné až na 12.000 tolarů, jež zapraviti mu pomohl papež.

V domech zajatců, v kostelích a klášterech sebrány skvosty všecky. Plné vozy cenných věcí kázal Königsmark na Cheb odvésti manželce své. Krom toho vyloupena i císařská zbrojnice a kle-noty umělecké, po Rudolfovi II. na hradě pražském zanechané, obrazy, knihy a vzácné rukopisy, mezi nimiž tak zvaný stříbrný kodex, obsahující Ulfilův gotský překlad evandělí, pocházející ze století XIV., jenž nyní v Upsale se chová.²⁾

¹⁾ Rezek, Děje Čech a Moravy za Ferdinanda III. Str. 507 a n.

²⁾ Podrobný součet skvostů a knih, z Čech do Švédska zavlečených, sestavil moravský dějepisec kněz P. Beda Dudík při své návštěvě ve Štokholmě; mezi nimi mnoho jest z knihovny kláštera strahovského, v němž Švédové zvláště ukrutně řádili. (Viz: Krásl, Kard. Harrach, str. 291.)

Až do pozdního podzimku strádala Praha loupeživostí Švédů, ale všecko závodilo v nadšené obraně. Nad to i horlivě konány modlitby a pobožnosti po všech kostelích, jichž skvosty obráceny na ražení potřebných peněz.

Mezi tím uzavřen mír tak zvaný vestfálský a Švédům bylo upustiti od Prahy i zemí našich. Tím zároveň ukončena hrozná válka 30letá, kteráž na dobu dlouhou Čechy i Moravu skoro zničila.

2. Porážkou na Bílé Hoře rozhodnut je také osud Moravy, která, jak jsme pověděli, též ku povstání se přidala. Z počátku pokusili se ještě stavové moravští o obranu proti vojsku císařskému, jež táhlo do země a další styky udržovali jednak s Bedřichem falckým, jenž po útěku svém z Prahy dlel ve Vratislavi, jednak i se lstivým Bethlenem Gaborem, který byl při všem, co směřovalo proti rodu habsburskému. Pobídky onoho k vytrvalosti a sliby tohoto, že pošle pomoc, osvědčily se býti prázdny a tak nezbylo ani horlivcům, leč ochladnouti a počítati se skutečným ovšem trudným stavem věcí.

Část šlechty vzavši radu s důmyslným Karlem ze Žerotína, jenž rozhodným jsa odpůrcem celého hnutí, byl v ústraní se odebral, usnesla se, že se k císaři vyslati má poselstvo, jež mělo jej ujistiti, že Morava vrátí se k poslušnosti za některých podmínek.

Zdá se však, že již před tím usnesením v kruzích rozhodujících jinak bylo uzavřeno, neboť již z počátku měsíce prosince roku 1620.

vtrhlo vojsko císařské na Moravu a to do kraje jihlavského, kdež obsadilo nejen Jihlavu, nýbrž i Telč, Slavonice a jiná města okolní, pustošíc a drancujíc všude bez milosrdenství, což bylo důkazem, že vláda císařská s pokořenými povstalci vyjednávati nehodlá. Nyní pospíšili si stavové, aby ujistili císaře a to skrze velitele Buquoye opětně o své oddanosti, což však dalšího řádění vojska ještě nezastavilo. Až teprv koncem prosince se poselstvo moravské dostalo na dvůr císařský, kdež prý přijato nemilostivě. Omlouvalo se tím, že Moravané jen z donucení přidali se ku povstání a prosili císaře, aby odpustil a zachoval je při dřívějších svobodách náboženských a politických.

Císař poradiv se s kard. Dietrichsteinem a s kancléřem Zděnkem z Lobkovic, konečně odpověděl, že se zachová ku každému po zásluze, nevinné pak že vezme v ochranu.

O dalších úmyslech vlády svědčí, že měla se i na Moravě provésti reformace katolická a obnoviti pokleslá moc panovníkova. Kardinal Dietrichstein jmenován císařským komissařem. Vykonav visitaci rozsáhlé diecése povolal na Moravu kapucíny a piaristy, jimž v Mikulově zbudoval kolleji; jesuité rovněž se vrátili na svá působiště; nejvyšší úřady zemské obsazeny katolíky; stavům a větším městům uloženy velké poplatky (Jihlavě na př. 30.000 tolarů a sukna v téže ceně peněžní). Dále bylo na zemi uvaleno břemeno těžké nad jiné, vydržovati vojsko císařské po Moravě rozložené.

Na to ještě v bojích císaře Ferdinanda o některé kraje uherské, jež mu odňal Bethlen Gábor, opět Morava postižena těžkými pohromami. Bethlen dobyv některých měst na východu země odevzdal je někdejšímu hejtmanu zemskému Ladislavu Velenovi ze Žerotína, jenž se v držení jich uvázal jménem krále Bedřicha falckého, z čehož patrno, že odboj proti císaři dosud na Moravě neutuchl. Když Uhři ještě značné jiné úspěchy získali dobytve až Mor. Třebové, podařilo se konečně vojsku císařskému, jemuž velel tehdá Valdštejn, zatlačit je až na pomezí uherské. Bethlen nyní naklonil se míru, jenž uzavřen v Mikulově v měsíci lednu r. 1622.

Nyní teprve bylo pokdy pomýšleti na potrestání účastníků vzpoury. Ač rozsudek nad mnohými (byliť mezi nimi i ti, kteří vlastní rukou mučili k smrti bl. Jana Sarkandra, jako Lad. Velen ze Žerotína, Hanuš Adam, Vít Osterreicher z Olomouce) zněl na smrt, přece nebyl na nikom vykonán, tak že císař na Moravě zachoval se mnohem mírněji než v Čechách, což prý dlužno přičísti přímluvám kard. Dietrichsteina a Karla Žerotína. Ztrátou majetku bylo potrestáno 51 osob v povstání sůčastněných. Konečně na skloňku r. 1622. prohlášen „generalní pardon“, kterýmž trest na těle i na cti odpuštěn. Konfiiskace zůstala v platnosti a následky její byly rovněž smutné jako v Čechách.

Další činnost vládní brala se nyní dvojm směrem: ku sesílení moci panovnické, valně oslabené výsadami šlechty, čelilo potlačení

mnohých svobod stavovských a k utvrzení náboženství katolického směřovaly zákazy vydávané proti různým sektám náboženským. Úspěchům díla reformačního velice však vadil především nedostatek světského kněžstva katolického, pročež namnoze odevzdána správa duchovní řeholníkům různých řádů. Další závadou v postupu reformace katolické bylo to, že po úmrtí tak horlivých knížat církevních, jako byli biskup Stanislav Pavlovský a kard. Dietrichstein, církev moravská octla se v jakémsi bezvládí. Kard. Dietrichstein dokonal činný život svůj v Brně roku 1636.

Byl to muž vzácné povahy, na sebe přísný, k jiným laskavý, co do osob snášenlivý, v zásadách náboženských však neoblomný, upřímně zbožný, k chudině štědrý a ušlechtilý podporovatel všech. Po něm po dobu 27 let nebylo kormidlo církve moravské v rukou pevných. Zaujali totiž na tu dobu stolec biskupský arciknížata Leopold, Vilém a Karel Josef, kteří biskupovali pouze dle jména. Sotva kdy zavítali ke stádcí svému, tím méně pak za dob tak rozbourěných s dostatek ho chrániti dovedli. Nejhorlivěji v díle reformace působili jesuité v kostele i ve škole, na statecích šlechty i ve městech. Mnoho lidí stavu panského, městského a selského se vystěhovalo.

Nebylo tomu dávno, co Morava vpády vojska uherského hrozně zpustošena, a již nastaly nové strasti válečné vpády švédskými. R. 1642. zmocnili se Švédové města Olomouce, jehož špatně hájil

velitel císařský, a na delší dobu se tu usadili. Potřeby dodávali jim zvláště Valaši z nedalekého okolí, avšak od generala Puchheima krvavě za to potom strestáni jsou.

Po nešťastné bitvě u Jankova hnul se velitel švédský Torstenson s vojskem svým k Jihlavě, na cestě své čině výpady loupežné po celé okolní krajině. Dne 11. března 1645 padla Jihlava v moc Švédů, kteří ji pro delší pobyt opevnili; na to obrátil se Torstenson ke Znojmu a hodlal postoupiti až k Vídni, jež však zvěděvši o úmyslu Švédů, kteří u Znojma déle se zdrželi, lépe se proti nim opatřila. Švédové pak opatrně Vídni se vyhnuvše po několika výpadech v Dol. Rakousích obrátili se k Mikulovu, jehož dobyvše sebrali vzácnou knihovnu kard. Dietrichsteina. I Hodonín jimi obsazen, načež hlavní voj v květnu r. 1645. přitáhl k Brnu. Města toho Švédové na rychlo hodlali dobytí a pak odtáhnouti ku hranicím uherským, aby se tu spojili s novým nepřitelem domu císařského Rakoczym, knížetem sedmihradským, s nímž uzavřeli smlouvu proti císaři. Avšak statečnost obhájců města Brna úmysl Švédů překazila. Hájení to náleží k nejskvělejším činům válečným ve válce 30leté.¹⁾ Po 16 neděl bránila se skrovná posádka čítající pouze 1400 mužů, vedená rekovným vůdcem Radvitem de Souches. Měšťanstvo a zvláště studentstvo, vedené slavným knězem P. Martinem Středou,²⁾ konalo

¹⁾ Dvořák ve Vlastivědě moravské. V Brně 1902. — Šujan, Švédové u Brna r. 1645. (V časopise Matice mor. 1898.)

²⁾ J. Tenora, P. Martin Středa V Brně 1898.

divy udatnosti nejvíce v den 15. srpna, až konečně donuceni Švédové odtáhnouti od Brna. Avšak nedlouho na to vrátil se nepřítel zase, načež r. 1646. svedeny se Švédy drobnější pŕtky jak v Čechách tak na Moravě a tu zvláště v okolí jihlavském. Zanechavše posádky v Jihlavě a v Telči, táhli na Třebíč, Vel. Meziříčí do severních Čech a do Slezska, kdež se spojili s generalem Königsmarkem.

Přebídné postavení, do jakého ustavičnými válkami uvržen lid, opuštěný odevšad a zbavený i řádné správy duchovní a tou měrou zdivočelý, vysvětluje poněkud, že mnozí tu i tam oddali se zoufalosti a pozbyvše důvěry v Boha počali věřiti pověrám a čárům, jakož to dosvědčují zprávy souvěké. Bída všeobecná zvýšena ještě novými a to těžkými daněmi (v Čechách na př. zavedena i daň z bot a stře viců, na Moravě z komínů), jichž stálé vojny vyžadovaly a nesnesitelným někdy daní těch vymáháním. Bylo vypočteno, že ve válkách švédských na Moravě zbořeno měst 22, zámků 36 a přes 300 vesnic!

Výmluvné svědectví o tísní lidu českého a moravského podává dojemný stesk paní Susany Černínové, současnice všech těch událostí, kteráž synu svému psala: „Nic jiného tu není než pláč, úpění a nařikání mnohých lidí. Jest nemožno vypsati těch těžkostí. Ó Bože, račiž nám sám pomoci; nesvornost veliká, a my ubozí v tom hyneme. Prolom, ó Bože, nebesa a podívej se na to, co se děje a rač nám všem z těch soužeností pomoci.¹⁾“

¹⁾ Rezek, I. c. (str. 440.)

R. 1647. dobyli císařští Jihlavy, kteráž přes 2 léta byla v držení Švédů. Zůstalo tu ze 13.000 obyvatelů pouze 381 rodin, hladem a nemocí zmořených. Řemesla všechna klesla; za to arci dostalo se městu úlev v placení daní, ale celé širé okolí obráceno v poušť.

Když pak mírem vestfalským válka ukončena, zajásala Morava, a již ani nedbáno toho, že nevyplnily se naděje, jimiž až do poslední chvíle kojili se protestantští vystěhovalci z Čech a z Moravy.

Reformace katolická zatím pokračovala a to hlavně činností neúpornou řádu jezuitského, jenž měl tehda na Moravě kollejí několik.

Přes to však nemohla se duchovní správa vésti všude, jak žádoucnou, poněvadž se velmi nedostávalo kněží. I nemohlo býti bráněno přiboji protestantů, kteří se stěhovali z Čech do některých hornatých krajů moravských, kdež se udrželi i přes přísné rozkazy, vydané od Leopolda I. na obrácení vrchností i poddaných nekatolických.

Roku 1663. trpěla Morava zase vpádem Turků, kteří na 40.000 lidí zavedli do zajetí. K těmto bídám přidal se ještě r. 1680. mor a vzpoura lidu selského, podobná vzpouře českého rolnictva, až konečně po porážce Turků u Vídně r. 1683. nastaly i Moravě časy klidnější.¹⁾ Mírem

¹⁾ Trefně a pěkně o významu porážky Turků vyslovuje se jeden z nynějších historiků našich: »Slavné vítězství nad Turky u Vídně můžeme postavit po bok vítězství Konstantina Vel. nad Maxímem, vítězství Aëtiovu nad hurským Atilou, vítězství Karla Martella nad Maury mohamedánskými, vítězství

Karlovíckým r. 1699. vpádům tureckým do zemí našich bohda na vždy učiněn konec. —

Nyní pak ještě jednou ohledněme se po zápacech a svízlech bezčetných, jež vlast naši ve stol. XV., XVI. a XVII. pustošily, uvalivše na nás následky přežalostné.

Byly to zápasy náboženské či politické a společenské? A co vlastně bylo jich příčinou a podnětem? Jaké z toho všeho pro nás plynou důsledky?

Spory u nás vzniklé ve stol. XV. a po dvě stě let trvající v prvních svých počátcích ovšem náležejí na pole náboženské. Míjímeť hnutí husitské, vzniklé z bludných názorů cizích, Wiklefových a Waldových, jichž církev katolická nikterak za své přijati nemohla.

Původcové hnutí toho, Hus a Jeroným, byli, jak známo, ke smrti upálením odsouzeni a to po zákoně státním tehdaž platném, který v každém vědomém a zúmyslném bludaři čili kacíři viděl též podvratného nepřitele státu.

Byltě stát tehdejší zbudován na základech církve katolické a mezi oběma úzké bylo spojení, takže odpor proti autoritě církve za čin velezrádný pokládán a rovněž tak trestán býval jako odpor proti autoritě státu, zosobněné v římském císaři. Povědomy jsou následky událostí kostnických. Čechové, jimž Hus i pro povahu svou mravní i pro statečné hájení práv a pěstování jazyka

Oty Vel. nad Maďary, vítězstvím to podobným, kde křesťanství a vzdělanost zvítězily nad pohanstvím a mohamedstvem.« (Frant. J. Rypáček, Kalend. Moravan r. 1901)

českého na vysokém učení pražském byl milým velmi, pokládali hlavně Zikmunda císaře za původce neočekávaného trestu; protož odpor vzniklý proti těm, již Husa odsoudili, nabyl též rázu národního a politického. Takovým směrem vedeny krvavé války husitské, při nichž národ český ustavičně dále odchyloval se od církve původní. Ti, kteří národ vedli v tomto odpadu, buď bezděky buď vědomě podobali se dětem, jež vidouce, že matka jejich dobrá a pečlivá na mnoze jest zanedbána a pohaněna, ač sama toho ani nezařinila, zavrhlí a opustili ji, jako kdysi Cham, syn Noemův, povrhl otcem svým. Zapomněliť, že v církvi, která ze dvou částí jest složena, božské jedné a druhé lidské, na této vždy, pokud lidé lidmi budou, vady a nedostatky, tu větší tu menší, se shledávají.¹⁾ Oni zavrhlí církev celou a s ní ovšem učící autoritu její, ano obravše si jenom Písmo sv. za počínek a pramen víry, jedni tu, druzí jinou víru v něm hledali a nalezali, takže

¹⁾ »Snahy o reformu samy v sobě nejsou nic zlého. Vždyť církev sv. nespravuje pouze božský zakladatel její, nýbrž on také za správce její ustanovil lidi a ona sama jest společnost lidí. Kde lidé jsou, tu byla, jest a bude vždycky potřeba oprav a nikdo rozumný zásadně zavrhovati nemůže touhu po nich. Avšak tu dlužno dbáti: Chceme-li opravovati svět, nic nepořídíme, chceme-li to provéstí bludem a hříchem a nesnažíme-li se vzdáliti všecko z duše své, co vyžaduje opravy u nás samých. Svě vnitro, své srdce, své žádosti musíš napřed zreformovati (opravití), přeješ-li si reformovati jiné.« . . . »Co pak se stalo s kněžstvem, když Hus, Luther a jiní t. zv. reformatoři odtrhli je od jednoty apošt. primatu Petrova? Upadlo v námezdnou odvislost pánů na záměch a v městech. To nebyla reformace, nýbrž deformace (zkáza).« (Pastýřský list bisk. královéhradeckého r. 1902.)

rozpadli se v přemnohé různé strany a sekty náboženské, jak svrchu bylo pověděno.

Když pak církev v památném sněmu tridentském rázně i obezřele přiložila ruku k reformování toho, co v ní reformám podléhá, — a reformy ty na učení její Bohem zjevené a navždy ustálené nikdy vztahovati se nemohou, — již to nestačilo stranám odchylným, ač sebe nazývaly reformačními, neboť odpor jejich proti církvi obecné zvláště vystoupením a počínáním t. zv. reformátorů německých Luthera, Kalvina a Zwingliho nabyl mezi tím rozměrů širších a účelů dále sáhajících a to nejen v Němcích, nýbrž i v zemích našich. Vímeť, že t. zv. utrakvisté naši téměř všichni dali se do tábora nových bludařů německých.

Věrné však dítky církve tím větší láskou přilnuly k duchovní matce svojí zubožené a opuštěné, hledíce povznést ji z úpadku a ponížení i bráníce ji proti přečetným synům a sluhům zpronevěřilým. Oni nepoddali se proudům novým, za nimiž zhusta kryly se záměry sobecké; nehověli moderní zásadě o svobodě svědomí, při kteréž je víra jako víra a ve svých důsledcích posledních také víra jako nevěra. Oni proniknuti byli přesvědčením, „že jeden jest Pán, jedna víra, jeden křest“ — a tudíž jedna pouze pravá církev, mimo niž není spásy a k níž aspoň srdcem náležitosti musí člověk, chce-li blaženosti dojíti, kterouž Syn Boží vyznavačům svým přislíbil a připravil; tou církví pak že jest církev katolická, již Božský zakladatel odevzdal vše, co vede ku blahu věčnému, ba i vezdejšímu.

Tímto duchem a směrem nesli se a působili zejména ti, kteréž jsme z různých stavů až posud poznali jako pravé reformatory katolické. Proti stranám nekatolickým byli ovšem v rozhodné menšině, — však nebývá právo a pravda vždycky tam, kde je většina; nicméně vzchopili se na obranu víry, kterou pokládali za nejdražší poklad svůj, dražší a důležitější nad všecka jiná dobra i nad jakékoliv přesvědčení politické, které se mění dle měnivých poměrův a konečně vede jen ku blahu časnému. Naproti nim stály v počtu přehojném strany od víry a církve katolické odpadlé, různící se vespolek, avšak spojené směrem, kterýž bychom právem naznačiti mohli „Pryč od Říma“ a který spojoval odpadlíky české se stoupenci stejného smýšlení za hranicemi, u nichž nedbajíce ani různosti jazyka a národnosti ani zájmů zemí našich, jež vždycky různiti se budou od zájmů německých, nespokojenci čeští hledali a docházeli podpory. I tehdá za týmž heslem, které snad nebylo tak určitě a otevřeně hlásáno, jako za dnů našich, ukrývaly se zájmy různé, tu náboženské, tu politické i socialní. Dobře tehdá postřehla vláda královská a císařská a zvláště rod panovnický, že hnutí proti Římu čelí též proti zájmům jejím a důsledně tedy odbůjcové v náboženství pokládáni za odpůrce politické a protivníky zájmů rodu císařského, jenž čím více pozoroval u nich snahy odstředivé, tím více moc svou upevniti se snažil a to soustředěním ve smyslu absolutním i rušením dávných práv a výsad.

Tenkrátě směr „od Říma pryč“ vznikl na půdě české již ve století XV., v Němcích pak došel ohlasu ve století XVI., ve století XVII. konečně uvrholil se v pověstném zločinu spáchaném na Hradčanech a volbou krále — cizince! Hnutí týmž směrem se beroucí za dnů našich vzniklo u Němců. Zachvátí-li pak i nás? Dějiny nám mohou a mají býti výstrahou!

Co do stránky politické, jež přese všecko zapírání a nepochopitelné oči zavírání hesla toho za dnů našich jest povahou a pákou, u nás Čechů ovšem tak se nestane, v té věci účely a zájmy stran zcela se zaměnily, avšak důsledně bychom, poučení jsouce dějinami, i co do stránky náboženské, jež se pojí k heslu tomu, měli se míti velmi na pozoru. Nikdy nám cizí import (dovoz) nesvědčil!

Z ciziny se donesly k nám bludy v století XV. a jen přebarveny jsou na česko; cizí nauky k tomu přirostly — Lutherovy a Kalvinovy — ve století XVI.; mužové původem cizí (Thurn, Fels) stáli v čele pověstného spiknutí, jež vedlo k zamýšlené vraždě místodržících; tři cizinci — mimo Thurna Hohenlohe a Mannsfeld — byli vůdci vojska stavovského ve válce, již strojil a připravoval Thurn na útraty českého království a českého lidu a to nikoliv z lásky k tomu lidu, ani ku slávě království, ale ku vlastnímu prospěchu a ku slávě a libosti stoupců svých v říši Německé; cizí vliv a cizí peníze pomohly na trům dobrodružnému králi cizinci; rovněž cizinci zpustošili jménem „čistého evangelia“ nej-

památnější a nejtihodnější svatyni národa našeho na královských Hradčanech! A co měly země naše z války 30leté, bolestno povídati. Ovšem i za vlády „domácí“ zdálo se, jakoby odsouzen byl téměř národ náš ku poněmčení a tak snad k vyhynutí, ¹⁾ z něhož způsobem téměř zázračným ve století 18. a 19. se vzpamatoval, hlavně snahou a zásluhou kněžstva. Ale nepochybně byl by národ český skutečně a dávno dříve i trvale již poněmčen, kdyby na trůně českém se byla udržela dynastie nám úplně cizí původem, vírou i tradicemi a vším, co s ní souvisí. Že tak se nestalo, že totiž nezhyňuli jsme ve světě německém, s nímž před reformací katolickou již spojovalo nás stejné náboženství (protestantské), to způsobil návrat národa našeho ku katolicismu ve století 17. a probuzení národní ve století 18. Jako sireny vábí hlasatelé hesla „Od Říma pryč“ k sobě, tím se netajíce, protestantismus že prý náboženství německé! Hle jak vážné plynou z toho pro nás výstrahy! Ovšem směr centralisační nás dusí až podnes od dob, co Praha po vzpouře r. 1618. přestala býti sídlem královským. Ale směr ten neměl by omluvy, kdyby nebylo osudných událostí, jimiž oligarchie šlechty pod pláštěm vlasteneckým opřela se monarchii!

Pakliže vůbec někomu prospěla válka 30letá, Čechy zajisté, které průběhem jejím se takofka vykrvácely, prospěchu z ní neměly, ba bez počtu

¹⁾ Tu dlužno vážně si povšimnouti, že nejvíce o to usilováno za Josefa II., jež přece liberálové nejen němečtí, nýbrž i naši na výsost velebí!

škod nesmírných a přece vznikla na půdě naší! Nesloužili jsme tenkrát, jako častěji, zájmům a prospěchům cizím!? — —

Ještě slovo.

Když řeč jest o sporech a zápasech věků těch, tu obyčejně jedna strana druhou obviňuje, svádějíc na ni vinu. Kdo začal? Kdo si počínal nespravedlivěji a krutěji?

Někdy na otázky ty přetěžko dáti přesnou odpověď, poněvadž nelze při urputnosti zápasů pokaždé právo od bezpráví rozlišiti. To však nesmí se spustiti se zřetele, že katolíkům hájiti bylo své proti nájezdům odpůrců; oni byli v držení odvěkém náboženství svého a tudíž oprávněni majetku toho si hájiti. Byltě jim to majetek cennější nad jiné, an jim zabezpečoval dosažení cíle na věčnosti.

Když se postavíme na stanovisko, jež vylučuje nynější lhostejnost náboženskou: že jedna pouze pravá jest víra a tudíž jedna pravá církev, pak uznati se musí boj o víru tu a církev za oprávněný ba povinný. Někteří z katolíků bojovali chabě a nedbale, jiní zase horoucně, někdy snad až příliš přísně a důsledně, což — a to měrou vrchovatou — stranou protivnou buď vyvoláno, buď zase odemštno bylo.

Mezi zápasícími vždycky zbraní se nešetřívá, pročez nám nenapadá ani vše, co stalo se, zejména po roce 1620., omlouvati, ba vždy dlužno nezapomínati, že v díle reformace katolické, jež svěřeno bylo kommissím smíšeným z duchovních osob i světských, právě osoby duchovní — jakž

to víme zejména o kard. Harrachovi — naléhaly, aby se reformace děla způsobem mírným. Než o způsob boje, jenž ostatně posuzovati se musí, jak již řečeno bylo, měřítkem doby své, tu ani neběží, ale o věc, o kterou bylo bojováno. A tu vystihuje asi současný a súčasněný svědek dějů tehdejších hr. Vilém Slavata, an se vyslovuje, že stavové království Českého a vtělených zemí neměli příčiny v náboženství větší svobody sobě žádati a přátí. Proč na tom nepřestali? „To byli“ — dí — „vlastní užitkové ze scestného náboženství pocházející, totiž zpronevření, pozdvižení proti vrchnostem a naposledy ze zoufalství raději pod jeho turecké se dáti, nežli pod dědičnou katolickou vrchností zůstávati. A též Čechové pod obojí spolu s vtělenými zeměmi příčinu dali k takovým válkám a k dokonalé zkáze své vlasti — a Pánu Bohu samému vědomo jest, kdy a jaký konec toho zlého počátku se stane.“¹⁾

II. Po míru vestfalském.

Král a císař Ferdinand III. snažil se všemožně zmírniti rány válkou 30letou zemím našim způsobené, zejména hleděl povznéstí zpustlá města, v nichž živořila hrstka obyvatelů v bídě a nouzi. Staral se o lepší bezpečnost na venkově. Zpustošený hrad pražský zase opraven i obnoven. V díle reformace katolické pokračováno směrem dřívějším, v čemž opět na prvním místě ceniti dlužno činnost velepastýřů českých.

¹⁾ Paměti Slavatovy, II., str. 252.

Kardinal Arnošt Harrach, jež pro apoštolskou a požehnanou činnost zovou reformatorem církve katolické v Čechách, zemřel roku 1667. Oba jeho nástupcové, Ferdinand Zoubek z Bilenberka, benediktin rajhradský, a Jan Bedřich hr. Valdštejn věrně plnili povinnosti posvátného úřadu svého, pečující seč byli o obnovu a utvrzení katolického náboženství v Čechách.

Na Moravě nastoupením biskupa Karla hraběte Lichtensteina (1664—1695) po delší ochablosti ve správě církevní zase čilejší zavál duch a větší péče věnována výchově duchovenstva; zaveden také na celé Moravě svátek sv. Cyrilla a Methoděje, až posud porůznu jen slavený, čímž jakoby patrný dán byl pokyn, aby vlast naše od smyšlenek novotných vrátila se opět k staré víře cyrillo-methodějské. Mnoho jinověrcův obrátilo se skutečně, a věc katolická vůbec za velepastýře tohoto utěšeně prospívala i přese všechn nedostatek duchovenstva a přes ty mnohé zmatky a zápasy.

Kněžstvo katolické v Čechách i na Moravě, které i za doby přesmutného úpadku náboženského dle svědectví dějepisců nestranných, vědeckou i mravní cenou předčilo nad duchovenstvo sekt nekatolických, probouzelo se nyní z malátnosti dosavadní zmáhajíc se počtem i druhem. Vydatnou jemu podporou v činnosti duchovní byly řehole, zvláště tovaryšstvo Ježíšovo, o jehož činnosti řeč jest ve zvláštním oddíle spisu tohoto.

Než však činnost tuto vyličíme, jest tuším na místě, povšimnouti si také, jak za dob převratů náboženských a politických věc měla se

co do života náboženského, do mravnosti a osvěty, jejímž základem bývá náboženství.

Z dosavadního líčení poznati lze, jak to v oboru tom vypadalo v rozhodujících vrstvách společnosti u vlády totiž a u stavů, kteří s vládou o moc bez ustání se přeli.

Ve všech pohnutých dějích století XVI. a XVII. lid vlastně stál v pozadí. Neměť dle poměrů tehdejších v otázkách těch vlastně žádného hlasu, neboť stavové představující vlast ve všem sami rozhodovali. Svobody zemské byly vlastně výsadami jejich a jejich láska k vlasti byla jenom láskou ku zařízením, jimiž zabezpečena byla moc jejich. A moc tu stavové šlechtičtí osobovali si netoliko u věcech politických, nýbrž i náboženských, dávající nařízení i duchovenstvu, řád služeb Božích ustanovující a netrpíce v ničem volnost církve,¹⁾ podobně jak asi za našich dob ti, co samozvaně nebo jako z dopuštění Božího nabyli vrchu v národě, v sobě jen vidí národ ten zosobněný a jen sebe za vlastence pokládající, sami o všem rozhodovati chtějí.

Stavové pak, jak známo, valnou většinou a z příčin různých, někdy velmi nevlasteneckých, přidali se k různým sektám náboženským, posléze k lutheranství a kalvinství. Vábilať nejednoho z nich zásada nad míru pohodlná, že ku spáse stačí pouhá víra i beze skutků. Říkaliť prý: „Co peklo? Strašidlo! Věřícím žádní hříškové

¹⁾ »Všecko panské bylo: země, vzduch, — s kostelem jim patřil také Bůh« ironicky dí básník český Leger. (Báseň: »Český román« v Osvětě r. 1902.)

neškodí, neb za ně již Kristus dosti učinil, prve než jsme se jich dopustili!“ Mnohý urozenec lehké jsa mysli přijal lutheranství, poněvadž mu neukládalo povinností mravních. Též snaha, aby rozmnožili moc svou uchvácením správy církevní, přiměla mnohé k odpadnutí od katolické víry.¹⁾

Když tedy šlechta dala se na směry takové, tu pochopitelno jest, že to škodlivě působilo na smýšlení náboženské i na mravní lidu, zvláště tam, kde z jakýchkoli příčin páni kollátoři far neobsazovali aneb je opatřovali osobami naprosto neschopnými a nehodnými, při nichž nebylo žádné kázně, žádného vzdělání ani jistého řádu ve službách Božích. Každý učil dle své hlavy a surové tupení církve i zlehčování řádů jejich více mělo místa než pobádání lidu k bázni Boží a životu ctnostnému. To se hodilo vrchnostem protestantským, kteří s knězem nakládali jako s najatým sluhou. — Mnozí kollátoři hodného kněze ani nestrpěli, nehodných však zastávali se i proti biskupům. Což pak mohli za takových poměrů obstáti kněží karakterní!? Ba naopak to vše zle působilo na život kněžský; kdo nebyl zásad nad obyčej pevných, zviklal se nezřídka i u víře své a pro pokoj ustoupil názorům pánovým, tak že duchovní správa vlastně byla v rukou pánů světských. A což když někdy na osadě jedné bylo dvě pánů vyznání různého! Někde v krátké době z vůle panské vystřídali se duchovní třeba třikráte, každý jiného nábo-

¹⁾ Winter, c. str. 68. a. n. — Tomek, »Děje království českého«, str. 2601

ženství a jeden tupil to, čemu lid byl vyučen od předchůdce! Téměř na každém panství byl jiný řád náboženský a bohoslužebný! Při velikém nedostatku duchovenstva domácího bráni do Čech i na Moravu také kněží z ciziny (na př. z Polska), kteří buď nevědomostí aneb nehodností věci posvátné byli spíše na škodu.

Mimo to i nekonečné spory a hádky náboženské, bez nichž žádná skoro schůze nebyla, život lidu valně kalily, hubíce všecken klid a chuť ku konání prací obvyklých.

Aby pak zlo bylo dovršeno a zostuzen všecek náboženský cit lidu, mnozí z panstva — i paní(!) — rouhavým a zpupným jednáním potupili posvátné řády církve katolické (jako slavnost Božího Těla). Šlechtična Schenková na Velké Vsi v Čechách jednou oblekši se v komži kněžskou v kostele rozpustilá prováděla tance a potupně při tom zpívajíc svátost oltářní a památné obrazy velice zneuctila.

V Nepomuku z rozkazu pánova i přes odpor lidu rozbity oltáře kostelní a dřívím tak nabytým navařeno pivo na opití zbujnělé čeledi pána ze Šternberka. V Sedlci chátra bohopustá oblekla krávy do ornátů kněžských, podobně i vojsko císařské¹⁾ ve Vilémově zapálilo kostel a koňstvo své přiodělo v uloupené komže kněžské.

¹⁾ Vojska všecka tehdy vždy zvlášť se najímala a to z lidí všelijakých, surových dobrodruhů a sebranky ke všemu odhodlané. Pověstně v příčině té bylo zvlášť vojsko, jež stavové do pole postavili proti Ferdinandu II.

K tomu dlužno přičísti zběsilou zuřivost nekatolíků proti klášterům, ohavné hanopisy na duchovenstvo a zvláště na řehole, vybíjení klášterů, ba i vraždy a neplechy páchané bez trestu proti katolíkům, lakotná hamižnost marnotratné šlechty, namířená hlavně proti majetku kostelnímu a klášternímu (páni Rožmberkové proti klášteru ve Zlaté Koruně, Riesenburkové proti sázavskému klášteru všeho pychu si dovolovali). „Vyšší stavové,“ píše Tomek, „vzuli se ze všeho církevního podřízení, předcházeli v lehkosti mravů ostatní národ svým příkladem; hody a radovánky hlučné, při nichž hleděl jeden druhého předčítí hýřením, byly obyčejnou zábavou; smilství a obžerství rozmáhalo se, dusíc snahy šlechetnější . . . V duchovním vzdělání Čechové klesali. (Tomek, Děje království Českého.)

Smutná kronika tato bohužel velmi by se dala rozvésti, ale již to, co tu uvedeno, stačí na důkaz, že události takové zajisté nepříznivě působily na duševní stav lidu.

„Kolik hradů — tolik králů,“ říkalo se důvodně, byltě lid proti zvůli pánů svých, kteří ani svrchovanosti královské nad sebou uznati nechtěli a ve všem absolutisticky si počínali, bez ochrany a zastání, a tak ona běžná zásada: „Čí území, toho jest i náboženství“, zhoubné jevila následky co do náboženských i mravních poměrů lidu českého. Jak vše to působilo ku zdivočení lidu!

Z toho všeho přirozenou měrou vynikla především hrozná nevědomost náboženská a v zápětí úžasná mravů zesurovělost.

Ale ani při těchto až příliš neutěšených poměrech neutuchla zbožnost a mravů počestnost. Byloť velmi mnoho — ano snad většina lidí po způsobu svém zbožných a hodných i upřímně oddaných osvědčené víře svojí katolické. Doklady toho máme zvláště o stavech vyšších, ač tím nikterak říci nelze, že by jich z vrstev lidových nebylo. Byly to osoby v pravdě Bohu oddané, čerpající ze živé víry sílu k životu bohobojnému i uprostřed náklady, kteráž tehdá jako zlá choroba všecky stavy v Evropě zachvátila.

Tak císařovna Marie, matka císa. Rudolfa II., jednou o milostivém létě za chladného měsíce listopadu v oděvu neúhledném, aby jí nepoznali, chodila po kostelích pražských, všude dlouho se modlíc a slzy kajicné prolévajíc.

Podobnou nevšední zbožností vynikal, jak jsme již viděli, císař Ferdinand II., Ferdinand III., Leopold I. i choť jeho, dále hrabata Martinic, Slavata, kníže Lobkovic a z dam šlechtických paní Marie Pernštejnová (příbuzná sv. Aloisia), Marie Martinicová, Lucie Slavatová, Anna Hradecká roz. Rožmberkova, hraběnky Lobkovicovy, Kateřina z Montfortu na Hradci a jiné.

Zvláštní oblibě těšily se pouti na místa posvátná, jako do St. Boleslavi, zasvěcené smrti mučnickou sv. Václava a spolu proslulé milostným obrazem Rodičky Boží, jižto ctil celý královský dvůr, dále na Sv. Horu u Příbrami, do Chrudími a na Moravu do Tuřan, do St. Ottingu v Bavořích a j. Poutí takových účastnovaly se osoby z kruhů nejvyšších.

Tímto příkladem ovšem zase osvěžovala se a sílila víra lidu obecného, kteráž dojmy svrchu líčenými byla valně poklesla. Když pak po přestálých svízelných válečných zase upravena stálá správa duchovní a umožněno opět vyučování v pravdách náboženských, dosud žalostně zanedbané, tu vracel se lid pobloudilý k osvědčenému zdroji všeliké útěchy, ku sv. víře.

Při tom však nelze upřít, že následkem reformace, někde prováděné i prostředky nemoudrými ba násilnými, vyvinulo se také pokrytectví, ba (jak dí Rezek v „Dějínách hnutí náboženského v Čechách“) vznikl tu i tam čirý náboženský nihilismus!

Celkem lid v jádru svém zbožný navrátil se znenáhla k víře otců svých. A to jest zásluhou nepopíratelnou řádu jezuitského.

Bylo by snad žádoucí povšimnouti si také společenských poměrů lidu českého za dob, o nichž mluvíme; vylíčiti, kterak zároveň s úpadkem víry katolické v našich zemích a pokleslostí náboženskou poroba lidu obecného nabyla právní podoby, stavši se jako zákonem a jak vznikly z toho namnoze útlaky nesnesitelné ubohému lidu, jenž tu i tam násilím, ale bez výsledku trvalého, se snažil střásti jho přetěžké, avšak tím by velmi překročen byl rozsah díla tohoto a tudíž na pouhém dotknutí se toho přestati jest.

III. Řád tovaryšstva Ježíšova.

Již potkali jsme se u vypravování svém s řádem tovaryšstva Ježíšova nad jiné činným ve prospěch věci katolické, ale dlužno něco více a souvisle o něm pověděti i proto, že rod Slavatův a zvláště Františka Slavatová nevšední přízní jemu byli nakloněni.

Jesuité, jichž zakladatelem byl, jak známo, svatý Ignác z Loyoly (zemřel 1556), začali rozsáhlou činnost svou právě v době, když tak zvaná reformace a náboženské i politické zmatky z ní pochodící převrátily celou Evropu.

V témž roce, kdy zemřel zakladatel řádu svatý Ignát, císař a král Ferdinand I. — jak svrchu dotčeno — povolal jesuity do Prahy, kdež znenáhla zaujali několik sídel, tak u sv. Klementa, u sv. Mikuláše, u sv. Bartoloměje a později na Novém městě při chrámu Božího těla, odkudž přesídlili ku sv. Ignátu. Roku 1566. působením biskupa Viléma Prusinovského a snahou pána Joachima Haugvice, zemského hejtmána, dostali se na Moravu a to napřed do Olomouce; do Brna roku 1570; do Jindřichova Hradce r. 1596; do Znojma r. 1624.; do Jihlavy r. 1625. a konečně v Telči zahájili činnost rok 1653., o čemž ještě níže obšírněji se poví.

Nad to ještě měli jesuité v Čechách dílem kolleje, dílem tak zvané residence: v Jičíně, v Litoměřicích, v Kutné Hoře, v Chebu, v Březnici, v Klatovech, na svaté Hoře u Příbrami, v Jeníkově Golčově, ve Staré Boleslavi, v Krum-

lově, v Chomútově, v Košumberku a na Moravě: kollej v Uherském Hradišti, residence v Tuřanech a v Čejkovicích.

Při velikém nedostatku a částečné pokleslosti duchovenstva světského ve mnohých krajinách vedli jesuité vlastně skoro sami správu duchovní a svou ideální horlivostí, výmluvností a mravní neúhonností i účinnou ku bližnímu láskou za nedlouho srdce mnohých získavše, utvořili pevnou hráz, na niž marně narážel odpor protestantstva.

Dobře uznávající prospěch života spolkového, správně řízeného, zakládali pro dospělé studující ve svých kollejiích bratrstva a spolky náboženské, zejména t. zv. družiny Mariánské, jejichž členové (sodálové) se zavazovali, že zvláště rodičku Boží Pannu Marii uctívati budou modlitbou i životem, dále že jedině církvi katolickou za pravou, od Boha ustanovenou vůdkyni ku věčné spáse uznávati a milovati budou. Družiny tyto měly zvláštní svou účelnou organizaci, svoje porady, v nichž rozdělovány úkoly a práce ku společnému cíli vedoucí členům jednotlivým. Takovýchto družin bylo v zemích koruny České 67¹⁾ a když uvážíme, že v nich zorganizována jest jednomyslná, úsilovná činnost katolíků na obhájení víry a proti příboji protestantskému, pochopíme jednak úspěchy, kterých se domohli působením v životě veřejném tehdejší členové její, jednak též pozorujeme zuřivé zášti nepřátel proti jesuitům. Členové vynikající Mariánské

¹⁾ Svoboda, Katol. reformace a Mariánská družina v král. českém. V Praze 1888. I. 14, 15.

družiny pražské byli: Císař a král Ferdinand III., Zdeněk Lobkovic, Jaroslav Martinic, Vilém Slavata, Ctibor Kotva, pražský kanovník a j.

Jesuité neocenitelné zásluhy o obrod katolický sobě získali na Moravě i v Čechách¹⁾ a to nejenom horlivým působením na kazatelně a ve zpovědnici, nýbrž také svými školami. Vyučovali na vysokých školách v Praze a Olomouci na přechetných gymnasiích. Všude vyučováno na základě, nad něž žádná paedagogika lepšího nenajde, na základě to bázně Boží, „kteráž jest počátkem veškeré moudrosti“.

Učitelskou a vychovatelskou dovednost jesuitů uznávali proto nejen katolíci, nýbrž i protestanté, svěřující školám jejich syny své, ba dle vzoru škol jesuitských si někde i své školy zřizovali.

Nebyloť školství jesuitské jakousi kastou, světu uzavřenou. Ano, oni hleděli buditi povždy i zájem obecnstva zvláště veřejnými disputacemi, slavnostními přednáškami a provozováním přiměřených dramát, jichž látka nejčastěji vzata z historie buď posvátné nebo domácí.

¹⁾ Co do způsobu, kterým vybojovati se snažili náboženství katolickému bývalou platnost, praví Sahula (»Význam majestátu z r. 1609«): »Oni přicházeli s hledím otevřeným, takže jejich cíle nemohly nikoho pomásti, nikoho uvésti v omyl. Čemu učil jeden, to všecko hlásal druhý; jak žil jeden, tak si počínal v praktickém životě jiný. A tyto okolnosti rozhodně imponovaly i největším odpůrcům tovaryšstva.« . . . »Tu bojovalo skalo-
pevně přesvědčení náboženské proti nábožensky vlašným (laxním) obojetníkům, jimž byly hlavním cílem triumfy politické; zápasila tu důslednost a otevřenost s plachou polovičatostí, věkovitá pravda s mrtvým a různotvárným bludem, reformace s deformačí!«

Ve škole samé učitelé jesuitští uměli se vystřici i přepjaté přísnosti i rozmazlené povolnosti a celou svojí methodou dovedli buditi u žactva svého rozumnou ctižádost.¹⁾

Co do lidumilné činnosti jesuitů při nemocných budiž místo dlouhých vývodův uveden pouze výrok německého spisovatele, protestanta Hellwalda, jenž v té příčině píše: „Když v naší době (1877) nová strašlivá nákaza šířila se světem, když v několika velikých městech bázeň rozvázala všechny svazky společenské, když pomoci lékařské za žádnou cenu nebylo lze dostati, když i nejsilnější přirozené pudy ustoupily lásce k životu: i tu stál jesuita u chudobného lůžka a skláněl se ke rtům morem nakaženým, aby postřehl mdlé zvuky zpovědi.“ — A chceme-li ještě sáhnouti do doby poněkud starší, tu uvádí generál řádu P. Roothan v listě svém psaném z Ruska r. 1813.: „Mnozí z našinců byli tak šťastni, že obětovali život svůj v obsluze nemocných a raněných v lazaretech. V posledních 4 měsících ztratili jsme 17 osob, jež skoro vesměs zachvátila nákaza mezi nemocnými vojáky.“ — Když roku 1680. v Praze zuřil mor, 20 jesuitů při obsluze nemocných přišlo o život. Roku 1682. městská rada brněnská zvláštním přípisem děkuje tamním

¹⁾ Winter, Život církevní v Čechách, I., str. 140. — Dr. J. V. Prášek (v časop. Matice Mor.): »Jesuité zakládali při školách knihovny a náleží jim v této příčině plně uznání, neboť projevovali více porozumění pravým potřebám vzdělávacím, než školská administrativa naší doby, která příliš hoví názornictví na úkor hlubšího vědění.«

jesuitům za obětivou péči o nemocné, podobně v letech 1713. a 1714.

A jaké teprv obrovské dílo kulturní vykonali missiemi svými v krajinách zámořských! Z jediné kolleje telečské na př. odebralo se jich devět na missie do ciziny, mezi nimiž i slovutný Augustin Strobach, Jihlavan, jenž utrpěl smrt mučnickou na ostrovech Mariánských a jehož ctihodné ostatky v Jihlavě odpočívají v kostele druhdy jesuitském.¹⁾

To tedy byl hlavní voj, kterýž podnikl rozhodný a vítězný zápas proti náboženským novotám XV. a XVI. století i v zemích našich! Nabývaloť na straně protivníků bezmála již vrchu domnění, že věc katolická se nevzkřísí ze své zmalátnělosti (čítaloť se ve druhé polovici stol. XVI. v Čechách pouze na 300.000 katolíků); pojednou však vidouce, že mrtvola, jimi již pohřbená, vstává zase k životu — a to hlavně úsilím jesuitů, spojených s horlivými biskupy a jimi i se stolicí římskou, nezměrnou záští a zlobou zahořeli proti řádu tomuto, kterouž projevíli vypuzením jesuitů po každé odtud, kde oni — protivníci — právě nabýli moci. A tak když opanovali stavové protestantští v Čechách a na Moravě, prvním projevem moci jejich bylo: vyhnání jesuitů z celé země!

Arciť kdyby všestranná a horlivá činnost řádu tohoto byla se brala jiným směrem než na obnovení, povznesení a utvrzení víry katolické, byl by řád zajisté posuzován jinak a příznivěji. Ale v době, když jesuité vystoupili na kolbiště

¹⁾ Obsírněji o tom v díle M. Procházky: »Missie jesuitské vůbec a missie P. Augustina Strobacha T. J. zvlášť.« V Brně 1886.

světové, měli právě protestanté vrch v celé střední Evropě a dobře znamenajíce nebezpečí, jež hrozí snahám jejich z řádu, jehož bylo úkolem šířiti a hájiti věc katolickou, nešetřili zbraní žádných proti jesuitům, ba téměř celou literaturu protijesuitskou z nenáhla sepsali, z nížto svět ostatní navykl si posuzovati neobyčejný řád tento.¹⁾ Trefně pronáší se v té příčině slovutný Görres: „Všecku zlobu, jež platí katolické církvi, vypouštějí odpůrcové její na jesuity. Na tyto řeholníky jako někdy na Toho, od něhož mají jméno (Pána Ježíše), vloženy jsou hříchy a nepravosti všeho světa. Každý ničema nanáší střepů na hromadu, kterou na ně již navalili a kdo jde kolem hromady, ještě nad to vychrluje na ně zlobu svou. Všeho prý se dopustili, všecko zavinili a vši zloby jsou prohlubní.“²⁾

Již z takového upřilíšování v úsudcích o jesuitech a jejich činnosti patrna jest buď zúmýslná proľhanost aneb u těch, jimž vlastního úsudku se nedostává, nesprávnost úsudkův a výroků, jež po jiných o jesuitech papouškují. Kritika střízlivá — a to již i v táboře protestantů — znenáhla i v té příčině pravdě razí cestu. Není účelem spisu tohoto psáti obranu řádu jesuitského, než něčeho, co spadá v obor ten, přece dlužno aspoň dotknouti se.

¹⁾ Viz ukázky literatury této v díle »Janssen, Geschichte des deutschen Volkes«. Díl V. (Freiburg 1886, str. 506 - 557.)

²⁾ Görres Jan Josef, slovutný křesť. filosof německý, jehož pro ryzí povahu a neoblomný odpor, kterýmž čelil choutkám francouzským po světovládě, sám Napoleon se obával, pátou nepřátelskou velmocí jej nazýváje († 1848).

Jesuité prý navedli Rudolfa II., aby nařídil násilnou protireformaci ve svých zemích. Výtku tu vyvrací — ba pouhým blábolením jmenuje — střizlivý historik Gindely, an píše: „Vše oprávnuje nás, abychom měli za to, že přísná opatření, jichž proti protestantům užití rozhodl se Rudolf, výsledkem jsou jeho nejvlastnějšího rozhodnutí... Tvrzení, že vliv takový na císaře měli kapucíni a jesuité, jest nesprávné a naprosto mu dlužno odpírati“.¹⁾

Také vytýká se jesuitům, že jsou prý původcové války 30leté a to hlavně tím, že prý roznítili nenávisť proti jinověrcům. Ale nelze podati ani jednoho pádného důkazu, že by řád jesuitský jako celek, ovšem rozhodně háje víry staré, katolické, byl rozněcoval nenávisť proti jinověrcům. Mimo to katolíci, za nimiž přece stáli jesuité, nebyli útočníky a nebyli to oni, co napadli odpůrce své, povstalce a přívržence Bedřicha falckého. Oni také nevolali do zemí našich Turků, Dánů, Švédů, jako to učinila strana protivná.

Jiný zdánlivý doklad obvinění toho ukuli si protivníci jesuitů z toho, že prý úhlavní nepřátelé protestantův byli žáky a příznivci jejich. Vrátkou však domněnku tu lze snadno obrátiti: Thurn Matiaš, Bedřich falcký a jiní byli žáky a příznivci protestantův a úhlavními nepřáteli katolíkův a 30letá válka předně směřovala proti katolíkův a to nejen proti náboženství jejich, nýbrž proto, že se drželi zákonného krále svého,

¹⁾ Citát v díle: Dühr, Bajky o jesuitech. V Praze 1901. Str. 119 a násl.

jest tedy válka ta ovocem, jež zasil protestantismus!

Dále prý učili jesuité, že netřeba dostáti slovu danému kacířům a dle toho tudíž, že mír náboženský, roku 1555. v Norimberku uzavřený, není závazným. Avšak učení takového jesuitům nikdo nedokázal, ba právě opak jeho dokázati lze z výroků jejich. Tak na př. jesuita Rosenbusch z roku 1588. píše: „Nemám příčiny, abych kacíři víru zrušil, pokud on drží, co slíbil“.

Jiný pak jesuita, P. Becanus, o němž mluveno již, byl zpovědníkem císaře Ferdinanda II. právě na počátku války 30leté a ten učí výslovně, že vrchnost katolická, jež uzavřela s jinověrci smlouvu o trpění svobody náboženské, „jest touto smlouvou vázána“. Týž učení to obšírnějším spisem objasnil. Ba ještě více: To, co vytýkají o nedodržení slova kacířům daného protestanté jesuitům nepravdivě, sami oni učili a tvrdili. Když totiž Augšpurští slíbili Ferdinandu I., že již nepodniknou změn v náboženství, tu právník protestantský ve Štrassburce jménem František Frosch namlouval jim, že vrchnost má právo na svém území náboženství reformovati, ano jest prý přímo povinností její, když pozná, že učení a obřady v jejím území jsou nepravé a modlářské, změnit je podle Písma sv. Toto právo a povinnost tu nemohou prý zrušiti žádná pacta ani úmluvy, ani sama přísaha. Dle toho tedy slib, jež dalo město Augšpurk císaři r. 1560., neplatný jest.¹⁾ Štrassburští protestanté pak r. 1554. za veliký

¹⁾ Dühr, Bajky o jesuitech 1 c.

hřích prohlašují, odváží-li se kdo smlouvy s vrchností katolickou uzavíratí a tytéž smlouvy držeti a prováděti.¹⁾

Co do našich poměrů českých vytýkají odpůrcové jesuitům, že ustavičné útoky jejich na „majestát“ velice k tomu přispěly, aby vzbudily nedůvěru Čechů.

Na to sami jesuité čeští ve svém spise obranném odpovídají: Utrakvisté (to jest protestanté) praví, že prý členové tovaryšstva Ježíšova jednali proti majestátu císařskému; poněvadž pak nepraví, kdy, od koho a jak se to stalo, netřeba tím se zabývatí . . . i kdyby snad jednotlivci mezi jesuity tak byli učinili, pak pro věc tu bylo by stíhati toho a nikoliv celé tovaryšstvo; mimo to pak císař sám usoudil, že utrakvisté si více osobovali, než jim ve zmíněném majestátě bylo dovoleno. Proto by to nebylo ani velkým proviněním, když o tom, jak majestát vykládati dlužno, různě se soudilo. Rozhodným ostatně míněním tovaryšstva jest, že všechny věci, jež náboženství se dotýkají, přísluší přede vším římskému papeži, jakožto nejvyššímu správci církve na zemi.

Rovněž tak před úsudkem rozumu střízlivého, vášní strannickou nezkaleného, v niveč se rozplývají i jiné bajky o jesuitech roztrušované a v četných knihách zábavných bezpočtukrát opakované. Tak se to má s domnělými úklady jesuitů proti životu krále švédského Gustava Adolfa;

¹⁾ Duhr, Bajky o jesuitech l. c., kdež zevrubně udávají se prameny.

tak i s výtkou, že jesuité ve stol. 18. v Paraguayi jihoamerické pozdvihli prý válku proti Španělsku a Portugalsku. Ačkoliv i vyšetřováním soudním ukázala se výtka býti nepravdivou a sami historikové protestantští ji vyvrátili,¹⁾ přece vidělo se nepřátelům jesuitů též u nás, opakovati ji. „Osady křesťanské v Paraguayi, tak zv. redukce, jsou vrcholem činnosti missijní, kterému se obdivují také jinověrci až podnes,“²⁾ a přece líčí se osvětové zásluhy jesuitů v té příčině tak, že se tím pravdě zrovna bije ve tvář, ba škodolibě radují se odpůrcové³⁾ jesuitů, že násilným jednáním Španělska a Portugalska konec učiněn blaženým poměrům, v nichž žili Indiáni paraguayští! Vláda portugalská totiž roku 1756., chtějíc osvojiti si domnělé poklady jesuitů, osadníky z půdy, vlastním potem jejich vzdělané, surově vypudila a s nimi i osvětu a mravnost, kterouž se těšilo po drahnou dobu území paraguayské.

Tak se to má i s tak zv. tajnými pokyny (monita secreta), kteréž nyní i zapřísáhlí protivníci jesuitů mezi protestanty považují za nepravé a za pouhou satyru na řád ten.⁴⁾

¹⁾ Duhr, Bajky o jesuitech, str. 172.

²⁾ Dr. Jak. Hadr, Rozprava o díle Bilkově: »Dějiny řádu tovaryšstva Ježíšova.« Časopis »Hlídky« r. 1897. (Vydáno i o sobě.)

³⁾ Tom. Bilek, Dějiny řádu tovaryšstva Ježíšova atd. V Praze 1896. Kniha tato strannicky líčí působení jesuitův a ohřívá na základě pramenů kalných všechny výtky a žaloby proti nim, již tolikrát vyvrácené. Skvělým způsobem zmíněný spis Dra. J. Hodra živost, ba ničemnost práce Bilkovy dovozuje.

⁴⁾ Winter ve spise: »Život církevní v Čechách« také za padělek odpůřců je pokládá, nicméně však zabývá se jimi, jakoby jim přikládal něco víry.

Že prý byli jesuité nepřátelé vzdělanosti! K této výtce slušno uvést, co napsal známý spisovatel německý Hellwald ¹⁾: „Za vzácné práce povinni jsme jesuitům v oboru dějepisu, v exaktních vědách, ve hvězdářství a zejména v dějepise. V době strannickými ohledy rozervané zřídka jen vzpomíná se zásluh jesuitův o vědu a ještě řídčeji se zásluhy ty oceňují. Činnost tovaryšstva Ježíšova, objímající celý obor zemský, je hodna bedlivé pozornosti . . . Láska ku pravdě velí, abychom dodali, že se řád jezuitský může vykázat skutečnými a samostatnými pracemi vědeckými.“

Veliký odpůrce jesuitů Dr. J. Huber (jenž vydal proti nim dílo: „Der Jesuitenorden“), přece o nich napsal: „Více než 300 jesuitů psalo grammatiky a základní knihy o jazycích živých i mrtvých a více než 95 jazykům členové řádu učili.“ ²⁾ Ano mnohé vynálezy cenné zvláště v oboru matematiky, astronomie a fyziky učinili jesuité.

Abychom aspoň jeden doklad uvedli z oboru astronomie a to nám nejbližší, budiž jmenován Čech P. Karel Slavíček, jenž r. 1714. poslán byl jako missonář do Číny. Roku 1716. dostal se do Pekingu a představiv se císaři, získal si jej jako znamenitý počtář a hudebník. Zemřel tam roku 1736. Mimo spisy astronomické dopisoval též do Evropy o Číně a poměrech jejích. Věž

¹⁾ Hellwald, současný spisovatel o dějinách kulturních národů evropských a cizích.

²⁾ Duhr, Bajky o jesuitech, str. 209., 214

astronomická čili hvězdárna v Praze při jezuitské koleji u sv. Klementa, jejíž ředitelem byl jesuita Stepling, stala se vzorem hvězdárnám v daleké cizině. Z našich krajanů — jesuitů — jako matematik vynikl též Jakub Kresa, rodák ze Smržic na Moravě r. 1648., znatel 5 živých jazyků. On doprovázel arciknížete Karla, napotomního císaře (VI.) do Španěl; vrátiv se vyučoval v Praze a vydal tu učený spis o sferické trigonometrii; konečně zemřel v Brně dne 28. července 1715.

Moravan P. Kristian Mayer (rozený z Vel. Meziříčí) zavedl na vysokém učení v Heidelbergu fysiku experimentální a je původcem hvězdárny mohučské. Jiný Moravan jménem P. Valentin Stansel působil v Brasílii, kdež vydal několik spisů astronomických.

Literární historik český Pelcl uvádí osmnáct učenčů z řádu jezuitského, „kteří v dějinách učenosti v Čechách vždy slavnými budou, ba spisy jejich budou moci i u pozdních potomků vydávati svědectví o učenosti jejich. Není téměř vědy, jíž by se byli jesuité neobírali a jíž by nebyli vzdělávali.“ I uvádí 1573 spisů jimi vydaných (z nichž 145 je českých, veliká většina latinských). V jediné koleji telečské načítali jsme 11 spisovatelů. ¹⁾

Také v oboru umění výtvarných vynikli jesuité v zemích našich (malíři Josef Kramolin, Ignác Raab, od něhož i kostel jesuitů

¹⁾ Sem náleží slovatný P. Jan Tesárek, matematik, zvaný »Newtoni commentator«; P. Jiří Konstanc, missonář a spisovatel knihy: »Brus jazyka českého« a j.

v Telči má zdařilé obrazy [zemřel na Velehradě roku 1787.], Křištof Tauš a j).

Umělecký kritik německý Dr. Albert Ilg přímo praví, „že jesuité zachránili nám vůbec pojem i tradici toho, co umění slove, před šíleným obrazoborectvím protestantů . . . Či jest vůbec ve druhé polovici 16. století a během 17. stol. nějaké jiné umění, leč jen na území katolickém a v duchu církve římské? . . . Německý duch prý vytvořil veliké umění německé! Ti, kdož tak mluví, ať nezapomínají, že německý duch před jesuity stál na stanovisku obrazoborcův a pana dvorního kazatele pražského Skulteta, (jehož řádkování v kostele svatovítském na jiném místě vyličeeno) a že by týž německý duch na dráze té byl dospěl bez jesuitů také ve výtvarném umění k barbarskému kvakerství a herrnhutství,¹⁾ jakož i v jiných věcech tam zabředl. Umění ztratilo veškeré tradice i architektura zahálela v zemích protestantských, neboť zbytečno bylo stavěti nové chrámy, když užíváno dómů staré církve; stavitelství sotva živořilo, když v každickém hnutí krasocitu spatřován odpad k papežské ohavnosti, malířství a sochařství vedlo přímo k modlářství (po názvu protestantském)²⁾.

Neméně pěstována u jesuitů hudba. Všude skoro měli při svých kollejiích semináře pro mladíky zpěvu a hudby schopné, z nich vychá-

¹⁾ Protestantské sekty náboženské, jež zavrhlly všecku zevnější bohoslužbu a tudíž i umění výtvarná, která slouží na oslavu a ozdobu její.

²⁾ Duhr, Bajky o jesuitech, str. 257 a násl.

zeli mnozí umělci hudební i k jiným kostelním kůrům. O větších slavnostech zdařilý zpěv hudbou doprovázený nemálo přispíval ku zvelebení bohoslužby.

Když pak k této rozsáhlé činnosti osvětové přidáme jejich péči o lid chudý a zbídačený, jenž v nuzných koutech — zvláště velkých měst žije bez Boha a bez mravnosti, potřeben jsa snad více než divoši cizokrajní vzdělání a mravnosti, uznáme, že úsudek: „Jesuité jsou nepřátelé osvěty“ naprosto jest lživý.

A což souditi o námitce, že jesuité nebyli nikdy vlastenci, ano všeho vlastenectví od-půrcové?

Jako církev katolická povahou svojí a úkolem nemůže býti výlučně národní, jak by ji snad míti chtěli mnozí i za dnů našich, pojmájíce národnost a vlastenectví v duchu nekřesťanském a omezující lásku svou jedině, výlučně, nespravedlivě a nelidsky na jediný národ svůj, tak národním nemůže a nesmí býti žádný řád řeholní, ani tedy jesuité, sice by mu scházel ráz katolictví (obecnosti). Při tom arcit' oprávněna jest a chvály hodna láska ku vlastnímu národu, z něhož máme původ, k otčině a vlasti, v níž prozřetelnost Božská usoudila nám naroditi se a působiti.

K tomu zřetel měli i jesuité, což patrně již z toho, že rozdělení byli dle různých národů v různé tak zv. provincie (českou, rakouskou, polskou atd.). Těchto pak provincií představení brání pokud možná z národa toho, jenž v pro-

vincii převládal. Dále viděti to i z výroků jich samých. Tak rektor jesuitský ve Fryburku praví: „Jest nepopratelno, že jinochům, ať pocházejí z kterékoliv země, již vyučování náboženské samo vštěpuje též pravé vlasteneclví; neboť učíme-li je Boha znáti a ctíti, učíme je také sloužití vlasti, kterouž jim Bůh dal a to s velikomyslností, ušlechtilou oddaností a neohroženou stálostí.“

Úsudek tento kryje se téměř s výrokem slavného obráence Leopolda hraběte Štolberka, jenž napsal: „Pravá láska k vlasti má ve všem na zřeteli vyšší blaho národa, jehož kdo jest členem: dobro totiž víry, práva, svobody a mravů; ona nemůže nikdy kráčet po cestách násilného převratu a revoluce, . . . nesmí nikdy vstoupiti ve službu bezpráví, i kdyžby zdánlivě okamžitý prospěch z této služby vyplýval.“¹⁾

Ušlechtilou láskou k vlasti z jesuitů našich vyznamenali se: P. Bohuslav Balbin, jenž náleží k největším ozdobám vlasti české. Věru doporučí se přečísti o muži tomto úsudek spisovatele českého Em. Tonnera z roku 1869. Praví, že té doby (1672) nebylo spisu, který by zřejměji, poctivěji, výmluvněji a srdnatěji, než spis Balbinův pronesl se o smutném stavu národa českého a ujímal se národnosti naší. Jest spis ten nadšenou obranou národnosti české, těžkou obžalobou na vládu tehdejší, . . . jako na poušti rozléhajícím se hlasem ke všem krajanům, aby z netečnosti procitli . . . jest i nejvroucnější modlitbou k před-

¹⁾ Dühr, I. c.

nímu patronu a dědici země České sv. Václavu, modlitbou, která mnohého až k slzám pohne a rozechvěje i ty, kteří se modlití zapomněli. Celým spisem tím vane duch slovanský a vědomí o příbuznosti, bratrství a potřebném dorozumění se národů slovanských.“ Tak Tonnerův spravedlivý úsudek.

Podobnými vlastenci upřímnými mezi jesuity byli: P. Václav Šturm, P. Jiří Plachý, P. Stanislav Vydra, jenž výmluvnými slovy se stolice své učitelské hlásal, jak svatou jest povinností každého, zvláště vzdělaného člověka, milovati vlast, národ a jazyk svůj a přihlížeti k jeho zachování a vzdělávání. On také přechoasto vyslovoval pevnou naději, že ani sami svatí dědicové země České toho nedopustí, aby náš jazyk svatováclavský měl zaniknouti a jazykem cizím býti vytištěn, nýbrž že se obnoví, ožije a rozšíří. Z jeho školy vyšli právě mužové, kteří na konci 18. a počátkem 19. století byli nejpilnějšími dělníky na poli české literatury.¹⁾

Sem náleží dále: P. Vojtěch Scipio (Berlička), P. František Doudlebský, P. Matěj Václav Šteyr, zakladatel dědictví sv. Václava na vydávání pobožných knih českých, jichž vydáno do r. 1751. 80.000; P. Švenda, P. Felix Kadlinský.²⁾ Z dob

¹⁾ Antonín Rybička, Přední křisitelé národa českého. Citát v díle: Dühr, Bajky o jesuitech, str. 280, 281.

²⁾ Přeložil dílo výtečného jesuity německého, básníka a lidumila na slova vzatého P. Bedřicha Spee: Trutznachtigall, »Zdoroslavíček«. Spee dle příkladu jiného jesuity P. Adama Tannera, jenž působil v Praze, roku 1631. slovem i písmem

našich: P. Jan Votka,¹⁾ obzvláštní ctitel svatých patronů českých a následník ctihodného Bohuslava Balbina, P. Josef Svoboda, P. Antonín Rejzek a jiní.

Mezi spisovatele české z tovaryšstva Ježíšova patří také P. Antonín Koniáš z rodu vladků Konášů Vyderských, a tomu, jak známo, s jakousi škodolibostí se vytýká přehorlivé hubení a opravování knih českých. Pravda jest, že odstraňoval aneb opravoval nechutné knihy bludařské, jimiž tehdá (v 18. století) svět takofka byl zaplavován. Nehledě ani k tomu, že počet zničených Koniášem knih střízlivým bádáním uveden na pravou míru, dlužno dbáti toho, že nehorlil proti knihám, že byly české, vždyť sám byl českým spisovatelem (vydav roku 1727. kancionál český [Cytara], v němž jsou vlastenecké a posvátné písně ku sv. patronům českým);²⁾ odstraňoval i z knih německých, latinských a francouzských takové, jež se přičily ryzosti víry

mužně vystoupil proti tehdejším barbarským soudům čarodějským. »Hanbím se za Německo, kde tolik lidí umírá nevinně pod rukou katovou« praví a vyzývá císaře s důrazem, aby tomu učinil konec.

¹⁾ P. Jan Votka přečasto i v Římě na radu brán v záležitostech katolíků slovanských. Tak i z nařízení sv. Otece Lva XIII, jenž chtěl býti poučen o stavu církve rozkolnické, procestoval P. Votka Bulharsko a Macedonii a země při Černém moři a osobně o tom zprávu podal sv. Oteci.

²⁾ »Svatý Václave, kníže náš, věrný zástupce náš, k tobě Čechové voláme, pomoci žádáme! Ó dědici české země, rozpomeň se na své plémě, v těžkých bidách postavené, se všech stran soužené! Z toho zajisté duch nevlastenecký nevyzírá.

zděděné a žalostné spory náboženské rozdmýchovaly. Knih vzácnějších neničil, ba v knihovnách řádových je uschovával, tak že až na naše doby se dostaly.

Nesmí se také zapomenouti, jak barbarsky v 17. století protestanté ničili knihovny klášterní a jak později hubili knihy české, od jesuitů sepsané!

Vlastenectví své jesuité dokázali také rekovními činy; připomínáme v té příčině jenom hájení města Brna pod vedením jesuity P. Středy a města Prahy za vedení P. Plachého.

U nich tedy vlastenectví nebylo jenom v planých slovech, ale v činech a skutcích!

Ze všeho pak jasně poznati lze, že vytýkati jesuitům jaksi šmahem nedostatek vlastenectví, jest nesprávnno. Kdó povinnost svoji plní tak nezištně a horlivě jako to činili jesuité v kostele, ve škole, v nemocnicích i jiných ústavech dobročinných, nemluvě ani o neunavném šíření osvěty mezi pohany, ten koná vpravdě velikou a vlasteneckou práci!¹⁾

Šířeji poněkud pojednali jsme o jesuitech a působení jejich a to předně proto, že oni patří k nejučinnějším podporám reformace katolické, pak pro nevšední přízeň, kterou i k řádu tomu měla hraběnka Františka Slavatová a konečně to spisovatel pokládá za povinnou vděčnost, zastati se řeholníků těchto, kteří druhdy — a to

¹⁾ Též častěji uvedený spisovatel český J. Winter uznává, že jesuité neponěmčovali.

apoštolskou horlivostí — na téže vinici Páně pracovali, kteráž nyní jemu svěřena jest. Kdo více nabyti chce světla v této otázce a věru spravedlnost k řádu tomu vyžaduje toho, ať obrátí se k obšírnějším a věru klassickým spisům, dole uvedeným.¹⁾

Pak snad přestane aspoň u spisovatelů vášni nezaslepených hromadné mluvení o zhoubném řádění řehole této.

IV. Katolická šlechta. Páni z Hradce. Slavatové. Hrabata Meggau.

Vedle duchovenstva a jmenovaných panovníků katolických velmi platné služby věci katolické v Čechách a na Moravě prokázali někteří členové šlechty, jichž jména jsme sem a tam již uvedli.

¹⁾ Duhr, Bajky o jesuitech. České autorisované a doplněné vydání, jež obstarala vzdělávací knihovna katolická, řízená professory Dr. Tumpachem a Dr. Podlahou v Praze r. 1901. — Dr. Jak. Hodr, Posudek díla: »Dějiny řádu tovaryšstva Ježíšova a působení jeho vůbec a v zemích království Českého zvlášť. Sepsal Tomáš V. Bílek. V Praze 1896.« V Brně. Knihtiskárna benedikt. r. 1897. (Otisk z měsíčníku vědeckého »Hlídko.«) — Obšírněji o jesuitech: Cretineau-Jóly, Děje tovaryšstva Ježíšova, vydáno francouzky v 6 svazcích 1841—1846. — D'Arsae, Die Jesuiten etc. — Missie jesuitské od Matěje Procházký, v Brně 1886, a j.

1. Především pak tu jmenovati dlužno rodiny pánů z Hradce Jindřichova a část rodiny Slavatův.¹⁾

V té příčině jest nám již uvést pana Oldřicha z Hradce, jenž v sídle svém r. 1451. uvítal slovatného Aeneáše Sylvia, pozdějšího to papeže Pia II. Právě odtud napsal Aeneáš zprávu o rozmluvách svých s Jiřím Poděbradským kardinalem Carvajalovi; nedlouho na to navštívil Hradec výmluvný Jan Kapistrán, bezpochyby jsa pozván pánem města toho. Sem náleží dále Jindřich mladší z Hradce, jenž katolické smýšlení své ukázal postaviv klášter františkánský a obnoviv úplně hlavní chrám městský v Hradci. Jemu se

¹⁾ Rodokmen Slavatův, pánů na Hradci a Telči.

Vilém Slavata, nar. 1572, † 1652,
manželka Lucie Otilie z Hradce, provd. 1602, † 1633.

1. Adam Pavel,
† 1657, manželka:
Marie Markéta
z Eggenberka. | 2. Joachim Oldřich,
† 4. května 1645,
manželka: Františka
hrab. z Meggau,
† 22. září 1676. | 3. František Vit,
† .645. |
|---|--|------------------------------|

Ferdinand Vilém, † 1673.	Jan Jiří Joachim, † 1689.	František Leopold, † 1691.	Jan Karel Joachim, karmelitán, † 1712 (poslední Slavata).	Kateřina Teresia, manžel: Arnošt hr. Fünfkirchen.	Anna Lucie, manžel: Oldřich Vratislav hr Sternberk.	Marie Barbora, manžel: Filip hrabě Lichtenstein- Kastelkorn.
-----------------------------	------------------------------	-------------------------------	---	---	---	---

Jindřichův Hradec přešel provdáním vnučky Joachima Oldřicha hr. Slavaty a Františky, Marie Josefy na p. Heřmana Jakuba Černína z Chudenic; Telč pak provdáním dcery oněch manželů na hraběcí rod Lichtensteinů z Kastelkornu a z těch na rod hrabat Podstatských-Lichtensteinů.

též přičítá zbudování farního kostela v Telči v nynější podobě. Nad to i založil mnohé zbožné nadace. Zde budiž také zmíněno, že snahou jeho zápisy do desk zemských v Praze dosud latinské počaly se psáti po česku. Zmínky hodno ku charakteristice pána toho jest, že vstoupil v bratrstvo

Vilém hr. Slavata,

vladař domu Hradeckého, nejv. kancléř království Českého,
rytíř řádu zlatého rouna atd.

řádu sv. Františka (snad t. zv. III. řád) i s manželkou svojí a dětmi. Po smrti jeho roku 1507. vedlo správu rozsáhlých statků hradeckých jménem nezletilých dědiců poručenstvo, majíc v čele pozůstalou po Jindřichovi vdovu Kateřinu kněžnu Münstberskou, kteráž všem duchovním

správcům na statech svých propůjčila vzácné tehdaž právo volného kšaftování, začez se duchovenstvo zavázalo, každého roku v pondělí po 17. lednu — jenž jest dnem úmrtí p. Jindřicha z Hradce — modliti se za všechen rod pánů Hradeckých hodinky a sloužití mše sv. zádušní.

Pozůstalá dcera Jindřichova Anna, provdaná posléze za Jindřicha V. z Rožmberka; ovdověvši žila v Jindřichově Hradci a založila pro choré ženy ústav dobročinný, jenž však později zanikl.

Adam I. z Hradce účastnil se r. 1526. bojů proti odvěkému nepříteli křesťanstva tureckému Solimanovi a byl přítomen jakožto nejvyšší kancléř království Českého při korunovaci Ferdinanda I. Jedna z dcer jeho, Eliška, vstoupila ve sňatek manželský s panem Divišem Slavatou na Chlumu a Košumberku a tak poprvé oba rodové v dějinách českých nad jiné proslulí vcházejí ve spojení vzájemné, jež se později mělo utvrditi více.

R. 1550. rozdělili se bratři Joachim a Zachariáš o panství rozsáhlá tak, že prvému připadl Hradec,¹⁾ druhému pak Telč na Moravě.

Obě tato hlavní sídla pánů z Hradce podobají se vespolek i způsobem opevnění svého i svými osudy.

Za Joachima bylo dosti již utrakvistů v Hradci, kteří tenkrát srovnávajíce se ještě s katolíky pod jednou v podstatě víry, své zemřelé pochovali na hřbitově kolem hlavního kostela. Joachim, vzácný lidumil zřídil a bohatě nadal

¹⁾ Českým Heidelbergem jej zovou někteří asi pro velikolepé zbytky slavného druhdy zámku.

v Hradci chorobinec pro 20 mužů a 20 žen, jenž podnes plní ušlechtilý úkol svůj. Na listinu nadační dne 23. února 1564. vlastní rukou napsal slova významná: „Co pro Bůh dám, to napřed mám, co po mně zůstane, Bůh ví, komu se dostane“. Heslem jeho bylo moudré slovo: *Respice finem!*“ (Pamatuj na konec!)

Podobně Zachariáš založil (či vlastně obnovil) chorobinec v Telči pro 8 stareců a 8 stařen. O katolickém pak jeho smýšlení svědčí, že v listě, jež zaslal císaři Maximilianu II. r. 1574. (jedná se v něm o fojstství nad klášterem novoříšským),¹⁾ dokládá se, že na panství jeho více jest komunikantů „sub una“ — pod jednou, t. j. katolíků, než na celé Moravě. Roku 1568. jsa hejtmanem zemským na Moravě, podává pan Zachariáš císaři do Vídně zprávu o nových sektách vzniklých v zemi; císař pak zprávu tu poslal do Prahy aby místodržící dobrozdání své o ní vyslovili.²⁾ Dokladem katolického smýšlení jeho jest též důtklivé přání biskupa olomuckého Stanislava Pavlovského, aby Zachariáš uvázal se v úřad hejtmana zemského na Moravě, kde tehda již věc katolická velmi klesala. Úřad ten zastával p. Zachariáš horlivě od r. 1568—1570. a zachovaly se po něm také listy, kterýmiž důtklivě upomíná dlužníky o zapravení berní nezaplacených.³⁾

¹⁾ Opis listu toho chová se v městském museu telečském.

²⁾ Časopis Matice mor., roč 21., str. 350.

³⁾ Listové ti chovají se v zemském archivě moravském a otištěny jsou v díle: »Zemské sněmy a sjezdy moravské«. Ličí Fr. Kameníček, v Brně 1900.

Adam II. z Hradce roku 1576. vítal v sídle svém arcibiskupa pražského Antonína Brusa, jenž přijel posvětit tamního hřbitova u sv. Václava. Nedlouho na to založen v Hradci hřbitov nový tam, kde nyní stojí kostel sv. Trojice. Kostel tento zbudován s povolením p. Adama z Hradce pro utrakvisty, kteří v těch dobách ještě spojení svého s církví obecnou nepřetrhli. V témž kostele i katolická oběť mešní konána. Později, jak na jiném místě vylíčeno, strana „podobojí“ skoro vesměs přešla v tábor protestantů (lutheránů a kalvínců), přetrhši tenkou pásku, jež s církví obecnou ji pojila. Tou změnou jejich vysvětlíme si pak i změněné jednání pánů hradeckých s nimi. Nad to ještě za dob Adamových patronát nad kostely a farami na všech statecích hradeckých postoupen jesuitům, kteří roku 1595. do Hradce povoláni byli a za nedlouho i kvetoucí školy latinské tu zařídili. Tu jest pochopitelno, že pak, a to za Viléma Slavaty, lutheránům kostel svatě Trojice odňat byl a také místo zvláštní, oddělené od hřbitova katolického, ku pohřbívání zemřelých jim vykázáno.

Zachariáš z Hradce, propůjčiv ještě kněžstvu na Telečsku právo odúmrtí, zemřel na Telči dne 5. února 1589.¹⁾ Adam přečkav jej o 7 let,

¹⁾ V Telči pořídil nádhernou kapli zámeckou, která až podnes právem vzbuzuje obdiv znaleců uměleckou svojí úpravou. Zaslavěna jest Všem svatým a velmi prostranna (17 m. dlouhá a 7·4 m. široka). Hlavní oltář tvoří t. zv. ciborium čili baldachin na 4 sloupech z bílého mramoru. Pod baldachinem stojí krásný kříž z mramoru florentinského, pořízený za našich dnů majitelem

zemřel v Praze roku 1596. a pochován v Hradci. Pozůstala po něm vdova paní Kateřina, rodem z Montfortu, byla paní nad míru dobročinnou. Založila při koleji jezuitské v Hradci seminář pro 30 chudých studujících.

Letopisy města Hradce dojmavě líčí pohřeb posledního pána z Hradce. Mrtvola hned po úmrtí za časného rána přenesena ze zámku do kostela svatojanského a tu ve skvostné rakvi zůstala vystavena až do 30. května. Mezi tím duchovenstvo, studující a chudí ustavičně konali pobožnosti za spásu duše jeho. Pak rakev v přeslavném průvodu nesena do hlavního, tehdá děkanského kostela Panny Marie, kdež po smutečné řeči P. Jakuba Colense,¹⁾ rektora koleje krumlovské, a po zádušní bohoslužbě, již vykonal opat kláštera zlatokorunského, znaky a štíty rodné pánů

velkostatku. Strop ozdoben jest přebohatou štukaturou, zobrazující vzkříšení z mrtvých dle slov proroka Ezechiele 37, 1. Uprostřed kaple jest nádherné mausoleum, obklopené velemělym mřížovím; na povrchu viděti ležící postavy p. Zachariáše z Hradce a choti jeho Kateřiny z Waldšteina, kteří tu původně byli pochováni. V kapli umístěn nápis: »Tuto kapli a tento pohřeb dal jest sobě udělati urozený p. Zachariáš z Hradce a na Telči, nejv. komorník markhrabství moravského a na Polné, kteráž mu jest milejší paní Kateřině z Waldšteina a na Polné, kteráž mu jest z lásky se dostala. Kteráž již odpovídá a já za ní touž cestou tolikéž jíti a s tímto světem se rozdělití mám, od P. Boba hříchů svých odpuštění žádám. A ten vrch kaple dokonán jest l. P. 1580. Všickni mřeme a jako vody do země plyneme. — Blahoslavení mrtví, kteří v Pánu umírají.«

¹⁾ P. Colens (Kolens), jesuita, byl v Římě žákem slavného Bellarmina, pak v řádě rektorem. Sepsal šest spisů českých obsahu asketického.

z Hradce rozbity a do hrobky posledního pána uloženy jsou.

Tak skončil po meči proslulý rod pánů z Hradce, který se proslavil nejenom účastenstvím při veřejné správě a na všech osudech země české, nýbrž, jak vidno i z náčrtu tohoto, také smýšlením a jednáním katolickým,¹⁾ pročež členové jeho k účinným podporám reformace katolické v XVI. a XVII. století připočtenu býti zasluhují.

Vdova po p. Joachimovi, Maria Maximiliana Hohenzollerská, provdala se podruhé za pana Adama ze Šternberka, avšak zase ovdověvši věnovala další život dobročinnosti, (pořídila v Hradci křížovou cestu polní, nadaci seminářskou, kterouž zřídila paní Kateřina z Montfortu, rozmnožila 10.000 kopami grošů míšenských) — a zvláště podpoře chudých a opuštěných, jichž za hrozných dob válečných všude bylo plno. V Praze věnovala jesuitům, kteří usídlili se na Novém městě při památném kostele Božího Těla, na zřízení gymnasia 10.000 zl. a na kolej 30.000 zl.

¹⁾ Důkazem účinné lásky k bližnímu, již slynul rod tento ode dávná, jest také přestědré podarování chudých na panství hradeckém a telečském (t. zv. sladká kaše), jež každoročně dělo se na zelený čtvrtek. V Telči na př. roku 1692. vydáno na to 19 kop kaprů, 15 měr pšenice, 50 měr žita, 18 sudů patok, 100 liber oleje, 12 prostie soli, 10 měr ječmene a 5 měr hrachu. Zvláštní nad to odměny, rovněž v potravinách, dostalo se radním městkým, kteří v sladké kaši chudým posluhovali. V Hradci ovšem bývalo podělení mnohem hojnější. Císař Josef II. zrušil podělování to a nyní za to v Telči dostává se chudině z důchodů velkostatku 38 zl. 80 kr. (J. Beringer a J. Janoušek, Město a panství Telč. Více v díle: Sedláček, Hrady a zámky země české.)

Statky pánů z Hradce přešly nyní na sestru zemřelého Joachima, poslední to ratolest slavného rodu, Lucii Otilii, která dle zpráv současných vynikala slícností duše i těla.

Za posledních let zdržoval se na zámku hradeckém, jsa s pány na Hradci spřízněn, mladý nezámožný avšak nadaný šlechtic Vilém Slavata z Chlumu a Košumberku.¹⁾ Praví se, že příbuzenstvo celé již za stálé churavosti posledního pána z Hradce uvyklo si myšlence, že Slavata by nejlepším byl nástupníkem po vymření rodu, pročež záhy pohlíženo k pečlivému vychování jeho. Narodil se jakožto syn pana Adama Slavaty a Doroty, rodem Kurepachové, dne 1. prosince roku 1572. v Češtině Kostelet²⁾ blíže Janovic Uhlířských. Původně vychován v učení Bratří českých tak zv. „Pecinovců“³⁾

¹⁾ Chlum jest vesnice na Časlavsku. Statek chlumský byl jednou také v držení Waltera Devereauxa, jednoho z vrahů Waldštejnových. Košumberk, ves v okrese vysokomýtském. Statek byl od 14. století v držení Slavatů, nyní má jej kníže Thurn-Taxis.

²⁾ Češtin (Kostel), městys s úhledným kostelem a farou v okr. hejtmanství kutnohorském, kdysi náležel ku panství kácovskému. Na zámku, ve kterém se narodil Vilém Slavata, r. 1680. při povstání selském ubit jest tehdejší majitel panství Vojtěch Freysleben, veliký to tyran lidu selského.

³⁾ Vypravuje o tom Slavata sám: „Všichni naši předkové byli katolíci, až na děda Divíše, který z mládí sveden přidal se k bratřím pecinovským čili plačícím. Tito neměli kněží, ale kdykoli se sešli, četlo se evandélium, pak povstal starší a pravil: Milí bratři a sestry! Rád bych vám přečtené slovo Boží vyložil, ale jsem hrubě hloupý . . . protož modlete se k Pánu Bohu, aby mi seslal Ducha sv. atd.“ Ostatně vedli bratři život ctnostný a chodili ve sprostých šatech. (Claudius, Die Herren v Neuhaus, str. 77.)

a vyučen byv nejen v náboženství, nýbrž i v češtině a latině, nabyl zvláštní hbitosti ve slohu českém. Též si oblíbil dějiny, což bylo i pohnutkou ku pozdější spisovatelské činnosti jeho. Když mladý pán z Hradce Joachim, bratranec Vilémův, dán na studie do Prahy, odebral se tam s ním také Vilém; avšak brzy na to poslán na další vzdělání do Vlach. Tu pobyl v Benátkách a pak v Padově, kdež se mu brzy dostalo hodnosti akademické. Ale pro rozpustilost tamní mládeže odešel do Florencie, kdež déle se pozdržel a pak do Sieny, kdež kvetlo tehdá studium práv. Tu studoval práva, cviče se mimo to i v jiných umách u šlechty oblíbených, mezi nimi i v hudbě. Na to procestoval ještě ostatní části Vlach; navštívil ovšem i Řím, Neapol a Sicílii, ano pustil se až na ostrov Maltu. Listem ze Sieny zaslaným ujeci Adamu II. z Hradce dne 4. června 1593, u něhož byl nějak očerněn, jakoby marně byl mrhal penězi i časem v Benátkách vlašských, omlouvá se z toho a „silně doufá, že Jeho Milost jako rozumny pán, rozeznáváje v tom jistou zprávu a pravdu a při tom i nevinu jeho, jej omluvena míti a takové zlé o něm smýšlení a ovšem i hněv mimo sebe pustiti ráčí.“¹⁾ Po 4 letech teprv vrátil se do otciny a to ku svým příbuzným a dobrodincům na zámek hradecký.

Delším pobytem na jihu v městech ryze katolických naklonil se Slavata k víře katolické, any v něm vznikly pochybnosti o dosavadní víře

¹⁾ Rull, Monografie města Hradce Jindřichova r. 1875. Tu otištěn list celý jako příloha XII.

jeho. V té náladě duševní častěji pak rozmlouval s duchovními kolleje hradecké, zejména s knězem P. Janem Rotariem (jenž byl také prefektem gymnasia hradeckého), až nabyv plného poučení odhodlal se, že složí vyznání víry katolické.

Zpráva o tomto úmyslu Slavatově nemalý učinila rozruch u Bratří českých, kteří zajisté ve Slavatu skládali naděje své, ba dotkla se zvláště nemile otce Viléma, jenž mu i dopsal, vytykáje, že dobře nejedná, když snad pro časné prospěchy opustí víru otců svých, „Nezarmucuj mne, otce svého,“ psal, „paní matere, bratry a sestry a jiných množství přátel svých, nedopouštěj na sebe zlořečení hrozného. S pláčem tobě, z veliké srdečné žalosti psaní toto píši.“¹⁾

I vyvrací Vilém námitky otcovy, jemuž píše: „Obcovaal jsem v Praze a teď 4 léta ve Vlaších mezi rozličnými národy a často disputatione o náboženství jsem slyšal a já sám jsa v náboženství svém nemálo vyučen, časté rozepře jsem míval. Každý, jak nejlépe věděl, stranu svou zastával. I přemýšloval jsem o tom u sebe, že to možné není, aby všechny víry pravé býti měly a že není než jedna, skrze kterou člověk své spasení dosáhnouti má; a já slyše od katolíků tak podstatné důkazy proti mému náboženství věsti, Bůh ví, že častokráte mnou to velice hnulo a ve dne i v noci mnohdykrát jsem to u sebe rozjímal, však nicméně ve starém náboženství zůstal

¹⁾ List ze dne 22. července 1597, otištěný v Rullové Monografii města Hradce Jindřichova na str. 69. — O téže věci jedná také: Časopis katol. duchovenstva r 1862.

a ustavičně Pána Boha srdečně jsem za to žádal, jestliže v pravé víře jsem, aby mě až do konce v ní ráčil zachovati, pakliže bych v čem bloudil, aby mne pravdou skrze Ducha sv. osvítili ráčil. V tom jsem tak několik let pořád zůstával. Ačkoliv víra jest dar Boží, nicméně Bůh žádá, aby se člověk přičinil; proto jsem skrze pilné čtení více přezvídl a až posavad ještě na tom trvám; ale Bůh ví, s dobrým svědomím jiného v tom nepoznávám, než že katolická víra ta pravá, starodávná, od Krista Pána a pak od apoštolů vzatá a až do těchto časů v čistotě beze všeho kacířství zachovalá víra a církve jest.“¹⁾

Když pak ani rozmluva s panem Petrem Vokem Rožmberským²⁾ a duchovním bratrským

¹⁾ Svoboda, Katol. reformace, I., str. 77 a násled.

²⁾ Pan Petr Vok, poslední pán z Rožmberka, byl pán veselý a marnotratný. Narodil se roku 1539., a když Telčané chtěli narození jeho oslaviti, vzňal se prý z neopatrnosti střelných prachů přichystaných na radnici, kteráž výbuchem pak vzala za své. (Bittek, Memorabilia der Stadt Telč. Rukopis v museu telečském; jen že tu rok narození páně Vokova nesprávně se udává.) Dle toho nesouvisí výbuch prachu a požár radnice telečské s narozením pána Voka. Nejkrásnější statek svůj Krumlov pro dluby prodal císaři Rudolfovi, již dříve pozbyv Lechyni, a sídlil pak na Třeboni, kdež jej navštěvovali často náčelníci hnutí stavovského nejen domácí, nýbrž i z ciziny, jako Kristian Anhalt z Německa, Tschernembl z Hor. Rakous a j. Úpadek blahobytu pána svého těžce nese životopisec jeho Václav Březan. (»Velmi dobře voněla hostům a cizopasníkům červená růže; čistě ji škrubali odevšad bez studu a lítosti.«) Týž pán snad snahou manželky své Kateřiny z Ludonic, Moravanky, jejímž poručníkem kdysi býval pán Zachariáš z Hradce a na Telči, odstoupil od víry katolické na víru bratrskou či kalvinskou a že v ní horliv byl, viděti z toho, jak působil na Slavatu, aby katolíkem se

Jafetem, bývalým to vychovatelem Vilémovým, úmyslu jeho nezviklala, oznamuje to otcí, dokládaje: „Račte, můj nejmilejší pane otče, bedlivě to u sebe uvážiti a proti uložení božímú a jeho sv. vůli nečiniti a místo požeňání otcovského zlořečení na mne nevylévati.“ Tak píše z Hluboké, kde se tehdá s panstvem hradeckým zdržoval, dne 10. srpna 1597.¹⁾ A tu také po vážné přípravě a přijav sv. svátosti složil asi v prvních dnech měsíce září vyznání víry katolické, což listem uctivým ze dne 10. září otcí oznamuje: „Dokud jsem neznal tajemství náboženství katolického, zůstával jsem věren víře, v níž jsem byl vychován. Žměna, která se mnou se udála, stala se po zralém a rozumném uvážení, jež sílu důvodů, na nichž spočívá víra katolická, uznati musilo. Nevěř, otče, že prospěchy vezdejší měly vliv na úmysl můj. Jednal jsem dle zásad svých, a svědomí moje nikdy mi vytýkati nebude, že ohledy pozemské ze mne učinily katolíka. Na Hluboké dne 10. září 1597.“²⁾

nestal, ovšem jak víme, marně. — Nicméně mezi oběma rody, katolickým na Hradci a bratrským na Krumlově a později v Třeboni, stálé se udržovaly styky, což viděti z častých vzájemných návštěv i z toho, že mladý jeden Slavata — asi Adam Pavel, syn Vilémův — byl pázetem u dvora p. Vokova. Když se pán Vok na smrt roznemohl, přijela jej navštívit také stará paní Hradecká (t. j. Kateřina Montfortská), on však již z těžka ji poznal. Dokonal život svůj dne 6. listopadu 1611 a pochován v klášteře Vyšním Brodč. (Více o něm: V. Březana život Petra Voka z Rosenberka. K tisku upravil Fr. Mareš. V Praze 1880.)

¹⁾ Svoboda, Katol. reformace, I., str. 78.

²⁾ A. Heber, Pöhmens Burgen und Schlösser. VI. 1848.

O obrácení svém ještě později napsal spis obšírnější. Zralé uvážení a upřímnost svou při kroku tom dokázal Slavata věru svrchovaně bezpříkladnou horlivostí o rozkvět a prospěch víry katolické, kterouž po celý další život osvědčoval.

I s otcem se pak smířili, čehož důkazem jsou častější vzájemné dopisy, dary a návštěvy. Ano Slavata Vilém ujal se i pozůstalé po otcí vdovy a macechy své Sibylly z Mansfeldu, vzav ji k sobě do Hradce (zemřela r. 1629).¹⁾

Chtěje nabyti klidu od častějších útržek, kterýchž odpůrcové jeho pro krok ten ho nešetřili a důkladněji ještě vzdělati se, odebral se Slavata, vzav o to radu se zkušeným ciziny znatelem p. Karlem ze Žerotína, koncem r. 1597. do Němec, Dánska, Nizozemska, do Anglie, Francie a do Španěl, o čemž se zmiňuje i ve svých „Pamětech“ později sepsaných. Získav tu hojně zkušenosti i znalosti o proudech politických, zvláště též seznav, ak se chystá svět protestantský proti dynastii císařské, vrátil se po 3 letém pobytě v cizině do vlasti a brzy stal se komořím a přisedicím práva zemského.

Obdržev dispens papežskou v překážce přibuzenství 3. stupně, dne 13. ledna r. 1602. uzavřel sňatek manželský s dědičkou Hradce Jindřichova, Stráže, Nové Bystřice a Telče Lucií Otilií (na svatbě byl též svrchu dotčený p. Petr Vok jako

¹⁾ Pochována jest v tanním kostele sv. Kateřiny při nynějším klášteře františkánském. (Rull, Monografie města Hradce Jindřichova.)

příbuzný i zástupce císařův) i psával se od těch dob „pánem na Hradci a Telči“.

Jmenován byv purkrabím na Karlštejně náleží nyní Vilém Slavata ku předním úředníkům zemským a slovo jeho všude váží nemálo.¹⁾ Tu vystupuje také v činnost politickou. Posílá jej totiž r. 1608. císař Rudolf do Ivančic moravských, kamž položili sjezd stavové moravští smýšlející proti Rudolfovi. I odebral se tam spolu s Děpoltem z Lobkovic; než posláním jeho, odvrátiti stavy od Matiaše, soupeře Rudolfova, nezdařilo se. Již před příchodem Slavatovým umluveno v Ivančicích, že Morava státi bude při Matiaši, od něhož se nadála dosíci větších svobod náboženských i politických. V Ivančicích vešel Slavata v bližší a osobní styk s náčelníkem ruchu tohoto na Moravě, slavným Karlem Žerotínem, a ač stáli mužové tito každý v táboře jiném, přece od těch dob častěji a to v přátelských dopisech se stýkali. Dopisovali si, ano Slavata se rád sděloval se Žerotínem o své osudy osobní, ba později, když nepřítel Žerotínovi u dvora pražského zdvihli proti němu soud, účinně se ho Slavata ujímal. Poměru tomu přátelskému mezi oběma muži při tehdejším napnutí náboženském dosti diviti se dlužno. Vysvětlí se to snad jednak umírněností Žerotínovou, jednak velikou mravní silou Slavatovou.²⁾

¹⁾ A. Wolf, *Geschichtliche Bilder aus Österreich*. Wien, Braunmüller 1878. I S. 317.

²⁾ Chlumecký, *Karl v. Zierotin u seine Zeit*. S. 280, 281.

Po návratu z Moravy odebral se na Karlštejn, kdež pobyl po delší dobu.

Na sněmu pražském nyní často jednáno o větší svobody náboženské a na churavého císaře naléháno o tak zv. „majestát“. Tu Slavata pilně si zaznamenává všecko jednání, doma zápisy své na čisto dává opisovati a zprávami jiného očitého svědka a soudruha, Jaroslava Bořity z Martinic, jich doplňuje.

Povědom jest jeho důsledný odpor proti „majestátu“, v němž vidí újmu víry své, již tak vroucně jest oddán a dovolává se zásady, že k povolení takovému, poněvadž tu běží o věci náboženské a církevní, třeba také dorozuměti se s vrchností církevní, a ta již ústy arcibiskupa Lamberxa vyslovila se proti svobodám náboženským, čehož však nedbáno se strany světské. „Artikule víry se dotýkající lidem světským na sněmech politických uvažovati a spisovati nepřisluší,“ praví Slavata v Pamětech.¹⁾ Chtětlé míti usnesení na obě strany uspokojivé a nikoliv pouhé usnesení nahodilé většiny, v němž obyčejně se kryje násilí pro menšinu.

S ním souhlasili páni Zdeněk z Lobkovic, nejvyšší kancléř, Jaroslav z Martinic a Adam z Waldšteina. Jiní však pánové katoličtí, mezi nimi též Adam ze Šternberka, nejvyšší purkrabí, mínili, že králové čeští se stavy na sněmu shromážděnými k usnášením toho druhu oprávněni jsou. Byliť to, jak bychom nyní řekli, katolíci státní a liberalní, méně dbající práv církve, a

¹⁾ Paměti Slavatovy. Vydání Jirečkovo, I, str. 395.

do takových stěžuje si Slavata napsav o tom: „Z prostředku nejvyšších pp. úředníků a soudců zemských pod jednou (t. j. katolíků), větší díl jsou „tepidi“ neboližto vlašní a k tomu bázlivi katolíci jsouce a nic se ani s duchovními osobami a učenými theology o ty víry sv. se dotýkající věci neradíce, velmi slabě jsou katolickou religii svou zastávali, . . . ani také na kancelář do rady své ani do soudné světnice k shěmu . . . k sobě žádných jiných pánů obyvatelů horlivějších katolických, jakož toho potřeba ukazovala (an se to všech katolíků a celé strany pod jednou vysoce dotýkalo), nikdá neposílávali, ale sami o svých hlavách zavírajíc, strašlivou nedbalostí svou jiné všecky hrubě zavedli. Naproti tomu se strany podobojí pp. obyvatelé, vždycky svých věcí bedlivější, u velkém počtu do měst pražských se sjížděli, sami se příliš svobodně, způsobem prve nebyvalým, do Prahy po několikráte obsílali a spolu se jednomyslně srovnávajíce rádi na hrad pražský k sněmu scházeli.“¹⁾ Dle výtky této říci lze, že bylo tehdá jako nyní bývá: Katolíci vlašní málo dbali zájmů svých i nesvorní — a proti nim nekatolíci uvědomělí, zájmů svých dbalí a svorní! —

Většina hrozila Slavatovi a soudruhům jeho, že bude-li překážeti majestátu, císaře připraví pry (na to byli již odhodláni) o království české, neboť „pod obojí“ utekou se pak k Matiašovi. To však nezviklalo pevnost jejich. Všecku zodpovědnost odmítajíce, opakovali, že císaři k maje-

¹⁾ Paměti, I. c.

státu raditi nemohou, jsouce radami jeho jen u věcech politických. A nepodepsali ani majestátu ani t. zv. porovnáni, jež stavové k němu přidali. Churavý Rudolf z nucení, nemálo jsa ustrašen i mocí válečnou, kterouž stavové do Prahy svolali, stavům pod obojí povoliv, majestát potvrdil. Z toho ovšem nemalé vzniklo jim protiventství, spíláno jim „stranou římsko-španělskou“, kdežto ti, jež vymohli majestát, sebe nazývali stranou „národní“, ač byli vlastně odnožemi reformace francouzské a německé a jejímž náčelníkem byl rozhodný kalvínek německý kníže Anhalt, s kterýmž i Žerotín pilně si dopisoval.

Že majestát vynucen byl, tvrdí i Slavata, řka: „Ten majestát mocí válečnou vymohli a dostali. Takž jakž po dostání téhož majestátu, když strana pod obojí do měst pražských přijela, pán z Budova¹⁾ zjevně jim to přednášel: Kdyby lid

¹⁾ Václav Budovec z Budova, přijímám Kozibradka, nar. asi roku 1547., byl hlavním sloupem Jednoty bratrské. Byl klassicky vzdělán a mnoho cestoval, i do Cařihradu, kdež delší dobu pobyl. Seznav tu víru mohamedskou, napsal proti ní dílo: »Antialkoran«. Navrátiv se do Čech jmenován radou nad apelacemi a súčastnil se jednání veřejného. Pilně si dopisoval s Karlem ze Žerotína, s nímž stejné snahy náboženské jej spojovaly. V politice však oba mužové velmi se rozcházel. Hlavní jeho zásluhou bylo vymození majestátu na císaři Rudolfovi. Když lutheráni nabývali vrchu v zemi i v konsistoři dolní, hájil Budovec Jednotu bratrskou. O činnosti své v dobách těch pohnutých napsal spis pamětní. Když běželo o přijetí Ferdinanda II. za krále českého, byl sice Budovec na straně opposice, ale zřejmě proti přijetí se nevysoyl. Za to však byl pro a při vyhození místodržících, a jsa zvolen mezi direktory volil vzdorokrále Bedřicha. R. 1620. vedl jednání s Turky, jež strana od-

válečný nenajali, že by toho majestátu nikdy byli nedostali.¹⁾ Na churavou mysl císařovu právě tehdá působila asi neblaze smrt šíleného syna jeho, pověstného Julia, na zámku krumlovském (zemřel 25. června 1609). Slavata tedy před udělením majestátu i po něm dle zásad svých důsledně bedliv byl toho, co sloužilo k uplatnění a povznesení víry katolické, ano k tomu i své poddané jakožto pán jejich vésti cítil se zavazáným. Když mu vytykáno později, že nestojí o to, aby majestát potvrzen byl Ferdinandem II., odvětil, že on pro svoji víru majestátu nepotřebuje a tedy neuznává býti potřebným žádati pro sebe o potvrzení jeho. Když se měšťané hradečtí, „pravého učení evangelického milovníci“ (jak se zovou), obrátili na Slavatu, napřed sami, pak prostřednictvím pana Petra Voka z Rožmberka a popichnutí jsouce od direktorů, žádali, aby jim vydán byl netoliko chrám sv. Trojice, nýbrž i všecky ostatní v Hradci, tu Slavata, dovolávaje se dřívějších svých rozhodnutí, odpověděl jim toto: V listu majestátním se praví, že „utrakvisté“ v držení všech kostelů a škol, v jichž držení byli před tím (tedy před r. 1609.), a v úplné svobodě náboženské zůstati mají. Ale již Adam II. z Hradce (zemřel 1596) všecky kostely v Hradci odevzdal jezuitům²⁾ a do desk zemských vložití dal,

bojná pro svou věc získati chtěla, a vyslanec jejich Mehmeda agu v Praze slavně uvítal. Po bitvě bělohorské jat a 26. května 1621 stat jest.

¹⁾ Paměti Slavatovy. (Vydání Jirečkovy, I. str. 380.)

²⁾ Rull, Monografie města Jindřich. Hradce. V Jindřich. Hradci 1875. Str. 71, 74.

v Hradci pak nikdy jiná než katolická bohoslužba trpěna nebyla, kostelů že jim tedy vydati nemůže, kdyby i chtěl, a jinou bohoslužbu zavésti že nechce, kdyby i mohl. Aby pokojně se chovali a že jim v milosti nakloněn zůstane, ačkoliv mnoho příčin by měl obzvláště na ty se hněvati, kteří příbuzného jeho, pána z Rožmberka, nepravými stížnostmi podvedli. Takovou nepravou stížností byla i ta, že prý jesuité mrtvá těla členů rodiny Hoffmannovy vyzdvihli ze hrobky u sv. Trojice „a neví se, kam dali“. Zatím dle pravdy, když stavěn nový hlavní oltář, s vědomím rady městské a u přítomnosti manželky Melichara Hoffmanna mrtvá těla na jiné místo v témž kostele jsou přenesena, poněvadž pod oltářem dle předpisů církevních mají býti jenom ostatky svatých.

Smýšlením rozhodně katolickým arcib. vzbudil Vilém Slavata proti sobě zášť šlechty nekatolické, která ho již proto nemilovala, že odstoupil od víry bratrské a že jsa šlechticem nepřiliš zámožným, přiženil se do rodiny tak vznešené a bohaté — a nad to nyní ve vřavě všeobecné troufá si míti mínění vlastní, odchýlné od ostatních, ba jistou měrou aspoň nepřímou odporovati i samému králi, jenž přece majestát potvrdil! To vytkl mu také vášnivý Budovec, hroze, že stane-li se co proti majestátu, stavové Slavatu a Martiniče za vinníky v tom budou pokládati.

Také v Hradci kyselost ba zášť proti vrchnosti a jezuitům až nelidským způsobem propukla, když dne 21. května roku 1615. vznikl požár v semináři a zachvátil kostel svaté Maří

Magdaleny a zničil 70 domů. 'Darmo úpěnlivě prosila choť Viléma Slavaty a matka její Kateřina sousedů tehdá již lutheranských, aby pomohli hasiti. Větší tedy je ovládala zášť proti vrchnosti, než láska k městu rodnému!

Zatím v Praze, když churavosti a trudu císařovi přibývalo, počal i on mysliti na nástupce svého v říši Německé i byl by rád nástupnictví to zabezpečil ještě za živa Leopoldu arciknížeti, synu Karla štyrského a bratru Ferdinanda II. Pročež měl o tu věc jménem císařovým jednati Slavata s kurfirstem saským a záměru tomu získati jej. Snad aby Čechové přející Matiašovi — ovšem nikoliv po dobrém — Leopoldovi se naklonili, vtrhl tento s četným vojskem z Pasova do Čech a způsobil tu veliké zádavy, jakož na místě svém pověděno. Tu obviňován Slavata, že prý ku vpádu tomu radil, a proto i postaven před zvláštní soud, při němž přítomen byl i odpůrce jeho Budovec. Bezvinnost Slavatova uznána a nález o tom r. 1612. vložen do desk zemských. Slavata brzy na to ustanoven předsedou komory královské.

Snahy ctižádostivého arciknížete Leopolda o dosažení důstojnosti císařské neměly, jak víme, výsledku; za to Matiaš, podporován jsa odbojnými stavy českými a moravskými, došel naplnění dávných tužeb svých, že prozatím za krále českého korunován jest.

Tu snažili se protestantští jeho odpůrcové přiměti Matiaše, aby Slavatu odstranil, ale částečně pouze jim vyhověno: odňato mu jenom

purkrabství karlštejnské, na něž jmenován hrabě Jindřich Thurn, rozený Němec z Korutan, „muž to lstivý, sobecký a bezohledný, jenž ode dávna pomýšlel na svržení rodu habsburského.“¹⁾

Slavata stal se nyní nejvyšším sudím dvorským, při kterémž úřadě ovšem bylo více cti než důchodů.

Za Matiaše strana protikatolická více nabývala smělosti. Mělit nyní Čechové za churavého Rudolfa méně churavého Matiaše, na něhož nespokojenci doráželi podobně jako na předchůdce. Matiaš pak, chtěje pojistiti trůn i český i císařský Ferdinandu štyrskému, nechtěl si jich pohněvati. Tudíž jednáno mezi jiným také o to, aby nový král před svým korunováním ještě potvrdil majestát Rudolfův; Slavata ovšem, byv dříve proti majestátu samému, odporoval důsledně i potvrzení jeho, Ferdinand však drže se dobrozdání bohoslovců z koleje jesuitské a nedbaje rady Slavatovy, majestát přece potvrdil. Na to byl obvyklým řádem korunován²⁾ na krále českého, při čemž ovšem i Slavata byl přítomen.³⁾

¹⁾ A. Wolf, Geschichtl. Bilder aus Österreich, I. S. 309.

²⁾ Pozoruhodna jest otázka, jež se předkládá králi českému při korunovaci: »Chceš víru svatou a obecnou sobě svěřenou držeti a skutky spravedlivými zachovávatí?« táže se korunující přimas království Českého. Načež král odpovídá: »Chci«. A té přísahy by pak král dbáti neměl?

³⁾ Poněkud charakteristické jest, že když na cestě do chrámu sv. Víta ke korunovaci Ferdinand vedle jdoucímu Slavatovi se zmínil, jak jest tomu rád, že mohl schváliti majestát, aniž by svědomí svému ublížil, tento významně pokrčil rameny, nechtěje zjevně odporovati.

Vláda zatím zůstala ještě Matiašovi. Brzy po korunování ustanovil v Praze místodržitele, mezi nimiž byl Slavata a Martinic, odebral se Ferdinand do Vídně. Stavové „pod obojí“, — jak si pořád ještě říkali — konali i proti vůli králově časté sjezdy a schůze o rozmnožení náboženských svobod svých, až zakázal to Matiaš ostrým přípisem, jehož původcem byl všemocný ministr jeho, vídeňský kardinál Khlesl, který máje na zřeteli silnou vládu ústřední, všechny jí hrozící pokusy hleděl překaziti.

Nesprávně vinu přípisu toho sváděli „pod obojí“ na královské místodržící, zejména na Martinice a Slavatu, ano usnesli se, že oba tyto nenáviděné muže odstraní.

Bylo to ve středu před svátkem Nanebevstoupení Páně roku 1618. Páni Martinic a Slavata súčastnivše se po svém obyčeji křížového průvodu u sv. Víta, odebrali se na hrad pražský do kanceláře místodržitelské. Věděli sice, že odpůrcové jsou na ně rozezleni velice, ale že by se odvážili zločinu, toho přece netušili.

Svrchu jmenování pánové strany podobojí a mnoho jiných ve zbroji na hrad se přihrnulo, chtějíce místodržícím podati odpověď k císaři na zákazy jeho a vysloviti další tužby své, potají ovšem vykonati dle usnešení svého pomstu na politických i náboženských odpůrcích.

Nyní pak již dejme slovo o dalších příbězích Slavatovi samému, jenž jich byl svědkem očitým, činným i trpícím. Vypravujeť pak v „Pamětech“ svých, že není divu, že ve sv. římské říši, ve

všech královstvích a zemích, v celém křesťanstvu, tak mezi Turky a Tatary, do kterýchkoli míst se to doneslo a k vědomosti přišlo, za zlé to ujali a za neslušné i pokuty hodné býti soudili a vykládali, že osoby českého národu z vyšších dvou stavů . . . tak hanebného, za paměti lidské neslychaného skutku se dopustili a dva Jeho M. C. místodržící a nejvyšší úředníky zemské království českého z okna do hlubokého příkopu vyhoditi se opovážili . . . a to po obširném a hrubě prudkém domlouvání a při tom hrabat (Martinice i Slavaty) zlobivém dotýkání . . . , ačkoliv jsou oba hrabata zase jim na to se vši střídmostí náležitě odpovědi dávali . . . a proti tomu neřádnému a právě barbarskému processu protestirovali. Však na žádný řád a právo nic dbáti, aniž pravdě a spravedlnosti žádného místa dáti nechtěli. Nejprve 4 osoby stavu panského a jedna z rytířského, Vilém starší z Lobkovic, Albrecht ze Smiřic, Voldřich ze Vchynic, Jan Litvín z Říčan a Pavel Kaplír, popadše hraběte Martinice za obě ruce drželi a k oknu již otevřenému vedli. Z čehož on znamená způsob blízké smrti své, hlasitě zvolal: „I poněvadž tu pro Boha, víru jeho sv. katolickou a vrchnost svoji umřiti mám, tedy rád všechno trpělivě sněsti a podstoupiti chci, jen za propůjčení zpovědníka svého, tak abych se mu nejprve z hříchů vyznati mohl, pro milosrdenství Boží trpělivě žádám.“ Ale čeho se dostává i odsouzcům na šibenici, nemělo se dostati prosícím. Odbojníci zpučně a rouhavě odmítli prosbu tuto.

Martinic velmi z toho jsa zarmoucen, vzbudil lítost nad svými hříchy úpěnlivě volaje: „Ježíši, synu Boha živého, smiluj se nade mnou! Matko Boží, pamatuj na mne!“ Oni pak Martinice, strhnuvše mu klobouk, po hlavě z okna do hlubiny zámeckého příkopu jsou vyhodili, při čemž on ustavičně vzýváje jména Ježíš, Maria! tak lehce na zem dopadl, že mu z obzvláštní Pána Boha, skrze nejsv. Panny Marie přímluvy obdržené milostivé ochrany ten přehrozný pád na zdraví jeho skoro nic neuškodil. Jemu samému, jak později vyprávěl, zdálo se, že hned jak z okna byl vyhozen a k Pánu Bohu silnou měl naději, že dosáhne dávno vytoužené koruny mučnické, jakoby nebe k věčné radosti jej přijíti chtělo. I z těch, kteří jej z okna vyhodili, jedna osoba slyšíc, jak se horlivě pod ochranu Panny Marie poroučel, tato rouhavá slova promluvila: „Uhlídáme, zdaliž mu co jeho Maria zpomůže“ a když z okna spatřil, že týž Martinic živ a zdráv dole sedí na zemi, tehdy propověděl: „Přisám Bůh, že jest mu jeho Maria zpomohla.“ To však nehnulo odpůrci jeho; nepřáli mu života a docela ho usmrtiti usilovali a na něj ukrutně z ručnic stříleli. Slavata pak snadno z toho se domýšleje, že ho totéž potká, spjavše rukou pro Pána Boha a jeho svaté milosrdenství žádal za dovození, aby se z hříchů svých knězi zpovídati mohl; potom jakoukoliv smrt jemu učiniti chtějí, že ji mile nésti chce. Ale mnozí z nich křičeli: „Nechceme ty šelmovské jezovity sem uvést, dosti jsi se jim zpovídal.“ Když pak Mat. Thurn (po německu)

zvolal: „Edle Herren, da habt ihr den andern“ (Šlechtní pánové, tu máte toho druhého), popadli Slavatu a z téhož okna jej vyhodili do příkopu, kterýž znamená se sv. křížem volal: „Bože, buď milostiv mně hříšnému!“ A když se ještě okna přichytil, tloukli jej jilcem mečů tak dlouho do prstů, až se musil pustiti. Skvostný klobouk jeho zůstal v kanceláři a drahocenný zlatý řetěz strhli mu již napřed a nahoře si ponechali. Slavata padaje narazil hlavou o římsu kamennou okna dolejšího, až do kosti se poranil a dole odraziv se o kámen bez zastavení valil se až do hlubiny příkopu vyměřené později na 58 loket pražských (= 36 m.). Z rány na hlavě tekla mu krev do úst, čímž počal se dusiti. Zpozorovav to Martinic nedaleko ležící, opatrně přiblížil se k raněnému soudruhovi a vyvinuv mu hlavu z pláště, do něhož se zamotala, krev řinoucí šátkem zastavil a kapkami, jež vždy míval při sobě, omdlelého Slavatu vzkřísil, po tichu jej vyzýváje, aby duši poručil Pánu Bohu, načež Slavata skroušeně opakoval slova: „Pane, buď milostiv mně hříšnému!“ Mezi tím z hradeb zámeckých ustavičně na ně stříleno, ale koule jedna pouze něco málo zasáhla Martinice bez závažnějšího poranění.

V tom křiku a střílení svržen též tajemník stavovský Filip Fabricius, jemuž rovněž vážnějšího poranění nezpůsobeno, ano opatrně dostav se z příkopu bez meškání Prahu opustil. Pánové dívající se z oken zámeckých Martinice a Slavatu měli za mrtvé, potupně dodávající: „Psi umrlí nebudou nás již kousati.“

Zatím však nikdo pádem s oken nezabit, načež s velikým úžasem hleděti bylo odpůrcům jejich, pozorujícím, jak domněle mrtví dole v příkopě navzájem si pomáhají. I ustoupila u některých vašeň úvaze chladnější, jiní však nepřestávali stříletí do nich, křičíce: „Běžte do příkopu a dobijte jich!“

Mezi tím sluhové obou pánů zvědévše od kanovníka Kotvy,¹⁾ jenž i po vyhnání kapituly pražské a pobrání statků jejich v Praze zůstal, o neštěstí, jež se stalo pánům jejich, přichvátali a ačkoliv též na ně stříleno, přece až k raněným se dostali. I několik jiných lidí našlo se k tomu, kdežto protivníci v zámku, z nichž někteří nejvzteklejší radili, aby ranění dotlučení byli zbraní sečnou, od toho musili upustiti, nevědouce, kudy se rychle dostati do příkopu a tak dalšího stíhání se vzdali.

Zachránění tří mužů, svržených s výše 16 a půl metru, z nichž jeden kutálel se ještě dále o 20 metrů a jichž nad to ještě nezasáhla žádná z přčetných ran na ně vystřelených, nemohlo minouti se s neobyčejným pohnutím myslí,²⁾

¹⁾ Jan Ctibor Kotva (z Freifeldu), kanovník-praelat na hradě pražském, nar. roku 1585. v Plzni. Po bitvě bělohorské vrátil se na Hradčany a již dříve, slynuv jako kazatel řízný a originalní, ustanoven členem kommisie reformační, a při tom horlivě i obezřele si počíнал. Pak stal se proboštem ve Staré Boleslavi, později v Litoměřicích, kdež se staral svědomitě o řádné poučení nově obrácených. Roku 1637. zemřel v Praze a pohřben v kostele nyní zrušeném u sv. Michala na St. Městě. (Časopis katol. duchovenstva 1901, sv. 9. a 10.)

²⁾ Gindely, Dějiny českého povstání, I. str. 249. — Zmínky hodno jest, co vypráví Slavata, že Thurn přišed brzy po vyhození ke Slavatovi do domu Pernštejského, ubezpečoval jej,

ano musilo zajisté vzbuditi úžas i těch, kteří je s oken svrhli, dobře vědouce, že pád s takové výše a za těch okolností smrt nenáviděných místodržících přivoditi musí — a to právě bylo úmyslem jejich ujednaným v tajném usnesení. I přičítali tu záchranu katolíci zázračnému přispění Božímu, protestanté však osvícení (!) ústy náčelníka svého a člena spiknutí, Budovce, za dílo čarodějství (!) to vyhlasovali. Tvrzení, že s okna svržení, padše prý na hromadu papíru pod oknem ležící, pádem tím si neublížili, Slavata v Pamětech svých rozhodně vyvrací.

Martinic i Slavata zaneseni do blízkého domu nejvyššího kancléře, jenž právě dlel ve Vídni a především přijetím sv. svátostí s Bohem se smířivše, vřelé Jemu díky vzdali za mocnou ochranu. Thurn sice s průvodem ozbrojeným vtrhl do útulku jejich a domáhal se, aby mu vydáni byli, čehož jim však statečná kněžna Lobkovicová, rozená Polyxena z Pernšteina, rozhodně odepřela. „Uměla je,“ vypráví Slavata, „pěkně odbýti.“ Hned na to Martinic přestrojiv se opustil Prahu a zažádav přípisem císaře o dovolenou, do Bavor se odebral. Thurn kázal jej stíhati, ale bez výsledku.

Slavata déle pobyl v domě Lobkovicově, střežen jsa vojskem stavovským a prázně své k tomu použil, že napsal Paměti své z r. 1608., 1609. a 1618. Choť Thurnova docházející k paní

že prý to pání tak zle nemyslili (!), měli prý Slavata a Martinic pánů stavů poprositi a nebylo by došlo k vyhození. »Avšak Pán Bůh zachránil nás bez takového prošení,« dokládá Slavata, »a za život svůj Bohu děkujeme a ne Thurnovi.« (Slavata, Paměti II.)

Lobkovicové za dovednou záminkou jednou část rukopisu Slavatova si vypůjčila, čímž dostal se spis i do rukou Thurnových. Že však ani Thurn ani jiní stoupenci jeho, seznavše obsah zápisů Slavatových, proti nim se neozvali, uvádí Slavata právem za doklad pravdivosti zápisů svých.

Paní Lucie Otilie uslyševši, co se přihodilo smanzelem, ihned chtěla do Prahy ošetřovat Slavatu, k čemuž však on pro větší bezpečnost manželky své nesvolil prozatím. Teprv po roce, když na něm násilím vynutili revers, že se jim za to, co mu učinili, mstítí nehodlá, odvolali vojenskou stráž od domu Lobkovicova a nyní již nebráněno Slavatovi odebrati se s chotí do Teplíc na další léčení.

Do té doby spadá volba vzdorokrále Bedřicha, o níž výše bylo pověděno. Slavata, věrně se drže krále zákonného a řádného, za poměrů takových raději opustil Čechy a odebral se s nejvyšším purkrabím Adamem ze Šternberka do Saska (s nelibostí přijal je v zemi své kurfirst saský, jenž tenkrát ještě přál odboji českému) a pak na Wircpurk (Würzburg), kdež byl hostem biskupa Julia z Mespelbrunnu, který náleží ku předním katolickým reformátorům vlasti své a jest zakladatelem university wircpurské i tamní veliké nemocnice. Odtud odebral se do Pasova. Na cestě s chotí svou i tchýní Kateřinou z Montfortu zastavil se na posvátném místě poutním v bavorském St. Ottingu, k němuž přilnul obzvláštní úctou.

Do Pasova dal si dovésti peníze a skvosty ze zámků svých v Hradci a Telči, po nichž pak direktori marně se pídili. Vypravuje o tom ve

svých Pamětech takto: „Byvše toho žádostiv, aby svršky za mnoho tisíc zlatých na zámcích v Hradci a Telči z rukou nepřátel vymoci a k sobě do Pasova dostati mohl, Slavata vypravil jest fůru z Pasova na Hradec s některými osobami z čeládky své, mezi nimiž jedna osoba ženská byla, jejížto manžel na témž zámku cimberwarterem byl. Táž žena pomalu však často v koších ty přední a vzácné svršky prostěradly přikryté, . . . pilně vynášeti dala . . . Ze zámku svršky ty odneseny do města, potom od některých měšťanů . . . mezi balíky suken vyvezeny a na zámek hr. Slavaty Telč skládány byly. Potomně ta žena, dostavše od kommandanta, který v Hradci guarnisi (garnisonu = posádku) stavů pod obojí měl, dovolení, aby na Telč odjeti mohla, ona ty všecky svršky, které tam z Hradce přivezeny byly, i které předešle tam zůstávaly, na několik vozů složití a bezpečně do Pasova odvésti dala!“ Bylo z toho i vyšetřování. Zvědévše totiž direktori pražští o tom, poslali kommisáře na Hradec a do Telče, kdež nepořídili, leč že potvrzeno jim to, co již věděli: odvezení vzácných věcí do Pasova. Důchody z obou panství pak direktori zabavili pro sebe.

V Pasově byl Slavata hostem arciknížete a biskupa Leopolda a nepochybně tam s p. Vilémem bydlela i choť jeho. Po dvě léta tu pobyl, častěji dojížděje do Mnichova, Innspruku a na pouti do St. Ottingu. Také Martinic přibyl do Pasova a tak pobyt v cizině oběma přátelům stal se snadnějším i příjemnějším.

Zatím ukončeno povstání české smutnou porážkou na Bílé Hoře. Nyní ovšem obrátily se věci v Čechách i na Moravě.

Co Slavaty se týče, potvrzen jest opět v úřadech svých a povýšen do stavu hraběcího. Dne 24. června 1621 povolán jest do Vídně ku poradám, jak dále uspořádati by se měly poměry politické v Čechách. Po svém přesvědčení politickém i náboženském radil asi ku změně zřízení zemského. Ač rady jeho zevrubně známy nejsou, lze důvodně míti za to, že srovnávaly se s radami soudruha jeho Martinice, o němž známo, že z Prahy podal v té příčině návrhy, jež obsahovaly jenom změnu dosavadního zřízení ve příčině posloupnosti domu panovnického a pak ve věcech náboženských, v ostatních pak částech výslovně zrazovaly od rušení zemských svobod a výsad.¹⁾ Slavatovi, který také listem císaře Ferdinanda ze dne 30. června 1621 o dobrozdání byl požádán, Martinic zvláště píše, aby se ujal návrhů českých, v nichž zajisté s ním souhlasil. Ale jak jsme již viděli, rádcové cizí vlivem svým u císaře přemohli návrhy české. Náhradou za utrpené škody nabízen Slavatovi jeden ze statků konfiskovaných na Moravě, čehož však Slavata nepřijal, ba císaři zapůjčil ještě větší summy peněz.

Roku 1622., jmenován byv členem kommissee, jež souditi měla zpronevěřilé stavy moravské, odebral se přes Vídeň do Brna. Jsa předsedou

¹⁾ Hlavním strůjcem obnoveného zřízení zemského byl Zdeněk Lobkovic, nejv. kancléř, jenž jsa odpůrcem zásadním dosavadní oligarchie stavovské, úzké přivnutí Čech k Rakousku uznával pro vlast svou za nejprospěšnější.

komory české, měl se též účastniti kommissee, která jednala o zabrání statků českých povstalců, avšak roku 1623. sám navrhuje, aby kommissee zrušena byla. V letech následujících stal se tajným radou, na sněmě zemském pak jemu, Adamovi z Valdštejna a Martinicovi přiřknuto zvláštní čestné místo. Titul „vladař domu hradeckého“ přešel po vymření pánů hradeckých na Slavatu, jenž zároveň erb Slavatův spojil s erbem pánů hradeckých. Konečně jmenován byv nejvyšším kancléřem po smrti Zdeňka z Lobkovic, přenesl sídlo své do Vídně. R. 1628. nacházíme Slavatu podepsaného na mandátě císaře Ferdinanda II., kterýmž potvrzuje práva a privileje stavům moravským, pokud neodporují obnovenému zřízení zemskému.¹⁾

Brzy na to měl Slavata býti dán k ruce mladému králi Ferdinandu III. a s ním přesídliti se do Prahy; na svou žádost však dále ve Vídni ponechán jest.

Dne 3. dubna 1633 zemřela choť jeho Lucie Otilie a dle přání svého pohřbena jest v kostele poutním ve Starém Öttingu.²⁾

¹⁾ Kameníček, Zemské sněmy a sjezdy moravské. II. 717.

²⁾ Starý Ötting, německé to Loreto, má nyní 3000 obyv. Na náměstí vyniká gotický chrám farní, druhy benediktinský. Mimo to jest tu kostel i klášter kapucínův, dříve jesuitův. Nad to ještě tři jiné kostely. Uprostřed náměstí stojí památná svatyně Mariánská, kaple to malá s obrazem plným votivních darův a obrazů. Před oltářem hoří 17 ohromných svící, věnovaných 17 obcemi bavorskými. Mimo to v 5 stříbrných lampách hoří ustavičně světlo před milostnou sochou bl. Panny Marie. Oltář, nad nímž stojí socha, celý jest se stříbra a zdobí jej svíeny, drahocenné to dary kurfirsta Maximiliana. Naproti soše

Lucie Otilie byla věrnou družkou manžela svého ve slastech i strastech. Souhlas v přesvědčení náboženském byl základem blaha jejich, ano praví se, že zbožná choť manžela svého v kato-

ve stříbrných nádobách visí srdce zemřelých knížat bavorských a srdce vojevůdce Tillyho. Tělo jeho pak odpočívá v rodinné hrobce kostela sv. Petra a Pavla, kdež i mohutná socha jeho se spatřuje. Přese všechny bouře kaple Mariánská, za jejíž původce se pokládá sv. Rupert, zachráněna a putuje sem přemnoho poutníků. Sem zvláštní důvěrou luli hraběcí manželé Slavatovi, což dokázali tím, že sem často z Pasova putovali na posvátná cvičení (exercicie duchovní) a tím, že věnovali sem drahocenné skvosty, na př. zlatý řetěz hraběncin, velevzácné sochy sv. Viléma a sv. Lucie a jiné. Sem též oba zaslíbili se, když r. 1622. v Jindř. Hradci vypukl mor. Učinili tu také zbožné nadání, uloživše 3000 zlatých na sloužení mši sv. a na chudé. Ale když r. 1803. řádila sekularisace statků církevních v Bavorsku, vzala za své i nadace ta; skvosty sem darované již dříve zabrány a do Mnichova odvezeny. Když zemřela hrab. Lucie Slavatová, dostalo se choti jejímu nadobyčejného tehdejší významení tím, že povoleno jí pochovati v posvátné kapli Mariánské, v níž odpočívají jenom členové panujícího rodu bavorského. Až posud viděti místo, kde hr. Slavatová odpočívá, anat mramorová deska, uzavírající hrob její, tímto nápisem označena jest: »Ossa hic recondita jacent illustriss. Dominae Dñae Luciae Otiliae Comitissae Slavatae et ultimae de illius atque antiquissima Rosensium de et in Nova Domo cum aurea rosa Boemiae prosapia, quae zelo pietatis erga Deip. virginem Veteris Oettingae ducta hoc in ejus aede sacra tumulari voluit, cujus anima Deo vivat. Obiit Viennae 2. (Januarii) Anno 1633.« t. j. »Zde kosti odpočívají vysoce urozené paní paní Lucie Otilie hraběnky Slavatové, poslední z urozené a staré velmi rodiny v Čechách pánů z Růže na Jindř. Hradci s růží zlatou, kterážto horlivou zbožností k Bohorodičce Marii Staro-Oettinské jsou vedena, v této svatyni její pohřbena býti si žádala, jejížto duše kéž v Bohu žije! Zesnula v Pánu ve Vídni dne 2. (ledna) r. 1633.«

lických snahách všemožně utvrzovala. Zanechala mu tři syny: Adama Pavla, Joachima Oldřicha a Františka Víta.

Jsouc vlastně paní na Hradci — neboť manžel byl pouze spolumajitelem — učinila pořízením, že panstvím hradeckým vládnouti má nejstarší syn Adam Pavel a spojití je s panstvím žirovnickým a tak utvořiti tak zvaný seniorát rodinný; Telč měl dostati druhý syn Joachim Oldřich; třetí František Vít měl míti dostatečný důchod na panství hradeckém.¹⁾ Choti svému konečně poručila všecko náčiní od zlata a stříbra, „aby vždy s radostí pamatoval na svoji Lucii Otilii“.

Když Slavata ovdověl, bylo mu 61 let, a tu s mnohých stran činěny pokusy, aby se oženil podruhé, ba sám císař mu nevěstu hledal, avšak Slavata všem odepřel. Po smrti Ferdinanda II. přidán Slavatovi ku podpoře v úřadě Jiří Adam z Martinic, syn věrného soudruha jeho Jaroslava Bořity, jemuž po vítězství revoluce české zabrány od direktorů statky a on sám vyhlášen za nepřitele vlasti. Po bitvě bělohorské však z vyhnanství se vrátiv, byl usazen ve dřívější úřady, ano jmenován konečně i nejvyšším purkrabím.

¹⁾ Frant. Vít byl od dětství churav a zdá se, že proto zřekl se nápadnictví svého na Telč. Píšeť matce své r. 1627.: »Ačkoliv někdy jsem pravil, že já pánem na Telči budu, ale uznávám to, když se nebudu ženiti, že budu moji dobře bez statku býti a mému nejmilejšímu p. bratru Joachimu Voldřichovi, který se chce a bude ženiti, Telč přátí chci.« (Sedláček, Hrady a zámky české.) — Týž mladý šlechtic byl vroucím citemem sv. Aloisia z Gonzagy, s jehož rodem i spřízněn byl rod Slavatův. (Koudelka, Život sv. Aloisia. V Brně 1891.)

Za války švédské v Praze jat a poraněn, načež dne 21. listopadu r. 1649, zemřel. Syn jeho Jiří Adam byl též rytířem zlatého rouna a poslem císařským při volbě ve Frankfurtě (zemřel roku 1651., tedy ještě před Slavatou).

Poměr Slavatů k novému panovníku Ferdinandu III. byl důvěrný a přátelský, což vysvítá ze vzájemných dopisů jejich i z výroku císařova: „Můj Slavato, dokud jsme živi já a Vy, nemá nás než toliko smrt rozloučiti“.

Roku 1643. vyznamenán Slavata vysokým řádem zlatého rouna od krále španělského Filipa IV. a císař sám v kostele dvorním odevzdal mu odznaky řádu toho. Roku 1644. zatoužil po klidu a pojal myšlenku, že odejde z činnosti veřejné, avšak úvaha, že by neprospěšno bylo pro zemi českou, již svou „milou vlastí“ jmenoval, kdyby nebylo rodných Čechův u dvora císařského ve Vídni, přiměla jej, že zůstal.

Když pak, dospěv věku kmetského, zamýšlel strávit poslední své dny v koleji jesuitské v Jindřichově Hradci, přátelé a známí, ano sami jesuité, mu to však vymluvili. Zůstal tedy ve Vídni a dle možnosti súčasnil se ještě záležitostí veřejných. Avšak upadal prý v jakýsi chorobný mysticismus, o čemž svědčí od něho přeložený na česko spis P. Jeronýma Gladicha, s nímž se v Prešpurku byl seznámil.

Prázdně své za zdravých dnů používal ku pokračování ve svých spisech historických. Prvotně zamýšlel vlastně jenom opřít se nepravdivým tvrzením, jež obsahoval tak zv. Memorial Mat.

Thurna, ale později psal i o českém právu volebním a konečně dal se do líčení dějů od roku 1527., t. j. od té doby, kam až sahala známá kronika Hájkova. Spis tento („Paměti“) obsahuje 14 knih a Slavata dal jej přeložiti i do němčiny. Ještě před vydáním přehlíželi text Slavatův účastníci a očití svědkové dějin líčených páni Jaroslav a Jiří Adam Martinicové, pan Jindřich Kolovrat a Bedřich Talmberk i spisovatel český P. Jiří Plachý z řádu jesuitského. Pročež „Paměti“ Slavatovy jsou pro důkladnost svoji a svědomitost předůležitým pramenem historickým.¹⁾

Též listy se po něm zachovaly. Vlastní rukou však nepsával; nemaje písma úhledného, rád diktoval a to česky, latinsky, málo německy a vlašsky. Při všech těch pracích nezapomínal na správu statků svých, uděluje úředníkům podrobné rozkazy, a těch bylo zvláště třeba, když za válečných běhů mnoho škod učiněno na panstvích jeho v Hradci i v Telči a v celém okolí.

Tak ihned při vypuknutí odboje českého přitáhl vůdce císařský hr. Dampierre z Rakous na Landštýn, jehož marně dobýval, do Nové Bystrice, které snadno se zmocnil; odtud pak přes Čiměř a Člunek na Hradec Jindřichův, kterýž mezi tím se byl poddal vládě directorské a měl posádku stavovskou. Pokus Dampierrův o dobytí města se nezdařil, načež rozhněvaný velitel před-

¹⁾ Rukopisy Slavatovy i korespondence jeho chovají se v zámeckém archivu jindřichohradeckém. Mimo »Paměti« sepsal Vilém Slavata: »Děje uherské za Ferdinanda I.« a spis na obhájení svého odstupu od vyznání bratří českých.

městí t. zv. Bajgarské vypleniti dal, při čemž ani kostela sv. Václava ušetřeno nebylo.

Avšak již den na to (bylo to v den Nanebevzetí Panny Marie r. 1618.) vyslovil Dampierre městské radě své politování nad tímto skutkem, žádaje, aby mu vydala klíče města, kterážto na to důrazným listem odpověděla; otevřeně vytýkajíc násilné jednání vojska jeho, jehož zajisté císař neschvaluje. Klíče pak že vydati nemohou, poněvadž je má stavovský hejtman zámecký. Na to bez pořízení Dampierre odtáhl, avšak nezapomenuv na pokoření, kterého se mu dostalo u Hradce, v měsíci září přitáhl opět a večer za nesmírného lijáku pumy do města házeje, zmocnil se brány pražské a vídeňské i několika ulic, avšak zase odtud vypuzen jest, načež odtáhl k Pelhřimovu, jehož dobyl. Když později uchopil se velení u vojsťe císařském hr. Buquoy, ihned si umínil, že tvrdošíjný Hradec pokoří. V městě samém byly již dvě strany: Katoličtí členové rady městské chtěli se poddati císařským, ale tomu bránili protestanté a opatřivše si posilu vojska stavovského, chystali se na odpor. Dne 5. listopadu Buquoy dorazil k městu a osadiv předměstí, vyzval měšťany, aby se poddali císaři. V městě však od vpádu Dampierrova již značný převrat ve smýšlení se udál. Tenkráté ujišťovali Hradečané velitele císařského, že jsou věrní poddaní Jeho Císařské Milosti „a že jej až do své smrti za vrchnost svoji a pána nejmilostivějšího chtějí uznávat“, nyní však na výzvu jménem téhož pána nejmilostivějšího učiněnou, odpovídají — koulemi!

Buquoy nucen odtáhnouti do blízké Lomnice, kdež se mu nad to dostalo nové porážky.

Zima r. 1618. byla prý krutá a tudíž vzájemné boje poněkud zastavila. Zatím důstojníci vojska stavovského, zvolivše si Hradec na zimní svůj pobyt, všemožně se bavili i romantickými dobrodružstvími. Tak se vypravuje, že jeden z nich, mladý to hrabě Thurn, nemoha dostati po dobrém za manželku dceru hraběte Hardegga, jenž mu ji dáti nechtěl, poněvadž otec ženichův byl vůdcem strany odbojné, s několika jezdci z Hradce vypadl a ze zámku blíže Vídně ležícího nevěstu si odnesl, s níž pak dne 26. prosince v Hradci slavně se oženil.¹⁾

Správu hospodářskou v té době, co Slavata dlel v Praze a pak v Pasově, jménem majitelky paní Lucie Otilie, kteráž churavého svého chotě ošetřovala, vedl regent Jakub Keel z Rottendorfu. Brzy však na rozkaz vlády direktorské zabrán zámek i panství, a když tak se měšťanům uvolnilo, netajili již pravého smýšlení svého a zřejmě se přidavše ku straně odbojné, vypověděli poslušnost úředníkům panským, ba několik rodin katolických z města vypudili a jménem čistého evandělia (!) františkány vyhnali i klášter jejich zapálili. Jesuitům již dříve dán výhost.

Bylo prý i několik Hradečanův ve vojsku Bedřichově na Bílé Hoře — a ti co vyvázli, přinesli asi osobně smutnou zprávu o porážce bělohorské do rodného města, které k odboji tak

¹⁾ A. Heber, Böhmens Burgen und Schlösser, VI., str. 75.

přílnulo! Ale Hradečtí ještě myslí neztratili, ba zoufale se chtěli brániti dále. Na vyzvání generála císařského, krutého Maradasa, aby se poddali, odpověděli záporně, ano chystajíce se na další obranu i barikády po ulicích stavěli. Ale přes to velitel posádky, nahlížeje neúspěch dalšího odporu, tajně vyjednával s císařskými a konec toho byl, že město vydáno, když se císařští zavázali, že šetřeno bude majetku a nebude žádáno výpalného. Posádka vřaděna do vojska císařského. — Jesuité vypovězení vrátili se ještě roku 1620. a v létě na to zase otevřeli školy své.

Zvláštní kommise císařem ustanovená prohlásila výsady města za zrušené pro odboj měšťanův a město odevzdáno opět dřívějšímu pánu Vil. Slavatovi, který se sem vrátil dne 18. října 1622. Město jej slavnostně vítalo a jemu ke cti dáváno i divadlo: „Sv. Jiří“. Panství sice našel „v celosti nezkažené a nevyplundrované; neb mnozí smejšleli, že Hendrich Mates z Thurnu, domnívajíce se, že ta správa a vládnutí rebelské v Čechách stále bude, naschválé proto panství hradecké šanovati dal, aby od vojáků hubeno a kaženo nebylo, že jest o ně stál a naději měl je za své dědičné dostati“.¹⁾

Ale jinak bylo v městě: všecken blahobyť zničen, 62 domy dílem opuštěny, dílem poboženy a bída byla tak veliká, že viděti bylo polonahé dítky v největší zimě plížití se po ulicích, ba polovice prý i hladem zahynula!

¹⁾ Pavel Skála ze Zhoře, citát v díle: J. Beringer a J. Janoušek, Město a panství Telč. V Telči 1891.

Hněv pánů netrval však dlouho: Dne 27. ledna roku 1626. mladí pp. Slavatové Adam Pavel a Joachim Oldřich, přišedše na radnici hradeckou přinesli měšťanům listiny se všemi dřívějšími výsadami, za trest na čas městu odňatými.

Za to se také město oběma pánům vzácnými dary odsloužilo: jeden obdržel, maje se právě ženiti, skvostný kočár, druhý pak koně jezdeckého; mimo to na oslavu události té sehráli divadlo „o mládí sv. Hildebranda“.

Pokojnější doby aspoň na čas nastaly Hradci Jindřichovu, jenž z nenáhla se z úpadku zotavoval. V ty doby spadají též klidné dvě události: Povýšení totiž tamní fary na proboštví, jež se stalo na prosbu Slavatovu brevem papeže Urbana VIII. ze dne 18. srpna r. 1625. (prvním proboštem byl P. Ondřej Fisírek) a slavnostním posvěcením obnoveného kostela františkánského sv. Kateřiny a hned potom i hřbitovního kostela nejsv. Trojice, což vykonal kardinal-arcibiskup pražský Arnošt hrabě Harrach, jenž při tom v hlavním i klášterním kostele udílel také svátost biřmování. Vilém Slavata, zdá se, že při slavnosti této nebyl, poněvadž arcibiskupa uvítal syn jeho a na zámku byl hostitelem p. Zdeněk Lev z Rožmitálu.

Hrabě Pavel Adam Slavata, jenž se uvázal v držení panství hradeckého po úmrtí matky své, neměl štěstí ve stavu manželském. Z příčin neznámých po delším dosti nemilém jednání dal se r. 1633. rozvésti s manželkou Marií Markétou, rozenou kněžnou Eggenberkovou, a stav se samotářem bydlel nejvíce v Nové Bystřici. Důkazem

jeho zbožné mysli jest nadání blízkého kláštera paulanského, jež pak dostavěl hrabě Ferdinand Vilém, položiv roku 1668. také základ kostela nynějšího. Základní kámen posvětil probošt jindřicho-hradecký dr. Jakub Kurz. Stavba však dokončena teprve za hraběte Jiřího Joachima Slavaty. Sem daroval též P. Karel Felix Slavata, generál řádu karmelského, ostatky sv. Felixe. Chrám po dlouhá léta četnými poutníky byl navštěvován, až pak od císaře Josefa II. zrušen jest. Nyní je tu fara „Kláster“. Snahou hraběte Pavla Slavaty získány pro Jindř. Hradec také ostatky sv. Hippolyta, jež s velikou slávou byvše sem dovezeny, až podnes v kostele proboštském se uctívají.

Za doby jeho po krátké úlevě nové svízele válečné zastihly Hradec Jindřichův. Veliké výlohy a strasti způsobily také městu posádky císařské, jimiž během války 30leté častěji bylo naděleno, a zvláště vpády švédské. Tak hned po bitvě u Jankova dne 12. března 1645 Torstenson s 16.000 muži přitáhl do Hradce a uložil městu ohromnou berni. Také z Jihlavy, jež měli obsazenu, Švédové do okolí hradeckého časté činily výpady. Na středu popelečnou roku 1646. vyjel si důstojník císařský Kapoun ze Svojkova s malým houfcem od Lipnice k Popelínu, jenž leží mezi Hradcem a Telčí. Tu Švédové jej zaskočivše s celým průvodem zajali; u Batelova však, kde Švédové stanuli, zase od císařských byl vysvobozen, jimž i značné kořisti se dostalo.

Ještě zmíněno budiž, že r. 1650. ctěný obraz

Panny Marie staroboleslavské, ukrytý za válek švédských, s velikou slávou městem Jindřichovým Hradcem byl vezen. Slavnosti podobné ducha katolického nemálo utvrzovaly a právem lze míti za to, že Frant. Slavatová, co na ní bylo, všechny účinně podporovala.

Také druhému hlavnímu sídlu Slavatův, moravské Telči, kterou po úmrtí Zachariáše z Hradce držel Joachim Oldřich z Hradce (zemřel 1604) a po něm Vilém Slavata jako spolumajitel s chotí svou Lucií Otilií, mnohem lépe se nevedlo. Již za vpádu vojska pasovského do Čech stavové moravští bojíce se, aby hrabivé vojsko nedostalo se až na Moravu, položili něco vojska svého na pomezí českomoravské a zejména do Telče. Později a to roku 1621. a 1622. obsazena Telč vojskem císařským. Rovněž tak v roce 1627. bylo jí jakož i celému okolí trpěti četnými průchody různého vojska. Tak omlouvají se Kumžatečtí, kteří náleželi právu telečskému, že jim nemožno do Telče se dostaviti, poněvadž vojáci se položili u Českého Rudolce, „jsouce snad v oumyslu, do Kumžaku se odebrati, před nimižto Pán Bůh všemohoucí nás uchovati račíž“.

Vojsko Valdšteínovo na pochodu svém ze Znojma do Čech bez potřeby na panstvích Slavatových se zdržovalo, jak se domnívá Slavata jen proto, aby mu hojně nadělalo škod. Píšeť o tom Martinicovi: „Jestliže jest gaudium miseris socios habere malorum (je-li to zuboženým k radosti, mají-li v nehodách svých společníky), tehdy ráčiš mne také míti v těchto bídách věrným

společníkem. Co mně se píše z Mělníka (byloť panství mělnické od císaře Slavatovi dané v zástavu, později císaři vráceno za cenu nepatrnou), z příležitosti extraktu ráčíš vyrozuměti, ale nejní na tom dosti, i panství hradecké a telečské znovu zase skrze tak rozdílný každodenní tažení velkého počtu lidu vojenského k armádě J. M. Císaře náležejícího se ruiniruje“. Krátce na to píše témuž příteli svému: „20. dubna (1632) Friedland (Valdštejn) ráčí ze Znojma vyjeti k Táboru... Zatím ráčíš moci souditi, jaká záhuba a jaké poslední pomazání statků našich teleckého a hradeckého na to následovati bude. Ale když jináče býti nemůže, patientia! (trpělivost).“

Že z toho nejen pánům, nýbrž i městu vzešly mnohé škody, dávky a platy přetěžké, jest samozřejmo. Pamětní knihy městské v Telči podávají toho doklady, z nichž se i dovídáme, že r. 1632. pluky Maradasovy byly posádkou v blízkých Dačicích, v Jemnici a ve Slavonicích, a to nejméně čtvrt roku; vytáhli odtud dne 22. dubna roku onoho. Rok na to musila Telč na vojnu odváděti nejen lidi, nýbrž i koně a hojnou pro ně píci. O vánocích zavítal do Telče nezvaný host, tlupa to vojínů chorvátských se štábem a nadělali v městě i po vesnicích nemálo škod. „Chtíce je na krku nemíti, Telčané rádi kvartýrmeistřovi 100 říšských presentovali.“ Přes to však přece 4—5 dní měli je na krku.

O téže věci píše Slavata sám Martinicovi (28. prosince 1633): „Měl bych dosti co psáti, zvláště jak já a nebozí poddaní moji na panství

hradeckém a telečském skrze J. M. Císařský lid válečný téměř k dokonalé záhubě přicházím, ale čas mně k tomu vypisování dnes nepostačuje, a také málo to prospěti může, toliko víceji bolesti a trápení k srdci přidává.“

R. 1634. bylo podobně: V desíti dnech 20 pluků různého vojska táhlo panstvím telečským a hradeckým a obě panství tak spustošilo, že velmi mnoho vesnic zpustlo do čista, neboť vojáci nespokojili se tím, co dle možnosti od obyvatelů jim dáno, nýbrž vše, co jen napadli, s sebou vzali, ano mnozí z nich bili rolníky a hořícími svícemi prý pálili je, aby je donutili k vyznání, kde by ještě co měli.¹⁾

Tak bylo i za války švédské; Telč musila nájezdy Švédů snášeti se dvou stran: od Hradce i od Jihlavy. Zvláště r. 1645. řádili tu zle; pobrali v městě i v zámku, co jen trochu mělo ceny, a mimo to v oboře skoro všecku zvěř vystřileli. Nadělali tenkráte na panství telečském a hradeckém škod na 200.000 zl.²⁾

Jako všude tak i v Telči následky války 30leté byly hrozné. Lidé, pokud ještě statek nějaký jim zůstal, „pro velikou nemožnost aneb obtížnost vojenskou“ ze statků utíkali. Cena ma-

¹⁾ Město a panství Telč. Napsali J. Beringer a J. Janoušek, str. 27.

²⁾ Rozek, Dějiny Čech a Moravy za Ferdinanda III. — Kronista města Telče Jan Bilek sestavil (po německu) dějiny města toho od r. 1099—1691. a tu praví, že nesnesitelné jho švédské trvalo tu od r. 1645—1648. a že pak Švédové mimo jiné svízele zanechali tu nakažlivé nemoce, jež řádily po celá dvě léta.

jetku hrozně poklesla, poněvadž mnohé usedlosti, nebyly-li zcela opuštěny, byly zpuštěny. Proto i také po několik let „pro obtížnosti kontribuce zemské“ nežádáno na zámku platův obvyklých ani nekonáno soudů.¹⁾

Než to nebylo všechno. K nejsmutnějším dlouhé té války následkům bez odporu náleží zdivočilost a zesurovělost mravů na nejvyšší politování hodná. A k tomu ke všemu ještě přidružily se rány jiné, hlad a mor, tak že ti, kdož v těch strastech ještě si nezoufali, měli všecku příčinu volati: „Od moru, hladu a války vysvobod nás, Pane!

Není divu, že při takovém běhu věcí též blahobyť Slavatův valně poklesl. To aspoň jest znáti z toho, že na udržení rodinného statku Košumberka bylo třeba značnějších peněz, ale Slavata Vilém si jich nechce dlužiti „a není také“ jak dí, „od koho a kde, aneb to málo, co ještě pro vyživení mé a mých před rukama jest, nechci do toho statku vložiti a skrze to větší nouzi trpěti“. I prodán r. 1634. Košumberk příbuznému Jindřichu Slavatovi. A přece prý starý pan Slavata neplýtvál, ano žil šetrně, ač po panskou, jak se náleželo na stav jeho; ba ani služného za úřad svůj od státu nebral, tak že vlastně žil ze svého. Tak snadno vysvětliti lze, že po smrti jeho po odčítání dluhů jmění na penězích nezůstalo. Hry v karty a jiných zábav, jakýchž bývá při dvoře, nemiloval.

¹⁾ Město a panství Telč, str. 28.

Jako zbožný křesťan vždy na smrt pamatoval a cítě blízkost její, učinil dne 2. října roku 1651. poslední pořízení své, datované v Ebersdorfu u Vídně, kdež právě prodlévaje, náhlou chorobou byl zachvácen. Ustanovil, aby slouženo bylo 3000 mší sv.¹⁾ za spásu duše jeho (načež poručil 1500 zl.) a chudým, kteří přijdou na pohřeb, aby se rozdalo 300 zl. Mimo to nejvyššímu správci na panstvích odkázal darem 1000 zl. Nad to si přál, aby pochovali jej v oděvu bratří laiků jezuitských a zanechali všech chvalořečí obvyklých o pohřbech a pak dal se donésti do vídeňského domu professů tovaryšstva Ježíšova, kdež dne 19. ledna 1652, stár jsa 80 let, dokonal pohnutý život svůj. Dne 25. ledna dovezeno tělo jeho do Hradce Jindřichova a tu pohřbeno v kostele jezuitském u sv. Maří Magdaleny. Avšak r. 1786. po zrušení řádu a kostela přeneseny byly tělesné pozůstatky Slavatovy do rodinné hrobky v kostele proboštském. Ale jaký osud potkal hrobku Slavatovu a jiných tu pohřbených! Roku 1784. s povolením zemské vlády byly cínové rakve zesnulých pánů z Hradce i Slavatův prodány za 850 zl. ve prospěch kostela! Tělesné pozůstatky nebožtíkův dány do rakví dřevěných, jež po několika málo letech se rozpadly, neboť r. 1808. nebyla již — až na jednu — žádná rakev zachována, načež všechny kosti dány do jedné velké bedny a ponechány nadále v hrobce kostelní.²⁾

¹⁾ Nyní bývá zvykem zřizovati mešní nadace na úmysl takový.

²⁾ Viz: Domečka, Průvodce po Jindř. Hradci 1888.

Plný titul pána toho, jak umístěn nad vchodem do druhého dvora zámku telečského, zněl: „Guilielmus sacri Romani imperii comes Slavata, gubernator Novae domus de Chlum et Košumberg, dominus in Nova Domo, Telč, Serovicz et Czervena Lhota, eques aurei velleris supremus et hereditarius regni Bohemiae poculator; sacrae caesareae regiaeque majestatis consiliarius intimus, effectivus cubicularius et supremus regis Bohemiae concellarius. Anno salutis MDCXLIV. aetatis suae LXXII.“¹⁾

Vilém hrabě Slavata náleží k nejpřednějším katolickým mužům země české a zároveň k nejhlavnějším šifitélům reformace katolické XVI. století.

Záhy, jak pověděno svrchu, odvrátiv se od Bratří českých, k nimž rodem náležel, rozmnožuje řadu konvertitů (obrázcenců), kteří jako za našich dnů v Anglii Newman a Manning, u Rusů hr. Šuvalov a kníže Gagarin, v Němcích Stollberg a Hurter, služby veliké prokázali věci katolické. Přistoupiv ku t. zv. družině Mariánské,²⁾ zavázal se k účinnému životu katolickému a to zvláště věrnou úctou a službou Rodičce Boží „a že o to všemožnou chce míti péči, aby i jiní Rodičce

¹⁾ T. j. Vilém sv. římské říše hrabě Slavata, vladař domu hradeckého z Chlumu a Košumberka, pán na Hradci Jindř., Telči, Žirovnici a Červ. Lhotě, rytíř zlatého rouna, nejvyšší a dědičný číšník král. českého, Jeho O. K. M. tajný rada, skutečný komoří a nejvyšší kancléř krále českého. L. P. 1664, věku svého 72 let.

²⁾ Více o tom v díle: »Katolická reformace a mariánská družina v král. Českém. Napsal P. Jos. Svoboda. V Brně 1888.«

Boží věrně sloužili“. Co to znamenalo tehdá a jaký to dalo směr mužům těmto, postaveným v úřadech vysokých, když právě Lutheráni a Kalvínci úctu Panny Marie a vůbec svatých zavrhli, jest na bíledni. Bylať právě úcta k Rodičce Boží rozhodujícím rozdílem, kterýmž katolíci od protestantů se lišili. Odhodili také protestanté čeští úctu Marie Panny na dobro, čehož dokladem jest na př. i posměšná řeč, kterou vedli o Panně Marii první strůjcové odbojného hnutí při vyhození z oken král. místodržících; pak jest to patrné z toho, že na Moravě z obvyklé formule přisežní na sněmu zemském vypuštěna zmínka o blahoslavené Panně!

Slavata dostal zaslíbení svému jako člen družiny Mariánské, hledě i v úřadech i na svých panstvích podporovati i šířiti víru katolickou, kteráž právě něžnou pěstuje úctu k Bohorodičce a svatým, a uváděti víru katolickou i tam, odkudž byla vypuzena, — přechoasto i vinou vlastních služebníků jejích.

Jak si v tom počínal, viděti z „Paměti“ jeho, v nichž na příklad píše, že když okolo památky hromnic přijel na Hradec, byl mu podán spis ode vsí obce, v kterémž toho, aby se strany přijímání velebné svátosti pod obojí zanecháno bylo, žádali. Tu jim tu věc s dodatkem předkládaje, na jich podané přednesení náležitou dal odpověď, kterou i ve spis uvedl. Odpověď obšírná svědčí i o jeho důkladných vědomostech náboženských i o vroucí lásce ku pravdě katolické. Když mu pak vytýkáno bylo, že jest nepřitelem strany

pod obojí, an nechtěl poddaným — kteří již i dříve osobně v Praze ho o to žádali, — povoliti, „aby jinam ven z panství hradeckého ku správčům duchovním se utíkati mohli,“ vyvrací to Slavata, říká: „Slavata nezbraňoval týmž poddaným svým jinam se utíkati, protože . . . nemohl toho ani zabrániti, ale vůli svou nechtěl k tomu dáti proto, že to soudil proti víře své a svědomí býti, — aby měl dovolovati poddaným svým k správčům duchovním (rozuměj: lutheránským) k zavedení duší jejich se utíkati.“

Podobně, když před vyhozením z oken naň pán ze strany obojí Jan Litvín z Řičan, „majíce tercerolu za pásem“ (neboť přišli páni pod obojí dne toho na hrad s ručnicemi a pistolemi) sváděl z prameně podivného, „že mu někteří formané (!) jeho, kteří jeli skrze Hradec, zprávu dávali, že pan Slavata lidi poddané své k víře pod jednou nutí, tak že prý nejbohatší sousedé se vypro-dávají,“ pan Slavata ihned odpověděl: „že ti formané zlou nepravdivou zprávu učinili Nikdo se pro náboženství nevyprodal. Jeden měšťténín jménem Melichar Hoffman, že jest se teď před některým nedávno minulým časem z téhož města odebral,“ ale ne pro náboženství ani z přinucení, „než zdědivše po otci svém dobře za 100.000 zl. a jsa erbovní, že mu se zdálo za špatnou věc býti toliko za měšťténína zde zůstá-vati“. Slavata že netoliko toho jemu nebránil, ale i při kanceláři české za něj se přimlouval, aby k deskám na zakoupení statku pozemského dostati se mohl.

Nepravdivost tohoto tvrzení „formanského“ dokázána pak i zvláštním přípisem, jež poslali Hradečtí pp. direktorům do Prahy pátý den po vyhození hr. Slavaty z oken. (Datum v městě Jindř. Hradci 28. máje 1618.)¹⁾

Uvedli jsme věci ty obšírněji na doklad, že Slavata jako pán katolický ovšem a samozřejmě přál náboženství svému vždy a všude, že však ani zapřísáhl nepřátelé jeho mu dokázati nemohli počínání násilného, ač žaloby své i na řečích formanských (!) zakládali!²⁾

Ve snaze prospěti věci katolické byl Slavata ovšem důsledným. Osvědčil to, jak jsme již viděli, chováním svým při jednání o tak zv. majestát a smysl jeho; osvědčil to i péčí, kterouž měl o zařízení aspoň jednoho ještě biskupství

¹⁾ Paměti Vil. hraběte Slavaty, II. díl. Svrchu řečený Hoffman do cizích zemí se odebral, až i do Jerusálema k Božímu hrobu se dostal a »spustíce se scestného náboženství k víře svatě samospasitelné katol. přistoupl« a v městě Kajru život svůj dokonal (str. 149). Winter (Cirk. život v Čechách) běže v pochybnost pravdu slov, jimiž v listu svrchu zmíněném Hradečtí obhajují pána svého; ale pak by důsledně asi celé »Paměti« Slavatovy pozbyly věrohodnosti své a přece v díle Winterově na přechetných místech jako pramen historický se uvádějí! Obšírněji dovozuje zesnulý probošt dr. Lenz strannické pojímání některých částí domácí historie (Čeští Bratři, sv. Jan Kapistrán, Jesuité), jež na újmu jest vytečným jinak pracím Winterovým. (Vlast, 1896. f 77. 687.)

²⁾ Toleranci, jak nynější doba ji pojímá, tehda na žádné straně se nerozumělo. Vztahujet se pravá tolerance (snášelivost) ovšem na osoby bloudící a chybné, nikoli však na bludy a chyby jejich.

v Čechách.¹⁾ Avšak jako pečeti smýšlení jeho a snažení jeho po katolické obnově zubožené vlasti bylo to, co utrpěl v den památný 23. května r. 1618., když pro své přesvědčení katolické a věrnost ku panovníku byl v úmyslu vražedném vyhozen z okna hradu pražského. Věrnost tu osvědčil ve službách čtyř králů českých a spolu císařův a to nejenom svědomitým plněním povinností úředních, nýbrž i obětmi hmotnými. Tou měrou zajisté po nejlepším vědomí sloužil i vlasti své, kterouž nechtěl viděti oloupenou o to, co považoval za nejvzácnější a nejpotřebnější, o poklad pravé víry. Vlastenectví své i tím projevil, že knihy svoje, v nichž jeví se mimo vřelé účastenství na všech dějích tehdejších také nevšední znalost právní, sepsal mluvou domácí, českou a to slohem jadrným. Patří proto ku předním historikům českým; zvláště důležité jest jeho líčení sněmování tehdejšího, z čehož čerpati lze i názvosloví ústavního života. Jak v tom předčí nad úhlavního protivníka svého Matiaše Thurna, původce hnutí českého, (!) jenž svůj „memorial“ napsal — po německu! — (Podobně jako víra „česká“ vzata z Augšpurku německého!) — Nežistnost svoji skvěle dokázal, že se neobohatit ani jedním ze statků konfiskovaných, přestáváje na majetku správně nabytém. — Co pak povědomo o soukromém životě Slavatově, vše svědčí o jeho ryze křesťanské zbožnosti a mužné trpělivosti, s jakouž snášel bolestné rány, jimiž Prozřetelnost Božská

¹⁾ Skutkem stalo se to teprv po smrti jeho. Roku 1656. založeno biskupství v Litoměřicích, r. 1659. v Hradci Králové.

třibila ctnost jeho. Nemalé zajisté útrapy působily mu záležitosti veřejné a rány, jež doléhaly na celou zemi českou; rmoutil se nad převráceností přemnohých synů jejích i nad chabostí katolíků tehdejších. Velmi truchlí nad vpádem Sasíků do Prahy (1631), maje za to, že při větší bdělosti místodržících nebyl by nepřítel města se zmocnil. Rovněž těžce dorážely naň rány rodinné: Roku 1633. smrtí odňata mu věrná choť Lucie Otilie, roku 1645. bylo mu státi jednou u hrobky syna Joachima Oldřicha a po druhé u hrobu Františka Víta. Jak věrně plnil povinnosti své náboženské, ze všeho vlastně již zřejmo jest. Horlivě službám Božím obcoval, o zvelebení jich pečoval, sv. svátosti často přijímal a vážně chystaje se na konec svůj, moudře opatřil své věci poslední!

Různé jsou úsudky o Vilému Slavatovi, ba naprosto si odporují dle toho, kterého stanoviska drží se pozorovatel. Kdož u víře netečný jest, komu nezáleží na tom, jaké víry přídržeti se má národ náš, aby ani jednotliví členové jeho, ani on jako celek, s kterým prozřetelnost Božská bez odporu má záměry své, cíle svého věčného se neminul, — a cíl takový zajisté vytčen jest každému národu — ten ovšem odsuzuje ideální horování Slavatovo a jeho stoupenců pro obnovu náboženství katolického v zemích našich, ba přičítá mu snad hlavní vinu vzniklých u nás bojů krvavých.

Kdo však proniknut jest pravdou: „Jeden Pán, jedna víra“ — a slovem Kristovým: „Co

prospěje člověku (a rovněž celému národu), kdyby celý svět získal (kdyby domohl se všech práv národních i politických a všeho možného blahobytu), na duši však škody utrpěl,“ kdo uvažuje pravdu svrchu vyloženou, že mimo církev Kristovu není spásy, kdo máje oči k vidění a uši k slyšení uznává za církev Kristovu jen tu, jež opatřena jest vlastnostmi, kterýmiž On ji opatřenu míti chtěl — a to jest církev katolická; kdo uznává, že jenom ona chová křesťanství celé, jež jest obsahem života a působení jejího náboženského i mravního, kdežto ostatní křesťanské společnosti mají křesťanství takorča jen po kusech, — ten na činnost Slavatovu pohlíží jinak. Když pak nelze snad schváliti všech cest, po nichž on se ubíral, a očistiti ho ode všech křehkostí a vad, přece nemožno mu upříti uznání za vytrvalé snahy a důsledné práce, čelící k náboženskému obrodu národa našeho, různými sektami a zápasy uštvaneho, ve smyslu katolickém.

Vždyť přece ti, co pod širokým pláštěm tak zv. podobojích se skrývali, různou majíce věrou mravouku a jedni brojíce proti druhým, nemohou si osobovati názvu pravé církve Kristovy!

Za úžasné rozbujnělosti a rozpoutanosti 16. a 17. století, již neušel bohužel ani stav duchovní, což valně přičinilo ku rozšíření a zmohutnění nepřátel katolicismu, dlužno tím více vážiti si mužů, kteří dobře rozlišující v tom, co v církvi katolické je božského a co lidského a ji uznávající i při všech vadách a nedostatecích lidských přece za nejlepší duchovní matku lidstva, vším úsilím

ji z úpadku povznesti a blahodárné působení opět jí umožniti hleděli. A k těm náleží na prvním místě V. Slavata. Nevolilif k tomu všickni vždycky cest mírných, kterýchž vůbec doby ty skoro ani neznaly.

Padá-li z výtky této něco i na Slavatu, byl jako jiní synem doby své, anť sám Hus v postille své vyslovuje se, že vrchnost má povinnost lid puditi k večeři Páně (tedy k výkonům náboženským), dokládaje, „že někdy na počátku bývá něco proti vůli a potom s vůlí“.

Slavata podobně jednaje působil na lid poddaný především poučováním, aby jej získal pravdě katolické, což obzvláště patrnó z památné jeho rozmluvy, kterouž měl s Hradeckými o věcech náboženských.

Když pak utrakvisté hradečtí přeměnili se v lutherány a jinam vybíhali, nejsouce spokojeni s podáváním pod obojí v Hradci, nechtěl toho ovšem Slavata trpěti o odňal jim kostel svatě Trojice, kterýž svého času nebyl dán lutheránům, nýbrž utrakvistům.¹⁾

¹⁾ Dějepisec města Jindř. Hradce Frant. Rull pronáší se o Vil. Slavatovi takto: »Byltě Slavata mužem obeznalým a rozhodným; jako choť jeho Lucie Otilie zůstal víře své oddán s věrností a horlivostí, která ve mnohých zkouškách se osvědčila. Proto čelil úsilovně lichým naukám a zásadám sekt od církve odpadlých.« (Monografie města Jindř. Hradce.) — Literární historik český Jireček takto o Vilému Slavatovi se pronáší: »Uznání hodna jest ryzí a čestná povaha Slavatova, jež má základy již v dojmeh z mladosti jeho . . . Obrácení jeho stalo se z pohnutek čistých, z hlubokého přesvědčení, za kteréž stál v dobách pohnutých s mužnou odvahou. I »Paměti« jeho svědčí

Poznámka: Podavše obraz tento o osobě a činnosti Viléma Slavaty, daleci jsme domněnky,

o povaze mužné a otevřené; nic nezakrývá, ano vypráví i to, co svědčí také proti němu a straně jeho. Též k odpůrcům chová se ušlechtilě a nikdy osobně se nenuťí. Současníci jednomyslně svědčí, jak milý Slavata byl v obcování svém . . . Upřímně miloval svoji českou vlast . . . Jako státník však nebyl dosti prozíravým a přičily se mu všechny ústupky stranám protivným a všecko s nimi smlouvání. (Proto klade Jireček Karla Žerotína jako státníka nad Slavatu.) V praxi Slavata nikdy příkře nevystupoval proti jinověrcům: byl i pro to, aby se nekatolíkům dopřálo delších lhůt ku poučení a obrácení a aby nebyli nuceni k vystěhování i uvádí, že tou měrou mnozí v Hradci i v Telči se obrátili . . . Jako kancléř pečoval o zachování všech právních forem; odporoval také příliš velkým daním, ale z pravidla konečně názoru císařovu se podroboval (« *Leben des obersten Hofkanzlers von Böhmen Wilhelm Grafen Slavata. Dargestellt aus den hinterlassenen Papieren desselben. Prag 1870.*») — Dějepisec Adam Wolf, jenž nikterak nestrání katolíkům, nazývá Slavatu spíše dobrým úředníkem než státníkem, jenž však při tom zůstává vždy šlechticem českým, a to nejen v lásce k zemi a lidu, nýbrž i v náchylnosti své ku zřízení stavovským, jež ovšem chce míti uspořádány zřízením novým, které také vyhovuje zájmům rakouským. Politické názory, všechny snahy a city jeho prýští se výhradně z přesvědčení náboženského. (*Geschichtliche Bilder aus Österreich. Wien 1878. S. 361.*) — Šafařík vychvaluje fečnické vlohy Slavatovy. (*Geschichte der slav. Sprache und Literatur.*) — Na podobiznách, jež viděti na zámcích hradeckém a telečském, vypadá Slavata spíše jako vojenský velitel. Byltě asi muž silný, vysokého čela, s nosem ohnutým, malých úst, velkých modrých očí, vlasů plavých. Vzezření jest přísné a energické. Známý Křištof Harant z Polžic ve předmluvě k cestopisu svému staví Slavatu za vzor šlechtě české. Knihotiskář pražský J. Bohutský věnoval Slavatovi dílo Daniele Adama z Veveslavína »*Politia historica*«. (Na výtisku z r. 1601., jenž se chová v bohaté knihovně farní v Kostelním Vydří u Dačic, schází nadpis knihy veleslěně vyištěně) Z věnování toho jde, že poměr p. Slavaty k bývalým souvěrcům byl dosti přátelský.

že by tím snad vyčerpáno a odbyto bylo vše, co v té příčině hodno jest pověděti a věděti; pouze hledisko, poněkud odchylné od názorův u nás běžných, má se tím otevřítí, s něhož lze přispěti ku správnému posouzení tohoto českého Mora.¹⁾

Lucie Otilie, choť Viléma Slavaty a majitelka Hradce Jindřichova i Telče, ještě před smrtí uspořádavši řád panství telečského, poručila — jak jsme se již zmínili — Hradec Jindřichův nejstaršímu synu Adamu Pavlovi, Telč pak mladšímu Joachimů Oldřichovi. Tento Joachim narodiv se r. 1604., trávil mládí své v Jindřichově Hradci. Když pak otce potkala osudná pohroma dne 23. května 1618, víme, že paní Lucie Otilie odebrala se do Prahy a nepochybně dívky své s sebou vzala. Bydleli tu asi v domě svém pod starými schody zámeckými na Hradčanech, tu kde nyní stojí částečně palác hraběte Thuna, odkudž bylo také snadno navštěvovati choť i otce dlícího pod dozorem odpůrců v nedalekém domě Lobkovicově.

Když r. 1622. vrátila se rodina Slavatova do Hradce, byl mladý hr. Joachim spolu s bratrem svým, jak svrchu již pověděno, vítaným poslem míru mezi městem a vrchností nyní smířenou. — Z dob mládí jeho rovněž víme, že jednou při

¹⁾ Thomas Morus (vl. More), státník anglický, muž neoblohné povahy, zdráhal se za krále Jindřicha VIII. schváliti listinu o nástupnictví na trůn potomstva vzešlého ze svazku králova s Annou Boleynovou, jež dle zásad svých katolických pokládal za nedovolený; za to byl uvězněn a konečně pro pevnost, s kterouž hájil náboženského přesvědčení svého, stat dne 6. července 1535.

slavném podělování studujících v Jindř. Hradci, místo otce svého rozdával obvyklé odměny.

Hr. Vilém Slavata za úřadem svým častěji se zdržoval ve Vídni, někdy sám, někdy s celou rodinou, a tu seznámil se syn jeho Joachim s Františkou, sličnou a zbožnou dcerou hraběte Linharta Helfrieda Meggavského, jenž za třech císařů vysoké úřady dvorské zastával.¹⁾

Hraběcí rod tento v 15. století z Míšně do Rakouska se přestěhoval. Jeden z členů rodu toho povždy katolického Melchior (Melichar), byl knížetem-biskupem brixenským a zemřel r. 1510. jako kardinál. Praděd a děd hr. Linharta byli zemskými hejtmany v Horních Rakousích, kdežto se byli zakoupili (měli tu panství Cáhlovské [Freistadt]).

Ženat byl hrabě Linhart dvakráte: poprvé s Annou, rozenou šlechtičnou Khuen-Belásky-ovou a podruhé s Polyxenou, šlechtičnou z Leiningenů. U dvora stýkal se také často s pány českými a moravskými, jmenovitě s p. Karlem ze Žerotína, jak viděti ze vzájemných dopisů jejich. Tak dopisem ze dne 10. ledna 1619 z Olomouce oznamuje pán ze Žerotína hr. Meggavskému, že se hodlá již vydati na cestu ke dvoru císařskému, kamž byl na poradu povolán. Brzy po tom však druhým dopisem, daným v Třebíči dne 13. ledna, omlouvá se, že pro nemoc manželky své Kateřiny

¹⁾ Byl prý ve tváři poněkud znešvažen jakousi ranou, tak že, když královna Anna, choť Matiašova, se čekala, bylo mu ode dvora na čas vzdálení se. (Chlumecký, Karl v. Zierotin u. seine Zeit.) Čekání to bylo však, jak známo, bez výsledku.

z Valdštejna¹⁾ prozatím na cestu se vydati nemůže, aby jej tedy hrabě Meggavský — tehdá komoří — u císaře omluvil. V listě jiném, datovaném v Třebíči 5. dubna 1619, Žerotín žádá téhož nejvyššího komoří, aby lidem jeho do Vídně poslaným vydal víno, jež mu ponecháno bylo z pozůstalosti zemřelého císaře Matiaše.

Tolik víme o stycích hraběte Meggavského s Karlem Žerotínem.

Jsa mezi vysokými hodnostáři dvorskými, účastnil se Meggau všech slavností u dvora, tak i korunování Matiaše, pána svého, za krále českého, jemuž pak vidělo se na důkaz zdvořilosti poslati k císaři Rudolfovi p. z Meggavy, aby mu vyslovil díky za svolení ku korunování udělené. Bylať to u Matiaše v pravdě pouhá jenom zdvořilost, na níž rovněž zdvořile odpověděl Rudolf, „však ne jak mu v srdci bylo, že rád k tomu ráčil přivoliti, té jsouce nepochybné důvěrnosti, že Jeho Mil. král, jako věrný bratr bude se k Jeho

¹⁾ Kateřina z Valdštejna, čtvrtá — od r. 1614. — choť pana Karla ze Žerotína, vdova po Smilovi Osovském z Doubravice a na Třebíči, byla paní vzdělaná a rozšafná, vynikající duchem i rodem nad mnohé šlechtičny doby své. Zachovalo se po ní hojně dopisů, jež jsou důležitou památkou i po stránce jazykové, historické i mravní. (Vydal je Frant. Dvorský r. 1891. a 1895.) — Ve sporu, komu osířelá neteř její Johanka Emilie, dcera Viktorina ze Žerotína, má svěřiti se na vychování a komu za manželku se dostati, prostředkoval jako plnomocník císařův Vilém Slavata. Po vzájemném dohodnutí vzala si pak Johanka za manžela Adama z Valdštejna, nejv. hofmistra království Českého. (Dvorský, Listy paní Kateřiny ze Žerotína, I. str. 44).

Mil. císaři ve všelijakých případnostech přívětivým ukazovati i skutkem to plniti“.¹⁾

Víme však, že se tak mezi bratry nedělo. Ano, když kurfirstové němečtí v Norimberku shromáždění, k nimž se císař obrátil se stížností na Matiaše a s ním spojené stavy české, jichž nucením ustoupiti musil Matiašovi, poslán tam opět pán z Meggavy, aby podal vysvětlení, že prý Rudolf „dobrovolně“ postoupil bratru svému i korunu i správu království. Nicméně kurfirstové oběma rozvaděným bratřím byli radou, aby se vyrovnali vespolek.²⁾

Též císař Ferdinand II. podržel p. z Meggavy ve službách svých; jmenoval jej nejvyšším komořím. Na jaře r. 1620. vojsko odbojných stavů českých vniklo do Rakous. Stavové země této, rovněž protestantismu oddaní, měli právě s císařem Ferdinandem II. spor o podmínky, za kterýchž mu chtěli holdovati. Žádali napřed o potvrzení svých svobod a o uspokojení Čechův; v tom smyslu podali také císaři pamětní spis, na který se jim skrze nejvyššího komořího hr. Meggava dostalo odpovědi, že císař nemůže s Čechy dávatí se ve smlouvání, jsa jejich řádným králem; ať stavové učiní obvyklý hold, on že jim v milosti nakloněn bude. A když vůdce deputace vyslovil politování své z té odpovědi, řekl Meggau: Prozatím není pomoci; stavové v Rozích proti císaři shromáždění ať se poddají, voje své ať spojí

¹⁾ Beckovský, Poselkyně starých příběhů českých, II. str. 45.

²⁾ Gindely, Dějiny českého povstání, IV. str. 179.

s vojskem císařským a bude po vojně. Na to deputace prý se odmlčela.

I později ještě byl hrabě Meggau v těchže záležitostech důvěrníkem císařovým. (Wolf, Geschichte. Bilder aus Österreich.) Také ku vyjednávání o mír s Bethlenem Gaborem, jež zahájeno bylo v Hainburku dne 25. ledna 1621 a ukončeno rok na to v Mikulově, odeslal císař svého nejvyššího komořího, jenž pak podal o stavu jednání císaři zprávu. Mezi podmínkami míru bylo navrácení statků, Bethlenem Gaborem církvi v Uhrách odňatých.

Rovněž setkáváme se s Linhartem hrabětem Meggavským, jako císařským kommissařem při jednání s vyslancem papežským o způsob, jak nabytí prostředků potřebných k založení a nadání nových v Čechách biskupství, dále při jednání o zřízení semináře kněžského, pak k obnově klášterů některých i opatření chudých kostelů potřebami bohoslužebnými. Jednání toho účastnil se i Vilém Slavata, vynikaje při tom nevšední obezřetností a dovedností, kterouž hájil zájmy katolického duchovenstva.

Výsledek jednání byl, že uznána povinnost české komory královské nahraditi škodu učiněnou na majetku církevním a náhradu věnovati k účelům uvedeným; též povoleno něco peněz z výtěžku solního na dílo reformační a císař sám vrátil některé ze zabavených statků církevních (smlouva solní).¹⁾

¹⁾ Krásal, Arnošt hr. Harrach V Praze 1886. Str. 504. Jednotlivá ustanovení smlouvy té uvádí spis Pešínův »Phosphorus septicornis«.

Dne 21. listopadu 1627 konal hrabě Meggau úřad svůj jako nejvyšší hofmistr při vzácné slavnosti: bylo to korunování císařovny Eleonory, choti Ferdinada II. na královnu českou.¹⁾

Čtyři dni na to korunován pak i Ferdinand III. na království České, při čemž též hrabě Linhart Meggau dle povinnosti své byl přítomen. Pak již s jménem jeho ve spisech historických se neshledáváme. Za to mezi padlými v bitvě bělohorské uvádí se také hrabě Ferdinand Meggau, bratr páně Linhartův, který již dříve spolu

¹⁾ Pro řídkost a památnost korunovace takové, jež v každém srdci českém budí ohlasy téměř zapomenuté, budiž tu položeno něco více. U přítomnosti císaře i syna jeho, korunovaného již krále uherského Ferdinanda III., děla se korunovace královny. K tomu dostavili se též kard. Dietrichstein, vyslanec papežský i španělský a přemnoho pánů i paní českých. Hrabě Meggau při slavném průvodu z hradu do kostela svatovítského nesl berlu, za ním neseno žezlo, zlaté jablko říšské, pak koruna císařská a říšský meč. Potom kráčel Ferdinand III., maje na sobě odznaky řádu zlatého rouna a po něm císař, za nímž šlo duchovenstvo. Pak neseny klenoty korunovační království Českého. Korunu nesl hr. Adam z Valdštejna, nejvyšší purkrabí. Potom mezi dvěma biskupy brala se císařovna, za ní nejvyšší hofmistryně, pak dvořanky i jiné paní a panny. — Když vše v kostele zaujalo místa svá, žádal císař, povstav na trůně, aby choť jeho korunována byla na královou českou, načež ji biskupové a kněžna abatyše svatojirská doprovodili k oltáři, kdež pomazána byla sv. olejem. Na to měl kard. Harrach mši sv. a po epištole korunoval Eleonoru na královnu českou, při čemž prisluhovali dva biskupové, řečená abatyše a nejv. purkrabí. Když pak jí dáno do ruky zlaté žezlo a jablko říšské, vrátila se na trůn, načež zapěno: »Te Deum laudamus«. Při obětování královna korunovaná přinesla oběť obvyklou a po sv. přijímání kardinálové též přijala Tělo Páně. (Beckovský, Poselkyně, II. str. 49.)

s Albrechtem z Valdštejna statečně si vedl v boji s vojskem povstalců na půdě dolnorakouské. Dcera jeho Anna Zuzana, provdána byla za Jakuba Khuen-Belásyho, říšského hraběte z Lichtenberka, majitele hradu Landštejna, kterýžto statek prodala r. 1668, Humprechtovi, hrab. z Chudenic.¹⁾ Když po bitvě bělohorské panství břeclavské, náležité hlavnímu vůdci vzpoury na Moravě, Ladislavu Velenovi ze Žerotína, propadlo konfiskaci, ponecháno císařem dědicům Ferdinanda hraběte Meggavského,²⁾ jenž padl na Bílé Hoře; avšak již r. 1636. prodáno pánu z Lichtenberka; brzy pak přešlo na rod Liechtensteinský. Hrabě Linhart byl posledním svého rodu. Zemřel jako rytíř řádu zlatého rouna, žádných mužských potomků nezanechav.

Byliť mu dva synové zemřeli u věku dětském.

To jsou asi všechny zprávy, jichž lze dopídití se o rodu pánů Meggavských, jehož slavným výkvětem jest Františka hraběnka Slavatová.

¹⁾ A. Heber, Böhmens Burgen. — Druhá dcera Estera provdala se za Jiřího hr. z Oppersdorfu a rodem tímto jest spřízněna i s rodem svob. pánů Skrbenských z Hříště.

²⁾ Studoval na vysokých školách ve Florencii.

Část třetí.

Františka hraběnka Slavatová, skvělý vzor snah a prací o reformu katolickou.

I. Životní osudy Františky Slavatové.

1. Narození, mládí a rodina její.

Hrabě Linhart Meggau a první manželka jeho Anna, rozená Khuen-Belásky, vedli život vzorně křesťanský, což již z toho souditi lze, že hrabě Meggau věrně stál a vytrval při straně katolické; ještě více však dlužno souditi tak z vychování, kteréž dali dcerušce své Františce, jež se jim narodila dne 10. září r. 1610. v Cáhlově v Hor. Rakousích.

Bylať Františka z pěti dcer nejmladší a zdraví slabého. Hned při narození báli se o její život. Jsouc do svého 13. roku více churava než zdráva, zabývala se ráda modlitbou a krásněním posvátných obrazův.

Věkem dospěvši poněkud ozdravěla a byla s to vypomáhati pracemi hrubšími a snášeti všelijaké těžší svízele. Stále měla na očích příklad a v paměti napomenutí zbožné a pečlivé matky své. Osvědčila to, když — jak sama vypravuje — v 16. roce svém dostala se do společnosti

dvou dívek mravů nechvalných. Hned poznavši nebezpečí, společnosti takové se odřekla a děkujíc Pánu Bohu, že dal jí k tomu dobré vnuknutí, ano má za to, že Rodička Boží, kterouž ctíla s dětinnou důvěrou, jí přimluvou svojí pomohla. Již v domě otcovském naučila se vzornému ve všem pořádku, což podržela po všechn svůj život, majíc pro každý den ustanovený řád, dle něhož zevrubně se řídila. O dětinném věku svém vypravuje, že matka její s dcerami se nemazlila. Byloť jim i v zimě spáti v ložnici nevytopené pod pokrývkami hrubými. Prostý byl oděv jejich z látky obyčejné, aby se nenaučily pýše a mar-nivosti. „Proto všude měli nás za dobře zvedené dívky“, praví Františka.

Mládí své trávil v Cáhlově, ale ještě více ve Vídni, kdež otec její za příčinou dvorských úřadů svých s matkou se zdržoval. Tu zajisté měla příležitost osvojiti si jemnější způsob a uhlazenost mravů, což nepochybně uschopnilo ji k pozdějším úřadům u dvora, kterýmiž obmyslila ji důvěra panovníkova. Při tom však stinné stránky pobytu v lesklých kruzích dvorských přísně mravné povahy její nezviklaly. Za Matiaše ovšem prý přílišné nádhery u dvora nebylo, jelikož finance jeho nebyly nikdy v žádoucím pořádku a ve mnohých věcech jinde samozřejmých bylo se uskrovnovati.

V 17 letech seznámila se s mladým pánem Joachimem Oldřichem Slavatou, jenž s otcem svým Vilémem, tehdáž nejvyšším komorníkem a sudím zemským, právě ve Vídni se zdržoval.

Že tento vyvolenec srdce jejího byl vzorný katolík, za to míti musíme dle rodičů jeho i také proto, že by asi muži jiného smýšlení zbožně vychovaná Františka nebyla podala ruky své. Listem vlastní rukou podepsaným (datovaným ve Vídni 20. února 1627) zplnomocnila paní Lucie Otilie, nemohouc pro churavost sama se o to starati, manžela svého, pana Viléma Slavatu, aby i jménem jejím zařídil, čeho třeba k zabezpečení věna i protivěna na panství telečském.¹⁾ Dne 16. března r. 1627. sepsána smlouva svaatební mezi oběma snoubenci²⁾ a téhož roku, tedy v 18. roce svém, ve stav manželský sezdána byla nepochybně ve dvorním kostele sv. Michala ve Vídni, kamž i později často docházela.

Listem, datovaným ve Vídni l. P. 1629. 1. dne máje, pojišťuje p. Lucie Otilie „hrabinka Slavatova z Hradce vysoce urozené hrabince Františce z Meggav, manželce vlastní vysoce urozeného Joachima Woldřicha, hrabiete Slavaty z Chlumu a Košumberka, J. M. C. raddy a J. M. uherského a czeského krále komorníka, Syna mého, totiž wiena ynad wieno 25.000 zl. . . . Wicze 12.000 zl., kteréž jest týž Syn můj Paní Manzielce swe z lasky manzielske swiedomim a svůly mau darowal“. Dále se pojišťuje týmž listem pro Františku, kdyby ovdověla, odbytné 10.000 zl., pak ročně 2000 zl., na byt 500 zl. a na hotově ze statku telečského 6000 zl. Kdyby

¹⁾ Orig. v zám. archivě telečském.

²⁾ Orig. v zám. archivě jindřichohradeckém. Mezi svědky podepsán i kardinál Dietrichstein.

však choť Joachimova umřela před ním, nemá ustanovení to ani vklad míti platnosti (v desky markrabství moravského vloženo roku 1629. — Listina v zámeckém archivu v Telči). — Panství samostatné Joachim Oldřich obdržel teprv roku 1632. odkazem matky své Lucie Otilie a to Stráž v Čechách. Mimo to zastával čestných úřadů několik: byltě císařským radou, nejvyšším lesním sudím, po čas též místodržícím královským v Čechách a vyznamenán španělským řádem sv. Jakuba.

Působení jeho nebylo asi příliš hlučné, neboť historie současná téměř o něm mlčí.

Novomanželé žili s počátku dílem v Hradci Jindřichově, dílem ve Vídni, a mladá choť Františka svědomitým plněním všech svých povinností a laskavým jednáním dovedla si plnou měrou získati netoliko lásku svého chotě, nýbrž i přízeň tchýně své paní Lucie Otilie.

Po šest let trval milý poměr ten, až r. 1633. přerušen smrtí tchýně, která, jak svrchu pověděno, vynikala nevšední zbožností a horlivostí u víře. Nyní jsouc více sama na sebe odkázána, vzala si Františka Slavatová za vzor svoji patronku sv. Františku římskou, kteráž výborně dovedla spojovati povinnosti své jako choť, matka i hospodyně s nadšenou a obětavou láskou k Bohu a ku bližnímu, zvláště k trpícím a chudým.

Jako svědomitá matka obrátila hlavní zřetel k dítkám, kterýmiž pozhnán byl manželský sňatek její. Kmotrem na křtu sv. byl jim hrabě Vilém Slavata.

Nejstarší z dítek (narozeno roku 1628.) byl Ferdinand Vilém, jenž pak svým časem dědil panství telečské a po strýci Adamu Pavlovi i panství jindřichohradecké. Byl tajným císařským radou a nejvyšším sudím dvorským a jako císařský kommissař účastnil se několikrátě sněmů českých.

Pán tento koupil rozmnožil statky své a založil r. 1670. tak zv. nadaci májovou v Hradci, aby se konaly mše sv. a modlitby za spásu duší všech Slavatův zemřelých.¹⁾ Když nadace ta konána poprvé, bylo to již i za duši nedávno (roku 1673.) zemřelého zakladatele Ferdinanda Viléma. Zasnouben byl s Marií Cecilíí Renatou, hraběnkou Náchodskou a praví se o něm, že byl veliký aristokrat i pohodlí milovný. V Telči naň připomíná socha Neposkvrněného početí Panny Marie, stojící u vchodu na hřbitov staroměstský, kterouž dle nápisu latinského roku 1673. postaviti dal.²⁾

¹⁾ Nadace ta i pro Telč platí. Listina nadační ozdobně psaná chová se ve skvostné vazbě aksamitové v zámeckém archivu v Telči. Dne 14. listopadu 1672 potvrdil ji císař Leopold I., když byla došla schválení biskupa olomouckého Karla hr. Lichtensteina. V sobotu, v den památný sv. Viktorina (25. února 1673), vložena a vepsána jest nadace ta do kvaternů kraje jihlavského, o čemž svědčí podpis taxatora a registratora Jindřicha Lišky z Rottenwaldu.

²⁾ Spisek můj »Kostel Matky Boží a jiné církv. památky města Telče«, r. 1899. Nápis (latinský) na soše oznamuje, že ji poříditi dal hr. Ferdinand Vilém Slavata, jenž od krále nebeského k nebeskému, jak mníme, povolán jest dvoru v přesvatou noc slavného vzkříšení Páně. Naplnil úřad i konec svůj v Praze dne 2. dubna (1673).

Druhorozený syn Františky byl Jan Jiří Joachim, jenž měl za manželku Marii Markétu hr. Raupachovou.

Stav se držitelem panství slavatovských dokončil stavbu kostela v „klášteře“, zbudoval na návrší u Mrákotína kapli sv. Joachima a dvakrát přivítal v Hradci císaře Leopolda I. Brzy po tom jmenován nejvyšším zemským sudím. Značně rozmnoživ statky své zemřel r. 1688. na cestě z Teplic ve Velvarech.

Po smrti Jana Jiřího žili ještě dva mužští potomkové z rodu Slavatův, oba to synové Joachima Oldřicha a Františky naší: Leopold Vilém, kanovník pasovský a Jan Karel Joachim, karmelitán. I dal se prvý z nich pohnouti, aby s povolením papežským opustil stav duchovní a vstoupil ve stav manželský s Marií Klarou, rozenou hrab. ze Stahremberka, avšak již r. 1691. zemřel bezdětek.

Dcery měla Františka tři: Kateřinu Teresii, kteráž provdala se za Arnošta hr. Fünfkirchena, Annu Lucii, provdanou za Oldřicha Vratislava hr. Sternberka a Marii Barboru, jež podala ruku svoji hraběti Křištofu Filipovi z Lichtensteina, synovci biskupa olomouckého hr. Karla Lichtensteina.¹⁾

¹⁾ Na zámku telečském chová se podrobný výkaz vzácných skvostů, jež obdržela hr. Marie Barbora buď darem anebo dědictvím; mezi nimi obraz Božího Těla, ozdobený 12 diamanty a 4 rubíny, dary od císařovny ovdovělé Eleonory, při jejímž dvoře bývala. Rovněž tak jest tu svatební smlouva a žádost k císaři Leopoldovi I. o potvrzení (z r. 1669.).

Vychování těchto dítek bylo hlavním matky úkolem. Vedlať je po vzoru zbožných matek křesťanských především k Pánu Bohu, jenž při všech lidských pracích a snahách netoliko u nízkých, nýbrž i u vznešených vždy na předním má býti místě. Při tom nezanedbávala nikterak opatřiti jim vzdělání v různých znalostech dle stavu jejich potřebných, spojujíc s tím svědomitou péčí o vhodné zaopatření.

Dítěk svých neponechávala, jak to u rodin vznešených bývá obyčejem, lidem cizím, mnohdy nesvědomitým, nýbrž s něžnou péčí mateřskou sama všecky služby jim prokazovala.

Jakmile se probouzelo u nich rozumové poznání, již útlé dušinky na Boha upozorňovala a slovo „Bůh“ vysloviti je učila. Když dorůstaly, učila je základní ctnosti křesťanské, pokoře, napomínajíc záhy, aby snad pro svoji urozenost jinými níže postavenými nepohrdaly a největší ušlechtilost v konání ctností vyhledávaly. Zvláště je nabádala, aby ve všech života poměrech mysl svoji obracely k Pánu Bohu a kratičkými modlitbami a povzdechy k nebesům děsivé někdy mraky trampot a strastí prorážeti se naučily. Za největší klenot učila je uznávati nevinnost srdce a co do řeči chrániti se zvláště řečí nelaskavých a licoměrných.

Matka pečlivá nesvěřila dítěte svých spíše lidem jiným na učení a vychování, nežli byl u nich položen pevný základ bohabojnosti, jež jediná zabezpečuje člověku blaho časné i věčné.

„Dítka své chci vychovati více příkladem vlastním nežli slovy a tresty,“ praví. „Budu obcovati zbožně, laskavě a pokorně, aby dítka se naučily záhy poznávati ctnost ne tak ze slov jako ze skutků. Na úmysl ten budu se modliti i jiných k modlitbě za ně pobádati.“ Na týž úmysl dávala sloužiti přecho i mše svaté. Když pak měly dcery její poprvé vystoupiti z domu otcovského do světa, důtklivé jim neopominula dáti naučení:

1. Aby nezapomínaly, ať jsou kdekoli, na své povinnosti náboženské, — služby Boží, přijímání sv. svátostí;
2. aby i v zevním chování byly skromny a zdrželivy, chráníce se žvástavosti;
3. raději aby se držely doma kolem matky své;
4. aby ani v cizině nezapomínaly na přiměřené zaměstnání, nevěnujíc všeho času zábavám, čímž by matku velmi zarmoutily.

Ani na slušné způsoby společenské a uhlazené chování při jídle nezapomněla matka starostlivá dítka své upozorniti; ba když jedna z dcer jejich poprvé se ubírala do ciziny, do Prahy, kdež právě zdržovala se i matka, musila si tyto napomínky matčiny opsati a vzíti s sebou, aby je stále měla na očích i v paměti. „Tak dosáhneš toho,“ doložila matka, „že Tě ráda budu míti u sebe a srdce moje mateřské i ruka moje se Ti otevře.“

Když jedna z dcer, Barbora, kdysi pronesla obavu, že matka štědrostí svou na účely bohumilé (o kterých bude řeč na jiném místě) snad

příliš umenší svůj majetek na škodu dítek, tu zapudila obavy takové Františka slovy: „Nebojte se, dítky milé; z vašeho ani haléře se neztratí. To ovšem snad by se stalo, kdybych podruhé (bylať již tenkrát vdovou) vstoupila ve sňatek manželský aneb přidržela se jako jiné hraběcí vdovy nádhery a přepychu v živobyті i v zábavách. Bojte se Pána Boha, buďte zbožny a Bůh se o vás postará.“

Vypravujíc o tom jednou hr. Lichtensteinová, svrchu dotčená Barbora, uznala, že Pán Bůh tak dobře se o ně všecky postaral, že hojněmu se těší blahobytu, jakoby to zesnulá matka duchem prorockým byla předvíдалa.

Vyplniloť se tu slovo Písma sv., že zbožnost ke všemu jest prospěšna a na dítkách zvláště osvědčilo se zaslíbení, připojené ke 4. přikázání Božímu.

Ale matka tak výborná nespokojila se tím, že slovem i příkladem jich pobádala k lásce k Bohu a bližnímu, ona též, a to hned v útlém mládí jejich, důsledně na nich požadovala, aby skutkem osvědčovaly to, co jim do srdce vštěpováno mateřským slovem i příkladem.

Tak jednou, chtějí uctíti 10letou apoštolskou činnost sv. Františka Xaverského, nakrmila 10 chudých a sama se svými dcerami je obsloužila, při čemž jedna předčítala ze života světce toho. Když pak obdarovaní chudí byli pojedli a talíře dobře i prstem vytřeli, jak to někdy u chudiny bývá, tu Františka, chtějí v umrtvování smyslnosti

následovati světce Xaverského, jedla z talířů těch, načež dcerám poručila umýti je, po čemž pak všem chudasům nohu políbila, což i dcery učiniti musily. Pak byli ještě všickni podarováni almužnou.

Podobně děti všecky každého dne ranní i večerní modlitby spolu s matkou konaly a mezi obědem střídavě z knihy nějaké nábožné nebo poučné předčítaly.

Tak tedy Františka neměla na tom dosti, dávatí dětem dobrá naučení a předcházeti je příkladem, nýbrž toho na nich žádala, aby netoliko si pamatovaly, nýbrž i konaly po celý život to, co na matce — a to zajisté s obdivem — vidávaly. Mohlať podobně, jako kdysi Kristus Pán svým učeníkům, říci dětem: „Příklad zajisté zanechala jsem vám, abyste jako já i vy činily. Když já, matka vaše, chudé, nemocné a uvězněné jsem navštěvovala, lačné krmila, nahé odívala, ubožákům nohy umývala — i vy čiňte podobně!“

Ať dlela Františka kdekoliv, všude zachovávala ustanovený denní svůj pořádek, s úzkostlivou svědomitostí hledíc využítkovati každý den ku spáse duše své. Bylať asi pamětliva pravdy, o níž se čte v životě sv. Mechtildy, že šťasten jest člověk, pokud ještě žije, protože mnoho získati může; ano kdyby uvážil člověk, kolik za jediný den může nabýti, tu vzpamatoval by se ze své duševní ospalosti a srdce jeho zaplesalo by na úsvitě každého dne, majíc příležitost s milostí

Boží tolik si zasloužiti a čilejším i pilnějším by cítil se člověk k tomu, co téhož dne má činiti nebo trpěti.

Dle toho Františka začínala každý den. Vstávajíc již o 4. hodině ranní, především sv. křížem se poznamenala a v duchu nejsv. Svátosti se poklonila i krátce Rodičku Boží uctila. Nikdy nezapomněla při ranní pobožnosti své Pánu Bohu za vše dobré i za nový den poděkovati chvalozpěvem „Te Deum“ (Bože, chválíme Tebe) a za odpuštění hříchů prositi žalmem kajícím: „Smiluj se nade mnou, ó Bože!“ Dále ochraně sv. andělů strážných se doporučivši, všecky řeči své, skutky a podniky dne toho již předem Pánu Bohu obětovala. Pak nějaké čtení duchovní, nejčastěji z knihy Tomáše Kempenského o následování Krista Pána nebo rozjímání připojila, k němuž látku si připravila již na večer dne předešlého.

Každý den procitnuvši nějakou zbožnou myšlenkou povzbuzovala se k činnosti bohumilé. Tak na př. v neděli: „Vstaň a Kristus osvíti tebe!“ V pondělí: „Povstaňme ze sna, odložme skutky temnosti a oblecme se v odění světla.“ V úterý: „Vstaňtež mrtví a pojdte k soudu!“ Ve středu: „Slyš, duše, ženich přichází, připrav mu lampu srdce svého a šat svatební!“ Ve čtvrtek: „Lazare, pojd' ven, Kristus volá tebe!“ V pátek: „Vzhůru, Františko! Anděl Páně volá na tě jako na Petra v žaláři; zahod' okovy lenosti a vlačnosti.“ V sobotu: „Kdož z rána bdějí pro mne, naleznou mne. Vzhůru, duše má, hledej toho, ježž miluješ!“ a k tomu každého dne do-

dávala: „Pane, co chceš, ať učiním? Dejž mi činiti, co poroučíš, a poroučej, co chceš! Srdce mé hotovo jest plniti nejsvětější vůli tvou!“

Ještě slovo o tom, jak Františka konávala rozjímání svá.

Dosvědčuje ve svých zápiscích, že dobrý návod k tomu obdržela od kněze P. Jana Weyra, který nedlouho po smrti manžela jejího dostal se do Pasova.

Chtíc býti sama s Pánem Bohem, pořídila si v bytě svém zvláštní odlehlou komůrku, kdež nejsouc rušena starostmi domácími, dle spisu ctihodného Ludvíka de Ponte brzy nabyla v rozjímání zručnosti, o čemž svědčí, co si napsala a z čehož něco jenom tuto uvedeme.

Na př. rozjímání o sv. Františku Borgiáši:

„Dokonalost svatého muže tohoto měla počátek v tom, že spojil vůli svou s vůlí Boží. Když mu zesnula manželka, nezviklalo ho to, ano on prokázal se býti rekem statečným, pozůstaviv všecko Pánu Bohu. I mne Pán Bůh posilnil milostí svou při úmrtí manžela mého, ježž jsem upřímně milovala, tak že jsem do vůle Boží odevzdala se, čehož bych nebyla dovedla sama od sebe“. Na to následovalo povzbuzení:

„Pročež důvěřuji se také v Boha, že mne též povede ku větší dokonalosti a k úplnému sjednocení se svatou vůlí svou. Ty pak, milý svatý Františku, svatý vdovče, vypros mi to, abych tebe následovala a jako ty ve svatosti vždy víc a více prospívala. Pak předsevzetí:

Svatý Františku Borgiáši, ty jsi mnoho dbal

zapírání sebe samého, tak že jsi necenil žádného člověka, byť i ctnostného, pakliže zapíráti sebe opomíjel; pročež po příkladu tvém, jenž jsi tuze umrtvoval tělo své, chci já dnes vzítí na sebe pás kajicný, tváří k zemi se položím, několik hodin budu klečeti a jídla na stůl sama nositi; černým chlebem se spokojím; povolím jinému i když v právu budu a pod.“

Rozjímání o nejsv. Svátosti oltářní:

„Nikdy Pán Ježíš neměl delšího kázání nežli o lásce při poslední večeři, jakož dočítáme se u sv. Jana. A o čemž pak jiném mohl mluvití, než o lásce k Bohu a bližnímu, když právě tehdá ustanovil velebnou Svátost lásky z lásky k nám! Povzbuzení:

Ó tajemství lásky! Kéž bych začítí mohla hned dnes, co po celou věčnost konati mám: jako svatí v nebesích klanějí se Pánu, tak zde na zemi klaněti se budu nejsv. Svátosti této, ji milovati a velebiti. Kéž bych, kdekoliv se Svátost ta vystavuje k úctě veřejné nebo nese k nemocnému, přítomna býti a srdce všech lidí k tomu přivábiti mohla! Jak se lidé hrnou a tlačí tam, kde se dává veselé, ba rozpustilé divadlo; jak všecko běží k oknu, jde-li okolo císař anebo kníže, jak málo však jich spěje ku velebné Svátosti, jak málo jich doprovází ji, když k nemocnému bývá nesena! Ó Bože, kde pak je ta víra živá, že je tu mnohem větší pán než císař, že se tu skrývá král nebes i země! — Předsevzetí: Zvím-li, kde vystavena jest Svátost velebná, nezameškám a půjdu tam a pokud možná obcovat

budu každého dne sv. požehnání, vědouc, že na Božím požehnání záleží všecko. Hned nyní pojedu s dětmi na slavnost Božího Těla a budu si dnes opakovati pozdrav: Velebena budiž bez přestání, nejsv. Svátost oltářní! Ó Matko Ježíšova, vyžádej mi, abych Svátost tuto slušně ctítí dovedla.“

Tak Františka uměla svoji modlitbu zevnitřnou spojovati s modlitbou vnitřnou, kteráž oné teprv dodává pravé ceny a zároveň tím naučila se obcovati ustavičně před obličejem Páně.

Pak obcovala mši svaté, berouc dítky své s sebou. Po snídani zabývala se záležitostmi rodinnými a pak dávala se do nějaké práce, nejraději šijíc šaty pro dítky chudých. Večerní pobožnost konána společně a nescházelo při tom nikdy zbožného čtení a zpytování svědomí. Též jednotlivé neděle roku církevního a měsíce byly zasvěceny buď tajemství vykoupení našeho nebo některému světci.

Každý rok súčastnila se Františka duchovních cvičeb dle návodu sv. Ignáce; mimo to před vánočními svátky konávala pobožnost devítidenní, v níž si zbožně připomínala toužebnost nejlahoslavenější Panny Marie a sv. Josefa po příchodu Páně. V době té také nejraději rozmlouvala o tajemství vtělení Páně a na uctění téhož tajemství obzvláštní skutky dobré konala.

Tak byli rozděleni dnové její, tak týdny a léta. Řádu toho šetřila Františka svědomitě nejen doma, nýbrž pokud možná i na cestách svých, znajíc asi moudrý výrok: „Zachovejž pořádek a pořádek zachová tebe!“

Ustavičně cvičíc se v dokonalosti naučila se Františka věci pozemské ceniti po skutečné ceně jejich a měřiti všecko měřítkem věčnosti.

Proto s podivuhodnou pokorou sebe pokládajíc za hříšnici, byla na sebe velmi přísná, k jiným však laskava a shovívava. Z toho vzešla jí vzácná rovnováha duševní ve slastech i strastech života vezdejšího. Podrobněji ctnosti její poznáme níže.

Manžel Františčin Joachim Oldřich dle vyobrazení na hradě Jindřichohradeckém byl muž slíčný a silný; avšak později — v letech 1640. — již netěšil se valnému zdraví, jak dosvědčuje choť jeho, píšíc, že byl tak sláb, že nemohl vládnouti ani rukama ani nohama. Byltě to asi prudký rheumatismus.

Veřejného života méně se účastnil. Tolik však víme, že když Ferdinand III. vypravil se do boje proti Švédům (r. 1641.), doprovodil ho i hr. Joachim Oldřich Slavata. Tehdá ještě asi dosti pevné bylo zdraví jeho. Když pak Švédové po nešťastné bitvě u Jankova ohrožovali již i sídla Slavatů, Jindř. Hradec a Telč, na to i Vídeň, kdež tenkrát právě zdržoval se hr. Slavata se svojí rodinou, raděno mu, aby jako jiní šlechticové ušel do krajiny válkou méně ohrožené. Také císař opustiv tenkrát Vídeň s arciknížetem Leopoldem Vilémem na Linec do Prahy se odebral. Napřed však vykonána ještě pobožnost před obrazem Panny Marie staroboleslavské, již císař s sebou vozíval. Císaře doprovázel hrabě Vilém Slavata. Rodina pak mladého pana Slavaty ode-

brala se do města Brucku (Most) nad Murou. Ale nemoc hr. Joachima již valně byla pokročila: po 14denním pobytě zemřel tam dne 5. května roku 1645.¹⁾ v nejkrásnějších letech (bylo mu 37 let) a v tamním klášteře kapucínském jest pochován.

Františka ovdověla a největší v tom pro ni bylo útechou, že manžel dokonal pouť vezdejší, jsa z Bohem usmířen jako řádný křesťan. Docela odevzdavši se do vůle Boží, v těžkém navštívení tom těšila se takto: „Pán můj, zaopatřen byv všemi sv. svátostmi, v pátek v noci o 2. hodině blaze v Pánu zesnul. Hned na to sloužil zaň zpovědník jeho mši sv., při níž jsem já přistoupila ke stolu Páně. Ještě krátce před úmrtím zapěli jsme umírajícímu píseň o odevzdání do vůle Boží, — na to ovdověla jsem, při čemž mne Pán Bůh milostí svou sílil tak, že jsem nepřišla z míry své. Ač mi to mnozí vykládali na zlou, přece jsem vlastní rukou pomáhala klásti choť svého do rakve. Na nic jiného nemyslila jsem, než: Pán Bůh tomu chtěl, což můžeš míti proti tomu?“

¹⁾ Rok tento klademe na základě starého seznamu, v němž zapsáni jsou ti, kteří pochováni byli v hrobce kostela jezuitského v Telči, i dle pramenů jiných. Dílo P. Bartoloměje Christela »Praecellens viduarum speculum« klade však za rok úmrtí hr. Joachima r. 1642., což se nesrovnává s vypravováním hrab. Františky, dle něhož z obavy, že Švédové táhnou na Vídeň (a to bylo na jaře r. 1645.), choť její již churavý odebral se do Mostu nad Murou, ani se zápisky v zámeckém archivu jindřichohradeckém.

I dcera její Lucie Barbora o tom vypravuje: „Jakmile zemřel otec můj, obětovala to paní matka naše zcela Pánu Bohu, snášejíc tu ztrátu zmužile; ihned dala sloužiti co možná nejvíc mší sv. za spásu jeho a pak obstarala vše, čeho ku pohřbu třeba, ba sama mrtvolu do rakve uložiti pomáhala.“

Na oslavu pohřbu přijela z Vídně i hudební kapela císařská, a Františka chudé hojnými almužnami podělila. „Nevímť ani“, říkala Františka, na dny ony často vzpomínajíc, „jak mne Pán Bůh při tom všem dobře vedl a řídil!“

Hledalať a nalezla v těžkém zármutku svém potřebné síly a útěchy u Spasitele umučeného, mluvíc podobně jako kdysi sv. Martin papež mluvil u vyhnanství svém: „Trpím pro toho, jenž trpěti ráčil pro mne!“

Později, r. 1673. bylo tělo zesnulého hraběte odtud vyzdviženo, do nové cínové rakve vloženo a pohřbeno ve hrobce nově zbudovaného chrámu Páně jezuitského v Telči pod oltářem P. Marie.¹⁾

Nyní Františka ještě více odumřela světu, mysl svoji obrátivši výhradně k věcem nebeským.

Avšak k ní, jak se přesvědčíme, obrátily se také oči mnohých.

¹⁾ Ve svrchu zmíněném seznamu zde pochovaných znamená jest takto (latinsky): »Vysoce urozený Pán P. Joach. Oldřich Slavata, sv. říše římské hr. na Jindř. Hradeč, Chlumu atd., rytíř řádu sv. Jakuba, Jeho Cís. Mil. rada, nejv. soudee nad lény a místodržící království českého atd., zemřel dne 5. května r. 1645., pak ze hrobu byv vyzdvižen z Mostu nad Murou ve Štýrsku, první v kostele Nejsv. Jména Ježíš tovaryšstva Ježíšova v Telči dne 25. května 1673 pochován jest.«

2. Františka vdovou.

Brzy po úmrtí manželově odebrala se hr. Slavatová i s rodinou do Pasova bavorského.

Tu jí nabídl sňatek manželský hrabě Adam Pavel Slavata, švagr její, jenž měv za choť Marii Markétu Eggenburskou, ovdověl.

To do nemilých rozpaků přivedlo Františku. I píše o tom takto: „Když jsem přijela do Pasova, chtěc tu život trávit v tiché zbožnosti a klidně vychovávatí sedm dítek svých, tu švagr můj mi domlouvá, abych s ním vstoupila ve stav manželský. Neočekávaný návrh ten mne zarmoutil velice. I šla jsem na poradu ku svému zpovědníku, jsouc odhodlána i Pasov opustiti. On však upozornil mne, abych, pamatujíc na své děti, se neunáhnila, a že sám chce býti u švakra mého prostředníkem. Tak trvalo to po tři měsíce, až švagr povolán byl do Lince, kdež dlela císařovna již od zimy. Sem za ní po nešťastné bitvě u Jankova v měsíci březnu r. 1645. z Prahy též přijel císař. Ještě nějakou dobu v Pasově jsem zůstala, pak vykonavši pouť do St. Öttingu, umínila jsem si, že zůstanu vdovou. Zpovědník můj potěšil se z úmyslu toho velice, neboť mnil napřed, dle úsudku mnohých lidí světských i duchovních, že prý asi za rok po úmrtí manželově se zase provdám, jsouc ještě mlada (bylo jí tehda necelých 35 let) a zámožna. Pročež také nechtěl mi z počátku raditi, abych se ihned zavázala slibem ku stálé vdovské čistotě, nýbrž prozatím jenom na dobu kratší. Na to jsem

s rodinou odebrala se do Cáhlova,¹⁾ kdež jsme pobyli skoro celý rok. Že pak Cáhlov není daleko Lince, zval mne tam i s rodinou švagr můj a ač nerada, častěji jsem tam dojížděla. On pak nad moje očekávání ještě jednou obnovil nabídnutí své, i že v Římě vymůže potřebnou ku sňatku dispensi. Já však tomu rozuměti nechtěla. Tu řízením Božím stalo se, že císař s celým dvorem odcestoval z Lince do Vídně a švagr musil s ostatními dvořany a úředníky s ním. Ó jak jsem se z toho potěšila, že nyní budu míti pokoj!“

Ještě později ve Vídni dostalo se jí nabídnutí ke sňatku od jiného muže vznešeného,²⁾ kterého sice jménem neuvádí, ale dokládá, že řeč jeho uměla dobře obrátiti v hovor lhotejný, ježž s pobožnými poznámkami spojila. „Bohu díky,“ praví, „za to, že mne služebnici svou Pán Bůh tak řídil a zachoval!“

Z toho poznati lze, jaké vážnosti se Františka těšila, když vícekrát dožádána byla za manželku, ač sedm dětí osiřelých jí zůstalo. Zajiště vážnost tato řídká měla svůj původ v nevšedních ctnostech jejích, jež právem nápadníci považovali za základ trvalého štěstí vezdejšího.

Viděli jsme, s jakou horlivostí Františka již ve stavu manželském Bohu sloužila. Když pak

¹⁾ Cáhlov (Freistadt), město v Hor. Rakousích. Panství cáhlovské zdědila po otci.

²⁾ Dle některých zpráv byl prý to sám císař Ferdinand III., tehdá právě ovdověv úmrtím první choti své Marie Anny španělské.

rozvázán smrtí svazek její manželský, tím větší vroucností přilnula k Bohu, ano přála si tajuplným svazkem lásky v ustavičné čistotě zasnoubenu býti ženichu nebeskému Ježíši Kristu. Nikdy však nedůvěřujíc úsudku vlastnímu, předložila přání toto zpovědníkovi P. Janu Jelenovi a to již připsím z Pasova ze dne 14. května 1645, brzy po úmrtí svého manžela. Na list ten odpověděl jí zmíněný kněz v podstatě takto: „Pochválen budiž na věky Otec všech milostí, jenž dle milosrdenství svého křížem navštívití ráčil Vaši Milost. Přijav list Vašnostin jal jsem se čísti Tomáše Kempenského o následování Krista Pána 51. hlavu knihy III.¹⁾ a radím, abyste táž

¹⁾ Nemůžeme nepoložiti sem slov těch T. Kempenského, jak je výtečně přebásnil milý básník náš Vl. Štastný:

1. Synu, vždy ti nelze k ctnostem
v nejvroucnější touze lnouti
ani nejvyššího stupně
v rozjímání dostihnouti.

Ale pro dědičnou zlobu
jest ti sestoupiti níže
a, byt s odporem, se podjat
žití porušného tíže.

Dokud ve smrtelném těle
musíš na té zemi žiti,
často srdce unavené
ošklivost a nudu cítí.

A jest tobě v tělesnosti
často na to břímě toužit,
že ti nelze duchovními
cvičbami vždy Bohu sloužit.

2. Prospěje ti, by ses podjal
pokorných a vnějších skutků,
v důvěře pak očekával
návštěvy zas mé v tom smutku.

slova častěji si čistí a rozjímají ráčila. Máme za to, že to nebude bez značného prospěchu.“ Ostatně myslí P. Jelen, že Pán Bůh, jenž nic jiného nechce, leč abychom spaseni byli, opatří hr. Slavatové zpovědníka a duchovního vůdce, jenž ji dobře povede po cestách ctnosti. Ona pak ať ve stavu svém vdovském trojí má na zřeteli: Boha, bližního a sebe. Co se Boha týče, ať se vynasnaží sjednotiti vůli svou s vůlí Boží a všecko přijímáti ochotně z ruky Jeho. K tomu přispěje denní modlitba, časté přijímání sv. svátostí, rozjímání zvláště dle návodu kněze Ludvíka de Ponte. Rozjímání ať konají se tak, aby se v nich vyhledávala výhradně láska Boží a čelící proti lásce této naše lidské vady a nedostatky, zejména nevděčnost naše. K tomutěž cíli poslouží denní zpytování svědomí, při němž budiž zkoumáno, zda-li a jak vůle s vůlí Boží se srovnává. Od času k času, třeba o nějaké slavnosti výroční, při mši sv. obnoven budiž slib vdovské čistoty. Co se týče bližního, nejbližší jest jí zesnulý manžel. „Mám sice za to,“ psal

Vyhnanství a suchost ducha
jest ti snášet trpělivě,
až tě navštívím a sprostím
úzkostí všech přívětivě.

V blahém klidu zapomeneš
běd; já písem nivy jasné
rozevru ti a tvé srdce
pro zákona cesty spasné.

Poběhneš, řkouc: Nejsou hodna
utrpení toho věku
slávy budoucí, jež bude
zjevena kdys na člověku.

(Tom. Kempenského Čtvero knih o následování Krista. Veršem vzdělal Vladimír Štastný. V Brně 1902.)

P. Jelen, „že přijat byl do slávy nebeské, ant dlouhou svoji nemoc a ustavičné veliké s ní spojené bolesti s trpělivostí podivuhodnou snášel, při tom nikdy nezanedbáváje ani modliteb ani jiných povinností náboženských.“ Dále jsou bližními dívky její, a protože ona dobře ví, že jsou jí pouze zapůjčeny a že jich Pán Bůh opět na ní požádá, tudíž jest povinna jako pečlivá matka bedlivý míti pozor, aby dobře vychovány byly. Nebylo by dobře, kdyby paní hraběnka, majíc nyní k tomu více pokdy než dříve, trávila celý den ve chrámu Páně; jsoutě i dívky živými chrámy Ducha sv., a Bůh ztrestá toho, kdoby pobořil aneb zpustošil chrám takový. Ať vidí matku modlící se; rovněž ať je béře s sebou, kdykoliv jde do kostela, po službách Božích však ať doma s nimi se zaměstnává a pracuje. Tak ať střídá se práce s pobožností. Dcery mohou jí též předčítati něco zbožného, ale ve všem budiž dbáno pořádku na každý den určeného. List pak P. Jelenův se končí: „Vaše Milost nepočínejž nových skutků kajicných bez vědomí zpovědníkova, zejména spánku si neračte příliš utrhovati, abyste k plnění povinností svých byla dosti silna a dostačena... Pán Ježíš budiž povždy v srdcích našich a blahoslavená matka Jeho zachovejž nás v ustavičné svojí ochraně! Ve Vídni dne 24. května 1645.“

Víme, že Františka již ve stavu manželském pokud možná žila tak, jak v návodě tomto se jí radí; tím více řídila se jím nyní jsouc vdovou, a naplnilo se na ní slovo písma sv.: „Žena, která se bojí Hospodina, tať chválena bude.“ (Přísl. 31, 31.)

3. Františka vychovatelkou arciknížete Leopolda.

Nevšední ctnosti, kterými vynikala Františka, zvláště pak vzorná péče a svědomitost v konání povinností mateřských i zásady, jichž dbala u výchování dítek svých, upozornily na ni císaře Ferdinanda III., u něhož, jak víme, veliké vážnosti se těšil tchán Františčin hr. Vilém Slavata.

I povolal ji císař, když ovdověla, za vychovatelku či hofmistrovou druhorozeného¹⁾ syna svého, tehdáž 5letého Leopolda, potomního krále českého a císaře římského, jenž pak Františce, pokud žila, zachoval zvláštní přízeň a vděčnost.

Obdrževši vyzvání ode dvora, zdráhala se z počátku přijmouti je, ano bránila se tomu tímto listem:

1. „Jsem Pánu Bohu velmi zavázána k díkům, že sňatek můj manželský požehnal dítkami; pročez zdá se mi nyní, že jsem povinna, abych dítky, jež mi dal, k Jeho cti vychovala, vedouc je, seč jsem, k lásce a bázni Boží, aby časem svým byly na prospěch vrchnosti své i vlasti; ale k tomu bych jsouc u dvora nemohla tak bedlivě přihlížeti. Nemohuť s dobrým svědomím dítky opustiti a na delší dobu cizím rukám je svěřiti.

2. Kdybych pak dítky vzala s sebou, jenom bych tím způsobila nepřiležitosti panstvu svému.

3. Upadla bych u veliké roztržitosti a přílišné

¹⁾ Syn jeho prvorozený Ferdinand IV., korunovaný král český, uherský i císař římsko-německý, zemřel ještě před otcem r. 1654. na neštovice.

starosti a přece nic jiného nevyhledávám, leč poklidu svědomí a srdce svého.

4. Netoužíc po jiném, leč abych Pána Boha milovala nade všecko a jemu dle možnosti sloužila, chci chrániti se všechněch v tom překážek, — a to by mi u dvora nebylo lze.

5. Přeji si, aby dítky moje bohabojně byly vychovány, a pokud možná aby svět marnostmi svými se jich nedotkl, a nežádám si ani míti dcer svých u dvora. Co pak synů se týče, vím, že milostivá vrchnost císařská jimi nepohrdne, pokud toho schopni budou, — již pro zásluhy děda a otce jejich. Kdyby však schopni nebyli a snad jen pro služby moje měli přijíti k místu, pak bych si přála, ano prosila, aby ani vrchnosti a ni vlasti nebyli na obtíž.

6. Mohu míti při svém hmotném postavení lepší pokoj. A kdybych i z dopuštění Božího upadla v chudobu, dal by mi Pán Bůh milost trpělivosti a spokojenosti a to by milejší mi bylo, než všeliké bohatství a všecka čest světa tohoto, kterouž já za nic nepokládám.

7. Tchán můj jest již velmi stár a já mám mnoho dětí; i časy těžké jsou a když by něco (což Bůh račiž odvrátiti) se přihodilo, koho by měly děti mé, aby se jich ujal?

8. Kdybych službu tu převzala, sloužila bych buď dobře nebo špatně; kdyby to dobře bylo, pak by mne snadně nepropustili, kdyby špatně, nebylo to ani ke cti ani ve prospěch dítek mých.

9. Co mne samé se týče, musím po pravdě vyznati, že se mám za docela neschopnou k tomu

a že nedovedu při svých vadách slušně úřadu toho zastati. Jaký pak byl by z toho prospěch? Ba bylo by mně líto nejmilostivější vrchnosti naší, že ji obsluhuje, ano klame osoba tak neschopná.

10. Nad to nadě vše jest zde ve Vídni tolik vážených a rozumných vdov, jež by místo mne a to s potěšením úřad ten převzítí mohly. Jest to veliká milost, že J. Cís. M. právě na mne si vzpomenu, čehož s největší pokorou si vážím. Že však se dávám poznati, jakou jsem, a přednáším obavy a pochybnosti své, doufám, že J. Cís. M. mne na místo ono si žádati nebude.“

Jaká z řádků těch mluví skromnost, pokora a zvláště úzkostlivá péče o dítky! A jaký to duch, věcem světským odumřelý!

Nicméně musila se Františka podrobiti čestnému úkolu v rodině císařské a státi se vychovatelkou arciknížete Leopolda, s nímž zároveň synáček její Karel Joachim stejného jsa věku byl vychován. Jakých zásad se držeti hodlala zbožná vychovatelka, patrně ze zápisek jejích: „Dám si záležeti na vychování syna císařova; nic závadného nenechám bez pokárání, a jestliže pro úřad svůj něco z obvyklých pobožností opomenu, Pán Bůh mi to nahradí!“

Jak dlouho Františka trvala v úřadě svém u dvora jako vychovatelka, s určitostí udati nelze. Zakoupivši roku 1656. statky Opořany a Novou ves v Čechách, byla přípisem místodržitelství českého ze dne 7. června roku 1662. obeslána k úřadu fiskálnímu na uspořádání záležitosti té.¹⁾

¹⁾ Listina v orig. v archivu zámeckém v Hradci Jindřichově.

Statky tyto blíže Milevska v Tábořsku položené náležely původně pí. Anně Hozlauerové z Hozlova, kteráž roku 1647. odsouzena byla pro ukrutné trýznění svých poddaných. Dcery její prodaly je Františce hrab. Slavatové, která je postoupila (či prodala?) kolleji jezuitské v Jindř. Hradci, od níž zase převzala je kollej pražská.¹⁾

Pečliva jsouc nade všecko opatřiti si všemožné milosti a výhody duchovní, vyžádala si touž dobou Františka, aby účastna byla výhod a zásluh přísného řádu karmelitů (jenž měl v Praze slavný klášter na Malé Straně), a přání její splněno přípisem představenstva téhož řádu ze dne 9. září 1662.²⁾

Tak ve všem na zřeteli měla spásu duše jako žena opatrná, kterouž písmo vebí.

Než nescházelo jí ani bolestných navštívení, kterýmiž nejvyšší moudrý Bůh třeští a zdokonaluje ty, jež miluje. Bylať to — mimo zmíněnou již smrt manželovu — častá úmrtí v rodině, kteráž zajisté nemalou bolestí naplnila pokaždé srdce její, ale tím více ji učila mysl obracet k nebesům.

Tak zasáhlo ji bolestně úmrtí vážené a zbožné tchýně hr. Lucie Otilie roku 1633., kterouž na věčnost následoval manžel a tchán Františčin hr. Vilém Slavata r. 1652. Hr. Adam Pavel, švagr její, zesnul r. 1657. Hr. Ferdinand Vilém Slavata, syn její, smrtí sešel roku 1673. K tomu druží se vylíčené svrchu hrůzy války 30leté a obzvláště

¹⁾ Velkostatek Opořany v Čechách s kostelem od jezuitů zbudovaným, náleží kn. Paarovi.

²⁾ Listina orig. v archivu zámeckém v Hradci Jindřichově.

časté vpády Švédův i kruté řádění jejich jak v Jindř. Hradci tak v Telči, jež zajisté nemalý zármutek působily soucitnému a láskou k bližnímu oplývajícímu srdci jejímu.

Pochopímeť také trud a bol její, jež jí způsobila zvláštní nehoda nejmladšího syna Karla Joachima r. 1662. O tom souhlasně vypravuje se toto:

„Bylo to na podzim r. 1662. a na zámku Telči neobyčejně živo. Hrabata Slavatové oba, Ferdinand Vilém a Jan Jiří, již málo měli naděje na dědice mužského; i radili svobodnému bratru svému Janu Karlu Joachimovi, aby si obral přiměřenou manželku mezi šlechtou v Čechách nebo na Moravě. Pročež uspořádali skvělou hostinu, na niž mnoho vzácných hostí sezváno. Mladý hrabě zvláštní při tom věnoval pozornost přítomné slečně Kláře Teresii, hraběnce Attemsové, a zdálo se, že z náklonnosti vzájemné bude žádoucí sňatek. Na příští den ustanoven v blízkých lesích lov, jehož velikým milovníkem byl hr. Jan Karel. Uviděv statného jelena pustil se za ním, ač bylo již k večeru. Prudkým honem rozjařen jsa, ani si toho nepovšimnul, až tma jej překvapila. Tu ovšem pomýšlel, jak vrátiti se. Ale octl se v temných houštinách, tak že nevěděl, kudy se dáti, aby se dostal z lesa. Zatroubil, ale mimo ozvěnu nikdo se neozývá. Již poznává, že příliš daleko jest od ostatní družiny a že zabloudil. I pustil se na zdařbůh dále, veda koně svého za úzdu.

Zatím tma hustla vždy víc a více. Přišel na mýtinu uvázal koně ke stromu a sám si klestil

cestu jak mohl. Tu pojednou půda pod ním popouští a on klesá do hlubiny.

Zpamatovav se vidí, že upadl do jámy vlčí, neobyčejně hluboké, jichž tehdá v hustých hvozdech bylo několik. Necítí sice valného poranění, ale přece jest jako stlučen na celém těle. Nikdo se neozývá, jenž by mu pomohl, a hrabě vidí, že nezbyvá leč strávití zde smutnou noc; ba snad napadá mu dávná pověst rodinná, že právě on maje býti posledním z rodu svého, tu hladem zahyne. Jak těžko tu usnouti na tvrdé zemi ve chladu nočním! A když usíná, děsné sny ruší spánek jeho. Nastalo jitro, ba přišlo i poledne, což pozorovati lze dle slunce — a nikdo nepřichází, on pak sám si pomoci nemůže.

„Nuže, mám-li já býti poslední rodu svého, ať se stane vůle Boží. Pomůže-li mi Bůh, abych odtud vyvázl, zvolím si stav řeholní“, volá v tísní své. —

Za nedlouho slyšeti hlas, a hrabě volá z jámy co může. Tu muž jakýsi spouští dolů provaz na rahně uvázaný a pomáhá tak na povrch mladému hraběti, pádem a úzkostí již zemdlému.

Byl to venkovan z blízké vesnice Vanova, jemuž zachráněný ihned vřele poděkoval a jak se praví, i tím se odvděčil, že potomstvu rodu toho z důchodů panských vykázal roční příspěvek na penězích. —

Lze si mysliti, jaké zděšení zavládlo zatím na zámku telečském, když oblíbený mladý pán z lovu se nevracel. Jak se asi rmoutila z toho milující matka, zbožná hraběnka Františka; jaká

starost pojala bratry, kteří všecky naděje rodu svého skládali na bratra Karla! A což asi spanilá nevěsta Klára!? — Tu však přichází již a to bez úrazu. Ale nový úžas, když matce a bratřím oznamuje, že odřiká se světa a život že si volí v řeholi, podíl pak na panství telečském že milerád postupuje jim. „Jenom na poděkování Bohu postavte na místě, kde jsem byl zachráněn, kapli,“ dokládá. Matka, u níž platilo, že ten, kdo Bohu slouží, v pravdě panuje, radovala se asi z tohoto úmyslu miláčka svého, kterýmž i nehoda žalostná k dobrému se obrátila, bratři však divili i horšili se z počátku. Ale vidouce pak, že ani náklonnost ku hraběnce Kláře, kterou již všichni pokládali za nevěstu jeho, nezviklá úmyslu toho, od dalších námitek upustili.¹⁾

Mladý hr. Karel Joachim dostal slibu svému. Již před událostí tuto vylíčenou studovav napřed v Jindř. Hradci a pak v Německu a Nizozemsku, vstoupil roku 1663., maje 22 léta věku svého, v Caprarole ve Vlaších do řádu karmelitů-bosákův a obdržel řeholní jméno „Karel Felix a s. Teresia“.

Povýšen jsa pak za generála řádu se sídlem v Římě, několikráté odtud navštívil Prahu, Vídeň a tu i spoluvychovance svého císaře Leopolda, Jindř. Hradec a nepochybně i Telč.

Dne 12. ledna r. 1687. ve sňatek manželský

¹⁾ Na zámku hradeckém viděti obrazy obou: mladistvého Karla Joachima jako mythologického Parise a hraběnku Kláru Attemsovu jako Dianu. Sedláček (Hrady a zámky české) uvádí je jako manžely, ovšem mylně. Klára prý též řeholní stav si vyvolila.

oddal svoji neteř Marii Josefu s hr. Heřmanem Černínem z Chudenic, na kterýžto rod přešlo pak držení panství hradeckého. Pozemskou svoji pouť dokonal vzácný muž ten v Římě dne 21. července roku 1712.

Některé památky po něm jako růženec a šedý klobouk plstěný chovají se na zámku hradeckém.

Přání jeho, aby na místě bývalé vlčí jámy u Telče zbudována byla kaple, vyhověla zbožná matka. Jest to sličná budova s kopulí, na jejíž klenbě vyobrazena událost svrchu popsaná. Na oltáři jest obraz sv. Karla Boromejského. V podzemí viděti kamenné sousoší, představující Rodičku Boží, jak drží na klíně mrtvé tělo Syna svého.

V kapli té na pěkném návrší vévodící celému okolí, bylo poslední zastavení křížové cesty, kteráž majíc ostatní zastavení v úhledných kapličkách polních, rozestavených od města až sem, také pořízena byla zbožnou horlivostí naší Františky, (Podobně učinila v Hradci Jindř.) Ona také postarala se o to, aby česká pobožnost křížové cesty k tomu cíli se vydala a mezi lidem rozšířila.

Mělat kaple sv. Karla, zvaná původně kaplí „úzkosti Pána Ježíše“, i nadání své na penězích rovněž od zakladatelky, a jesuité slouživali v ní mši sv.; r. 1784. však zrušena jest a jmění její zabráno; po 2 letech zase zakoupila ji od státu hr. Marie Johanna Lichtensteinová, a od té doby pánové velkostatku telečského v dobrém stavu ji udržují.

Dojemný děj, jenž zavalil příčinu posledního Slavatovi, aby opustil svět a vstoupil do řehole, opěvá básník ¹⁾ takto:

Všech zbaven pout, jež pojila ho k světu,
prost nádhery, v šat řádu oděn chudě,
Slavata vchází v celu pro asketu,
v řád Karmelitů na italské půdě
a že ho štěstí provázelo v pádu,
on jméno Felix (šťastný) přijal ve svém řádu.
V let řadě dlouhé prošla časů změna.
Na zámku v Telči meluzina stěná
a v temných nocích ve sluch panstva kvílí,
že hyne rod a sláva jeho jména.
Již bratří stárnou, do hrobu se chýlí
a v mužné skrání posledního člena
na cizí půdě prokvétá vlas bílý.
Kdys panstvo vzácné rodu jeho bližší
s tou přišlo prosbou k němu do zátiší:
by zřek' se slibů v povolání svatém
a znova světským přioděl se šatem,
by v sňatek vstoupil k zachování kmene
a převzal opět statky opuštěné,
vždyť pouze v něm svou naději rod chová,
v té ratolesti kmene jedině!
Jim v odpověď mnich řekl tato slova:
„Když vyhyne můj rod — svět nezhyne.“

4. Františka nejv. hofmistrovou u dvora císaře Leopolda I. Dvůr vídeňský.

Císař Leopold znaje výborné vlastnosti hr. Františky Slavatové a jsa jí vděčen za vychování své, snažil se ji pohnouti, aby u druhé choti jeho císařovny Klaudie Felicity převzala úřad nejv. hofmistrové.

¹⁾ Ant. Bulant, Písně a legendy. V Praze 1896.

A tu nebude od místa přihlédnouti poněkud blíže ku poměrům u dvora vídeňského, do nichž měla nyní vstoupiti hrab. Slavatová.

Leopold I. byl muž povahy tiché a zbožné, zvláštní milovník hudby. Za dlouhého panování svého (až do r. 1705.) osvědčil dobré úmysly a záměry své mnohými užitečnými opravami. Vláda jeho spadá v dobu stálých skoro válek s Turky, pro kteréž národové nynější říše Rakouské bez mála nepřišli ani k oddechu, a říše římsko-německá klesala tehdá vždy hlouběji, čemuž císař vlastně ani nebránil. Za to však Francie, odvěká sokyně državy habsburské, za skvělé vlády Ludvíka XIV. (na něhož prý Leopold dělával vtipné verše) nejenom uvnitř mohutněla, nýbrž i na venek nabývala vlivu vždy většího.

U dvora vídeňského péčí až úzkostlivou dbáno tehda všelijakých obřadností a nehybných řádů společenských, v čemž i stavové říšští mnohdy s malicherností až směšnou závodili.

Ačkoliv stálé sídlo císařovo byla Vídeň, vyjížděl Leopold častěji do svých zemí „korunních“ — jak později nazývány. Tak i do Čech častěji.

R. 1673. na Hradec Jindřichův, kdež nepochybně vítala jej i bývalá vychovatelka jeho, Františka Slavatová, na Plzeň cestoval do Chebu. V Plzni delší byla zastávka. Konány tu u přítomnosti císařově slavné služby Boží, při nichž kázal kanovník Dlouhoveský z Prahy česky, zpovědník pak císařův P. Filip Müller německy. Známý spisovatel český, infulovaný praelát kostela svatovítského, Tomáš Pešina, měl slavnou

mši svatou, při které císař přijal Tělo Páně. Po službách Božích podal mu pak Pešina spis svůj „Phosphorus septicornis“¹⁾, v němž líčí osudy chrámu svatovítského a též se zmiňuje o starobylé pověsti, dle níž ten český panovník přemůže Turky, jenž překročí k dostavění chrámu toho. Spis tento císaři se velice zamlouval — bytž spisovatel také osobně u něho oblíben — a zkrátiv pobyt v Chebu, zajel císař do Prahy, aby osobně

¹⁾ Tomáš Pešina, nar. roku 1629. v Počátkách, studoval v Jindř. Hradci. R. 1653. na kněze byl vysvěcen a po horlivé činnosti ve správě duchovní povýšen byv do stavu šlechtického s přídomkem »z Čechorodu«, stal se konečně kanovníkem a praelatem kapituly svatovítské v Praze. V úřadech svých úsilovně se snažil o rozmnožení a povznesení kněžstva katolického, k čemuž založil na gymnasiu hradeckém i stipendium pro rodáky počátecké. Jsa přítelem slovatného Balbina, získán jest pro dějepisectví. I sepsal »Moravopis« (3 díly), pak výtah z něho (Předchůdce Moravopisu) a to »ku poctivosti národu jazyka českého i moravského, jenž se od našeho nemnoho dělí, abych ukázal, že jsem upřímný ctitel své vlasti a pravý Čech a za svou vlasteneckou řeč se nestydím.« Na to vydal spis latinský »Ucalegon« obsahu politického, v němž vládám křesťanským uvádí na mysl rostoucí nebezpečí od Turků hroziící. Spis »Phosphorus septicornis« vydán na oslavu chrámu svatovítského. Mimo to vydal r. 1677. veliký spis historický: »Mars Moravicus.« Velebí v něm vítězství Ferdinandovo na Bílé Hoře, protože jím povznesena věc katolická. Ale též nařká, že tou porážkou národ český ztratil všechnu starou slávu svou i svobodu. Vyznamenán byv titulem císařského rady a falckraběte stal se i tit. biskupem smederevským, a učiniv mnohá dobročinná pořízení, zemřel morem dne 3. srpna 1680, čímž pohřichu zabráněno další úspěšné činnosti jeho, již by byl, maje u císaře Leopolda dosti vlivu, velmi ještě prospěl vlasti své. Jakožto falckrabě — dle listiny v orig. chované na zámku telečském — legitimuje jakéhosi Valentina Farnera, jenž byl snad ve službě na zámku.

ruku přiložil ku dostavbě svatyně, započaté otcem vlasti Karlem IV. Pražané zvěděvše, proč král přichází, s velikou radostí jej vítali.

Dne 3. září 1673 arcibiskup Matouš Ferdinand Sobek posvětil základní kámen, načež císař vložil jej na místo ustanovené, tu kde odpočívaly ostatky ctih. Podivena a bl. Přibislavy. Po slavnosti té navštívil císař ještě svatyni Marianskou ve Staré Boleslavi a vrátil se pak do Vídně. Dostavba kostela svatovítského však pro ustavičné ohromné náklady válečné uvázla opět, a to až na dobu naši. —

Také r. 1679. císař do Čech zavítal. Přijel s celým dvorem svým na delší pobyt, poněvadž ve Vídni ukázala se rána morová, kteráž rok na to i do Čech a to prý napřed z Telče do Jindř. Hradce se dostala. Aby v tísní této povznesl kleslou mysl obyvatelstva, dával císař na hradě pražském časté slavnosti, pobízeje bohatou šlechtu, aby činíc podobně chudému živnostnictvu poskytl výdělek. Jednou také představovali na hradě selskou svatbu před králem, při čemž také Jan Jiří Slavata, druhorozený syn naší Františky, vystoupil v úloze francouzského rolníka.

Zvláštní pak radost měli Pražané z toho, jak král se dvorem svým oslavil svátek svatého Václava. Vykonal napřed pobožnost v památné kapli svatováclavské, obcoval slavným službám Božím i českému kázání. Odpůldne pak zpívána ctihodná píseň svato-václavská s průvodem hudby, již sám král byl složil.

Brzy na to zahájil v Praze sněm zemský,

jemuž podány předlohy napřed v jazyku českém, pak v německém. Mezi tím nastaly vánoce. Král opět obcovav u sv. Víta službám Božím zapěl s lidem českým: „Svatý Václave, vojvodo české země! Nedej zahynouti nám ni budoucím!“ — Mímoděk tu na mysl připadá vzpomínka na jiné vánoce, před 60 lety v témž chrámě konané v přítomnosti krále, revolucí na trůn povolaneho!

Tehda král ten Bedřich zničil památky převzácné a ctihodné a svatyni, drahou všem věrným Čechům, zpusťšiv, za hrůzy a zděšení celé Prahy rouhavě slavil tu kalvinskou večeři Páně. Nyní pak r. 1679., když za viny a přehmaty otcův národ krvavě byl odpykal, král Leopold uprostřed lidu českého, v jedné modlitbě jsa s ním spojen, koří se Pánu všech pánův a volá o pomoc ku sv. patronům, strážcům svatyně i celého národa!

Také česká představení divadelní, jež dávali studující v semináři svatováclavském — (jedno z nich bylo drama: „Svatý Václav“) rád král navštěvoval a studující přízní svojí zahrnoval. Než mor, o němž svrchu zmíněno, přiblížil se i ku Praze. Na odvrácení hrozné rány té vykonal Leopold s císařovnou Eleonorou pouť na sv. Horu u Příbrami a teprv, když morem zachvácen byl též jeden ze dvořanů jeho, odhodlal se k návratu. V Pardubicích¹⁾ účastnil se slavnosti Božího Těla; odtud bral se na Chrudim, kdež uctil a obdaroval milostný obraz nejsv. Salvatora, do

¹⁾ Sem dopsal císaři svrchu zmíněný kanovník Pešina, žádaje, aby potvrdil práva a výsady království Českého.

Kutné Hory a pak na Hradec Jindř., kdež po třech dni pobyl, do Lince.

Ještě za pobytu jeho v Praze jevily se také známky jiné svízele. Lid selský totiž nemoha již snášeti křivdy a útisky pánů zpupných a nesvědomitých, jež líčiti by věru hrozno bylo, a nad to jsa též podpichován námezdnými podněcovateli francouzskými, dal se unésti ke vzpouře proti svým utiskovatelům.

Pokud se zvěsti o tom dostaly až ke sluchu královu, což bylo arci velmi nesnadno, ukázal i v tom ochotu a vůli dobrou, vydav nařízení směřující na úlevu břemen stavu selského, ale zlovůle neb aspoň nedbalost těch, na nichž bylo, aby skutkem provedli vůli královu, zmařila všechny dobré úmysly; odboj pak jako politická vzpoura mocí vojenskou jest potlačen a lidu selskému trpěti bylo s malými výjimkami ještě dalších 160 let!

Tak zdlouha a pracně razí si přečasto věc spravedlivá cestu překážkami staletých křivd a zlob, až zvítězí přece konečně pravda Božská: „Spravedlnost povyšuje národy!“ —

Leopold po návratu z Čech do Vídně jako věrný manžel, laskavý otec a dobrotivý panovník v klidu, pokud toho dovolovaly vpády turecké a zápletky v Uhrách, trávil dny své v neúhledném tehdá hradě císařském. Vše tu bylo prosté a jednoduché a každý den přísným pořádkem rozdělen, pravý to opak okázalé nádhery a rozmařilosti dvora pařížského. Třikráte v témdni vždy po 2 hodiny dávana slyšení veřejná, k nimž

každý měl přístup, kdož se včas ohlásil. Ve společných poradách ministrů předsedaje jevil prý císař neobyčejnou znalost věcí, kterouž vynikal nad tehdejší potentáty. Také se chváří výmluvnost císařova. Na zotavenou sloužila hudba a časté hony v okolí vídeňském.

Ukončení vpádů tureckých a porážky úhlavního nepřítelů křesťanstva dočkal se Leopold I., a tak stará ona pověst česká, kterouž mu roku 1673. v Plzni na paměť uvedl šlechtitý kněz Pešina, vyplnila se.

Skvělou zásluhou krále polského Jana Soběského vytržena Vídeň a tím i veškero křesťanstvo západní z poroby Turkův.¹⁾

¹⁾ Války turecké působily na předky naše takovou hrůzou a tísní, že v městě Telči »nešťastného roku 1663. složeny zvláštní písně prosebné proti Turku«. Sloužilyť asi zdejšímu kůru kostelnímu. Byly to zpěvy vícehlasné, ba při jedné jeví se i původ nástrojů hudebných, což jest na ty doby velikou vzácností. Dle úhledného písma psán jest zpěvník ten či kancionál asi rektorem kůru telečského a obsahuje: 1. Ranní písně; 2. mešní zpěvy; 3. Mariánské písně (i proti Turkovi); 4. písně o vel. Svátosti; 5. opět písně Mariánské a 6. písně různé. Mezi písněmi Mariánskými na př.: »Pod tvůj plášť se utíkáme — Panenko Maria, — u tebe schránku hledáme, — matko dobrotivá. — Ochraň, zastaň, vysvoboď nás, — Panno milostivá; — nedej, nedej hubiti nás, — matko litostivá!« Anebo: »Rodičko přecistá, Maria Panno, — ukáž svou milost k nám, silná obrano; — zastávej lid křesťanský od turecké zlosti — Judith nepřemožená, plná všech milostí. — Nedej zahynouti křesťanské říši, — Abigail překrásná at nás uslyší; — Ježíš, Syn tvůj milý, at dá posilu a pomoc, — rozptýlit, potlačit psí tureckou moc.« — A jaké pohnutí myslí z hrozícího nebezpečí od krutého nepřítelů křesťanství vyznívá z »Písně v času zarmouceném a nebezpečném. Proti Turku a Tataru zpívati«: »Všemohoucí Bože náš, který

Po osvobození Vídně ovšem Leopold nemohl jinak leč setkati se s Janem Soběským; a tudle platné tehdá etikety císař dal pocítiti králi Janu, jenž byl zvoleným pouze a nikoliv dědičným panovníkem, vyšší svoje důstojenství u přítomnosti četného komonstva způsobem až škrobeným. Byltě to okamžik, v němž věci veliké s malichernostmi až titěrnými se sbíhají!

Co do věcí náboženských konal Leopold povinnosti své s největší svědomitostí a živou svojí vírou dokazoval štědrými skutky lásky k bližnímu. Ač ustanovení předchůdců jeho Ferdinanda II. a III. ve příčině jinověrců nebyla zrušena, měl se k nim Leopold přece mírně, ano i židů napadených se ujímal.

Život církevní v Čechách za vlády jeho péčí arcibiskupů pražských, Matouše Ferdinanda a Jana Bédřicha, na Moravě pak zvláště za biskupa

v nebi bydlíš, — že jsme souzeni, sám znáš, náš bříšný lid uslyš! — Nám zahynouti nedej, vedle provinění kárej, k pomoci nám přispěj! — Spatruješ, jak se silí národ ten pohanský, — zkaziti jsou nás pilni, lid všecken křesťanský. — Ó silný, věčný bože, vysvoboď a pomoz nám z hoře, prosíme v pokoře.« Víra ve skutečnou přítomnost Páně v nejsv. Svátosti, kterou četné sekty v Čechách a na Moravě popíraly nebo tupily, buzena a živena také písněmi přiměřenými. Na př.: »Na kolena padněte, pobožní křesťané, — ponížně vítejte tělo a krev Páně. — Kněz je teď pozdvihuje před trůn Boží tváři — a za nás obětuje na svatém oltáři. Kyrie elcison!« Kancionál ten chová se v Rožnově (jak se tam asi dostal?) a pěkně o něm pojednal příliš záhy zesnulý veliký znatel zpěvu církevního prof. a kněz K. Konrád v časopisu »Vlasti« (R 1892 1893).

Karla hr. Lichtensteina¹⁾ postupoval, ač okovy množící se byrokracie všelijak jej tísnily.

Choť císařova Klaudia Felicitas, byla paní povahy veselé a milovnice honů. Na dvoře císařském těšil se tehdá vlivu velikému kníže Václav Lobkovic, syn někdejšího nejv. kancléře Zdeňka Lobkovic, a ten nepřál sňatku s Klaudií. Když pak ku sňatku přece došlo, měl Lobkovic na císařovně i matce její odpůrkyně závažné. Zdá se, že právě vlivu obou dam podařilo se upozorniti císaře na nekalé styky knížete se dvorem francouzským, začož byl navždy z Vídně vypovězen. Život svůj trávil pak a ukončil na zámku roudnickém v Čechách.

Za takových poměrů u dvora dostalo se hraběnce Slavatové čestného nabídnutí, aby se uvázala v úřad nejv. hofmistrové.

Již r. 1673. svěřil císař tento záměr svůj zповědvníku Františčinu P. Martinu Rollovi (rektoru kolleje telečské), za hlavní důvod uváděje, „že ona jest velmi nábožna, při tom vlídna a obcování příkladného“.²⁾

¹⁾ Richter, Series episcoporum Olom., praví o něm: »Cujus memoria in benedictione et exemplo« (Jehož památka v požehnání jest i vzorem). Teprv za nástupce jeho roku 1707. přestalo úplně společné požívání vína z kalicha (pozůtatek dřívějšího utrakvismu) po sv. přijímání.

²⁾ Dalť P. Rollovi císař dopsati takto (latinsky) a to zповědvníkem svým P. Millerem: »Račte, ctihodný Pane, přednésti Její Excellenci hraběnce Slavatové, jejímž Jste zповědvníkem, nebylo-li by jí libo převzítí úřad nejvyšší hofmistrové u příští císařovny, mladší to arcikněžny tyrolské. Jeho Veličenstvo má k ní největší důvěru, zvláště, jak sám se vyslovil, že jest

Dne 29. července 1673 píše pak císař v téže věci synu jejímu, spoluchovanci svému, P. Karlu Felixovi:

„List Váš, ctihodný Pane (P. Karel asi v listě svém předložil císaři námitky a obavy matčiny) jsem obdržel a těším se, že se Vám dobře dařilo na cestě a že jste paní matku našel při dobrém zdraví. Vyřidte jí pozdrav můj a ubezpečte ji o mojí milosti. Doufám, že jí Pán Bůh dá tolik zdraví a síly, aby přání mému vyhověti mohla. Vaším modlitbám doporučí se Leopold m. p.“

Jako vše, co jí v životě potkalo, tak i čestné a důležité nabídnutí to vzala Františka v úvahu bedlivou a pak odpověděla synu svému takto:

„Modlila jsem se k Pánu Bohu, abych poznala v té příčině sv. vůli jeho: ale v pravdě vyznati mohu, že se vyskytuje vždy více důvodů, pro něž v úřad ten uvázati se nemám. Některé z nich tuto uvedu:

1. Jsem již velmi stará (bylo jí tenkrát 64 léta) a stárnu den ode dne více; máť pak stáří své trampoty a činí člověka mrzutým.

velmi nábožna a mimo to i v jednání a chování dvorna a příjemna. Z těchto i jiných příčin Jeho Veličenstvo celý zřetel obrací k ní, ku své vychovatelce z dětinného věku. Pročž Její Excellence paní hraběnka vyhoví nejvyšší vůli Jeho Veličenstva, přijme-li ochotně službu milostivě nabídnutou a stane se hofmistrovou příští císařovny, kteráž jest ctnostna a povolna ke všemu dobrému. Tím v pravdě poslouženo bude i dobru obecnému, když jí udrží nejenom při ctnostech obvyklých, ale ještě nad to povede k lepšímu v nich pokroku. Prosím tedy, Ctihodný Pane, račte hraběnku přiměti k tomu, neboť mám za to, že v tom jest vůle Boží. Ve Vídni, dne 20. června 1673.«

2. Časté stání a chůze dělá mi obtíže a v zimě trápí mě kašel i rýma, jsem velmi na zimu choulostivá.

3. Častěji mne oči bolívají a jiné neduhy mne souží (bolení zubů a j.).

4. Jsem již velmi zapomětlivá a již proto se nehodím ke službě, při níž dlužno míti dobrou paměť.

5. Patří k tomu paní zmužilá a silná a musilať by císařovna brzy asi vzíti si jinou místo mne.

6. Kdybych se v úřad ten uvázala, musila bych změnit celý způsob a řád svého života, dělajíc někdy ze dne noc a z noci den, což by urychlilo konec můj. Rádať bych, co mi ještě zbývá života, docela Bohu se věnovala a to bych — jsouc u dvora — asi činiti nemohla.“

Prosí tedy syna svého, aby ji omluvil u císaře, by úřad nejvyšší hofmistrové na sebe bráti nemusila. Při tom žádá, aby to vše podržel u sebe a list tento jí zase vrátil.

Vidíme z tohoto listu převelikou skromnost a pokoru hrab. Františky, kteráž ji učila viděti na sobě jenom vady a nedostatky, vzácných však vlastností zapomínati.

P. Karel Felix chtěl sice jednati po přání matčině a list její nikomu neukazovati, avšak když ve smyslu jejím s císařem rozmlouvaje obavy a námitky její přednesl, chtěl císař sám čísti list její, a tu nezbylo P. Karlu, leč list matčin jemu ukázati a ovšem také o tom podati

jí zprávu. Na to pak Františka Slavatová odpovídá listem z Telče ze dne 11. září 1674:

„O můj milý P. Karle! Jak jste mohl moje neforemné psaní ukázati císařovi spíše, než jste mne o tom zpravil? Nikdy bych se nebyla odvážila pustiti se v takové věci. Víte, že dne 28. t. m. nastoupím 65. rok věku svého, a jak dlouho to se mnou ještě může trvati? Jak špatně mohu zastávati službu takovou! Činila jsem všecko, abych poznala, jest-li v tom vůle Boží, a zdá se mi patrně, že to vůle Boží není, abych převzala službu tuto. Kdybych ještě byla takovou, jako tenkrát, když jsem byla vychovatelkou nynějšího císaře, byla by služba ta pro mne radostí, ano milostí velikou. Že však se mi to nyní nemožným býti zdá, poslala jsem Vám lístek, abyste mne omluvil. Když však se již stalo, a císař z listu toho moje důvody zná, já pak nejmilostivější vrchnost klamati nechci, předneste věc tu v poddané uctivosti tak, aby mně úřad ten svěřen nebyl. Přeje-li si Jeho cís. Milost, abych se zaň modlila, chci se s milostí Boží přičiniti, dosíci a vyprositi na božské velebnosti pro něho více, než by prospěla bídná služba moje. Prosila jsem Pána Boha, aby vedl ruku moji, když píšu, pročez mám za to, že jsem nic nesprávného nepsala. Přehojná láska Pána Ježíše a Panny Marie ať se v nás vždy více rozmáhá! Vaší Ctihodnosti věrná matka F. S. V.“ (t. j. Františka Slavatová, vdova.)

Konečně přemohl rozpaky a obavy Františky sám císař, jenž jí osobně dopsal takto:

„Milá hraběnko Slavatová! Poněvadž nejvyšší

hofmistrová manželky mé hraběnka Trautsonová zřekla se úřadu svého, a úřad ten co nejdříve opatřen býti musí, mám milostivou důvěru ku paní hraběnce a protože mně dobře jsou povědomy ctnosti a dobré vlastnosti její, a já jí beztoho zavázán jsem k díkům za svoje vychování, chci jí službu tuto svěřiti. Proto žádám milostivě paní hraběnku, aby službu tuto netoliko mně k vůli převzítí ráčila, nýbrž také brzy nastoupila, o čemž více doví se od toho, jenž list tento má odevzdati, od syna svého P. Karla Felixe, k němuž já se odvolávám. Císařovna, choť má, nejmilostivější pozdrav vzkazuje paní hraběnce a nemůže již dočkati se, až se s ní seznámí. Já pak ubezpečuji paní hraběnku a celou rodinu její o své císařské milosti a zůstávám pánem jejím nejmilostivějším. Ve Vídni, 13. listopadu 1674. Leopold mp.“

Na takové vyzvání se konečně Františka nezdráhala: vidělať v rozhodném přání císařově spolu též vůli Boží.¹⁾

Nastoupila tedy úřad dvorní ve Vídni, ale ne na dlouho: zemřelať císařovna záhy, a tak uprázdněn opět úřad nejv. hofmistrové, o čemž císař sám podává zprávu hr. P. Karlovi: „Po-

¹⁾ Jistý kněz s hraběnkou Slavatovou známý žertem potkl, když odjížděla do Vídne za svým úřadem: »Vaše Excellence odchází teď na nějakou dobu do očiště; až to půjde k smrti, ráčíte se zase vrátiti k nám do Telče a dopřeje-li mi toho Bůh, abych odpočíval v téže hrobce co Vaše Excellence, chci se Vás v den soudný přidržeti a snad dobře dostaneme se do údolí Josafatského a státi budeme po pravici soudce svého.«

něvadž úmrtím manželky mé matka Vaší Důstojnosti též osiřela, buďte ubezpečen, že já jí nikdy neopustím, nýbrž co nejlépe budu pamětliv, jsa jí zavázán nejenom za svoje vychování, nýbrž i za služby nyní mi prokázané.“

Tak věrně uměla Františka dávatí císařovi, což císařovo, ale především Bohu, což Božího jest.

V téže záležitosti zakročil také jiný syn Františčin Jan Jiří Joachim, a to ve smyslu jejím dopsav císaři, že se sice cítí velmi potěšen a návrhem matce učiněným, avšak namítá, že ona pro pokročilý věk svůj a churavost sotva bude moci zastati úřad tak vznešený.¹⁾

Jak se věc obrátila po přání císařově, víme již.

Po úmrtí císařovny Klaudivie uzavřel císař třetí sňatek manželský s Eleonorou Magdalenou, princeznou falckou, kteráž se životem svým nemálo podobala naší Františce. Cítíc už z mládí touhu po životě řeholním, odřikala se světských zábav a jenom na domluvu rodičů vstoupila s císařem ve sňatek manželský. Jsouc císařovnou mnoho nezměnila zdrželivý a přísný způsob života. Ráda navštěvovala nemocné a uvězněné, zdobila kostely a hotovila chudobným oděvy, ano sama v prostý šat se odívala a pilný vedla denník o svých citech, snahách i skutecích, přísnou kázní trýznila tělo své, chodíc někdy bosou nohou na průvody posvátné.

Vlastní rukou připravovala císařskému choti svému vzácné a chutné pokrmy, ale sama buď se postila nebo stravou chudičkou se spokojovala.

¹⁾ Koncept listu v zámeckém archivě hradeckém.

O neobyčejné přísnosti a mrtvení těla zvědělo se teprve po její smrti. To všecko pak dobře dovedla spojovati s povinnostmi svými manželskými i mateřskými. Devět dětí porodila císaři a pečlivě je vychovávala, v kuchyni sama bedlivě pracovala, císaři, když onemocněl, sama posluhovala, a když musila s ním jíti někdy do divadla, vzala s sebou rámec na vyšívání anebo četla v žaltáři, hry na divadle si ani nevšímajíc. Při tom slyňula nevšední vzdělaností a znalostí jazyků. Zejména státní spisy francouzské, jichž císař, maje velikou nechuť ke všemu, co bylo z Francie, ani čísti nechtěl, překládala mu do němčiny, ano složila proň po německu zvláštní modlitební knížku. Zemřela r. 1719., zakázavši si při pohřbu všelikou nádheru a ustanovivši si nápis náhrobní: „Eleonora, bídná hříšnice!“¹⁾

Již poznali jsme osudy životní a směr hraběnky Františky Slavatové, kterýmž působila nepřímou na reformu katolickou a duchovní obrod jak v rodině své tak i mimo rodinu.

Nyní hledme poznati život její náboženský a cestu, kterouž kráčela k dokonalosti křesťanské, reformujíc přede vším sama sebe a příkladem svým působíc i na jiné.

¹⁾ Schöppner, Charakterbilder aus der Geschichte. Schaffhausen 1873.

II. Život náboženský Františky Slavatové.

Františka Slavatová vytknuvši si za cíl života svého dospěti ku spravedlnosti křesťanské a tou ku spojení s Bohem, jež začíná již v tomto životě a přechází ve spojení nejdokonalejší v životě věčném, jala se nejprve nenáviděti hříchů po pravidlu: „Varuj se zlého“, a pak cvičiti se v konání skutků dobrých a ctností po zásadě: „Čiň dobré!“

1. Jak Františka nenávidí a přemáhá hřích.

Františka snažila se měrou přirozenou odstraniti napřed to, co nejvíce Bohu se nelíbí a ctnosti protiví, hříchů, zvláště hříchů těžkých, jež nade všecko nenáviděla.

Životopisec svědčí o ní, že chvěla se, pak-li ve věci některé znelíbila se Bohu, ano sama často se přiznává, že raději tisíckrát by umřela, než myšlenkou hříšnou neb žádostí před Bohem se poskvrnila. I z toho dokonce dělala si svědomí, když ji překvapilo hnutí nějaké přirozené, jinak bezvadné.

V této nenávisti hříchu takto se utvrzovala: „Pozná-li člověk, že za mládí svého nebyl živ ctnostně, že zanedbal mnoho, a přece by rád zbavil se hříchu a dospěl ku konání dobrého, pak nemůže to provésti lépe, než když pokorou hledí nahraditi svoji pýchu, zbožností svoje roztržité chladné modlení, lakotu svou štědrostí, obžerství postem a když ustavičně stojí na stráž, aby ho nepřekvapil hřích. Nechceš-li hřešiti, vtiskni

si do srdce vzpomínku na Boha všudepřítomného a to při všem myšlení, mluvení i jednání svém; pomysli, že Bůh vidí a slyší všecko a zná vše i to, co skryto v nejtajnější útrobě. Člověk nikdy nedospěje k tomu, aby nebyl lákán ke hříchu, proto nic není tak nebezpečno, jako když domnívá se býti v bezpečnosti. V bázni a třesení vytrvej! . . .

Nemůžeš-li, dítě mé, lítati jako andělé, pak jako pastýři doplaz se k jeslím mým, jakoby k ní volal Pán. Hle, já z jeslí prchati musím do Egypta před krutým Herodem; uť se z toho, že i ty uprchnouti musíš, chtějí-li tě hříchem zavraždit. Braň se statně proti hmyzu, jenž v duši tvé se zahrníždití chce a pokoj tvůj porušiti. Úmyslem: Raději umru než bych rozhněvala Boha svého, hmyz ten škodlivý zapudíš . . .

Rmoutíš-li se z toho, že já pro hříchy lidské zarmoucen bývám, radost mi působíš . . .

Vidím-li na tváři duše kajicné slzu lítosti aneb slyším-li povzdech srdce kajicného, nemohu než vyslyšeti jej a odpustiti: Nejsem tyran, ale Bůh lásky a milosrdenství, a ruka má raději drží ratolest olivovou nežli meč krvavý, ježž mi jenom hřích do ruky vnucuje . . .

Mně rovněž tak snadno jest křísiti mrtvé jako hříšníky obracet ku pokání; k tomu však náleží též svobodná vůle člověka. Či to tedy vina, bývá-li někdo zavržen?“

Františka považovala se za učenici a zákyni ukřižovaného Spasitele a takto jednou k němu promluvila:

„Kříž Tvůj, ó Pane Ježíši, jest školou mojí, Ty budiž učitelem a udej mi úkol, jemuž mám se naučiti.“

A tu jakoby slyšela: „Netřeba ti úkolů mnohých, jen při tom vytrvej, že bys raději tisíckrát umřela, nežli mne hříchem urazila.“ Úkolu tomu dobře porozuměla Františka, což patrně z rozjímání jejího: „Ó Bože dobrotivý, jak podivuhodný jsi ve skutečích svých a tajemstvích! Syn Tvůj hned jak se narodil, musil dáti se na útěk před zuřivým Herodem. Ó nedej mně utíkati odtud, kde bych pro Tebe něco trpěti měla, neboť není učeník nad mistra, jenž v utrpení předešel jej. A ty matko zarmoucená útekem syna svého, vypros mi na Pánu Bohu milosti, abych utíkala přede hříchem, ano před každou ku hříchu příležitostí. A kdyby útěk můj býti měl sebe delší a obtížnější, nebudiž mi žádná cesta obtížnou a drsnou, jen abych ušla lsti ďábelské, jež hrozí duši mojí záhubou. Ty matko milostiplná, doprovázej mne se svým milým dítětem na všech cestách mých, až dojdu Jerusaléma nebeského, kde již není Herodes a nižádný nepřítel spásy mé. . . . Kdyby to, ó Pane, bylo v moci mé, abych umřela po odpuštění hříchů mých aneb dále žila jsouc v nebezpečí hřešiti, volím spíše umřítí, nežli Tebe Boha svého milování nejhodnějšího po čas vezdejšího života jediným jenom hříchem rozhněvati. Když jsem rozjímajíc si připomněla, že Otec nebeský všecku moc souditi nás odevzdal Synu svému, a uvážila, že i já budu klásti počet ze života svého daremného, úzkost pojala mne, a

z očí mých slzy se vyřinuly. Ó hříchové, když při pouhé vzpomínce tak srdce lidské děsíte, jak teprve děsiti musí pokuty za hříchy spáchané! — Jakou to podivnou změnu shledávám v sobě! Co mi, dokud jsem byla dítkem světa, milo bylo a příjemno, to se mi teď protiví a zošklivuji si to, ano ráda bych to vše oplakala slzami krvavými, ač jsem jen hříchy malými — myslím — hřešila.

Pročež si žádám ráda a brzy umřítí ve stavu milosti Boží, abych Tebe, milovaný Bože, nemohla již urážeti . . .

Sv. Petře, vrátníku nebeský, pros za mne, aby srdce mé jako tvoje bylo skalou víry, naděje a lásky; ale skalou, z níž se prýští voda pravé lítosti a zkroušenosti, kdykoli se zpovídám ze hříchů svých. Viš sám, jak hříšníkoví jest, pozná-li těžkosti viny své. Pro tu velikou moc, kterouž tě obdařil Pán, a pro onen pohled, kterýmž tě pohnul ku pokání, vyžádej mně milosti, abych stala se pravou kajnicí, v kajicnosti abych zemřela, a ty abys mi po smrti mé nebe otevřítí mohl . . . Ó Spasiteli můj! Jak jsi plakal nad zkázou Jerusaléma soucitně volaje: Jerusaléme, Jerusaléme, chtěl jsem ušetřití tebe, ale ty nechtl jsi. Vezmi si k srdci slova ta, ó duše má, a pokud čas jest, číň pokání, aby slzy Spasitele tvého byly ti k užítku a ne ku zkáze. Uděliž mi, ó Pane, milost, abychom ani já, ani děti, ani služebnictvo moje slz Ti nevynucovaly zúmýslným hřešením. Volám k Tobě jak onen malomocný: Pane, chceš-li, můžeš mne očistiti. Ó rei duši mé, tělu

mému, mým očím, uším, ústům: Chci, budtež čisty . . . Nedopouštěj, abych si sama příliš důvěřovala. Na sv. Josefu chci učiti se opatrnosti: Vědělť již, že umřel Herodes, ale nedůvěřoval Archelaovi, jenž nastoupil na místo Herodovo. Takovou opatrností i mne opatř. Neboť ačkoliv milostí Tvou Herodes, t. j. hřích těžký u mne vyvrácen jest, nevěřím přece Archelaovi, t. j. zlé žádostivosti své, kteráž neméně usiluje o bezživotí duše mé, jako Herodes usiloval o bezživotí Pána Ježíše. Tomuto vrahu duše mé, dejž, ó Pane, ať uniknu!“

Ošklivost její vztahovala se nejenom na hřích těžký, ale i na hříchy všední, jichž člověk tak snadno i z křehkosti se dopouští. Tak stalo se jednou, že při jakémsi jednání příliš prudce projevila nevoli svou; i nedalo jí to pokoje, až pokorně odprosila toho, jemuž dle domnění svého byla ublížila.

Zpovídajíc se z malých poklesků svých jednou hořké slzy prolévala, ba žádala si, kdyby možná bylo, krví smýtí viny své. Nejednou, jak vyznává sama, po obvyklém zpytování svědomí až do krve se mrskala, ano pásem drátěným jsouc opásána trestala tělo tak snadno náchylné ke hříchu. Taková ošklivost a nenávisť hříchu, prýštlící se z hlubokého poznání svatosti Boží a z vroucné k Bohu lásky, nás netečně rozmařilé ovšem naplniti musí úžasem.

Majíc svědomí velmi útlé a obávajíc se, že by snad marnivost v oděvu a ústroji mohla jí zavdati příčinu a příležitost ku poklesku, byť i

malému, zanechala vši nádheru u šlechty obvyklé a strojila se velmi prostě, střezíc se bedlivě vši okázalosti.

Nedbala toho, co lidé o tom budou souditi ani co tomu řekne ta neb ona známá a jí dle stavu rovná. Byloť jí, jakoby slyšela u sebe hlas: „Chceš-li dospěti ku svatosti a s Bohem se spojití, musíš rozhodně se odříci světa a vši marnosti, musíš odložití všelikou nádheru!“ A Františka uposlechla: Aby zachovala ozdoby duše, odložila ozdobu těla, přemohši všechny námitky a překážky, jimiž proti úmyslu jejímu vzpírala se marnivost a navykllost.

Jako všechno tak i tuto věc zrale uváživši, svému Pánu doporučila takto: „Ó Pane, jenž zkoušíš srdce lidská a prohlédáš i srdce moje jasněji než slunce, Ty víš, že jsem podnikla věc tu nedbajíc, co o tom lidé říkati budou, z pouhé lásky k Tobě a že odhodlána jsem s milostí Tvou nezlovně vytrvati při tom. Pro potupu, kterou jsi snášel u Heroda krále, oděn jsa v bílé roucho bláznů, prosím Tebe o posilu v úmyslech mých. Nic jiného neočekávám, až se prostým šatem přioději, že i o mně posměšně a potupně mluviti budou. Ale já z lásky k Tobě to беру na sebe, pročez silič srdce mé, abych slovem: „Co říká tomu Pán Bůh?“ dovedla poraziti to: „Co lidé tomu říkají?“ Takovýmto duchem a rozhodnou důsledností svou hrzy přemohla ty, kteří z počátku všelijak pro neobvyklou prostotu v oděvu a ústroji o ní vtipkovali, ba za nedlouho i ty úsměšky a vtipy v chvalořeči se proměnily.

Znenáhla nabyla tolik síly a statečnosti, že si z úsudků lidských nic nedělala: „Ať na mne ukazují prstem, ať si za modlitku ano farisejku mně vykřikují, nedám se zdržeti od konání skutků zbožných.“ Zakusila na sobě, že kdo miluje Boha a stará se o rozmnožení cti jeho, toho neujde pohana. Pro pohanu takovou nic dobrého neobmeškala a nic zlého neučinila. „Vzhůru, vzhůru“, napsala si. „Zanech bláta věcí pozemských bláznům světským, ty věci nebeských se ujímej! Buď slepa k věcem pozemským, tím ostřeji věci duchovní viděti budeš! . . . Sama sebou pohrdej, toť záslužno jest, a sebe sama poznávati jest veliká milost.“

Tak naučila se nedbáti úsudkův a řečí lidských, že kdykoliv přišla chvíle k modlitbě nebo jiné pobožnosti ustanovená, Františka všeho zanechavši i společnost, v níž právě snad byla, odešla buď do komnaty své nebo do kostela, chtěc vždy spíše sloužiti Bohu než lidem.

„Kdo může spasiti mne a kdo zatratiti? Nižádný člověk, to jen Bůh může! Což by mi tedy prospělo, kdyby všichni lidé byli mými přáteli, Bůh však nepřitelem! . . . Jak převráceně soudil svět o Kristu Pánu! Svůdcem jej nazývali, od ďábla posedlým, rušitelem zákona Božího, pijanem, jenž hoduje s hříšníky a publikány, — co mu to uškodilo? Jiní měli jej za divotvorce, za proroka, za velitele nad mořem a větry. Což mu to prospělo? Kristus zůstal Kristem, Bohem a člověkem, jak byl. I ty, jsi-li vskutku zbožnou křesťankou, zůstaneš před Bohem zbožnou kře-

sťankou, kdyby tě i všechen svět za pohanku vyhlásil . . . Dělej, obrať se a toč, jak chceš, nedovedeš toho tak, aby neměl nikdo nic proti tobě! Což bych byla tak pošetilá a svatost svoji, pokoj srdce svého učinila závislými na řečích lidských? Slepec u Jericha nebyl by nikdy prohledl, kdyby se byl dal umlčeti domluvami lidí jdoucích okolo. A kdož by nyní velebil Magdalenu, kdyby reptání fariseů ji bylo odvrátilo od nohou Páně? A což Pilát? Chvíli odporuje lidu a když naň volají: „Co tomu řekne císař?“ tu běže za své spravedlnost, a Syn Boží musí býti odsouzen. Kde tedy nezpomohl odpor a domluvy, tu pomohla řeč: „Co tomu řeknou lidé?““

Zásad takových pevně a stále se držela Františka až do konce svého, a takovou zbraní přemáhala a přemohla hřích.

2. O ctnostech, kterými vynikala Františka Slavatová.

Budova dokonalosti křesťanské spočívá na základě tří ctností bohoslovných či božských. Na základě tom budují se pak čtyry stežejní či hlavní ctnosti mravné, z nichž zase vzkvétají rozmanité skutky a ctnosti jiné jako spanilá kvítka ve krásném sadě. Tak bylo u Františky Slavatové.

A. Františka pílí tří ctností božských: víry, naděje a lásky.

Víra jest nadpřirozená od Boha vlitá ctnost, kterouž všechno za pravdu máme, co Bůh zjevil

a k věření předkládá skrze svou církev. Vizme, jak Františka osvědčovala tuto prvou ctnost božskou. Ona netoliko, jakož křesťan povinen, víru od Boha vlitou vzbuzovala, veřejně vyznávala, budováním a zdobením míst posvátných projevovala, nýbrž také se v ní utvrzovala poučnými a tklivými zápisky vlastní rukou. Byloť jí při tom, jakoby mluvil k ní hlas vnitřní, jehož napomínání a poučování si bedlivě zaznamenávala. Poslyšme jen něco ze zápisků těchto:

„Tajemství nejsv. Trojice Boží nepochopíš ani ty ani kdo jiný; toho budiž pamětliva i v jiných pravdách, jichž nechápe rozum tvůj; při tom mějž víru pevnou, neboť nežádají se na tobě věci zázračné, nejlépe ti sluší prostá poslušnost . . . Víra jest základem blaženosti, nikdo bez ní spasen býti nemůže. Dobře tedy jednáš, když se snažíš, víru vštípití také v srdce jiných, a nemůžeš-li právě lidi na víru obracet, jako to činí mužové učení a k tomu povolání, aspoň modlitbou a příkladným životem k tomu napomáhej! — Ráda bych, Bože můj, svatou víru katolickou zpečetila krví svou a za velikou bych si kladla milost, kdybych pro víru směla trpěti. Zatím, ó Bože, přijmi dobrou vůli mou místo skutku! — Pomocnice křesťanů, nedejž zahynouti lodičce Petrově! — Ty's pevnou věží, ať rozbijí se o tebe všechna kacířstva, a ať uznají všichni jedinou víru pravou! . . . Ó Bože, rozmnož a rozněť ve mně tuto víru mou!“

Ti, kteří Františku znali osobně, byli přesvědčeni, ano o tom i zjevně se pronesli, že

kdyby nastala potřeba vydati se pod meč katův pro víru katolickou, ba pro jediný článek víry té, ona by bez váhání byla mukám a strasti se podrobila.

Nemenší byla její naděje a důvěra v Boha; ba ani jinak býti nemůže. Neboť když člověk živou má víru v Boha a prozřetelnost jeho, kteráž všechno předvídá, vede a pořádá nebo dopouští, tu nemůže ani jinak, leč v Boha pevně doufati a v pomoc jeho a přispění nezvratně důvěřovati. Tak z víry plyne naděje.

Jestli naděje křesťanská ctnost nadpřirozená, od Boha vlitá, kterouž pro Boží všemohoucnost dobrotu a věrnost s pevnou důvěrou očekáváme všechno, co nám Bůh slíbil a to pro zásluhy Ježíše Krista.

Bylot Františce, jak poznati ze zápisů jejích, jakoby onen vnitřní hlas k ní mluvil takto: „Já jsem Bůh týž, jenž před časy byl a zůstanu jím na věky. I člověk je v podstatě takový, jakýmž byl před časy. Kdyby tedy lidé touž měli důvěru a horlivost, jako měly zbožné duše věků dávných, mohli by z nich rovněž býti svatí, jako druhdy bývali. . . . Nejsem-liž milosrdnější nežli otec syna marnotratného? Zneužije-li kdo svobodné vůle své a promarní otcovský podíl milosti Boží, ať jenom se obrátí, já netoliko přijmu jej, nýbrž dám jemu políbení pokoje a uchystám hostinu radostnou těla a krve své.

Jako pastýř neodstrčí ovečky, kteráž ráda u něho se drží, ale běže ji na ramena a nechává ji odpočinouti v náruči své a laskavě ji krmí,

tak Bůh zachází s duší, kteráž v něho důvěruje a ráda s ním obcuje. Činí to jako pastýř, an ukazuje duši lidské zelenou větvičku (sv. Aug.) srdečné důvěry a tak ji vábí na pastvu svou.

Když pak duše Bohem vyvolená v bludišti různých pokušení jednou klesá, jindy zase povznáší se, tu ať není ani malomyslna ani příliš hrda, ale opatrná, v Boha povždy důvěřujíc. Vždyť velí Bůh moři i větrům i vzbouřeným vlnám káže utišiti se; jen ať člověk volá k němu v tísní své, a bouře se uklidní, a když Bůh přispěje v životě tomu, jenž věrně mu slouží, zdaž ve smrti pomoci své odepře jemu? Vždyť tak děje se i mezi lidmi, splácíť přítel příteli lásku a věrnost, což Bůh dá se zahanbiti lidmi? Člověk někdy myslí, že sám si pomůže; sezná-li však svoji nedostatečnost a k Bohu o pomoc se obrátí, Bůh pomůže jemu. . . .“

Jindy bylo Františce, jakoby k ní mluvil vnitřní hlas takto: „Odlož přílišnou starostlivost o dítky své, já jim budu otcem a nižádné z nich nezahyne. . . . Když se jedná o čest a chválu mou, zmužile jednej a vytrvale a nikoho se neboj. . . . Uč se důvěřovati v Boha od Marie matky Boží; není u Boha nemožno nižádné slovo.“

Když tak o svém poměru k Bohu rozjímajíc shledávala, že dosud nedosáhla toho stupně svatosti jako jiní světcové, tu z důvěry v Boha čerpala útěchu takto: „Nejsou okolo králů pozemských jenom samá knížata, nýbrž také služebníci nižší, kteří berou plat za služby své;

podobně i nižší sluhové a služky u dvora krále nebeského vezmou zaslouženou odplatu.“

Jindy si zapsala vnuknutí zbožného srdce svého takto: „Doufej ve mne, dítě mé, a pros o pomoc; neopouštím nikoho, jenž ve mne doufá, — čiň co můžeš a nestarej se příliš, já nahraditi mohu, co se ti nedostává, anoť milosrdenství mé větší jest než nedostatky tvé a všemohoucnost má větší nežli tvá slabost. Čím větší bude tvá ke mně důvěra a naděje, tím více ode mne oddržíš.“

Aby se v naději v Boha ještě více utvrdila, modlívala se: „Ó Ježíši můj, k vůli hříšníkům na svět jsi přišel a nikoho nezavrhuješ, kdo k Tobě se utíká. Nezavrhl jsi Magdaleny, přijal jsi ženu samaritskou u studnice, odpustil jsi ženě cizoložné, — kdož by neměl důvěry v Tebe? Vyznávám to, že jsem bídná hříšnice, a lhala bych mluvíc jinak, avšak pevnou důvěru svou v Tebe skládám, doufajíc, že se nade mnou slituješ a učiníš ze mne učenci a milovnici svou.

Ó můj nejsladší Ježíši, učiň, ať trpkým jest mi tento svět a posilniž slabotu mou, abych pohrdala vším, co jest mimo Tebe a co k Tobě nevede, a pomocí Tvou konala, k čemu sama příliš slaba jsem.

Tys moře neskončené dobroty; z Tebe všechny milosti a dary se vylévají na všechny lidi, — jakou jsem já dosud tvrdou hříšnicí! Zhrěšila jsem, Otče, proti nebi a proti Tobě a nejsem hodna, abych k nebi povznesla oči své. Ale mámě já, Ježíši můj, v Tobě jako bratra a prostředníka.

u Otce nebeského, v Tobě, Ježíši můj, jediná naděje má při všem jednání a konání.

Přemocný Bože! Věřím, že Ty můžeš všechno, já však že sama nic nejsem, že bez tvé otcovské péče, pomoci a milosti nemohu ani dýchat ani údem pohnouti; pročež doufám a důvěřuji si, že Ty síliti a řídití budeš rozum můj, paměť a vůli moji, jež Ti docela odevzdávám, daruji a obětuji.

Můj nejlaskavější Ježíši, Ty jsi na Petra dopustil bázeň a strach, tak že počínaje tonouti již myslil, že zahyne. Ó Ježíši, podej mi jako Petrovi ruku svou, plnou milosti a pomoci! Jak ochotně nám ruku svou podáváš, voláme-li k Tobě s dětinnou důvěrou! . . .

Jak pečlivě opatruješ ty, kteří doufají v Tebe! Nejmilejší materi své dal jsi Josefa jako chotě věrného, jenž ji ošetřoval a živil; mně dal jsi tchána mého¹⁾ za živitele, abych lepší měla možnost sloužiti Tobě . . .

Mnoho jsem dnes pokoušena byla k netrpělivosti, ale Tys přispěl mi a já zvítězila. Dejž mi, ó Pane, srdce dobré, aby každá příhoda mne nevyrušovala; neboť trpělivost Tobě milejší jest, než radost a potěšení . . .

Neuznávám někdy, ó Bože, milosti Tvé a nevím, odkud mi vane vánek dobrých podnětů a pocitů. Byla jsem dnes u sv. přijímání jaksi zmatena a neklidna; Ty však, ó Bože věrný, po sv. přijímání zahrnul jsi mne podněty a my-

¹⁾ Z tobo patrno, že když Františka ovdověla, ujal se jí tchán hr. Vilém Slavata, nepochybně vzav na se výchovu některých dítek jejích a tak i ve hmotných starostech jí ulehčiv.

šlenkami spasitelnými. Jak mám za to velebiti milosrdenství Tvé! . . .

Milostivý Ježíši! Ty mne hříšnici ubohou přijmouti chceš za nevěstu svou. Ó ženichu duší, víš, čeho si žádám a přeji. Nic jiného ani na zemi ani na nebi, leč líbiti se Tobě, množiti slávu a rozněcovati lásku Tvou. Rozmnož důvěru moji, aby vyplnilo se přání mé! . . .

Já prach pozemský a bláto! Jak mohu vzletnouti a povznést se k dětinné v Tebe důvěře! Chci plaziti se k nohám svého Ježíše. Víš to, ó Pane, že netoliko si žádám, ale i v pravdě hotova jsem všecko což mého jest opustiti z lásky k Tobě. Tobě obětuji všecko, všecko, všecko! V Tebe ve všem důvěřuji, v Tebe spoléhám se!

Čiň se mnou, ó Ježíši, dle zalíbení svého, uděliž mi ducha podobného Tobě, abych nejenom bez překážek, jež vycházejí z dětinské nedokonalosti mojí, konala skutky, k nimž pobádá mne duch Tvůj, nýbrž pevnou měla v Tebe důvěru, která i hory přenáší . . .“

Takto naději svoji a důvěru v Boha Františka osvědčovala a v ní se utvrzovala. Ale nečinila tak jenom v modlitbách a rozjímáních, nýbrž i skutky ve všech příhodách života svého pevnou a živou naději v Boha projevovala.

Ať ji potkalo cokoli, radost nebo žalost, při všem mysl pokojnou si zachovala, připisujíc všechno prozřetelnosti Boží. „Jak Bůh chce!“ říkávala. Byl-li někdo malomyslným v různých nehodách, jež ho potkaly, nebo když někdo si stěžoval na nepohodu, poučila jej Františka ihned

řkouc: „Chcete-li tomu rozuměti lépe než Pán Bůh? Z rozkazu jeho nastává den a noc, svítí slunce, padá déšť a sníh. Nechte jenom vládnouti Jej, onť nejlepší hospodář! Zdali nenařkali lidé podobně před několika lety? Povězte mi o někom, jenž by hladem neb žízni byl zahynul? Jenom se v Boha důvěřujme a spolehejme na něho a budeme jistě míti v něm otce dobrého.“

Františka držela se v té příčině také slov sv. Ignáce, jenž říkával, že když člověk chce něco vykonati ke cti a chvále Boží, má použiti k tomu všech prostředků příhodných a když tak učinil, všecku naději skládati pak v Boha a nikoli v ty prostředky, jichž byl použil.

Ve všech věcech velikých i malých, důležitých i nepatrných k Bohu měla zření, jsouc hotova obětovati Pánu Bohu všecko, což jí bylo milo. —

Tak jednou rozjímajíc o poslušnosti Abrahmově, jenž byl ochoten zřici se i toho, co měl nejmilejšího, syna svého jediného z lásky k Bohu, napsala upřímně: „Tři věci ztratiti bylo by mi za těžko a to: 1. Nynějšího zpovědníka svého; 2. tovaryšstvo Ježíšovo a 3. rozum svůj, ale kdyby ztrátu takovou Pán Bůh dopustil na mne, mám naději, že by mne tak sílil, že bych to všecko pro něho a s milostí jeho snesla.“

Františka vynikala též křesťanskou láskou.

Láska křesťanská jest ctnost nadpřirozená, od Boha vlitá, kterouž Boha nade všecko pro jeho nekonečnou dokonalost a dobrotu, sebe

pak a bližního pro Boha milujeme. I v této ctnosti Františka nad jiné vynikala, milujíc Pána Boha nejenom pro milosti a dary, jimiž ji obdařoval, nýbrž pro něho samého, t. j. pro to, že jest bytost nejdokonalejší. I konala všecko z lásky k němu, nikoli pro odplatu, snažíc se lásku Boží spláceti vždy vroucnější láskou svojí. Věděla dobře, že Bůh tím více musí býti milován, čím více poznáván bývá.

Sv. Ignát když uvážil a poznal, co obsahuje pojem a slovo „Bůh“, pojal k Bohu úctu a lásku nejvroucnější. Na základě takovém i Františka lásce k Bohu se naučila. Byloť jí, jakoby se v ní ozýval hlas: „Dítě mé, kdyby lidé uvážili, jak je to dobré a prospěšné sloužití mně, rádi by opustili věci pozemské a mne by se přidrželi. Mne poznávají, to jest věda největší — a kdo mne zná, miluje mne.

Jak užitečno jest mne znáti a se mnou se zabývati! Nehledímť na skutky jenom, nýbrž na úmysl a vůli, protože člověk mně snadněji se zachová než lidem, kteří se nespokojí pouhou vůlí, ačkoli často nemožno jest vykonati skutek.

Kdyby lidé poznávali, jak mi záleží i na světě celém i na každé věci jednotlivé, byli by pokojnější, vidouce jasně, že tu, kde se jim všecko zdá býti zmateným, v dobrém to pořádku po sobě jde.

Snaž se poznati sebe i mne, neboť není možná, aby ten, kdo zná sebe, zakládal si na sobě, a kdo zná mne, aby mne se nedržel.“

Avšak netoliko tímto způsobem hleděla Františka dospěti ku bližšímu poznání Boha, nýbrž i nábožným čtením, o němž jsme pověděli, líčíce její denní pořádek.

Poznání Boha právem pokládajíc za podnět lásky k Bohu, v lásce této se takto cvičila a utvrzovala: „Dítě mé, miluj nade všecko toho, od něhož všecka láska pochází. Jako z Magdaleny hříšnice, tak i z tebe učiniti mohu milovnici svou; vrhni se k nohám mým a všeho dosáhneš...

Šalomoun král prosil o moudrost a dána byla jemu; já pak raději uděluji lásku, neboť i s moudrostí může člověk býti zavržen, s láskou však nikoliv . . . Láska již záhy u dětí útlých začíná; žádné ještě ctnosti neznají, ale lásku již konají přece. Jakmile ručkama poněkud vládnou, již objímají matku, která živí je. A čemu se naučil sv. Jan leže na prsou Páně leč lásce, a co lépe živilo jej než láska?

Nežádám já od lidí, co by nemohli učiniti: dobrá myšlenka, že já jsem všecko, dostačí již. Nemnoho slov, ale skutky dokáží, že láska u tebe přebývá a nad tu ničeho není, čím by srdce lidské se potěšilo. Láska k věcem jiným neupokojí člověka, ba povždy i nechut po sobě zanechává. Pamatuj si toto: Mám-li Boha, pokoj mám; nemám-li Ho, nic nemám; mne však osvojíš si láskou; nuže v té se pilně cvič!

Okusí-li duše vína lásky mojí, působí ono v ní podobně jako víno obyčejné v těle: kdo vína se napije, toho srdce rozveselí se . . . a tak když

duše okusí vína lásky mé, radostí duchovní rozveselí se.

Mnozí lidé dají se vésti jenom přísností, jiní zase tenkou, hedvábnou nitkou lásky, a tak i tebe vésti chci, avšak nedomnívej se, že láska ta zůstane vždy v téže míře. Jestli v tomto životě všecko změnám podrobena. Chceš-li býti v lásce vytrvalou, musíš ji držeti oběma rukama, z nichž jedna zove se pokorou, druhá trpělivostí. — Miluj a zaměň všecko lásku pozemskou, již jsi měla ke tvorům, v lásku ke tvůrci svému. Nebudeš nyní mistrovati, ale sama budeš mistrována, nebudeš hofmistryní, ale žákyní; nebudeš sloužiti císaři pozemskému, ale nebeskému, jenž nedává odplatu pomijitelnou, ale věčnou. Poznej, jaký to rozdíl mezi dvěma těmi pány: onen spokojuje se oddanou službou, tento však chce milován býti nade všecko, nade všecko! . . .

Protože chceš dobrovolně býti mojí uvězněnou, dám tě do vězení lásky své, t. j. do srdce svého zraněného. Uvěznění takové jest nejlepší svobodou dítek Božích . . .

Nediv se, že ovečka jde za pastýřem, jenž ji vábí chlebem bílým; ona však též někdy musí spokojiti se skývou chleba černého a neptá se, proč nemá vždy chleba bílého. Jsemť já Bůh lásky, ač někdy užívám i tvrdé hole pastýřské. Umíš-li políbiti ji, když se dotkla tebe, dokážeš, že již nejsi rozmazlena v lásce ke mně. — Dosti dlouho a často hledala jsi útěchy u lidí a někdy i marně; nenajdeš útěchy jisté a stálé mimo mne; neboť lidé mění se, z čehož mnohé vychá-

zejí obtíže a zármutky; máš-li mne, máš poklid stálý, ostatní věci, změnám jsouce podrobeny, jenom plodí mrzutost a zlo. — Lásku moji nelze jinak odplatiti leč láskou vzájemnou — a téžádám já. Miluj mne a čiň pak co chceš: zpívej, piš, postiž se anebo jez, spi, pracuj, odpočívej — vše, vše z lásky a vše k tomu konci, abych já byl milován! Já láska jsem a sám se ti dávám z pouhé čiré lásky, neboť nic by mi nescházelo, kdybych neměl tebe; nemáš-li však ty mne, pak nemáš nic a jsi nejbídnějším tvorem na zemi . . . Láska vše udůstojňuje, všemu ceny dodává; láska mne přitáhla na svět, láska způsobila, že jsem vytrpěl smrt nejpotupnější, — co pak ty činiš pro mne?“

Takováto vnuknutí Františku pobádala ustavičně ku vroucnějším lásky projevům, jak poznati z jejích modliteb, jež jsou vnuknutí těch něžným ohlasem: „Ó Pane Ježíši, Ty víš, že si ničeho nežádám ani na nebi ani na zemi leč Tebe! Dej Ty se mně, a pak mám všecko, všecko! Neumím lépe odměniti se za lásku Tvoji leč zase láskou. Ať jiní předčí nade mne bohatstvím, důstojenstvím, důvtipem a rozumem, kéž bych já jen vynikala nad ně láskou k Bohu a bližnímu, od kteréž nikdy neustoupím . . .

Jaké to převrácené stvoření, které by, ó Pane Ježíši, Tebe nemilovalo! Což bídnějšího na světě než člověk, jenž Boha vroucně milovati nechce? Slovo Tvoje, ó Pane Ježíši, proniká jako šíp rychle vystřelený.

Tak proniklo srdce ženy-samaritánky při

rozmluvě u studnice sichemské. Vždyť Ty's člověku všeko: je-li nemocen, jsi Ty mu lékařem, je-li zarmoucen, jsi jeho útěchou, je-li slab, Ty jsi mu silou! . . . Kéž by srdce moje jako slunce bylo velikou lampou, od níž by se všechna srdce láskou zanítala! —

Vím sice, že nejsem nic, pranic a nic nemám ze sebe, ale se sv. Pavlem také vím, že mohu všechno v tom, jenž mne sílí, a tu nežádám si býti nic než pouhou láskou . . . Kdybych tisíc měla srdcí, ráda bych je všechna obětovala Tobě, že však pouze jedno mám, s radostí celé Ti je dávám, a kdyby smrt záležela na vůli mé, ráda bych zemřela z lásky ku Spasiteli, jenž umřel za mne, ano ať umru, jak a kdy On chce; Onť mi dal život smrtí svou, a já jenom svojí smrtí k jeho lásce se dostanu. Ó smrti převzácná, kdy duši moji od těla oddělíš a ukážeš jí cestu k Pánu Bohu nejlaskavějšímu?

Pomni, duše má, jaké na sebe Pán Ježíš bral práce a námahy, aby získal duše, jak obcházel jako horlivý pastýř, volaje ovečky rozptýlené na pastvu svou! Jaké snášel soužení a trampoty z lásky k nám a z horlivosti o spásu naši! Co já za to činím, jak já miluji pastýře dobrého, jenž tak o mne pečoval!?

Pastýři můj, dobrý Pane Ježíši, nevyháněj mne beránka pokorného z ovčince svého a pastvy své! . . . Pravda jest, že bloudila jsem dlouho, ale Ty jsi mne hledal a našel svým milosrdenstvím a nyní mne od sebe už nezapud! . . . Všecko pomine, ale Tvá láska zůstane na věky. Tebe,

ó Bože, milovati jest panovati, Tobě sloužiti jest vládnouti. Ó matko krásného milování, rozmnož ve mně lásku tu! . . . Kdo mne, volám se svatým Pavlem, odloučí od lásky Kristovy? Ani oheň, ani voda, ani meč, ani muka, ba ani smrt ani život. Zde, ó Pane, mne trestej, muč a nakládej se mnou dle vůle své, jenom na věčnosti neodluč mne od lásky své! . . . Nyní ať žiji v lásce a bázni, ale v lásce ať dokonám! Kdybych věděla, že nepřijdu do nebe, jakož jsem častěji si peklo zasloužila, přece bych se vynasnažila sloužiti co nejhorlivěji Pánu Bohu svému, pokud živa jsem a to z pouhé lásky k němu; ano raději nežiti, než Tebe nemilovati!

Po smrti přestane všeko pro nás: víra, naděje, — láska však nikdy nepřestane. V tomto životě milovati jen začínáme, tam však na věčnosti bude láska naše dokonána.

Jak podivuhodní byli jste v lásce vy, svatí Františku, Augustine a jiní . . . Přicházím k Vám s prosbou, abyste mi udělili něco z lásky své! Nejsem sice toho hodna, ale žádám si Boha vždycky milovati víc a více a vůli jeho svatě ve všem se podrobovati . . . Vzhůru srdce mé! Vzhůru tam, kde sídlí Ježíš, láska nejdokonalejší!“

Tak Františka Slavatová vroucí lásku k Bohu osvědčovala a takovými povzdechy a modlitbami, z nichž velikou část napsala, lásku tu povzbuzovala a živila.

Z toho pak plynula u ní úplná do vůle Boží odevzdanost a láska k samotě a mlčelivosti; tentž zajisté, kdo se naučil obcovati a mluvíti s Bohem,

nemá příliš mnoho náklonnosti obcovati a mluvití s lidmi, anť z nenáhla odmítaje vazby k zemi a lidem jej poutající vždy výše k Bohu se povznáší a s ním se spojuje. Proto všemožně Františka vyhýbala se zbytečným schůzkám a návštěvám, raději navštěvujíc Pána svého někde v osamělém kostele nebo na zbožné pouti se vydávajíc. Mimo to každého roku na celý týden úplně se světa stranila, učinivši si vítanou samotu v příbytku svém.

Tu jenom a výhradně obcovala a rozmlouvala se svým Bohem a pánem a On zajisté také mluvil k ní.

V této vroucí lásce její k Bohu měla kořeny své také její láska k bližnímu.

„Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a z celé duše své a ze vší myslí své.“ Toť největší a první přikázání. Druhé pak jest podobné tomu: „Milovati budeš bližního svého jako sebe samého.“ (Mat. 22, 37—39.)

Jak plnila Františka Slavatová to největší a první přikázání lásky, právě jsme viděli; rovněž tak zachovávala i druhé přikázání lásky, milujíc bližního svého pro Boha a to nejen citem a slovem, nýbrž účinně, t. j. prokazujíc milosrdenství duchovní i tělesné měrou nejhojnější.

Tomu naučila se již od zbožné matky své, jakož sama vyznává, řkouc: „Naučila jsem se od paní matky své býti štědrá ve věcech, jež týkají se cti Boží a spásy bližního. Onať mně i sestřím svým častěji připomínala: Děti, jedná-li se o marnosti, buďte šetrny až na halíř, jedná-li

se však o čest a slávu Boží a o blaho bližního, tu dávejte po tolarech, ano třeba-li i celý měsíc vyprázdněte.“

Byla v té příčině podobna též jiným paním slavného rodu hradeckého, zejména paní Kateřině z Montfortu, choti Adama II. z Hradce a Marii Hohenzollerské, manželce p. Jáchyma II., kteréž skutky velikomyslnými osvědčily lásku bliženskou.

Někdy byla mrzuta, když nemohla dokonati něco dobrého, co začala pro Boha nebo pro bližního, a když dobrému jejímu úmyslu všelijaké závady překážely. Tu ji duchovní vůdce její chtěl jaksi potěšiti, říká: „Chcete-li, milostivá paní hraběnko, býti bez příkoří a protivenství, pak nesmíte nic podnikati pro Boha a bližního, ale nechat všecko běžet jak běží, neboť hledí-li kdo přispěti ku blahu a spáse duší, tu ihned snaží se ďábel i lidé překaziti to.“

Vlastní zkušenost o pravdě slov těch ji poučila. Poznala, že překážky z počátku ohromné později se ukazují býti maličkými, a to ji více ještě utvrdilo, aby zmužile a vytrvale provedla to, co za dobré byla uznala.

Především dlužno všimnouti si horlivosti její o spásu duší, neboť tou nejvíce láska k bližnímu se osvědčuje. Prálat si míti ducha apoštolského a tu napsala si tato povzbuzení, pocházející ze srdce Bohu zcela oddaného a hárajícího láskou k němu: „Chceš-li, dítě mé, ctíti mne a chválu moji šířiti u těch, kteří mne nectí nebo málo ctí, ano kteří mne neznají, chceš-li nevědomým pomáhati, aby mne poznali, uctím i já tebe zde na

zemi i na věčnosti Odměňuji i číši vody z lásky ke mně podanou bližnímu, tím více pak příklad dobrý, kterýmž bližní bývá povzbuzen, aby mne ctíl a miloval . . . Nebudiž vrtkava a povzbuzuj jiné, aby šířili čest moji . . . Čím více získáš duši pro mne a službu mou, tím více si zasloužíš, a čím více mi sloužiti budou, jež ty ke mně přivedeš, tím větší bude tvoje odplata. Ale neopomeň také pokárati zlo, jež shledáš na svých podřízených, jinak bys nedostála povinnosti své a nebylo by to skromností, ale spíše pokáráníhodnou slabostí . . . Hledati spásy bližního — toť dílo apoštolské; chceš-li se podobati apoštolům, vynasnaž se o to, rozšiřuj čest moji a pečuj o blaho duší, seč jsi . . . Chceš-li vědět, co jest upřímná k bližnímu láska? Popatř na matku, jejíž dítě stůně mnohými neduhy. Jak ona je ošetřuje, čistí, ba láskou zahrnuje, čehož neučiní zajisté ten, kdo k dítkám lásky nemá. Hle, všichni lidé jsou dítky Boží, tvoji bratří, tvoje sestry, a tu máš příležitost lásku prokazovati jim . . .“

Od svého dětinství, jak vyznává, cítila Františka zvláštní náklonnost pomáhati nuzným; ano děkuje Pánu Bohu za tu milost, že k chudým má lásku, že ráda s nimi obcuje a ochotně jim pomáhá,

Abý však v té věci ji nepřemohla vlažnost, sama povzbuzuje se k účinné lásce k bližnímu takto:

„Čiň chudým dobře, kdykoliv můžeš; odměnu za to najdeš v nebesích. Málo jest boháčův a vznešených, kteří chudiny se ujímají. Kdyby

v chudých Boha viděli, více lásky měli by k nim. Ale slepota jejich jest příliš veliká, víra však malá.

Nezkusila jsi sama, že jsouc milosrdnou k jiným, již zde na zemi docházíš odměny? — Zvláště vdovy zámožné mají mocný prostředek k dokonalosti, když chudým prokazují milosrdenství, k čemuž více mají možnosti a příležitosti než ve stavu manželském . . .

Jako P. Ježíše sytil a napájel pěstoun Josef, tak jsou na světě místo Pána chudí a nuzní, aby bohatí je mohli sytiti a napájeti . . .

Jak hojně odplatil Pán kus pláště, kterýmž sv. Martin přioděl chudasa! Hle, od té chvíle Martin stal se křesťanem, ano světce! Milosrdenství k chudým nejenom od hříchů očisťuje, ale i k dokonalosti vede. Používejž tedy pilně příležitostí k tomu a je-li kde zapotřebí pomoci tvé, neotálej, nevyhledávajíc ovšem při tom své cti a slávy. Nevyhledával jí ani Pán, když chtěje vykonati skutek milosrdný, vzkřísil dceru Jairovu, ano snesl tu spíše, aby se mu vysmáli, když pravil, že dívka neumřela, ale spí!“ —

Dle potěšitelné nauky církve katolické láska k bližnímu nevztahuje se pouze k živým, nýbrž i k zesnulým a to zejména k těm, kteří lásky té potřebují nejvíce: k duším v očištění.

I tento způsob lásky bliženské Františka horlivě pěstovala, utvrzujíc se v tom rozjímáním, že rodička Boží jest matkou a pomocnicí všech dítek církve, i bojující i trpící, i po příkladě jejím že i ona (Františka) duším v očištění má nápomocna býti, aby dosáhly slávy nebeské, začož

zajisté že jí vděčny budou. „Vždyť pomáhati těm, kdož sami si nemohou pomoci, jest zvláštním lásky průkazem a to jsou právě duše v očistci, které odkázány jsou na pomoc naši. Přičín se tedy, abys učinila pro ně tolik, co s milostí Boží vůbec vykonati lze.“

Pročež zásluhy mnohých dobrých skutků svých věnovala duším v očistci, za něž i často mše sv. sloužiti dávala. Až posud při kostele hřbitovním sv. Anny v Telči, jenž také popudem Frant. Slavatové zbudován byl, jest nadace od ní pochodící za duše těch, kteří tam v Pánu odpočívají.

Ani lidem, kteří jí nepřáli ano protivenství činili, neodpírala Františka lásky své, berouc si za vzor Spasitele, jenž všem i odpůrcům svým lásku prokazoval a za všechny dal život a jenž obzvláštní měrou odměňuje lásku k nepřátelům, dle níž pozná se, kdo dítkem Božím jest.

„Já rád přebývám v duši klidné a tiché,“ — tak bylo Františce, jakoby k ní mluvil ženich srdce jejího, — „pročež vynasnaž se činiti dobré těm, kteří tě urážejí a zarmucují; dle toho dítky Boží se poznávají. Hle Štěpánovi, když se modlil za nepřátele své, nebesa otevřela se, a tak otvírají se nebesa těm, kteří milují nepřátele své Snadno a přirozeno jest milovati lidi svého ducha a smýšlení, ale mírným bytí a laskavým ku povahám protivným a vzdorovitým, toť jest ctností.“

Takovými pohnutkami Františka jsouc vedena činila si zvláštní předsevzetí o lásce k bližnímu, jak viděti z modliteb jejích:

„Ó můj Ježíši, pokládám to za velikou milost, že nejsem pomstychtiva, a zdá se mi, že kdyby někdo zabil jedno z dítek mých beze vší příčiny, a já bych si pomyslila, že se tak stalo z dopuštění Božího, odpustila bych jemu . . .

Zdá se, že mnozí lidé jsou na světě jen proto, aby činili jiným nesnáze a mrzutosti, avšak tu milost mi uděl, aby mi lehkým bylo to, co přirozenosti za těžko připadá, a abych dovedla dobře činiti těm, již mně protivni jsou, ano i svým veřejným a tajným nepřátelům.“

O to se Františka modlila a dle toho také v životě svém se chovala. Jednou dostala zprávu, že ten, jež měla za nejlepšího přítele, jí ukřivdil. I byla by se bezmála již pustila do řečí netrpělivých a hněvivých, zdržela se však toho, „a že jsme právě hodlali se pomodliti růženec,“ dokládá, „uložila jsem dětem, aby se jej se mnou pomodlily za onu osobu.“

Jednou vypravuje, že v čas masopustní, když lidé tolik vydávají na zábavy a prostopášnosti, častěji pospíšila do kostela, kdež právě konala se pobožnost k nejsv. Svátosti, aby tím horlivější službu prokázala Pánu Ježíši.

„Jediná prosba setníkova stačila, aby pohnula Pána, že se odebral do domu jeho, by pomohl, — dle toho chci i já řídití se. Požádá-li mne kdo o nějakou laskavost anebo službu, nebudu se vyhýbati ani omlouvatí, ale s radostí posloužím bližnímu, nečekajíc ani na dlouhé prošení.“

„I tím hodlám posloužiti bližnímu a přispěti k rozšíření cti a slávy Boží, že nakoupím dobrých knížek a obrázkův a rozdám je mezi lidi, aby je to povzbudilo ku chvále Boží.

Jako rodička Boží pužena jsou Duchem sv. bez meškání chvátala k Alžbětě, matce Janově, aby jí prokázala službu vítanou, tak i já chci prospíšiti si, kdykoliv toho žádá láska k bližnímu. Ráda bych ovšem zůstala o samotě, ale že chce milý Pánbůh, abych žila i ve společnosti s lidmi, podrobím se tomu.“

Ochotu svoji, starati se o spasení duší, Františka projevuje modlitbami těmito:

„Ó můj nejmocnější Bože! Chceš-li mne, nedouka hrubého, použití k úřadu tak velikému a vznešenému — (abych totiž vyhledávala spásu duší svých spolubližních), — hle, tu srdce moje otevřeno dokořán; působ v něm, jak se Ti líbí, a učiň, abych byla horlivou šířitelkou cti a slávy Tvé!

Ó matko Boha převelebného a všemohoucího! Vyžádej mi na srdci Syna svého, jež horlí o spásu duší, abych mnohým duším prospěla k oslavě Syna Tvého i ku slávě Tvé... Ty, ó matko milostiplná, jež svým životem svatým více prospěla jsi nežli množství světců jiných, vyžádej mně též obcování počestného a příkladného, abych tak mnoho duší získala Bohu, množíc čest a zalíbení Boží... Nemám schopností, abych s muži učenými starala se o rozmnožení cti Boží, ale u Tebe, ó Bože, nic není nemožného; Ty můžeš i stvoření tak nejapného, jako jsem já, upotřebiti k roz-

šíření cti a slávy své, neboť to není lidské dílo, jen v Tobě majíc původ a počátek. Pročež v nehlubší pokoře vyzývám Tebe, použij mne a uděl mi svoji k tomu milost, abych ve všem konala, co Ty chceš!

Jak jest to slušno a spravedливо, aby všichni tvorové Tebe, ó Bože, milovali a chválili; kdyby toho nečinili tvorové rozumní, tu by tvorstvo nerozumné, ano i kamení se zdvihlo ku chvále Tvé! Co v tom činíš, ty moje srdce kamenné, jako tvor rozumný? Nechce-li se tobě do toho, pak měj k tomu aspoň děti své i služebné, nejlépe však učiň, když sama dobrým příkladem jim v tom předcházeti budeš... Ano já chci všem svým podřízeným a poddaným býti nápomocna, aby jimi čest Tvoje se množila, chci je přidržovati ke službám Božím a zvláště dobrým je předcházeti příkladem, zejména v náboženství a pokoře...

Ó královno nebes a země, vypros mi té milosti, abych, jsouc vdovou apoštolskou, všem byla vším!

Obdař mne, ó Pane Ježíši, myslí neohroženou, abych se nenechala zdržovati nižádnými ohledy lidskými ani bázní dětinskou v konání dobrého. Ty pak, matko Ježíšova, pros za mne, abych byla ženou v pravdě silnou, podle srdce Božího a bych bližnímu co nejvíce dobrého prokázala.“

Z této láskou k Bohu prodechnuté lásky k bližnímu zajisté u Františky Slavatové vznikla také myšlenka, založiti:

a) Nadaci pro chudé osiřelé dívky v městě Telči, první to druhu toho v Evropě.

Odkázala totiž k tomu cíli „na věčné časy“ jistinu 10.000 zl. na 5%. Každého roku má pět mravných a z manželského lože vychovaných panen z města Telče jako výpomoc do stavu manželského nebo duchovního (řeholního) obdržeti z úroků těch věno 100 zl. „Aby se pak všemu podvodu předešlo a aby se toto mé nové založení a užitečné nadání dle mé vůle a mého přání řádně plnilo, bude mně každý rok takových pět panen od tamního magistratu před svátkem sv. Františky římské navrženo a co nejlépe doporučeno. Rozdělování bude hned na to následující neděli po sv. Františce římské v kostele ctih. OO. jesuitů v Telči tím způsobem předsevzato: Ode mne — budoucně od mého p. syna, po něm od jeho řádně následujících mužských dědicův a po jejich smrti od jiných po všecky časy řádných držitelů panství Telče — zvolených a jmenovaných pět panen má v ten jmenovaný den zpívanou mši sv. slyšeti a nejsv. Svátost oltářní přijmouti; po skončené pobožnosti dostane každá ode mne, budoucně od výše jmenovaných, dlužní upsání na 100 zl., z kterýchžto peněz se jedné každé 5 zl. ročních úroků při sv. Jiří a při sv. Havle vypláceti bude.“

Dále ustanovuje, že kdyby některá z těchto panen ve stavu svobodném umřela, jistina její (100 zl.) případně držitelům panství a že pak přestane vyplácení úroků z této listiny. Pročez také jistina se má vypláceti teprv, až některá

z dívek podělených buď se vdá nebo vstoupí do stavu řeholního. Životem prostopáským rovněž ztrácí dívka podělená právo na toto dobrodíní.

Tak ustanovila Františka nadací listinou datovanou v Jindř. Hradci 15. září 1676.¹⁾ I založena hned na to v zámku telečském „kniha milosrdné lásky aneb zaznamenávání vyvolených a přivtělených sirotek ženského pohlaví města Telče do fundace věnné od Její hrab. Excellence slavné a svaté paměti vysoce urozené paní p. Františky, ovdovělé hraběnky Slavatové, rozené hraběnky z Meggau, z obzvláštní milostivé náchylnosti knadmenovaného města chudým osiřelým dcerkám málo před svou šťastnou smrtí učiněné a potvrzené léta Páně 1676.“ za hejtmana telečského „urozeného a statečného rytíře Jana Mařana Bohdaneckého z Hodkova“. Když vymřel rod Slavatův a panství jejich rozdělena byla, zastaveno pohříchu na čas podělování z nadace té. Až teprv po vyrovnání sporů mezi městem a vrchností (roku 1711.), po dnešní den zachovává se vůle šlechtné zakladatelky²⁾ a myslíme, že to, co zapsáno v telečské knize milosrdenství, zapsáno

¹⁾ Podepsána: Františka Slavatová, vdova. Pak jako svědkové: Jan Jiří Slavata, Antonín hr. Collalto, Matěj hrabě Berchtold, Jiří Valerian Fabritius.

²⁾ Beringer a Janoušek, Město a panství Telč, str. 74. — Pokud dle zápisů ve svrchu uvedené »knize milosrdné lásky« sčítati lze, požívalo úroků z nadace a obdrželo jistinu až posud 853 dívek; 22 dívky pro život nepořádný požitku toho pozbyly. (Nyní ovšem ztenčena jistina místo dřívějších 100 zl. na 42 zl. r. č.) — Majitel panství telečského Leopold I. hrabě Podstatský (1796–1813) zřídil nadaci podobnou pro zachovalé dívky z venkovských osad panství telečského.

pro Františku naši zajisté také v nebeské knize milosrdenství Božího.

b) Láska tato křesťanská zavdala Františce Slavatové také podnět ku založení kolleje tovaryšstva Ježíšova a to právě na Moravě, kdež reformace katolická v dobách těch vyžadovala ještě mnoho práce apoštolské, ku které nad jiné vhodným a schopným byl právě řád tento.

Plyneť z toho, co jsme dosud v životě hraběnky Františky Slavatové pozorovali, již samo sebou, že byla povždy věrnou a vděčnou dcerou duchovní své matky církve katolické, že jejích ustanovení a zákonů zevrubně šetřila a že těšila se upřímně vidouc, jak právě za její doby po dlouhém úpadku zase se vzrývá život církevní na Moravě i v Čechách. A tu nemohlo ani jinak býti, než že vůbec lnula úctou a důvěrou ku kněžstvu katolickému. Obzvláštním uznáním ano obdivem jí naplňovala apoštolská a neunavná činnost tovaryšstva Ježíšova, jež všechny síly a práce své věnovalo právě obnově katolické víry v našich zemích. Bylo původně úmyslem jejím, že chtěje výhradně starati se o spásu duše své, vstoupí do zbožného ústavu šlechtičen v Hallu tyrolském aneb do jiného řádu ženského, později však tento úmysl změnila. Pravíť, že by ráda jednou dostala se do nebe, ale ne sama, nýbrž že by ráda pomohla tam i jiným duším. Že však jsouc ženou sama činností svou nemůže provésti touhu tuto a ví, že zvláště tovaryšstvo Ježíšovo vytklo si cíl takový, proto zejména tento řád si

oblíbila. Také vyznává o sobě, že právě cvičbám (exerciciím) sv. Ignáce děkuje za svoje vzkříšení duchovní, kterýmž z hříšnice stala se kajnicí. I proto s nevšední vděčností a láskou lne právě k řádu sv. Ignáce. Z toho smýšlení pak vyšel úmysl zbudovati kollej řádu tomu.

Po dobré úvaze se zkušenými členy tovaryšstva¹⁾ vybrala si za sídlo své nové kolleje tiché venkovské město Telč, které se právě pro odlehlost od velikého světa nejvíce hodilo za dům tak zvané III. zkoušky řádové (domus III. probationis).

Čteme, že mnohé překážky vadily záměru jejím; zvláště osoby řádu nepřející hleděly úmysl ten jí vymluviti, ano že měla obtíže, co se týče hmotného zabezpečení díla zamyšleného, ale všecko to dovedla Františka překonati svojí rozhodností a vlivem tehána svého, nejvyššího tehdá kancléře českého Viléma Slavaty, jenž náchylnost svoji k tovaryšstvu Ježíšovu dokázal již tím, že roku 1624. povolal slovatného kněze řádu toho P. Kravařského na statek svůj Košumberk ku konání missí.

Roku 1651. oznámila zbožná hraběnka úmysl svůj tehdejšímu biskupu olomouckému, Leopoldu Vilémovi, žádajíc o svolení, aby v diecesi jeho v městě Telči směla kollej založiti. Na ten účel nabídl jí syn Ferdinand Vilém Slavata, pán na Telči, sladovnu nedaleko farního kostela svatého Jakuba, již zároveň osvobodil ode všech břemen

¹⁾ Ryli to P. Bernard Geyer, později zpovědník na dvoře císařském, a P. Jindřich Scholz.

a dávek.¹⁾ K tomu zakladatelka přikoupila ještě jiné budovy a dne 26. července 1651 položen základní kámen nové kolleje, kteráž za 4 léta dostavěna jest, zatím bez kostela. Peněz na stavbu vynaloženo 50.000 zl.

Nad to ještě ustanovila přiměřenou jistinu z vlastního svého po otci zděděného majetku a přidala dvůr tak zv. „Záhumný“, zakoupený od Jana z Veitmile za 6000 zl., na vydržování kolleje. V domě tomto si pořídila i letní byt s kaplí domácí, chodící do města po zvláštním mostě, jenž veden jsa přes rybník „Záhumný“ (či „Seminářský“) dvorec spojoval s kollejí. Věnování tomu teprv dne 2. února 1660 dostalo se schválení císařského.

Když byla stavba hotova, prohlédla zakladatelka všecko a zařídila, čeho třeba bylo k uvedení řeholníků do nové budovy.

Zvláštním přípisem věnování svoje odevzdala pak generálu tovaryšstva P. Nickelovi, jenž se vyslovil, že daru takového dosud tovaryšstvu se nedostalo a za skvělou štědrost šlechtné dobrodítelce poděkovav zavázal se, že členové řádu veliké množství mší sv. za ni sloužiti budou, čehož cenu duchovní Františka uznávajíc, užitek sv. obětí těch dílem na své zbožné úmysly, dílem za jiné živé i zemřelé osoby věnovala.

V měsíci srpnu r. 1655. na den sv. Bartoloměje apoštola u přítomnosti kardinála Arnošta Harracha, arcibiskupa pražského, a četného pří-

¹⁾ Opis listiny v museu telečském.

buzenstva z hraběcího rodu Slavatova (Vilém Slavata, veliký přívrženec myšlenky té, uskutečnění

Portál bývalé jezuitské kolleje v Telči.

se nedožil; zemřel roku 1652.), nová kolleje odevzdána v držení P. provinciala řádu jezuitského

a první jesuité do ní uvedeni jsou. Vzácná slavnost se takto konala:

Především kázal ve farním kostele svatého Jakuba P. Tobiáš Brázda z tovaryšstva Ježíšova o duchovním prospěchu, který vzejde obyvatelstvu města Telče působením nové kolleje, začož je k velikým díkům zavázáno město zbožné zakladatelce. Na to provincial český P. Jindřich Lamparter měl slavnou mši sv., při které hraběnka Františka ke stolu Páně přistoupila.

Po službách Božích vše odebralo se do kolleje, u jejíž vchodu¹⁾ zakladatelka krátce vyložila pohnutky, jež jí přiměly k založení tomu, také ujišťujíc, že ani haléře nespravedlivého k tomu nevydala, že to podniká všecko ke cti Boží a spáse duší. Načež P. provincialovi odevzdala klíče nové budovy, kterouž nyní kard. Harrach vysvětil.

Při hostině, jež pak následovala, P. Ondřej Schambogen²⁾ pronesl řeč slavnosti přiměřenou, a vše ukončeno poučnou hrou divadelní obsahu posvátného.

Účastenství kard. Harracha zvláštního lesku dodalo slavnosti té a tím více je pozoruhodno, když si vzpomeneme na dlouholetý spor jeho s řádem jesuitským o právo kancléřství na universitě pražské; tím spíše pak uznáme, že důvody věčné a nikoliv osobní vedly obě strany sporné až do ukončení sporu toho.

¹⁾ Na portále viděti letopočet 1654 a stylisovanou známou rúži rodu Rožmberkův a pánů z Hradce.

²⁾ Více o něm v díle Tenorové: »P. Martin Středa.« V Brně 1893. Snad to týž Schambogen, jenž vydal v Praze lat. výklad t. zv. dekretalií papeže Řehoře IX. r. 1699.

Prvním rektorem nového domu řeholního ustanoven jest P. Pavel Leskauer (Leskovec), pod nímž tak zv. třetí probaci nastoupili ti, kteří správou řádu k tomu byli označeni. Františka nyní obrátila péči svoji na to, aby nová kolleje měla také svůj kostel.¹⁾

Neboť dosud nová společnost duchovní postrádala vlastního svého kostela a řeholníkům sloužití bylo mši sv. v kostele farním sv. Jakuba. Za tím účelem dala hr. Slavatová ku kostelu farnímu přistaviti novou sakristii a z druhé strany kapli tak zvanou černou ku pohřbívání členů řádových. Nad to ještě pořídila 3 nové oltáře (jeden v černé kapli, kteráž ozdobena byla i jinými okrasami přiměřenými účelu svému a v kostele dva vedlejší oltáře až posud stojící „u Ježíška“ a oltář blah. Panny Marie).

Aby pak nová kolleje měla i svůj zvláštní kostel, vymohla toho velikomyslná zakladatelka na tehdejších faráři a děkanu telečském Janu Venckém, že úmluvou ze dne 5. února r. 1663. postoupil dosavadní budovu farní i školní na zbudování nového kostela. Za to zase Františka postavila novou budovu farní, zakoupivši k tomu dva domy měšťanské na místě, kde až posud fara stojí. Na školu farní zakoupen dům vedle budovy kollejní (v Seminářské ulici pod č. 103.).

Kostel nový po přání zakladatelky r. 1667. dne 11. září vysvětil slavnostně biskup olomoucký Karel hrabě Liechtenstein ke cti Jména P. Ježíše

¹⁾ Nadační listina kolleje v Telči, datovaná dne 25. května 1654, chová se v zámeckém archivě v Jindř. Hradci pod č. 437.

a tu — podobně jako Šalomoun král po vystavení chrámu jeruzalemského — modlila se Františka:

Chrám Jména Pána Ježíše (kostel jezuitský) v Telči.

„Ó Bože lásky! Dílo milostí Tvou dokonané jest dílo rukou Tvých. Že jsi mne použil k tomu,

jako po libosti své použití můžeš jakékoli věci jiné, za to děkovati musím milosrdenství Tvému, ale prosím Tebe v nejhlubší pokoře, co dobrého z milostí Tvé při tom vykonala jsem, abych zapomněla . . . Ó Bože, jak krásni jsou stánkové Tvoji, jež jsi připravil vyvolencům svým, a jak blaze jest v nich prodlévati; ale hustá záclona ještě vadí oku našemu, že nemůžeme viděti ani Stvořitele ani paláce jeho. Kdy pak smrt odejme záclonu tu, abychom viděti mohli jasnost neskonanou a mohli Ti, ó Bože, pěti věčné: Deo gratias! Bohu díky!“

Dle starého popisu byl kostel ten opatřen dvěma věžemi, jichž bání zdobily bohatě zlacené makovice; jedna z věží opatřena i hodinami.

Hlavní oltář uměle zbudovaný s obrazem od Karla Škrety, na němž nad Jménem „Ježíš“ vypočten byl božský Spasitel, nesa kříž na ramenou; okolo bylo viděti na témž obraze anděly, z nichž jeden měl v ruce nápis ve zlaté liteře: „Sit nomen Domini benedictum.“ (Budiž jméno Páně pochváleno.)

Na dolní části obrazu bylo viděti sv. Ignáce s knihou otevřenou, v níž bylo čísti lze slova: A. M. D. G. (Ku větší slávě Boží); za ním svatý František Borgiáš, opíraje se o obraz Panny Marie, jež kdysi daroval kolleji brněnské;¹⁾ po

¹⁾ Vypočten jest v díle Tenorově: Život Martina Středý. (V Brně 1898.) I na pobočním oltáři sv. Frant. Borg. v kostele staroměstském v Telči světec ten vyobrazen s týmž obrazem Mariánským.

levici sv. František Xaverský vyobrazený se srdcem planoucím láskou k Bohu; dále jeden z mučenníků japonských, maje srdce probodené kopím. Všecky postavy a tváře byly provedeny s nevšední dovedností. Škreta prý za ten obraz obdržel 400 zl.; pracovalť prý o něm též z náchylnosti k tovaryšstvu Ježíšovu.

Jiných oltářů bylo v kostele ještě pět a to v témž slohu jako hlavní.

Vynaložilať na výzdobu svatyně té Františka všecku péči; neboť zdálo se — praví životopisec její — jakoby srdce její ustavičně dlelo v Telči, i když odtud vzdálena byla; proto což jinde shledala ozdobného a přiměřeného, opatřovala pro svůj oblíbený kostel v Telči. Tak na př. z kabátce, kterýmž se za mlada odíval odchovanec Františčin, císař Leopold, dala udělati mešní roucho. K tomu věnovány i svatební oděvy synův a dcer Františčiných. Vědouce pak i příbuzní, že tím způsobí velikou Františce radost, nabízeli jí dobrovolně šaty takové k účelům bohoslužebným. Také jiné věci posvátné, jež obdržela památkou u dvora císařského, darovala Františka kostelu telečskému. Nad to o větších slavnostech všecky stěny kostelní vzácnými koberci bývaly pokryty. Na oslavu služeb Božích zařídila také zvláštní seminář „sv. andělů“ pro mladé pěvce a hudebníky, jež obmyslila jistinou 10.000 zl.; na kůr kostelní opatřila varhany i mnohé hudební nástroje. Kdo z mladíků se na kůře zvláště významenal, toho šlechetná dobroditelka štědře obdarovala a všemožně podporovala. Mnozí

z chovanců tak ve zpěvu a hudbě později vynikli, že prosluli po celé Evropě.¹⁾

¹⁾ Povšimněme si kostela Jména Pána Ježíše dle stavu, v jakémž nyní jest. Zbudován jest slohem t. zv. jezuitským a solidností i souměrností svou činí dojem velmi příznivý. Uvnitř jest něco nad 29 m. dlouhý, 13 m. široký a 14 $\frac{1}{2}$ m. vysoký. Oltářů má pět. Na hlavním oltáři z umělého mramoru spatřujeme obraz, jenž asi jest kopii svrchu dotčeného obrazu Škretova (dle Volného prý jest od Le Grana; kam se dostal obraz původní, udati nelze); viděti na něm tyže osoby svaté, jako byly na originále Škretově. Podle oltáře umístěny jsou sochy sv. Petra a Pavla. Nad ním jest obraz průsvitný, představující oslaveného Pána Ježíše. Na oltářích vedlejších z umělého mramoru jsou obrazy vesměs zdařilé; dva od Raaba, známého umělce z tovaryšstva Ježíšova: bolestná Rodička Boží a smrt svatého Josefa. Tento obraz pořízen při 100leté památce posvěcení kostela roku 1767. Zvláštního povšimnutí zasluhuje starý obraz »Salvator« a pak asi ze školy nizozemské pochodící: »Svatá rodina.« — Rouchy (z nichž některé až podnes slovou »slavatovskými«) a nádobami posvátnými kostel dobře jest opatřen a to především štědrostí zakladatelky své, kteráž na ten účel 12.000 zlatých věnovala. Ačkoliv r. 1810. kostelu vzato »na potřeby státní« přes 55 liber stříbra, přece zachovala se skvostná monstrance baroková, veliká ciboř a několik vkusných kalichů. — Na jedné z věží jsou tři zvony, na druhé pak hodiny, asi ještě ty, které poříditi dala zbožná zakladatelka. — Pod kostelem jest krypta dobře klenutá a prostranná, v níž první roku 1673. pochován byl manžel zakladatelčin Joachim Oldřich hr. Slavata. Z kněží řeholních tu pochovaných buďtež uvedeni: P. Jiří Karmasin, rodilý Telčan, koadjutor kolleje zdejší, † r. 1721.; P. Rupert Mayer, rovněž koadjutor, rodilý z Mnichova, † 1726; P. Leopold Sternberg, rektor, † 1735; P. Jindřich Ilgner, Slezan, »muž ducha vznešeného, horlivosti neúmorné a života příkladného«, † 1742; P. Karel Gotschlich, býv. rektor university olomoucké, doktor theologie, práv i filosofie, † 1770. Mimo to odpočívali zde dobrodincové kolleje: »Pobožná, urozená a šlechetná paní Alžběta Barbora Hodová«, † 1705; manžel její, urozený pán

Ještě si krátce povšimněme působení a osudů jesuitské kolleje v Telči.

Mimo správu duchovní na kazatelně (6 kněží působilo na kazatelnách kostela jesuitského farního), ve zpovědnici a u nemocných činni byli jesuité i ve školách latinských, jichž zárodkem byl svrchu zmíněný seminář.

Věnovala hraběnka Slavatová na vydržování dvou kněží-jesuitů ještě 10.000 zl., aby chovance v semináři vyučovali a cvičili, a to byl počátek gymnasia telečského (r. 1673.)¹⁾

Napřed bylo tu vyučování soukromé, avšak brzy počalo se vyučovati veřejně ve předmětech tehdejšího učení gymnasijského, a za nedlouho z odkazů šlechtitných lidumilů, (zvláště pí. Zuzany Batistové) doplněno gymnasium na 6 tříd.

Z profesorů v Telči působivších vynikli mnozí jako spisovatelé i v jazyku českém, na př. P. Maget, P. Lhotský, P. Veselý, P. Konstanc a j.

Tu dlužno uvést zvláště P. Bartoloměje Christela, jenž byv dříve professorem ve Vratislavi, měl mezi posluchači svými i potomního krále polského Michaela Wisniowieckého. Vydal spis: „*Praecellens viduarum speculum.*“ (Vynikající

Tomáš Hoda z Elborodu, měšťnín a spoluradní města Telče, † 1709; Ludvík Jan de Gregorio, radní města Telče, † 1716 a choť jeho Justina Barbora (rodem Kapetova), zakladatelka stipendia pro studující, jež trvá až posud († 1739) a j. — V kostele tomto slouží se každodenně mše svatá a o nedělích a svátcích i ranní služby Boží se konají.

¹⁾ Prvním gymnas. učitelem byl tu P. Karel Vaníček. Studující měli také ku povzbuzení života duchovního jako jinde družinu Marianskou, v Římě schválenou.

zrcadlo vdov), jenž jest vlastně denník Františky Slavatové.¹⁾

Ze žactva pak škol latinských v Telči vynikli: Řehoř Otčenášek, rozený Telčan, od roku 1712. opat na Karlově v Praze, jenž tamní budovy klášterní přestavěl po vkusu doby své;²⁾ Martin Ullmann, též z Telče, proslul jako spisovatel filosofický; Vratislav Mouse, o dějiny moravské zasloužilý; Jan Pelikán, opat a obnovitel kláštera v Nové Říši a j.³⁾

Co do činnosti missionářské odešli ve druhé polovici 17. století z kolleje telečské 3 kněží do

¹⁾ »*Praecellens viduarum speculum, fürtrefflicher Wittibspiegel oder löblicher Lebenswandel der verwitweten Frau Franciscæ, Gräfin Slavatin etc. Brünn 1694.*« Dílo to jest výdatným pramenem, z něbož čerpáno pro III. díl práce této. Škoda, že spisovatel nedržel se pořádku chronologického. Uvádí též, že se podjal díla toho vlastně proti vůli žijícího tehdejšího syna zvěčnělé Františky, Joachima Jiřího, jenž znaje skromnost a pokoru matčinu, dlouho namítal: »Paní matka by toho nedovolila!« Dle spisu tohoto pořídil menší spis zasloužilý bývalý učitel v Telči Jan Kypka, nazvav jej: »Zrcadlo nábožnosti a dobročinnosti čili Život Frant. hrab. Slavatové. V Jindř. Hradci 1862.«

²⁾ Více o tom: Ekert, Posvátná místa města Prahy. (Dědictví svatojanské.) V Praze.

³⁾ Jiří Frant. Procházka, Telčan, děkan v městě Berouně v Čechách, v předmluvě ku chvalořeči své »Zahrada rozkoše« nadšenými slovy vzpomínaje dob, kdy v Telči kvetly školy latinské — zásluhou Františky Slavatové — uvádí na 40 duchovních rodilých z Telče, různých jmen (mezi nimi: Bystřický, Brázda, Felix, Foltánek, Formánek, Košín, Novotný, Rod, Šašecí a j.) a úřadů, kteří vyšli ze škol telečských a »po Moravě, v Čechách, Štýrsku a Uhrách jako ptáci se rozletě přemýšlejí o dnech starých a léta věčná na mysli mají.«

Paraguaje, 1 do Mexika, 3 do Indie, 1 do Chile, 1 do Brasilie. Na ostrovy Mariánské odebral se z Telče P. Augustin Strobach, rodem Jihlavan, jenž tam zemřel r. 1687. smrtí mučnickou a jehož posvátné ostatky od r. 1884. chovají se v bývalém kostele jesuitském v Jihlavě.¹⁾

118 let působili jesuité v Telči pod 48 rektory. Posledním rektorem byl P. Tadeáš Schluderbach, jenž zemřel v Telči r. 1780. a v kostele farním jest pochován.

Přečkal zrušení řádu svého, jež jak známo, stalo se r. 1773. na doléhání některých zednářských a protestantských státníků. V čas zrušení řádu bylo v kolleji telečské 22 kněží,²⁾ jichž roční důchod byl 6009 zl. Ještě jeden rok u vyučování pokračovali, až gymnasium proměněno v německou hlavní školu. Jistiny všecky (vyjma 10.000 zl. na hudbu kostelní) zabral stát pro t. zv. studijní fond, na nějž pak přešlo také podací právo fary telečské, studenské i urbanovské. Z jistiny výše zmíněné per 10.000 zl., již složila velkodušná zakladatelka na chudé studující, učična stipendia na gymnasiích jihlavském a brněnském. Budova kollejní přeměněna v kasárnu vojenskou, později ve školu.

¹⁾ O apoštolském působení kněze toho a přenesení tělesných pozůstatků do Jihlavy viz: »Missie jesuitské vůbec a missie P. Aug. Strobacha T. J. zvláště« Sepsal M. Procházka. V Brně 1886. (Dědictví sv. Cyrilla a Methoda.)

²⁾ Dle kroniky domácí sepsané Leop. Bílkem bylo jich 40 (!) a všech řeholníků působivších zde po 118 let bylo 3884 (mezi nimi 48 rektorů [a nikoli 118], 518 kazatelů atd.).

Takový mělo konec velikolepé založení Frant. Slavatové, ale požehnání, jež vzešlo Telči a celému okolí z díla jejího, jest a zůstane nehynoucí zásluhou její.¹⁾

Účinná láska k bližnímu byla takořka živlem celého života jejího.

Bylo již zmíněno, že Františka kladla si za povinnost uvéstí dívky své v praktické osvědčování lásky k nuzným a trpícím, pročez ráda brávala je s sebou do příbytků chudoby, avšak tuto stránku bohobojného života dlužno vylíčiti šířeji.

¹⁾ Básník domácí (snad kněz Oliva, bývalý kaplan telečský, jenž r. 1785. dílo veršované složil: »Rythmi patriotici de Telčii memorabilibus«) píše:

»Quis unquam satis laudavit —
Ac Franciscam celebravit
Slavatici nominis,
Quae urbem nostram ditabat,
Deo aedes excitabat
Sumptibus non minimis!

Ejus aere quoque stabat,
Disciplinis exornabat
Urbem hanc gymnasium.
Succurrebat civitati
Juvenumque paupertati
Olim seminarium «

(Rukopis v telečském museu.)

T. j.: Kdož kdy dosti vynachválil a oslavil Františku Slavatovou, kteráž obohatila město naše (Telč) tím, že nákladem nemalým Bohu zbudovala chrám a gymnasium, jež vědomostmi zdobilo město, kterému prospíval, odpomáhaje chudobě mládeže kdysi také seminář. (Patrně jest v těch verších více pravdy než poesie) — Jako památky horlivého působení jesuitů v Telči uvádíme také medailky a votivní peníze s obrazem sv. Ignáce, Františka Xaverského, sv. Aloisia, jež posud se chovají u některých rodin a v museu telečském.

Kromobyčejnou dobrotivostí a štědrostí nechtěla ovšem ušlechtilá dobroditelka podporovati zahálku, ano víme o ní, že ty, kteří mohli pracovati, k práci pobádala, ba vidouc někdy mezi chudými, jež podělovala almužnou, mladé některé, silné a ku práci schopné osoby, neváhala jim připomenouti, aby si přiměřenou prací dobývali výživu. Skutečným chudšům byla však pravou matkou. Nejen při delším pobytu na místě, nýbrž i na cestách mívala peníze přichystány, jež nejraději sama aneb když to možná nebylo, služebnictvem svým rozdávala.

Chudí také znajíce dobrotu hraběnčinu všude k ní se hrnuli. Ze záznamu o almužnách udělených, jež si hraběnka Slavatová sama psala, něco budiž uvedeno:

Jednou půjčila bez úroků ženě, která chtěla provdati dceru svoji, 300 zl. K zápisu o tom přidala: „Pán Bůh budiž pochválen!“

Jindy chudá nemocná dívka nemajíc na čem ležeti, poprosila hraběnku o polštář, i darovala jí tato vlastní polštář svůj a když ji domácí upozornili, že nemocná pro svůj život hříšný není hodna dobrodiní toho, odpověděla Františka: „Je-li taková hříšnice, dám jí čeho žádá na úmysl, abych já jsouc snad větší hříšnicí se obrátila a aby, Bůh dejž, i ona almužnou tou k obrácení svému pohnuta byla. Vždyť nepřišel Pán na tento svět k vůli spravedlivým, ale k vůli hříšníkům, pročež sluší se, abych já hříšnice soucit měla s jinými. Kdo pak praví, že bez hříchu jest, lhář jest.“

Jednou postarala se, aby jisté nemocné předčítalo se z knihy duchovní.

Jindy zase navštívila řeholnici sklíčenou dlouhou nemocí a zavedla s ní hovor o věcech duchovních, ano své komorné nařídila, aby nemocnou potěšila několika přiměřenými písněmi zbožného obsahu.

Hle, jak něžná a vynalezavá jest pravá k bližnímu láska! —

Častěji také přístřeší poskytovala těm, kteří neměli, kam se obrátit.

Jednou si zapsala: „Dnes navštívila jsem nemocnou k její i ku své veliké útěše a četla jsem jí z knihy nábožné, čímž srdce nás obou ku vroucí zbožnosti se povzbudilo. Díky za to Pánu Ježíši!“

Dnes přišla ke mně chudá žena žalujíc, že nemá lůžka a musí ležet na zemi. I dala jsem jí peřinu s lůžka svého.

Dnes jsem v chudobinci několik chudých žen pokrmem obsloužila a tak v lásce i pokoře se povcičila.

„Dnes jsem s radostí posloužila ženě v těžké hodině její“ a p.

Nic se neštítala chudých a špinavých příbytků, ani nakažlivých nemocí a s největší ochotou ve dne, někdy i v noci chudáky v bytech takových navštěvovala. Tak jednou si poznamenala: „Celou noc jsem dnes probděla u nemocné ženy a nemohouc pro tuto službu učiniti obvyklé své rozjímání, pomodlila jsem se za to ruzenec . . . Po jídle šla jsem do chudobince a podělila jsem

chudé almužnou . . . Dnes chci pustiti na svobodu jednoho vězně a modliti se zaň, aby po celý život vytrval v milosti Boží a v ní též zemřel. Doufámť, že pro milosrdenství to i mně Pán Bůh při smrti mé bude milosrdným . . . Byla jsem za kmotru dítěti chudému a těším se z toho, že dává Pán Bůh nejnehodnější služebnici své příležitost k dobrým skutkům . . . Dnes v noci jsem obsluhovala nemocnou a pak jsem šla na „roráty“ . . . Dnes s dětmi svými navštívila jsem vězení, vězně jsem nakrmila a napojila a přívětivými slovy potěšila . . . Byla jsem povolána k císařovně na radu v záležitosti týkající se velmi spasení bližního a zdá se mi, že s pomocí Boží dobře jsem pořídila.“

Jindy obdarovala chudý klášter obilím, někdy zase děti chudé šatem aneb léky; umírajícím v poslední hodině pomáhala, zemřelým o slušný pohřeb se starala, chudé kněze ochotně podporovala almužnou i duchovní správu všemožně povznésti hleděla, kde jí to možno bylo. Jednou jí bylo oznámeno, že chudá žena jsouc v naději čeká v předsíni, chtěc s ní mluvit. I potěšila ji a obdarovala tak vlídně, že ubohá žena radostí až omdlela. Nic se nelekajíc posadila ji hraběnka Slavatová do lenošky své a léčivou vodičkou tak dlouho utírala omdlelou, až přišla k sobě. — Jednou v oktávě svátku Všech sv. 8 chudých žen štědře pohostila, pak poznamenavši nohu každé z nich — na uctění osmera blahoslavenství — sv. křížem, ji políbila a chudé ty ženy almužnou podělila. — Jednou časně ráno o 4. hodině vstavši

z lásky ke svým služebným nikoho z nich neprobudila; sama se přistrojila a tiše, aby nikdo nebyl rušen ze spánku, odešla na obvyklou svoji pobožnost. — Dověděla-li se o nemocných již se uzdravujících, kteří potřebovali lepší a silnější stravy, buď jim sama stravu takovou přinesla do domu anebo poslala.

Štědrostí tak rozsáhlou nikterak netrpělo jmění její, ano Františka často říkávala: „Vímť, co nesou statky mé, čím více však vydávám ke cti a chvále Boží a na podporu nuzných, tím více mám!“

Lásku její s trpícím v pravdě heroickou nazvati dlužno, neboť jsou toho doklady, že konajíc milosrdenství, přirozenost lidskou, která hrozí se a štítí ošklivých neduhů, zcela a úplně dovedla potlačiti a překonati.

Tak byl r. 1661. v Jindř. Hradci 15letý hoch, jehož hlava celá pokryta byla ošklivým hnisem. Hraběnka Slavatová zvěděvši o tom, kázala mu častěji přicházeti do tamního špitálu svatojanského a tu vlastní rukou mokřými šátky hlavu ubožákovu utírala, pak ji očistivši vlasy mu ostříhala, až chlapec ozdravěl. Podobně i ve Vídni často navštěvovala v nemocnicích právě ty churavce, kteří postiženi byli ošklivými neb nakažlivými neduhy, slovy laskavými je těšíc a chutnými pokrmy je sílíc.

Tak věrná služebnice Boží Františka pojímala přikázání lásky k bližnímu, prokazujíc milosrdenství duševní i tělesné. Což divu, že dvěře její takorůzka obléhali chudí a nuzní všeho druhu,

prosíce jedni o almužnu na penězích, jiní o oděv, dříví a j. Nikdo jí nepřišel nevhod: umělať vše, co dávala, dávali s tváří vlídnou a almužnu svoji doprovoditi slovem laskavým. Neuslyšel prý nikdo od ní tvrdého slova: „Nedám“ či „Naděl Pán Bůh!“ Ano, chudiny se ujímati a almužny rozdávatí bylo Františce takořka potřebou srdce a rozkoší . . .

„Kdybych neměla dětí“, napsala kdysi, „a nebyla povinna jako matka starati se o ně, mileráda bych rozdala všecky statky své chudým a nuzným a nic bych si nepodržela.“

Bylať zajisté proniknuta pravdou, kterouž vyslovil Božský Spasitel, nejlepší přítel chudých a nuzných řka: „Cokoli jste učinili jednomu z nejmenších ve jménu mém, mně jste učinili.“

C. Františka vyniká i ve ctnostech mravných.

Na základě tří ctností božských, jež hraběnka Slavatová, jak jsme viděli, chovala nejen v srdci, nýbrž osvědčovala také způsobem v pravdě podivuhodným v celém životě svém, vzrůstá a zkvétá život — v pravdě bohumilý či mravný, obrázeje se v křesťanské opatrnosti, spravedlnosti, statečnosti a mírnosti.

A ctnosti tyto Františka Slavatová konala s nemenší horlivostí jako ctnosti božské.

Poznávalať vždy, co činiti a jak jednati má, aby od života bohumilého se neodchýlila, zkoušejíc dle slov apoštolových (Řím. 12, 2.), „která jest vůle Boží dobrá, líbezná a dokonalá.“

Viděli, jsme již, s jakou opatrností si počínala, majíc převzítí úřad vychovatelský u dvora a později úřad nejvyšší hofmistrové, ano vždy, když běželo o něco důležitého, nespolehající na svůj rozum, radu brávala se svým zповědníkem a nikdy prvnímú hnutí se nepoddávala, ale zrale napřed uváživši všecky okolnosti a důvody, teprv pak ke skutku se odhodlala.

Zvláště když ovdověla, uvažovala, prospěje-li jí stav vdovský ku spasení duše více než sňatek manželský. Bedlivě uvažovala, že bude opuštěna, neprovdá-li se, zvláště kdyby umřel tchán, Vilém hr. Slavata; že snad by dobře bylo i pro děti, kdyby znova se provdala; že ve stavu manželském, k němuž jí mnozí radí, nebude míti takových bojů proti čistotě; snad ani dítka jí tak poslouchati nebudou, zůstane-li vdovou. Naproti tomu však mohu jako vdova Bohu více se oddati — soudila — a s větší horlivostí jemu sloužiti. Žádám si také býti čistou nejen srdcem, nýbrž i tělem, abych se líbiti mohla jen Bohu samému. Mohu také spíše se cvičiti v pokoře, když vdovou zůstanu a více zakusiti útěchy duchovní a radosti, kteráž převyšuje všecky rozkoše těla. Dále vidím to a poznávám, že Pán Bůh sám mi pomáhá, abych nesla to, co spojeno se stavem vdovským a s dobrou správou domácnosti mé. I dítka mé — nemohu ani za to Pánu Bohu dosti děkovati — milují mne a váží si mne; některé z nich již umřely (umřelo prý Františce u věku nejtětlejším 6 dítek) a za mne zajisté v nebesích se přimlouvají a ty co žijí, jsou hodné. Kdybych se pro-

vdala, nemohla bych na ně míti pozor takový jako nyní. Pán Bůh, jenž mne dosud neopustil a ode hříchu chránil, neopustí mne — tak důvěřuji si — ani příště. Je to i záslužnější zůstatí tak, máť panenství větší pro sebe zaslíbení než manželství. Byla jsem dosud, co vdovou jsem, tak šťastna a spokojena, že bych nezaměnila ani s císařovnou.

Těmito důvody jsouc pohnuta zůstala vdovou, podpisujíc se na listinách ráda a prostě: „Františka Slavatová, vdova.“ Při tom padalo také na váhu, kde si jako vdova bydliště má zvoliti.

V častých a veselých společnostech velkoměstských — tak pravila — snadno by úmysl její zůstatí vdovou mohl se zviklati, kteréhož nebezpečí v městě malém a odlehlém by nebylo. Za to zase v městech velikých je více kostelův a více různých pobožností, v nichž nejlepší mívala oblibu. Pročež uvažovala napřed o důvodech, pro které by měla zůstatí ve Vídni:

Předně tu měla svého osvědčeného zpovědníka a rádce duchovního, jehož by nerada byla postrádala. Dále bydlel ve Vídni tenkrátě tehán její hr. Slavata, jenž velikou měl zálibu v dítkách Františčiných a nerada by mu u vysokém věku jeho odňala radost tuto. Kdyby zemřel, nemaje nikoho z příbuzenstva u sebe, snadno by mohl též nastati zmatek co do pozůstalostí, z níž by asi mnohé věci přišly ku ztrátě, kterých vnuci a vnůčky jeho dobře mohli potřebovati. — Mám tu — uvažovala dále — u sebe všechny děti své, z nichž hoši potřebují vychovatele, jehož tu snáze

lze naléztí. Dcery mé tu spíše vzdělají se nejen ve ctnostech, nýbrž i ve slušných způsobech obcováním se šlechtou, než by to možná bylo na panství venkovském.

Příčiny tyto svědčily proto, aby Františka zůstala ve Vídni. Naproti tomu však byly též důvody, jež jí radily, aby na venkov se odebrala. „Na venkovské samotě mohla bych klidněji sloužiti přemilému Pánu Bohu, jenž by tím více byl při mně, čím více bych se odříkala tvorů jeho. Na venkově mohla bych milým poddaným svým předcházeti dobrým příkladem a zakládati pro ně prospěšná bratrstva duchovní. — Také pro děti i služebné dal by se na venkově spíše zavěsti a zachovávatí určitý pořádek denní; což by valně přispělo k upokojení srdce mého. V městě různými věcmi jest mi zabývati se, pročež nemohu někdy ani zamyšlený skutek dobrý vykonati řádně, jak bych si přála ani s náležitým klidem. Na venkově bych se mohla lépe a více zapíratí a umrtvovati. Jsemť více povinna svým poddaným nežli cizím, pročež žijíc mezi poddanými mohla bych své povinnosti lépe plniti. (Poddaní její byli, jak již podotčeno, vlastně na panství cáhlovském.)

Po takových úvahách, v nichž se jeví ne všední opatrnost Františčina, zvolila si v posledních letech za pobyt město Cáhlov v Horních Rakousích a pak tiché město Telč, odkudž zřídka kdy jenom do Jindř. Hradce dojížděla.

Podobnou opatrnost jeví v otázce, má-li si zvoliti stálého zpovědníka a vůdce duchovního.

Mnoho důvodů měla pro to, aby měla stálého vůdce duchovního. „Nemohu důvěřovati svému rozumu,“ praví Františka, „ani vůli své; jest to mnohem bohumilejší a užitečnější, kráčíme-li cestou poslušnosti nežli po vlastním smyslu svém. Majíc mnoho a různých starostí, potřebuji v případech pochybných osvědčeného rádce duchovního. Snad bych někde mohla náhle zemřít, kde není kněze! — Ráda bych, aby zde na zemi mne někdo soudil, aby pak na věčnosti snadnější byl soud nade mnou.“

Proti tomu však si namítala: „Snad to bude tovaryšstvu za těžko trvale ustanoviti k tomu člena některého. Duchovní rádce a vůdce můj nepochybně s těží by se přizpůsobil povaze mé, při níž sama sobě bývám ná obtíž, i poměrům v rodině mé. Vždyť mi tovaryšstvo snad zpovědníka dá, kdykoli ho budu potřebovati a není právě třeba, aby stále byl ustanoven.“

Důvody však svědčící pro stálého vůdce duchovního převážily a Františka dostalo se zpovědníka stálého. Duchovní rádcové a zpovědníci její, pokud víme, byli: P. Everard Neidhart, jenž byl také zpovědníkem u dvoru císařského; P. Martin Rolle, později rektor, P. Jelen, P. Bartoloměj Christel, instruktor v kolleji telečské a životopisec Františky Slavatové.

Že Františka vynikala i druhou stežejnou ctností mravnou, spravedlností, kteráž učí, ochotně dávatí každému, čím mu povinni jsme, to jsme již viděli, poznavše nadobyčejnou lásku její k Bohu a bližnímu, kteráž ji pobádala dávatí

Bohu, což Božího a bližnímu v pravdě více ještě, než jeho jest.

A jaká byla statečnost její! Přese všechny obtíže, jež se jí naskytaly na cestě k dokonalosti, konala vždy a ve všech případech dobré i měrou nadbytečnou. Vzpomeňme jen, jak vytrvale zachovala úmysl svůj, nevstupovati podruhé ve sňatek manželský; jak přemohla překážky, jež v cestu se stavěly myšlenky její, zbudovati tovaryšstvu Ježíšovu útulek v Telči! S jakým sebezapíráním, obětujíc postavení svoje vznešené i pohodlí, sloužila bližnímu, zvláště chudým a nuzným! Ano i křivé úsudky o svém počínání, ba i potupu raději snesla, nežli by byla upustila od úmyslů bohumilých.

Statečnost tuto dobře spojovala s mírností, kterouž krotila nejenom všecku smyslnost svoji, nýbrž i věci dovolených co nejmírněji užívala, vědouc, že vedle slov apoštolových — „žádosti tělesné bojují proti duši“ (I. Petr, 2, 11.).

To již částečně poznali jsme, ale ještě jasněji vysvitne z úvahy následující o jiných ještě ctnostech, jimiž slynula Františka.

Čhtíc se s Bohem, nejvyšším a nejčistším dobrem, spojití, pokud to vůbec možno tvorou smrtelnému zde na zemi, umínila si šetřiti netoliko čistoty srdce, nýbrž i těla po příkladu mnohých duší dokonalých.

Již za živobytí chtěla jejího, jak sama si zaznamenala, bylo jí dopřáno poslední léta manželství trávití v úplné zdrželivosti a čistotě, a když smrtí manželovou rozvázán sňatek její, tu nezvratně zvolila si čistotu na celý další život svůj.

Jak patrně ze zápisků Františčiných, přála si, kdyby možná bylo umřítí smrtí mučnickou, když však to jí nebylo souzeno, podnikla jakési mučnické duchovní právé svědomitým zachováním čistoty ve stavu vdovském po celých 31 let.

„Máť i čistota pečlivě zachovaná svoje mučnické,“ dí sv. Jeronym, spojená jsou s ustavičnými zápasy, kdežto mučnické podstoupené jest vlastně jedním toliko zápasem velikým. V tom smyslu i Tertullian se vyslovuje: „Větší jest to věc v čistotě žítí než pro ni umřítí.“

A tento druh mučnické zvolila si Františka dobrovolně, ovšem posilivši se napřed vroucími modlitbami a čerpajíc ustavičně pomoc ze svatých svátostí.

„Rozvažovala jsem,“ píše, „jakými již milostmi jsi mne, ó Bože můj, obdařil ve stavu mém manželském i vdovském, an jsi chránil mne hříchu těžkého a vstúpil mi nyní i touhu po stálé čistotě; uděl mi, abych bez ohledů lidských dbala jenom svědomí svého a neohroženě se odhodlala zachovávat čistotu, v Tebe, ó Bože při tom důvěřujíc.“

Byloť jí jednou, jakoby k ní mluvil vnitřní hlas: „Snaž se býti vdovou takovou, jak žádá sv. Pavel,¹⁾ a já budu tvým i dítek tvých pomocníkem, živitelem a otcem . . .

Hle, častěji přicházím k tobě v malé způsobě chleba, učíš mne radost a potěš mne svojí čistotou“ . . .

¹⁾ »Vdovy měj ve cti, kteříž právě vdovy jsou.« I. Tim. 5, 3.

Jindy zase modlí se: „Což bych pochybovala, že mi přispěješ, abych zachovala čistotu? Vždyť Ty's pomocník můj, Ty položíš uzdu zlé žádostivosti mé, Ty mi dáš sílu, abych přemáhala tělesné srdce své, aby podrobena bylo duchu a Tobě se líbilo. Vždyť Ty jsi tím, čím jsi byl vždycky a mám důvěru, že, jako jsi pomáhal svaté panně Anežce a přemnohým jiným slabým ženám, tak že činily s milostí tvou, co by samy nebyly dovedly, i mně budeš nápomocen a jako ony zachovaly čistotu panenskou, tak i já že zachovám čistotu vdovskou až do hrobu. Ó Bože! Ó Ježíši! Ty milovníku duší čistých! Pro svoji pozhnanou, nejčistší matku, uděliž mi tuto milost a doplň z jejích zásluh to, co mně se nedostává!“

Nicméně tehdejší zpovědník její P. Neidhart, znaje nestálost povahy ženské, nepřipustil jí hned ke slibu stálé čistoty a dovolil, aby prozatím slib ten učinila vždy jen na půl roku a zachovala si možnost od záměru svého ještě odstoupiti. Když však stálost a pevnost Františčina po pět let se osvědčila, tu dne 31. července 1647 konečně bylo jí dovoleno složití slib doživotní čistoty.

Jak velice milovala sv. čistotu, viděti ještě z jiných zápisků jejích: „Díky velikými zavázána jsem milování nejhodnějšímu Pánu Bohu svému za to, že mi propůjčil milost, abych složila slib čistoty. Jako prorokyně Anna nikdy nezměním vdovského stavu svého. Častěji slib tento obnovovala a aby mu snáze dostála, chránila se společností, pozor majíc na řeči své a kde možná bráníc řečem neslušným.

K tomu cíli šetřila též největší střídmosti v požívání pokrmu i nápoje a ustavičně tělo své udržuje pod mocí ducha, modlitbami o sílu a pomoc k zachování ctnosti této potřebnou prosila: „Ó matko přechistá, bez poskvrny hříchu počatá, zachovejž mne v čistotě, ve ctnosti té i dítky moje udržuj . . . Lituji, že jsem neměla vždy v čistotě takové záliby jako nyní . . .

„Ty ó Bože, s dušemi čistými rád přebýváš a z nich se těšíš. I ty přijímáš, kteří nebyli čisti vždycky, ale nyní čistými býti chtějí. Máme silnou naději, že když se tak ponižuješ, abys ke mně přicházel ve svátosti oltářní, i u mne příbytek si vyvolíš a čistotou andělskou mne ozdobiš. A když tebe mám, bohata jsem a čista jsem . . . Ó račiž, miláčku můj, jenom zůstatí u mne, aby slib můj stal se skutkem . . .

„Velikou to a bolestnou bylo ranou, když jsi, Bože dobrotivý, odňal mi manžela v nejlepším věku mém a když osiřely dítky mé; uvažujili však milosti tvé, jimiž jsi mne právě při té ztrátě zahrnouti ráčil, nemohu jinak než vyznati, že ty, ó Bože, raniš sice, ale také uzdravuješ“ . . . Jak statečně a důsledně se Františka bránila opětnému sňatku manželskému, chtěje rozhodně zachovati, čím se byla zavázala Bohu i sobě, bylo výše pověděno.

D. O pokoře Františčině.

Jak veliká byla pokora naší služebnice Boží, ctnost to, kterouž všecko dobré Bohu přičítáme a svou vlastní slabost i hříšnost uznáva-

jíce rádi se ponižujeme, — to vlastně také již vysvítá z dosavadního líčení o skutcích, kterýmiž Františka lásku bližnímu prokazovala. Jak se při tom ponižovala, nachylujíc se k nejbídnějším a nejhudším a neštítíc se ani bídy ani neduhův a nemocí, kterýmiž strádala chudina, a přechootně vyhledávajíc v chudičkových bytech ty, kdož potřebovali pomoci její!

Je to možné bez pokory?

Pokora Františčina zračí se i v obyčeji, že se podpisovala někdy: „Františka, hříšnice“.

„Což prospěje člověku“, říkávala, „je-li velikým v očích lidí, před Bohem však malým?“

„Všech ctností dlužno dobývati si prací a námahou, ale všecko musí provázeti pokora, bez níž žádná jiná ctnost neobstojí.

„Představ si, duše má, chlév, v němž Spasitel se narodil; nebylo to v paláci. Kdo do nebe chce povznéstí se, musí také napřed sestoupiti v chlév pokory . . .

„Nežádá Bůh na nás věci vznešených ani podivných vynálezů; ale pokora ať zapustí v nás hluboké kořeny a rozšíří se v široký strom.

„Poznáš-li řádně svoji nicotu, povýšíš se tím, ano nabudeš i světla ku svému polepšení.

„Neradi snášíme opovržení, neradi slyšíme o chybách svých; náležitou péčí však můžeme přirozenost svoji přemoci tak, že rádi sneseme i ponížení.

„Nemožno jest, aby sebou nepohrdal člověk, jenž se dobře zná; nemá na sobě nic svého, leč nedostatky, vady a chyby.

„Pokorné Bůh miluje, ano má v nich za-
líbení a rád s dušemi pokornými bytuje, ...
pýchou však jej člověk zahání od sebe.

„Čím hlouběji se ponoříš v nicotu svou, tím
schopnějším staneš se věci vyšších: z hloubky
člověk do výše vystupuje.

„Poznání nicoty vlastní více platí u Boha
než dlouhý, přísný půst.

„... Dobře jest kárati poklesky svých pod-
řízených, ale není to křesťanské, děje-li se tak
s prudkostí a zlobou; patří k tomu skromnost
a mírnost i vzpomínka, jakým sám je ten, kdo
kárá. —

„Taž se často: Kdo a jakým jsem já? To
naučí tě býti pokornějším.

„Čím více člověk se pokořuje, tím více jej
miluje Bůh, jenž pyšným se protiví, a tím spíše
otvírá mu tajemství své. Bez pokory nelze nebe
dosíci; snad by i ďábel, kdyby nebyl duchem
pýchy, se tam mohl dostat. Jemu to nemožno,
ale člověku to možno jest.

„Sám Spasitel v domě nazaretském všední
prací pomáhal sv. pěstounu svému. Což ty činíš
zvláštního, konáš-li práce podobné?“

Pokora Františčina byla pravá a upřímná,
což seznati lze ze všeho chování a jednání jejího.

Měla sice také podřízené a služebné kolem
sebe, ale rozdíl mezi poddanými a pány jejich
právem pokládala za věc nahodilou, neboť nej-
vyšším a svrchovaným pánem všech jest Bůh;
on stvořil pány i poddané a rozdíl mezi nimi
po vůli jeho k tomu sloužití mají, aby jeden

druhému byl nápomocen a každý došel cíle
svého, jež mu ustanovil Bůh. Proto hraběnka
Slavatová nebyla svým poddaným vládkyní pá-
novitou a hrdou, spíše jako starší sestra s nimi
zacházela. Nemohla-li vyhověti žádosti jejich,
aspoň laskavou řečí je potěšila, vědouc, že od-
mítnutí spojené s dobrotou přijímá se snáze,
nežli vyhovění s nevolí a zlostí.

V této pokoře své hleděla se utvrditi vždycky
víc a více, pročež si zapsala úmysly své učiněné
v této příčině:

„Budu se považovati za nejmenší v domě;
pročež dnes sama si světnici vymetu a vyčistím
i jinak v pokoře se cvičiti budu, abych jenom
Bohu a Pánu svému se zalíbila.

„Což jsem sama ze sebe? . . . Když mne jiní
ctí a chválí tou měrou, že toho nezasluhuji, vzdám
já čest tomu, komu vlastně všecka čest a sláva
náleží.

„Chtíc následovati v pokoře svého Ježíše,
umyji dnes nohy jednomu z domácích a vyhledám
si příležitost k nějakému pokoření . . . Zítra pak
půjdu mezi žebráky na průvod do Hietzingu.“
(Bydlelať hr. Slavatová tenkrát ve Vídni.)

„Přičiním se, ó nejpokornější Pane Ježíši,
pokornou býti v oděvu i v jídle, nebudu se nikdy
vynášeti nad jiné, ano raději všem se podložím . . .
Ničeho si nebudu domýšleti ani mluvit o sobě,
co by sloužilo ku chvále mojí; spíše navštívím
chudáky a lidi bídné, než boháče a vznešené.
Proto choditi budu do nemocnic a posloužím ráda
churavcům . . .“

Práce, jež obyčejně koná čeládka, brávala často na sebe hr. Františka: umývala nádobí, vymetala světnice, oblékala děti, jiným nohy umývala i v kuchyni vypomáhala. Ubírajíc se někdy ještě za tmy do kostela, sama si nesla svítilnu a svítila i své služebné, kteráž ji doprovázela. Stalo-li se však, že kněz nějaký z úcty k ní chtěl kráčet jí po levici, nedopustila toho říkajíc: „Nesluší se, aby osoba ženská šla knězi po pravici.“

Řečí sladkých a lichotivých nesnesla a bez meškání uměla je zarazit. „Mlčte, prosím“, pravila jednou v takovém případě, „já žádné chvály nezasluhuji. Je-li co dobrého na věci té, pak to není mé, ale od Pána Boha, jenž mi tím prokazuje milost, snížili-li se ke mně, tvorů bídnému a přijme-li ode mne skutek tento. Hle, mnozí a mnohé mohli by činiti daleko více ke cti a slávě Boží, ale nečiní tak. A proč? Poněvadž Pán Bůh nedávaje jim k tomu milosti, nepřijímá skutků jejich. Tu maličkost však, kterou já mu obětuji, on milostivě přijímá, není-liž to dobrodiní veliké? A za to nesmím se roztahovati, ale hluboko a hluboko pokoriti . . . Není-liž to milost nevyšlovná, že mi Pán Bůh dopřává, abych mohla něco z majetku svého napřed poslati tam, kam nutně dnes nebo zítra sama jíti musím (na věčnost)? On mi dopřává statky si ukládati tam, kam žádný zloděj nevnikne a kdež nekazí ani rez ani mól; pročže ne mně, ale Bohu samému náleží všecka čest, a já za to jemu díky nejvroucnější vzdávati jsem povinna.“

Ačkoli se ve všem ovládala a přemáhala, přece když někdo u přítomnosti jiných ji vynášel pro ctnostný život její, tu nemohla se ubrániti hněvivého rozčilení; byloť viděti na ní, jak se rdí, a odvracejíc se od chvalořečníka nemilého slovy i posuňky projevuje svoji nevoli.

Jednou mínil kněz koleje telečské P. Wallis, a to u přítomnosti zakladatelky Františky, — že by pro převeliké zásluhy obraz její měl na památku věkům příštím umístiti se v kostele kolejním. Františka jsouc nemile překvapena nevolí se zachvěla a odvrátivši se od mluvčího zvolala: „Ano, na šibenici by patřil obraz můj!“

Nikdy nemluvívávala o svých skutečích a zásluhách, za to často a výmluvně o svých vadách a nedostatečích, ačkoli to v pravdě byly vady spíše zdánlivé než skutečné.

Tak činívávala zejména každého roku, když přijel do Telče provincial řádu prohlednout koleje, ba dokonce žádala ho, aby o vadách jejích nemlčel, nýbrž veřejně buď v kostele nebo ve shromáždění řeholním je oznámil, přejíc si tak, aby jiní neměli o ní úsudku příznivého. Mělať ona svědomí tak útlé, že viděla vady na sobě, jež vpravdě vadami ani nebyly. Majíc takové o sobě mínění ovšem velikou hříšnicí se nazývala.

Duše bohabojné obdařuje Bůh jasnějším poznáním, takže lépe vidí nicotu a bídu svou; ony pak poznávají netoliko v čem chyby, ale i to, čeho by se byly dopustily, kdyby milost Boží jich nedržela.

V tom smyslu též Františka měla zření k těm hříchům a nepravostem, jichž by snad se dopustila, kdyby jí Pán Bůh odňal milost svou, ač skutkem tak nikdy se nestalo. Proto také netrpěla, aby jí duchovní všude dával vysoké tituly: „Zdali se to hodí, aby ten, jenž jsa na místě Božím z moci Boží mne rozhřešuje, jmenoval mne ‚Vaše Milost anebo Excellence?‘ Nejsmeť žádná excellence, ale ubohá hříšnice, jež zasluhuje pokárání a nikoli zdvořilých titulů.“

Životopisec její P. Bart. Christel tvrdí také, že z pokory nedávala dcerám svým při křtu svatém jmen nějakých vzácnějších, jako u šlechty zvykem bylo, nýbrž jména u lidu obyčejná: Kateřina, Lucie, Barbora.

Rovněž tak z pokory nedbala obyčeje, že na kaplích, kostelích a sochách bývá vyryto jméno zbudovatele nebo znak jeho a na nižádné památce zbožnosti její ani v Telči ani v Hradci ani v Opořanech, kdež zbudovala kapli, nespatřuje se ani jméno ani znak její. Rovněž nedopustila, aby roucha mešní, kteráž darovala kostelům, ozdobena byla jejím znakem.

Skromnost její a pokora patrna také z toho, že užívala ráda knížky modlitební již obnošené,¹⁾ nezakládajíc si jako jiné ženy marnivé na pěkné a vzácné vazbě. Také sestavila si a napsala vlastní rukou knížku, z níž nejraději se modlívala. Tak prostý byl též růženec, kterého užívala.

¹⁾ Modlitební knížka Františčina i růženec její chovají se posud na zámku jindřichohradeckém.

Pokora Františčina jeví se zajisté i ve všech skutečích, kterými jak svrchu vylíčeno bylo, osvědčovala lásku k bližnímu. Milovalať po Pánu Bohu nejvíce chudé a pomoci potřebné. Proto také všude, kamkoli přijela, tážávala se nejprve, kde je kostel, a tu Spasiteli v nejsv. Svátosti přítomnému vzdavši úctu ihned ptala se, kde nemocnice jest aneb chudobinec, a tu vlastní rukou rozdávala almužny. Pokora doprovázela lásku její k bližnímu a vedla ji, aby lačné krmila, nahé odívala, zarmoucené těšila, chudým nohy umývala a líbala, neboť pravá ku bližnímu láska bez pokory nikterak neobstojí.

A právě tato hluboká a neobyčejná pokora, kterou jevila Františka Slavatová v živobyті a obcování svém, získala jí nevšední vážnost a oblibu u lidí šlechtetných a v pravdě vznešených, ano pobádala mnohé, aby hleděli jí se připodobiti.

Tak dochází ctnost pokory již na zemi cti, již nehledá.

E. O jiných ctnostech Františky Slavatové.

Všecky ctnosti, jež jsou protivou sedmera hlavních hříchů, konala Františka měrou nadobyčejnou. Skvíť se nejenom čistotou, pokorou a štědrostí, nýbrž i laskavostí a vlídností, střídmostí v požívání všech věcí pozemských, tichostí a horlivostí v dobrém. Bylať netoliko ctitelkou, nýbrž i horlivou vykonavatelkou oněch ctností, jež Spasitel náš zvláště velebil a pro kteréž lidi je konajících blahoslavlil v kázání horském. Ctnosti ty přímo odporují duchu světa a toho, jenž jich

pílen jest, zvláště uzpůsobují pro blaženost věčnou.

Umělať Františka dále, což Pán Ježíš ve sv. evandéliu zvláště doporučí, hledati nejprve království Božího a spravedlnosti jeho, uměla sebe zapíratí, kříž svůj nésti a následovati svého Krista; byla ticha i milovala nepřátele své, čehož dokladů v hojnosti podává život její až posud vylíčený. Něco však o tom ještě uvéstí dlužno. —

Vrchol sebezapírání zajisté jest odřící se vlastní vůle své a podříditi ji jiné vůli vyšší a to se děje dobrovolnou poslušností.

Františka snažila se poslušnosti rozuměti tak, jak to doporučí sv. Ignác a konati ji tak ochotně, jako patronka její sv. Františka Římská, dávajíc se vésti dle uznání a vůle duchovních vůdců svých a zachovávajíc úplnou rovnodušnost, tak že když na př. smrt odňala jí zpovědníka a vůdce duchovního, aneb když ten, jemuž byla již přivykla, jinam byl dosazen, neodvážila se výslovně žádati představeného řádu o jiného, zcela to ponechávajíc na vůli jejich.

„Vědíť oni nejlépe,“ říkala, „kdo se pro mne hodí, a mně jest to jedno, koho mi ustanoví.“ I utvrzovala se v poslušnosti rozjímáním o svatém Josefu, pěstounu Páně, jak rychle a bez odkladu na povel andělův se vydal do Egypta se svatou rodinou a to v noci, ani neznaje cesty ani vůdce nemaje. —

„Cesta poslušnosti nejjistější jest“, říkávala si, „a jediný skutek vykonaný z poslušnosti má

více u Boha ceny než skutky mnohé pochodící ze svěhlavosti.

„Zdá-li se ti,“ tak mluvil k ní vnitřní hlas, „to, co se ti velí býti příliš tvrdým anebo snad proti rozumu tvému, tu budiž silna a vprav se do toho jako Abraham a Pán Bůh pomůže třeba zázračně. —

„Jako to ráda máš, když lidé a poddaní tvoji poslouchají, tak miluji já poslušnost duše, která ochotna jest bez prodlení plniti vůli mou; vždyť poslušnost mi jest milejší než oběti . . .

„Zachovej si klidnou mysl, ať se s tebou děje a nakládá jakkoliv. Když tuto horu překročíš, dobrý kus cesty jsi urazila.

„Syn Boží, moudrost věčná, pro tebe lidí byl poslušen, což tedy zvláštního, když ty, prach a popel, ty hříšnice člověka uposlechněš!?

„Maria na rozkaz císařův opouští klidný svůj domov v Nazaretě a tobě bylo by obtížno poslouchati vůdce duchovního u věcech duchovních! Nejvíce líbila se Rodička Boží Otcí nebeskému tenkrát, když poslušně řekla: Ejhle, já děvka Páně, staniž mi se podle slova tvého! A jaké milosti dostalo se světu za slovo to!

„Jako první matka naše Eva nejen člověka uvrhla v záhubu, nýbrž i neposlušností svou zavinila smrt, tak druhá matka naše Maria byla pomocnicí spasení našeho a poslušností svojí život získala nám. Budiž Marii v poslušnosti podobna!

„Sv. Matouš na slova Páně: „Následuj mne,“ ihned všeho zanechav a nic nenamítaje šel za

Pánem; tak člověk, jenž dokonalým býti chce, rychle a bez meškání musí poslouchati.

„Ó Pane Ježíši, ničeho si nežádám, leč jako poslušná dívka Tobě se líbiti . . .“

Víme již, jak milé byly Františce různé pobožnosti, a jak ráda i horlivě je konala a posoudíme z toho, že jí asi přicházelo za těžko někdy se jich zřici buď docela nebo aspoň z částky, avšak když mohla tím osvědčiti pobožnost svoji, nic neváhala. Zapsala si o tom:

„Dnes na Veliký pátek přála jsem si jíti do kostela pěšky, ale zpovědník mínil, abych jela; bylo mi to sice nemilo, že mám jeti, kdežto tolik lidí kolem mne pěšky ubíralo se do kostela, ale přemohla jsem svéhlavost svoji a uposlechla.

„Dnes po vůli zpovědníkově musila jsem velice zapírat: nedovolilť mi jíti ku svatému přijímání. Toto sebezapření dobře mi prospělo a jsem tomu ráda, že mám zpovědníka, který se mnou umí zacházeti. Bojím se však, že ho ztratím, an se má odebrati do Španěl.“¹⁾ Byl to P. Everard Neidhart, jenž tímto i jiným způsobem dával Františce častěji příležitost, aby se mohla zapírat a cvičiti v poslušnosti. „Nic u mne nepřehlédne,“ napsala o něm, „a umí mne vésti poslušností po cestě lásky k Bohu.“ Tak na př. žádala ho jednou Františka, aby dne 9. prosince v oktávě sv. Františka Xaverského směla jíti ku sv. přijímání, on však naprosto odmítl podotknout,

¹⁾ Dcera císaře Ferdinanda III. Maria Anna, provdávši se za krále španělského Filipa IV., stala se královnou španělskou, a s ní do Madridu odebral se zpovědník její a spolu Františčin.

že byla u stolu Páně den před tím o svátku Neposkvrněného Početí Panny Marie. Vidouc pak, jak o rorátech některé jí známé paní přistupují ke stolu Páně, pomyslila si, že budou milostí té hodnější asi než ona, a tím se upokojila. To stalo se i na sv. Štěpána 26. prosince, o čemž poznamenává, že úplně odřekši se vůle své do toho se vpravila. Tak nemajíc sice řeholního slibu poslušnosti ustavičné a dokonalé, přece svoji poslušností ze všeho co konala, získávala si zásluhy tím větší, ba úplně vůli svou obětující přivykla si žádati písemně duchovního vůdce svého o dovolení, kdykoli zamýšlela vykonati něco bohumilého. I zápisky o svých citech a myšlenkách činiti se odhodlala proto, že jí to velel duchovní vůdce její, připojivši k nim poznámku, že kdyby v nich bylo nesprávného něco, má on právo zápisky její roztrhati nebo spáliti; „píšit je z pouhé poslušnosti,“ doložila. V ničem nejednaje dle vlastní hlavy své s plnou upřímností a důvěrou poddala se vedení osvědčených vůdců, jako se poddává vojín se vši důvěrou veliteli a poslušen jest rozkazů jeho, jež vedou jej k vítězství.

V té pak důvěře hr. Slavatová ničím zviklati se nedala, o čemž svědčí zápis tento z dob dřívějších:

„Duchovní otec můj, P. Jan Weyer, dobře naučil mne, jak bych měla konati rozjímání a cvičby duchovní. Tu jistá paní přišla ke mně do Cáhlova (nevím zda-li sama od sebe či popudem cizím) a hleděla mne pohnouti k tomu, abych jiného si vůdce obrala, ten že se nehodí

pro mne a nedobře mne povede. Já až posud s důvěrou lnula k němu, avšak řeči takové celou mne pomátly, že pojednou zmocnil se mne odpor a já nevěděla co činiti. I obětovala jsem vše Pánu Bohu při mši sv., již P. Weyer sloužil na úmysl můj a při níž přijala jsem tělo Páně. Pak s odvahou jsem se mu svěřila, prosíc, aby mi odpustil, že jsem tak se k němu zachovala. Načež on poděkovav, že jsem mu vše otevřeně sdělila, pravil, že to i sám na mně pozoroval. Pak mi některé rady dobré udělil a poučil mne o šetření stálého řádu denního, dle čehož jsem si s mojimi čas svůj tak dobře rozdělila, že jsme vespolek se modlívali, v ustanovených hodinách společně pracovali, četli a všecko řádně vykonávali, svatou spokojenost majíce vespolek. Tak s pomocí Boží se mi vrátil dřívější klid srdce, já nabyla opět chuti k modlitbě a zakoušela duchovní při ní rozkoše.“

Tak upřímná důvěra její ke zpovědníku všecky zmatky z duše zaplašila a ku dřívějšímu poklidu jí dopomohla.

„Kdo chce za mnou přijíti, zapři sebe sám,“ praví Božský učitel náš. (Luk. 9.) Pravdy té pamětlivi byli všichni, kdož na cestě dokonalosti chtěli pokročiti a dosíci cíle, kterýmž pro všecky jest Ježíš Kristus.

Bedlivou toho byla i Františka Slavatová, obětovavši poslušností nejen vůli svou P. Bohu, nýbrž také po celý svůj život smyslnost svou důsledně umrtvujíc. Tak na př. když pro pohodlí těla se jí zachtělo jeti někam, tu právě

přemohla se a šla pěšky; když v kostele přišel jí nápad, aby se posadila do pohodlné lavice, tu na odpor těla poklekla si mezi lidem na holé dlažbě; když pak se tělu umdlenému zachtělo spánku za dne, naprosto mu to odepřela, ani čtvrt hodinky spánku ve dne si nedopřávájíc. Tak krotila i přirozenou chtivost pokrmu a nápoje. Říkala: „Nesmí se hověti hubě mlsné, neboť chtivé hrdlo a lenivá hlava jsou na jedno kopyto. Jako hrdlo, dáme-li mu něco dnes mimo obvyklou hodinu, zítra se o to zase hlásiti bude, podobně i hlava, když jí dnes dopřejeme jen na půl hodinky lenošiti, den na to již se ohlíží po nějaké podušce. Nechceme-li smyslnosti plnou pustiti uzdu, hned na začátku musíme ji zraziti.“

Jednou Františka k dceři své Kateřině, prodvané za hrabětě Fünfkirchena, takto se pronesla: „Ty jsi, dcero má, raději si mohla zvoliti stav řeholní,“ načež tato odvětila: „Napadlo mi to opravdu též, milá paní matko, ale jedna věc podivnou se mi zdá; kterak to já jsouc ženou, bych se měla dáti ovládati jinou ženou, jsoutě ženy věru podivné. A to mi nechtělo do hlavy.“ Proto také do řehole nevstoupila a v pravdě nemá-li někdo ducha poslušnosti a neumí-li obětovati svoji vůli jiné vyšší vůli, lépe učiní, když do řehole nevstoupí. Bezpečnějším vidělo se též býti i Františce Slavatové, aby žijíc ve světě v dokonalé poslušnosti a prostotě oddala se vedení duchovního správce svého, jemuž ve všech věcech, jež týkaly se duše její, s celou důvěrou se svěřo-

vala, uznávajíc v jeho rozkazech a nařízeních vůli Boží.

Aby pak v duchu poslušnosti a zapírání sebe se utvrdila, takto sama se povzbuzovala:

„Chceš-li se přemoci a mlčeti, když ti něco trpěti jest, a neomlouvati se, i když snášíš křivdu, dobře pochodíš. Platí zajisté čin takový více než mnoho skutků kajicných . . .

„Měj velikou v Boha důvěru: strom pojednou se nezlomí a nepadne, napřed praská to v něm. Ani ty přirozenosti své najednou nepřemůžeš, ustavičně si násilí činiti musíš. Chceš-li býti vpravdě dítkem Božím, pak musíš se přemáhati u věcech malých i velikých; nemáť člověk většího nepřítelů nad sama sebe . . .

„Pravá dokonalost nezáleží v samých útěchách a sladkostech ani v samolibosti, ale vůli Boží plniti a to ustavičným přemáháním sebe a stálým zápasem proti zlým nápadům, myšlenkám a pokušením, to k dokonalosti vede nás. Bojuj, neníť hned ztraceno, co se nepodaří pojednou; bojuj trpělivě a vytrvale!

„Zavrou-li se dveře smyslů vnějších vedoucí k srdci sebezapíráním, pak vcházím já dveřmi zavřenými a volím býti učitelem i vládcem srdcí uzavřených.“ Takové vnuknutí v sobě slyšeti se domnívala.

„Chceš-li býti milou Bohu, duše má, pak musíš někdy neviděti i okem otevřeným, a majíc sluch dobrý neslyšeti, a jazyk rychlý nemluvit. To ovšem vyžaduje boje a přemáhání sebe.

„Užitečněji jest člověku kráčet cestou zapírání sebe, nežli cestou růžovou svých žádostí; růže brzy uvadnou a opadnou, nezanechavše nic leč trní, t. j. hrubé skvrny ve svědomí.

„Mnoho působí jediný rekovný čin. Avšak kdo u věcech velikých dovede přemoci se, musí to umět i u věcí malých, jimiž k vítězství velikému dospěti lze.

„Musíš vyjít sama ze sebe, duše má, musíš odtrhnouti se ode všech věcí stvořených a celé smyslnosti své i spojití se s Bohem a Pánem, jenž veliký jest horlitel a netrpí cizího nic vedle sebe.

„Tak nezřízena jsi posud, ó duše má, v žádostech neupřahána, a zbytečným se oddáváš myšlenkám, úsudkům a posudkům; tak citliva v sebelásce, tak slabá v lásce k bližnímu; zlom již, zlom a přemoz nezkrocenou žádostivost svou a já učiním z tebe tichého beránka.

„Ovšem zdá se to tvrdým přemáhati se bez ustání, ale jako bolest mateřská se v radost obrací, tak i duše tuhým sebezapíráním zde na zemi plodíc skutky dobré, shledá ovoce jejich na věčnosti a jaká jí z toho radost vzejde!

„Má-li srdce tvé býti polem dobrým a plodným, musíš dobře rozorati je pluhem zapírání a mrtvení sebe, musíš vypleti všecken koukol od kořene, pak símě dobré vzklíčí v něm.

„Ve všem, v čem dlužno přemáhati se, boj jest a vítězství, jinak to nejde: trpíť násilí království Boží, podobně jako tvrdý kámen musí býti mnoho tepán a tesán, než z něho sochu utvořiti lze.

„Ani nevěříš, jak prospívá člověk, když každého dne v něčem se přemůže, když zanechá něčeho, co by rád udělal, a něco vykoná, co těžkým a nepříjemným se zdá; ale tak se dítí musí, jinak nezřízenou sebelásku nepřekonáme a k dokonalosti nedospějeme.“

Důsledně šetříc zásad těch ovládala Františka svůj zrak: vědělať, že kdo chce sebrán býti na mysli, musí oči uzavřítí věcem nepotřebným; a čím více slepým jest k marnostem světa, tím spíše dospěje ku poznání věcí božských. Kdežto naopak, povolí-li se očím volně těkati, brzy škůdce ctnosti vloudí se v srdce, o milost je oloupí a množství žádostí zlých do něho se dostane. Proto také v kostele volívala si nejraději místo skryté u některého odlehlého oltáře; když pak jako dáma dvorní musila jíti se dvorem do divadla, kdež ovšem i výjevy směšné a někdy i příliš titěrné nebo lehké na jevišti se odehrávaly, opanovala Františka oči své tak, že ani jednou nepohlédla na jeviště. Rovněž tak chránila se, aby nepřivábila očí jiných a nikdy nebyla ani k nejmenšímu pohoršení; činila to zejména proto, aby čistotu svoji zachovala neporušenou.

Pročež přemáhala také zvědavost každému přirozenou, jakož svědčí zápis její: „Dnes mohla jsem viděti císaře, an jel kolem oken bytu mého, ale přemohla jsem se ani ven nevyhledši.“

„Dnešní odpůldne bylo mi protivno; musila jsem se místo služeb Božích účastniti zábav a kratochvílí, což mi bylo dosti proti mysli. Ale s pomocí Boží jsem se na to vše ani nepodívala,

když pak jiní kolem mne tuze se smáli, rozvažovala jsem, jak je to všecko marno.“ Jindy zase: „Odpůldne byla komedie s balletem; já jsem však ani očí neotevřela, mělať jsem knihu, v níž jsem četla.“

Rovněž bděla Františka nad sluchem, jež ochotně otvírala, když se mluvilo o Pánu Bohu a věcech duchovních, zavírala však, kdykoli ozývaly se světské písně nebo marné řeči.

„Co je mi“, říkala, „do všelikých bláznivých novin, vymyšlených pohádek a dvorských klepů? To duši mé nic neprospěje, ano jest jí to na odpor, ana se nejraději baví, slyšíc o věcech božských a duchovních.“

Že při takovém smýšlení pobyt u dvora, plný neklidu a roztržitosti, hraběnce Slavatové příliš se nezamlouval, jest na bíledni, a pochopíme rovněž, že po úmrtí císařovny Klaudie, u níž byla nejv. hofmistrovou, ihned Vídeň opustivši pospíšila do osamělé Telče. V tom smyslu rozuměti dlužno také slovům jejím, jichž užívala, když děti nebo vnukové po návštěvě od ní odjížděli: „Vidím pokaždé ráda děti své přicházeti, ale ještě raději odcházeti, neboť ruší mi zamilovanou moji samotou.“

Františka dobře uměla krotiti smysly své. „Chci uší svých ostříhati tak,“ umiňuje si, „že, když u přítomnosti mé se bude mluvití zle o bližním a já tomu zabrániti nemohu, buď odejdu nebo promluví ve prospěch toho, jemuž se ubližuje.“

Jak ovládala jiný smysl svůj, čich, o tom již souditi lze z toho, co vyprávěli jsme o jejích návštěvách v nemocnicích a v bytech žebráků. Nepříjemný zápach nemocných a uvězněných Františku neděsil ani neodstrašoval od konání skutků milosrdných, a když ji někdo potěšiti chtěl kyticí libovonných květin, tu odřekši se vůně nejraději květinami těmi oltář v některém kostele zdobívala.

Nejinak uměla ovládati chuť svou, nikdy při stole nenařikajíc na nedobrou úpravu jídel, ano nejlepší kusy pokrmů nemocným a chudým ve zvláštních nádobách donášejíc nebo posílajíc. Na večer masitých pokrmů nikdy nejídala.

Když pak se někdy nemohla vyhnouti skvostnější hostině, ovládala i tu chuť svoji a střídmosti šetřila tak, že právě to, co bylo nejchutnějšího, si odepřela.

Ani její stolní náčiní nebylo skvostné, jak by se bylo slušelo na hraběcí postavení, ano všecky nádoby od stříbra kázala roztaviti a přeměnit v nádoby kostelní. Jenom tehdá činila výjimku, když jí jakožto nejvyšší hofmistrové u dvora pokrmy na stříbrném nádobí podávány byly. Ale i tenkrát, kdykoliv mohla jísti sama po svém způsobu, jídala z nádob cínových, aby tak smyslnost svoji docela potlačila a přemohla. O tom rovněž svědčí její zápisky: „Dnes jsem nejedla masa a ústům odepřela jsem chutných pokrmů, jež jsem poslala nemocným.

„Dnes jsem nepila ani vody, abych mrtvila v sobě žádostivost,“ zapsala si; jindy: „dnes po-

stila jsem se o chlebě a ani vody nepila jsem.“ Sám zpovědník seznav její náklonnost k postu, radil jí, aby ráno požila něco čokolády, i uposlechla sice, ale i v tom újmu si chtěla učiniti někdy, když již sklenici pozvedla k ústům, ustala a nápoj silicí poslala jinému, jenž ho po jejím úsudku více potřeboval.

Jak v tuhou kázeň vůbec pojímala tělo své, poznati můžeme z toho, že občas se i bičovala obětujíc bolest svoji při tom trpícím Pánu Ježíši. —

„Šla jsem pěšky na pouť s dvěma dcerami,“ vypravuje, „ku sv. Václavu¹⁾ a těšila jsem se, že komáři celý obličej mi rozdrásali. Tak dělo se mi také jednou na cestě u Prešpurku.“

I v tom viděti odumřelost její marnivostem a zálibám u jiných dam obvyklým, že nechtěla si dáti nikdy políbiti ruku od dvorních kavalírů, jak toho vyžadoval mrav dvorský. Raději za méně zdvořilou chtěla platiti, než připustiti něco, čím by marnivost a smyslnost lidská mohla býti podrážděna. Za to však nezdráhala se dáti si políbiti ruku od vděčných rolníků, chudých řemeslníků, žen a vdov i dítek jejich, s nimiž se chtěla sdíleti o chudobu duchem.

V celém životě svém vyhýbala se pohodlí a změkčilosti, volíc vždycky to, co bylo obtížnějšího a nepříjemnějšího, o čemž svědčí i zapsaná poznámka její:

„Dne 27. října šla jsem o půl 6 hodině ranní

¹⁾ Snad to bylo z Telče ku sv. Václavu do Kostelní Myslové.

do kostela; tu se mi to zdálo protivným nésti si svítlnu a raději byla bych pro zimu ruce ukryla pod pláštěm, ale přemohla jsem se, vzala opět lucernu a svítla jsem na cestu služkám, jež mne doprovázely.“ Jindy šla ve sv. témdni navštívit Boží hrob. Bylo pak velmi chladno a větrno. Místo co by si ruce pro zahřátí zahalila, cvičila se v trpělivosti, rozdávajíc všem lidem po cestě almužny, až jí nic nezbylo, což prý pro zimu bylo velmi nepříjemno.

Jak Františka uměla krotiti jazyk, vyznávají jednomyslně ti, kdož ji znali. Ovládalať jazyk svůj tak, že nebylo od ní slyšeti ani slova potupného, nespravedlivého a prudkého. Ano když někdo ze služebnictva se provinil a pokárání zasloužil, uměla Františka napomenutí či pokárání své tak pronésti, že nebylo při tom pozorovati žádné zloby ani hořkosti, ale spíše laskavou péčí o blaho chybujícího.

Jednalat v tom dle těchto myšlenek a pudů: „Budiž opatrna v otázkách i odpovědích a nemíchej se do toho, po čem ti nic není, pak zachováš si klidnou mysl... Chceš-li býti myslí sebrané, musíš majíc oči a uši otevřené, býti slepa a hlucha; jazyk tvůj pak němým býti musí při věcech mnohých... Zvláště budiž opatrna mezi lidmi. Jak snadno přetekne se člověk... Ten moudrý jest, kdo umí ovládati hrdlo své co do pokrmu a nápoje a jazyk co do řeči. Tím získá si mysl sebranou, zbožnou a pokojnou, ve které rád přebývá Pán; ústy žvastavými však zbožnost snadno se vytratí... Není-li třeba mluvit,

mlč; jedná-li se však o to, aby čest Boží se uhájila neb rozšířila, pak mluv statečně a nebud jako němý pes...“

„Dávejte co císařovo, císaři a co Božího, Bohu!“ Z toho se uč, pamatovati na sebe teprv po jiných i nižších (vždyť ve slovech: Dávejte atd. napřed řeč jest o císaři — člověku a pak teprve o Bohu); dále nemluv mnoho, jsi-li tázána, ale krátce dej rozumnou odpověď.“

Nemusila-li dáti odpověď svoji hned, tu modlívala se před nejsv. Svátostí, když o věc důležitější běželo, o osvícení a posilu a pak teprve se rozhodla, co říci má. Častěji prosívala: „Pane, nauč mne, abych dovedla říkati jako praví učenci Tvoji: Ano, ano — ne, ne — beze vši lstivosti, nauč mne opatrnou býti v řeči, abych povždy mluvila bližnímu k užítku a mlčeti uměla, když bez porušení pravdy mluvití nelze!“

Také nesměl nikdo před ní nectně mluvití o bližním. Nerada poslouchala řeči prázdných a nadutých, ano hleděla jim učiniti konec, řkouc: „Mluvme raději o životě křesťanském, a jak by svědomí přijíti mohlo na pravou cestu, to nám více prospěje!“

Nevyhledávala jiné moudrosti, leč řídití se dobrým svědomím po cestě bohabojnosti. Znalat asi dobře smysl a dosah slov apoštolových, že jazyk jest sice úd malý, avšak veliké provozuje věci... jest oheň, veškerost nepravosti (Jak. 3, 5. 6.) — pročež jazyk nejenom držela přísně na úzdě, nýbrž někdy i zúmýslně mluvila prostě ano zpozdile, aby se jí vysmáli jiní, což jí za-

vdávalo příležitost k trpělivému snášení úsměšků takových, ano k tomu, aby se modlila za ty, kteří ji potupili. O tom zaznamenala si:

„Dnes slyšela jsem, jak mne snižovali u vrchnosti mé (u rodiny císařské), jakobych nezastávala dobře úřad svůj. Uznávám sice, že snad jsem vše dobře nezastala, ale přece mne řeč ta bolela velmi; přemohla jsem to však, nic jsem nenaříkala a vzala jsem z toho povzbuzení mnohá k dobrému, začož, protože to není ze mne, nýbrž z milosti Boží, Pánu Bohu děkuji.“

Jednou svěřila se zpovědníku svému s bolestí, kterouž jí působili jiní zlým jazykem; ten však chtěje více ještě přispěti k jejímu zdokonalení, pravil, že nemá příčiny bolesti se podávat ano že má snášeti to, kdyby tisíckrát více řečí nejapných a zpozdilých o ní se mluvilo. Načež Františka v tiché pokoře se podrobujíc klidně řekla: „Ano, ano, máte pravdu!“

Jednou si zapsala: „Včera mne velmi potupila jistá osoba, ale snesu to trpělivě a pokorně i obětují k uctění Rodičky Boží, jejíž navštívení dnes právě slavíme.“ Spolu s paní Františkou byla tehda uražena i komorná její a ta na to naléhala, aby ona osoba ji odprosila. Avšak domluvě hraběnky Františky podařilo se, že i komorná odpustila utrpěnou urážku.

Jindy nacházíme zapsáno: „Dnes mne velmi něco pobouřilo, ale mlčela jsem, což jindy by se mi zdálo nemožným.“

Františka uměla tedy mlčet, za to však ráda poslouchala jiných, když rozmlouvali o Pánu

Bohu a věcech duchovních. Zvláště platí to o duchovních rozmlouvách kněze Everarda Neidharta, o němž Františka píše takto: „Když duchovní otec můj rozmlouvá o duchovních věcech, jest mi hodina jako okamžik, a čím více slyším, tím déle poslouchala bych . . . Dnes vykládal mi o pravdách tak líbezných, že jsem oslzela a srdce mé láskou k Bohu celé zahořelo. Budtež za to Bohu díky!“

Takové rozhovory oblíbila si i na cestách, zvláště když putovala na místa posvátná, střídajíc modlitby a zpěvy s duchovními rozhovory s osobami zbožnými, tak že, jak sama doznává, cesta jinak obtížná a dlouhá přicházela jí krátkou a snadnou. Takové řeči ráda zaváděla i při návštěvě nemocných, jimž tou měrou hleděla prospěti na těle i na duši.

Častým rozjímáním a čtením duchovním nabyla v té příčině neobyčejné zručnosti, tak že řeči takové zaváděla docela nenuceně, kdykoli se příležitost naskytla.

S ochotnou pozorností poslouchala kázání. „Dnes slyšela jsem kázání o duších v očistci a to dojalo mne tak, že jsem hořce zaplakala.“

Spíše se odřekla — na cestách — potřebného občerstvení těla, než by byla duši připravila o pokrm slova Božího, zvláště v neděli a ve svátek, a nebylo-li někde právě kněze při kostele nebo kapli, kázával kněz její domácí třeba jen pro ni a služebnictvo, jež mívala s sebou.

Jak slovo Boží cenila a si přála, aby i jiní kázání pilně poslouchali, viděti z toho, že založila

v Telči při kostele tovaryšstva Ježíšova místo stálého kazatele ranního.

Kázávalo se v Telči ve farním kostele sv. Jakuba a v kostele jesuitském při pozdních službách Božích. Založením místa kazatele ranního v kostele jesuitském, jež trvá až podnes, hlásání slova Božího zajisté rozmnoženo a povzneseno jest.

Velmi horšila se, vidouc lidi při kázání baviti se zbytečnými hovory, jak pozorujeme ze zápisu jejího: „Dnes jsem musila se dvorem jeti do kostela a tu mi bylo velice zapírati se. Byloť při kázání a slavné mši sv. tolik hovoru, šepotu a smíchu, že nebylo mi možná ani slyšeti něco, ano musila jsem plakati, že se Pánu Bohu ubírá cti, ba veliká děje potupa. Ale nesměla jsem ukázati před jinými, jak mne to bolelo.“

F. Františka miluje samotu.

Při tomto smýšlení a jednání, kterýmž hraběnka Slavatová ustavičně a důsledně pracovala o svém zdokonalení, nesmíme domnívati se, že byla osobou záduščívou vzezření nepřívětivého; nikoli: kdokoli s ní jednal, shledal ji v dobrém rozmaru a s tváří vlídnou. Při tom však společností nevyhledávala, ano o samotě bez roztržitosti s milým Pánem Bohem svým nejraději se kochala.

Soud její o věci té poznati ze slov: „Duše má, nemíchej se do věcí, na nichž ti nemusí býti záleženo, a můžeš-li zůstat doma, raději nevycházej, uspoříš si mnoho roztržitosti a nabudeš času, abys vykonala to, na čemž ti záležeti má.

Čím více se osamotníš, tím více Bohu se zalíbíš a získáš síly ku přemáhání sebe.“

„Bůh duše věrné rád uvádí v samotu a tu mluví k srdci jejich. Co všecko pokazí a překazí společnost jiných!“

Jakoby k ní mluvil vnitřní hlas: „Hleď sama na sebe a nedbej jiných, pak ujdeš mnohým mrzutostem. Buď jako hrdlička, kteráž ráda jest o samotě, utec se do skalního úkrytu svých ran. Tu vzdychej a bezpečna budeš proti dravcům všem. Jsem-li u tebe já, všecko jest v dobrém. Nejsem-li však u tebe, anebo nejsi-li ty u mne, pak vše jest trpké a hořké. Zůstaniž jen o samotě se mnou, já neopustím tebe, a čím více samotu si oblíbíš, tím spíše budu u tebe já“ . . .

„Předchůdce Páně (sv. Jan Křtitel) takovým byl světcem, že posvěcen jest již v životě mateřském, a přece opustiv všecko odebral se do samoty na poušť. Jestliť velmi těžko ve hluku a společnostech dospěti svatosti . . . Jak blažen ten, jenž stará se pouze o Pána Boha a mysl ubranou si udržuje . . . Jak dobře bude i tobě, když o samotě sloužíc Bohu, nebudeš vyhledávati zalíbení tolika lidí, jimž těžko jest dostačiti. Pán Bůh méně požaduje než lidé, ba kdyby se z lásky k němu dělo tolik, co se děje lidem k vůli, jaké by tu bylo množství svatých!“

Člověk přirozenou svojí povahou nakloněn jest ku věcem vnějším a raději na mysl se rozptyluje než sbírá, pročež nemiluje samoty. Právě proto chceš-li býti člověkem vnitřním, musíš pokud možná upustiti od věcí zevnějších . . .

Ostatně může duše, pomůže-li jí Bůh milostí svou, býti o samotě a v klidu i uprostřed hlučných společností a naopak bez Boha ani o samotě nemíti mysl sebranou . . . Samotu miluj a neopouštěj jí, dokud z důvodů vážných nemusíš.“

Těmito úvahami jsou povzbuzena Františka Slavatová vskutku mnohem raději chodila do kostelův anebo do chatrčí chudoby a bídy, než do skvělých společností na zámcích a v palácech; ba bylo-li potřeba, slušnými důvody nebo cestou nějakou nepřítomnost svoji ve společnostech veselých a zábavných omlouvala těm, kteří ji zvali. Tak jednou pro věc takovou odcestovala z Vídně do Cáhlova, kdež na zámku svém majíc kapli dle libosti pobožnosti se oddala.

Jindy zase z Jindř. Hradce dopsala do Telče: „Syn můj Joachim jest dosud zde, nedělá mi sice nepřiležitostí, ale přece budu ráda až odjede, neboť pak jsou sama, mohu lépe se zabývatí Pánem Bohem. Já chci srdce uzavřítí všeliké marnosti a vystříhati se netoliko společností špatných, nýbrž všech velikých společností a schůzek vůbec, kteréž člověka připravují o pokoj srdce a při nastávající korunovací (Leopolda I. r. 1656.) odřeknu se i všech radovánek.“

G. Františka trpělivě nese kříž svůj.

Kříž nějaký každý člověk nésti musí.

„Kdo nevezme kříž svůj a nenásleduje mne, není mne hoden,“ praví sám Pán, pročez nám všem sv. trpělivosti potřebí jest. Františka

hrab. Slavatová ve všech protivenstvích k trpělivosti se povzbuzovala, pokaždé volala: „Trpělivost, trpělivost!“ Aby očitě ukázala se býti nositelkou kříže, nosívala na prsou malý křížek, s kterýmž se i vyobrazuje.

Pokládalať utrpení za důkaz lásky a dobroty Boží a ku stálé trpělivosti sama sebe takto pobádala: „Co všecko trpěl Pán za ty, kteří mu slouží ve svatosti života a co oni již pro něho vytrpěli! Co ty činíš, co ty trpíš?“

„Když mne sytí Pán mlékem sladké pobožnosti, raduji se z toho a těším; podává-li mi však kalich utrpení, rmoutím se a ihned bývám mrzuta. Ne vždy mléko útěchy, ó Pane, mi podávej, ale někdy také nápoj hořkosti! —

„Trpělivostí se často udrží a zachová to, co netrpělivostí ztrácíme. Tou narážíme ustavičně, onou všude projdeme. Cesta trpělivosti jest cesta nejjistější . . .

„Čeho na sobě a na jiných nelze ti změnití, s trpělivostí snášej, až to pán zařídí jinak; toť jest mu milejší než kdyby všecko šlo podle hlavy tvé. — Trpěti musím, ráda nerada; trpím-li ráda, bude to snadnější a v odměnu mi získá Boha, nerada-li, bývá kříž těžší a je to bez zásluhy . . .

„Lekci (úkol) o trpělivosti často dlužno čísti a opakovati, neboť tolik se všech stran trpěti jest, že nelze všeho ani předvídati, pročez vždycky člověk na to musí býti připraven.

„Neví se, co v člověku jest, není-li zkoušen utrpením . . .

„Mlč, neomlouvej se, trpíš-li. Magdaléna mlčela, když reptal farisej proti ní a hle, zastal se jí Pán. Podobně až posud činí duším, jež tiše trpí pro něho . . .

„Růže rostou s trním; ani ty nemůžeš pořád v růžích seděti . . . Zde na zemi nelze míti pokoje, zde ustavičný zápas jest proti světu, tělu, ďáblu, s těmi nelze býti v pokoji.

„Vypiješ-li zde trochu žluči, v nebesích za to hojně sladkostí píti budeš . . ., trpíš-li zde s Pánem svým, účastna budeš i slávy jeho. Kdo však zde trpěti nechce, daleko bude na věčnosti od Pána svého. A proč by dítko Boží nemělo trpěti pro Boha? Vždyť dítky světa trpí tolik pro marnosti jeho a nechťi od nich upustiti. Bez muky a strasti nedospěje nikdo k nebes slasti! Jako milejší bývá veliteli svému vojín, jenž udatně s nepřitelem bojuje, ano dobývá i kořisti, než vojín liknavý a zbabělý; tak též duše, která když proti ní brojí nepřátelé uvnitř i zevnitř, udatně se brání, dobývajíc kořisti ve ctnostech, Bohu milejší jest, než ta, která jenom v pokoji si hoví.

„Nereptej, že bouře a mraky ukazují se na dráze tvého života, neboť nebylo by dobře sadům a polím, kdyby ustavičně slunce na ně svítilo, vyprahly by docela.“

Nebývá to vždy znamením dokonalosti a svatosti, když duše zvláštní sladkost cítívá při pobožnostech, v nichž si libuje; ani to není důkazem, že Bůh jest nám nepřitelem, když rozličné na nás posílá kříže a trampoty. Vedloť se

tak i Frant. Slavatové: všelijaké pochybnosti ji znepokojovaly, podivná úzkost mátlá ji v pobožnostech, cítila někdy nepochopitelnou prázdnotu a opuštěnost a jižjiž měla ji k tomu přirozenost lidská, aby si lidem postěžovala a u nich hledala útěchy. Avšak i v tom dovedla se přemoci a šla hledat útěchy a pomoci před svatostánkem. A tu se potěšila myšlenkou, že při všem tom soužení ponechá se volně a docela vedení Božímu, jen hříchu že se při tom chrániti bude. Na to vykládá, že všechnen trud a nepokoj pominul a za to že duše její naplnila se pocity zbožnými a bohumilými.

Nejlepší jí bylo útěchou rozjímati o přehořkém umučení Páně, jak ji o tom poučil tehdejší zpovědník její P. Pavel Leskovec, I. rektor kolleje telečské, dopsav jí dne 17. září r. 1656. do Jindř. Hradce a připomenuv: Že Krista Pána hořké umučení, jest nejsladší v strastech potěšení.

Jsouc vzorem trpělivosti ráda ctnost tuto viděla také na jiných: Jistý kněz v Telči nerad to měl, že k oltářům pobočným v kostele jesuitském, poněvadž nebyly ohrazeny zábradlím, lidé i mezi mši sv. až příliš se tlačili, někdy i kněze konajícího mši sv. tím rušili; i stěžoval si do toho u hrab. Slavatové. Tato mu přiřvěděčila řkouc, že lidé v kostele měli by ovšem co nejtišeji se chovati, ale také kněz vzpomenouti má, že obětuje Otci nebeskému Beránka tichého a po příkladě jeho že se také má přemáhati. I zapamatoval si to kněz ten a sám vyznává, že by bez té napomínky častěji byl svatou obět vykonal

zmateně a mrzutě a že od té doby lépe se již uměl ovládati.

Za vše, co ji potkávalo, dobré i zlé, uměla Františka Pánu Bohu děkovati. Zpívati „Te Deum“ za přijatá dobrodiní jest chvalitebno, ale za soužení často dorážející na člověka říkati upřímné: „Zaplať Pán Bůh!“ — toť zajisté umění nemalé. Umění tomu Františka dobře rozuměla.

H. Františčina vděčnost k Pánu Bohu.

Sv. František Xav. praví: „Prosím vás, pomozte mi děkovati Pánu Bohu, abych neupadl v neřest nevďěčnosti, neboť neřest tato maří všecky účinky dobroty božské.“

Těmito slovy řídila se také věrná ctitelka světce toho hr. Slavatová, o čemž svědčí úvaha tato: „Ó duše má, právem se lekáš a děsíš, ano oplakáváš hořce, čím jsi zneuctila svého Boha zvláště za mladosti své! Hle, tvůj Ježíš nevykoupil tebe zlatem a stříbrem, ale předrahou krví a přehořkou smrtí svou. Ó nedej, Pane Ježíši, aby cena utrpení tvého byla na mně zmařena! Kéž bych nejednala nerozumněji, než dravá zvěř, jež ač rozumu nemá, zná přece dobrodince svého a jemu slouží věrněji, než nevďěčný člověk Bohu svému.

„Poznáváš, ó duše moje, ruku, jež tě stvořila a tolikerými zahrnula milostmi a dary? Ano já chci vděčně uznávati neskončené milosrdenství tvé, dejž mi, ó Pane, milost svou k tomu, a matko Boží, ty k tomu přispěj!

„... Bůh nepotřeboval člověka, bylť by i bez něho Bohem na věky, ale člověk, tvor Boží, špatně si váží toho, ano on tvorů zneužívá často proti Stvořiteli. I já byla jsem stvořením tak nevďěčným.

„Poněvadž jsi mne, ó Bože, beze vší zásluhy mé povolal k lásce a službě své, uděl mi té milosti, abych si toho vždy vážila; ano nyní hotova jsem ve službě Tvé i krev svou vycediti, dejž mi k tomu síly potřebné!

„Milosrdný Bůh milostmi svými zahrnuje mne. Jak neskončená jest láska jeho! Kéž bych mu vzdání mohla vděčností takovou, jakéž zasluhuje a kteráž se mu po celém světě kdy prokazovala, nyní prokazuje a v budoucnosti ještě prokazovati bude.“

Také za to často vzdává Pánu Bohu díky, že má dobré vůdce duchovní a zpovědníky, za milost, že jí Pánbůh žítí dává ve stavu vdovském i za to, že založení kolleje ke cti a slávě své od ní přijati ráčil, ano pokorně a vděčně přičítá úmysl k tomu nikoli sobě ale milosti Boží.

Rozvažuje, že dobrodincové tohoto světa obyčejně se mrzívali, když prosebníci příliš často obtěžují je, protože častým dáváním ubývá jmění jejich; u Pána Boha však že jest to naopak. Onť jest jako moře nepřeborné všech darův a milostí a dáváje zůstává vždy stejně bohatým; jen když na něm žádají se věci hodné slávy jeho, pak nevyčerpá se štědrost jeho.

„Kdyby měl někdo jiný tolik milostí, tolik pomoci a posily od Pána Boha jako já, ó zajisté

používal by jich lépe. Přičiň se, ó duše má, abys nahradila, co tak dlouho a tak často jsi zanedbala. Vzhůru, dokud jest čas milosti Děkujte a prostě za mne i vy, zesnulí moji duchovní otcové a vůdcové, kteří asi již v nebi se radujete; i vy rodičové moji oslavení, ty choti můj a dítky moje, jež pro svoji nevinnost přijaty jste byly před obličej Páně! Ó Bože náš, nebyla-li by to již milost nevýslovná, kdybys byl lidem jenom dovolil milovati Tebe! Ale o kolik to více jest, že člověku poroučíš, aby Tě miloval a tolikerymi jej milostmi k sobě táhneš! Ó kdož jest jako Bůh náš!“ . . .

I. Pobožnost Františčina k tajemstvím a světcům Páně.

a) Františka ctí vtělení a umučení Syna Božího.

„Představ si Pána, jak ležel v jesličkách; s dětmi zacházíme beze strachu a s nemluvnátky rádi se hrajeme. Matka Páně dovolí jako pastýřům a mudrcům pomilovati a uctiti synáčka jejího.

„Hledal a nalezl jsem já tebe nebo ty mne? Já jsem se ti neztratil nikdy, jako tys odešla ode mne! Drž se mne pevně a nikdy nepuť mne od sebe; máš-li Ježíše, máš poklad nejdražší.

„Často vyslovuj dvě jména nejsvětější: Ježíš — Maria, ale s pobožností a ať se to zdá býti nepatrným, získáš tím mnoho.

„Od sv. Josefa uť se pravě a jediné péči, abys Ježíše a Marii nikdy neztratila. Jsou-li oni při tobě, jest ti dobře a bezpečna jsi proti uštknutí hada pekelného.“

Ku vtělenému Synu Božímu se modlila:

„Ty's nenašel přístřeší u lidí a ve chlévě jsi pobýti musil. Jak ráda bych Ti nabídla srdce své, ale ono jest jako poušť, v níž často se zdržují dravci zlých náklonností . . . Čeho si žádám, ó Ježíši můj, na zemi než Tebe! Budiž mým Ježíšem a všecko vypuď ze srdce mého, co jest marného a světského a Tobě se nelíbí. Vždyť já hotova jsem s milostí Tvou opustiti všecko. Čím jsem Ti povinna za milost vtělení Tvého! Kdybych to štěstí byla měla služkou býti matky Boží ve chlévě betlémském, milejší a vzácnější byl by mi chlév ten nad paláce Šalomounovy. Volila bych raději tam býti služkou než jinde vzácnou královnou. K různým počtám, ó můj nejmilejší Spasiteli, povzbudilo již lidi jméno Tvé, ale mně líbí se nade vše volati: Ježíši, Ježíši, buď mým Ježíšem, v Tobě — doufám — že přemohu tělo své i ďábla i svět ba i sebe samu, ana se svoji sebeláskou jsem sobě nepřítelkou největší!

„Ty's i proto člověkem se stal, abys mohl býti učitelem naším a učil nás cestě pravdy. Ó jak veliký jsi a milostivý učitel, an nejenom hlásáš učení své, ale i otvíráš smysl jeho, tak jak žádný učitel nedovede. Ó Ježíši, Ty učiteli nejmilejší, kdo Tebe řádně zná, ten nemůže odstoupiti od Tebe a zanechati učení Tvého. Propůjč mně milost, abych pojala učení Tvé, abych Tě

řádně poznávala v nekonečné moci Tvé, ale také sebe ve své nesmírné bídě, abych pak úplně si odumřela a Tobě se líbila. Dobrý mistře, neučíš sice s kazatelny, ale z malých bídných jeslí, ani ne slovy, ale spíše svým chováním učíš nás pravé pokoře . . . Pokornou matku, pokorného pěstouna zvolil jsi sobě a hovádka sloužila Tobě. Ó nejpokornější Ježíši, jenž stav se člověkem ležíš v jeslích, uč nás pohrdati vši nádherou, marností a vznešeností, znič v srdci mém vše, co zavání pýchou a marností a Tobě se protiví. Doufám, že nepohrdneš ubohým, bídným srdcem mým. Ty z něho učiniti můžeš obydlí přelíbezné a odpočinouti v něm.

„Ó matko požehnaná, protože nejsem hodna vzítí do náručí nejsv. dítě tvé a políbiti je, prosím, učiň tak za mne, já postem svým a zdrželivostí chci něco k libosti jemu prokázatí . . .

„Budiž, ó Ježíši, mým Ježíšem! Zapiš nejsvětější jméno své nejsvětější krvi v srdce moje, aby odtud nikdy vymazáno nebylo a vše vypudí, co nemilo jest nejsladšímu jménu tomu. Jak ráda bych pro to jméno Tvé, ó Pane Ježíši, vycedila krev . . . Nedej aspoň, matko Ježíšova, aby přesvatá jeho krev marně byla vylita za mne!“

Tajemství milostiplného vtělení Páně hra-
běnka Slavatová takovými modlitbami a úva-
hami uctívala, avšak víme již, že se smýšlením
a cítěním jejím souhlasily povždy také skutky,
pročež něžnou tuto úctu ku vtělenému Spasiteli
projevovala také skutky, na které připadnouti
mohla pouze vynalezavá láska její.

Tak chtějí si uctivě připomenouti dobu po-
bytu Syna Božího v lůně neposkvrněné matky
jeho, zvláštních devatero skutků dobrých aneb
kajicných vykonávala. Roku 1657. na př. devět
chudých dítek podělila oděvem; devět žebrákův
u sebe pohostila, osobně jim přísluhující; devět
návštěv před narozením Páně učinila Pánu Ježíši
v nejsv. Svátosti oltářní; devět dní masitých
pokrmů se zdržovala nebo pichlavým pásem se
opásala. O štědrém večeru mívala obyčej na
uctění nejsv. rodiny zváti ke stolu chudého muže,
chudou ženu a chudé dítě a sama je hostila,
mimo to i uvězněné v žaláři o svátcích vánočních
štědrrou almužnou podarovala. Z této vroucí lásky
ku Spasiteli a sv. jménu jeho vznikl také úmysl
zasvětití chrám jesuitský v Telči Jménu Pána
Ježíše.

Neméně než vtěleného uctívala Františka
Pána Ježíše umučeného, k čemuž měla se
povzbuzenu pocity těmito:

„Byla by to zajisté věc veliká a slavná,
kdyby císař římský měl jediného syna a toho
by vydal na vykoupení otroka ke smrti odsou-
zeného. O kolik více dlužno ceniti to, když nebeský
král jediného nejmilejšího Syna svého vydal na
vysvobození lidstva!

„Umučení Páně duším lidským tolik dodává
síly, že se jim to, čeho se druhdy děsily a lekaly,
zdá snadným a že rádi trpí něco pro něho . . .

„Čím déle rozjímá kdo přehořké Páně umu-
čení, tím více nabude milostí a prospěchů ne-
výslovných . . .

„Při umučení Páně skály pukaly, hroby otvíraly se a nebe zatmělo se; kdo nectí umučení to, tvrdší jest nad skálu a necitelnější než umrlec.“

Zvláště ráda připomínala si Františka přehořké umučení, kdykoli ke stolu Páně přistupovala, poslušna jsouc slov: „Kdykoli tělo mé jísti budete, smrt Páně zvěstovati budete, dokavadž nepřijde.“

Pobožností zvláštní uctívala také jednotlivé děje umučení Kristova: Krista modlícího se v zahradě getsemanské a krví se potícího, před nepravdělivými soudci stojícího, zbičovaného, trním korunovaného, křížem obtíženého, pěti ranami zraněného. Vroucná zbožnost její jeví se zvláště v horlivé modlitbě ke Kristu Pánu ukřižovanému: „Ó Ježíši, kříž Tvůj připadá mi jako lůžko, na němž bezpečně a blaze umřítí lze; toho přeji si co nejvroucněji. Kéž by patero smyslů mých ponořilo se v rány Krista Pána mého! Kéž by poslední můj pohled byl na Krista visícího na kříži! Kéž by uši moje naposledy zaslechly slova: Ježíši! Maria! a jazyk můj vysloviti mohl: Ježíši nazaretský, smiluj se nade mnou! Kéž by ruce mé ku konci objati směly sv. kříž a já mohla odevzdati ducha svého v ruce Tvé!“

Důkazem této vroucí pobožnosti, kterouž hraběnka Slavatová lnula k umučení Páně, jest, že založila zvonění večerní ve čtvrtek v Telči, v pátek pak v Hradci Jindř. na památku úzkosti Páně na hoře Olivetské a v Telči též nadaci (která již zanikla) na zvláštní pobožnost o umučení Páně; v Hradci i v Telči mimo to pořídila

t. zv. horu Olivetskou, v Telči pak kostel jesuitský ozdobila mimo jiné také obrazy představujícími děje z umučení Páně a oltář jeden ukřižovaného Krista. Při sobě pak nosila vždy obrázek Ukřižovaného. Takovými obrázky ráda podělovala také své známé, majíc za to, že jako ona docházela nejčistší rozkoše rozjímáním a ctěním kříže, tak že bude i u podarovaných. Též P. Christel, jenž vydal zápisky její, podarován jest obrázkem takovým a měl jej, jak dí, po celý život v největší vážnosti. Tak podporovala a šířila hr. Slavatová zbožnou úctu k umučení Páně. Téže úctě sloužiti měla, jak svrchu bylo pověděno, i kaple od ní vystavěná v Telči na místě, kde syn její Karel došel podivuhodné ochrany Boží, a křížová cesta polem k ní vedoucí od města Telče.

b) Františka uctívá nejsv. Svátost oltářní.

Nejvzácnější klenot sv. našeho náboženství a ze všech tajemství svaté víry největším jest nejsv. Svátost, v nížto Pán Ježíš zasluhuje téže úcty a lásky, jakouž prokazují svatí na nebesích velebnosti Božské, kteráž se jim objevuje tvářív v tvář. Pročež po příkladu všech služebníkův a služebnic Páně i Františka Slavatová toho pílila, aby tajemství toto přesvaté co nejdůstojněji ctila, cítíc se k tomu pobádána úvahami těmito:

„Chceš-li býti pod pastýřskou mocí Pána Ježíše, častěji přijímej svátost tuto, v níž jako pastýř Kristus Pán pase ovečky své. Kdyby lidé chápali, co jest to častěji přijímatí Pána, jakou

měli by toužebnost po sv. přijímání! Chceš-li požívat častěji chleba andělského, nesmí srdce tvé býti plno záležitostí světských; nemůžeš duše, přesyčená věcmi světskými, udržeti to, co duchovního jest.

„Neníť snadnějšího prostředku, abychom nezapomněli na Pána svého a vždy víc a více jej si zamilovali, nad častější sv. přijímání. Čím více kdo miluje přítele svého, tím raději u něho dlí; duše tedy, jež miluje Pána, ráda k němu se přibližuje a to ve sv. přijímání.

„Jako Zacheus se radoval, tak i ty raduj se, když přichází k tobě Pán. U něho byl jenom pohostěn, ale k tobě přichází a v srdci tvém béře přibytěk, a ty nekrmiš jej, nýbrž on tebe svým vlastním tělem a krví svou! Tu více máš příčin radovati se, sobě blahopřáti a vděčnou býti.

„Veliká to hostina — sv. přijímání! Tu jest Bůh pokrmem nade všecky pokrmy! On jest závdavkem lásky, lékem, který hojí i od příštích nemocí chrání nás.

„Ó můj Ježíši, čím byla bych, kdybych neměla milosti častého sv. přijímání, když tak nedokonalá jsem i při této milosti!

„Ó chlebe andělův, ó chlebe života! Kéž bych nepotřebovala jiné potravu a nemusila jísti ani píti! Kéž bych mohla bez ustání zabývat se Pánem svým v nejsvětější Svátosti!

„Veliké a živé víry vyžaduje veliká Svátost tato. Já však s milostí Boží jsem hotova raději dáti život, nežli v nejmenším spustiti se víry ve Svátost tuto. Dávám v zajetí rozum i vůli svou.

„Ó Ježíši můj, jak podivuhodně se věří v Tebe, podivuhodněji však cítí se přítomnost Tvá!

„Ty's pravý lékař ubohé churavé duše mé! Jaké píle, námahy a jakých obtíží použil jsi, abys zahojil smrtelnou chorobu duše mé! Navštívil jsi mne nejenom každého dne svými vnuknutími, svojí pravdou, ale svým vlastním tělem a krví svou v nejsvětější Svátosti nasytil jsi mne!

„Co více mohl učiniti Bůh náš nad tuto Svátost! Ó podivuhodné a nepochopitelné dílo lásky a pokory! Pán Bůh se nám dává celý ve Svátosti této a chce, abychom i my celí se mu podali. Budiž, měj mne, ó Pane, celou a na vždy! Nic, pranic nenechávám si pro sebe . . .

„Ty jsi, ó Ježíši můj, věděl zajisté, jakou neuctivostí k Tobě míti se budou tisíce a tisíce lidí, a přece láska ku člověku bídnému Tě přemohla, že jsi se ukryl v prostých chleba způsobách, abys se nám — i mně nejbídnější ze všech — mohl podávati.“

Důkazem patrným hluboké úcty její k nejsvětější Svátosti oltářní jest nadace na slavné doprovázení kněze nesoucího nejsvětější Svátost k nemocnému. Nejenom sama takových průvodů se účastnila ve Vídni, v Hradci, v Telči i jinde — a to i v dešti a zimě, — nýbrž i jiné k tomu nabádala, ba hojnou almužnou odměňovala ty, kteří takovým způsobem víru svou a úctu prokazovali Pánu Ježíši ve svátostním tajemství přítomnému.

K uctění svátosti té založila v Cáhlově bratrstvo Božího Těla a praví, „že se vynasnaží, aby zkvétalo vedle jiných tamních bratrstev tak, aby to město rozniceno bylo milostí a láskou Boží.“

Že pak svátost ta jest středem bohoslužby naší, přihlížela hraběnka Slavatová i k tomu, aby co možná nikdo nezanedbal vinou svojí mše sv., a těžce velmi nesla to, když pozorovala neuctivé chování v kostele.

Chodíc často ve Vídni do kostela sv. Michala zpozorovala, jak prodavačka svící sedící před kostelem pro svůj obchod docela zapomíná na mši svatou. Aby ženu tu přiměla, slyšeti mši sv. aspoň ve svátek, přistoupila jednou k ní řkouc: „Milá ženo, vy jste ještě neslyšela mši svatou a dnes je svátek; já tu posedím místo vás; vy pak mezi tím jděte do kostela. Já zde zůstanu, až se vrátíte ode mše svaté.“

Bylo to sice prodavačce jaksi divno, avšak vidouc, že paní s ní mluví vážně a do opravdy, uposlechla a šla na mši sv. Hraběnka Slavatová zatím se posadila ku krámu se svíčkami. Což když zpozorovali paní od šlechty jdoucí kolem a znající hraběnku, ovšem se divili a snad i pro zábavu přiblížili se ke krámu a hojně kupovali platíce i nad cenu. Prodavačka vrátivši se z kostela a vidouc, že se jí to na penězích vyplatilo, nepochybně by ráda častěji byla se dala zastupovati paní tak šlechtnou, tato však ji poučila: „Budiž vám to na odměnu, ale ode dneška si hleďte více služeb Božích v den sváteční a Pán

Bůh vám hojně požehná.“ — „Mši svatou nikdy neztrácíme času“, říkávala častěji.

Smýšlení takové uměla Františka vštípití též dítkám svým, což zejména velebil řečník při pohřbu syna jejího Jiřího Joachima roku 1689. v Hradci, který po celý život, naučiv se tomu z mládí, vážil si oběti mše svaté tak, že nikdy bez ní býti nechtěl ano nenastoupil nižádné cesty, leč až po mši svaté. Tak činíval nejen doma, nýbrž i v cizině. „Jaké milosti jsou účastni kněží, že mohou tak obcovati se svým Bohem a Pánem,“ říkávala hr. Slavatová. Proto také do kostela Jména Pána Ježíše v Telči měla zvláštní přístup, aby kdykoli jí libo, mohla vyhověti touze srdce svého a Spasiteli bytujícímu v nejsv. Svátosti oltářní se pokloniti. Zejména tak činívala o dnech masopustních, když týž Spasitel tolikráte hříšnými radovánkami bývá urážen. Tu při tak zv. 40hodinové pobožnosti klečívala na holé zemi a vysílala nejvroucnější povzdechy a modlitby ku Pánu Ježíši. Celou tu pobožnost končívala se svými domácími hlasitě modlíc se růženec. Oltáře, na kterých měla vystaviti se nejsv. Svátost, vlastní rukou zdobila a svícemi hojnými opatřovala, přejíc si pro pobožnost tu získati nejen obyvatele místa, nýbrž i osad okolních a když přišlo méně lidí, tím déle sama na modlitbách trvala.

Po 3—4krátě v témdni ke stolu Páně přistupovala a žádné mše svaté vinou svojí nezameškala, ba nebylo pro ni zármutku většího, než když z nařízení zpovědníkova bylo jí zabráněno

sv. přijímání. Oloupenou býti o pokrm tento bylo jí trudem přetěžkým.

Dle tehdejšího obyčeje dávána při průvodu Božího Těla i přiměřená představení posvátná, obsahem táhnoucí se k tajemství oltářnímu. Tak i v Telči se dělo, kdež Františka byla nejštědřejší jich podporovatelkou, vydavši jednou na takový účel až 300 zl. (což tenkrátě zajisté bylo velmi mnoho). Za krásný doklad úcty Františky Slavatové k nejsv. Svátosti považujeme též velevskvostnou monstranci, kterouž podnes se honosí kostel Jména Pána Ježíše v Telči.

c) Františka ctitelkou Marie Panny.

Sv. Bernardin ze Sieny nazýval rodičku Boží paní svou; sv. Stanislav Kostka tázán byv, miluje-li Marii, líbeznou dal odpověď: „Vždyť je to moje matka!“ A tak Františka Slavatová nejraději rodičku Boží jmenovala paní svou i matkou.

Když jednou byla řeč o různých ctnostech světců Páně a zvláště, jak se vyznamenaly vzácnými ctnostmi i ženy, ano útlé dívky a panny, tu ohnivě zvolala Františka: „Ale nižádná, nižádná z nich není nad požehnanou rodičku Boží, nad moji paní nejmilostivější a matku nejdražší, na jejíž čest bych všecko obětovala.“

To, co ji pobádalo ku vroucné a něžné úctě rodičky Boží, zapsala si takto: „Miluj po Bohu matku Boží nade všecky jiné svaté, nade všecky tvory! Jestliť ona matkou krásného milování, ochranou proti zlému a podporou ctnosti.

„Clověk, jehož se ujímá Maria, nemůže zahynouti; ona neopouští těch, kteří skládají v ni důvěru svou.

„Kdo miluje Marii a v ni důvěřuje, u toho dobrá jest naděje, že spasen bude . . .

„Často pohlížej na obraz Panny Marie a snaž se následovati ctností jejích; pak i ona k tobě milostivou se prokáže.

„Miluj ji a uctívej; jestliť ona správkyní pokladů přemnohých a rozdavačkou milostí; je-li ona ti matkou, bude ti Bůh otcem. Drž se jí věrně, ona jako pomocnice spolehlivá neopustí tebe.“

Tak hrab. Slavatová sama povzbuzovala se ku dětinné úctě a důvěře k Bohorodičce a mimo to se k ní modlívala takto:

„Matko milostivá, vyznávám, že jsi mne po čas života mého vytrhla z mnohých, přemnohých nebezpečí duše i těla, a jak šťastna jsem, že požehnaná matka Pána mého veliké mi prokázala milosrdenství! Jí přičítám to, že když jsem kráčela širokou cestou hřichu, zachránila mne od záhuby; neboť od maličkosti lásku k ní chovala jsem . . .

„Chci já, ó paní má, býti tvou otrokyní. Kéž bych to skutkem dokázala, plnic vždycky vůli Boží a jednajíc dle libosti tvé! Když uvažuji, jak archanděla Gabriela nejsv. Trojice posílá k Panně Marii, aby se otázal, svoluje-li ona v dílo vtělení Božího, tu vidím, že co trvá nebe a země, nikdy poselství tak slavné a milostivé vypraveno nebylo jako k ní, panně to nejkrásnější a nejpo-

kornější . . . Ó jak se z toho raduji a důstojnosti té jí přeji! Ó ty moje paní požehnaná a matko laskavá, Pán je s tebou a ty jsi mi po něm všecko! Učiň mne účastnou radosti a slávy své a vypros mi, aby Pán byl také se mnou a já abych plně jeho rozkazy a povzbuzení cítila, že se mnou jest. Pán s tebou, buď se mnou, ty ó Panno Maria, pak zvím, že nikdy nebudu odloučena od Pána svého. Ty's požehnána mezi ženami, tvoji přímlovou doufám, že uniknu hrozného zatracení. Vypros mně milosti, aby láska Boží panovala ve mně, já abych sama se nenáviděla, Boha však milovala nade všecko.

„Ty, matko krásného milování, máš ve správě své poklady milostí Božích, ty's dcerou Otce nebeského, matkou Syna Božího a nevěstou Ducha svatého. Čeho bys nemohla dosíci u Otce, jsouc dcerou, čeho u Syna, jsouc matkou a čeho u Ducha sv., jsouc nevěstou jeho?! Nebylo slycháno, že oslyšen byl, kdo k tobě se utíkal, nebuduť já první oslyšena. Ó propůjč mi dar krásného milování!

„Jako lilie mezi trním, jsi ty mezi dcerami lidskými, dí Duch svatý. V pravdě, ty předčíš všechny svojí čistotou. Ó jak mne to zahanbuje, že jsouc ve hříších narozena a posud ještě nepravostmi porušena, někdy domýšlivá bývám pro svoji čistotu! O zrcadlo čistoty, vyžádej mně milosti, abych v obcování, jednání i mluvení svém všeho se uvarovala, což by čelilo proti svaté čistotě. Kéž bych také jako vdova Anna ráda meškala v chrámě a na modlitbách a raději

umřela, nežli zpronevěřila se slibu vdovské čistoty.

„O kdybych věděla, čím mohu radost učiniti nejblahoslavenější matce Boží, kdyby to bylo sebe těžší, mileráda bych se tomu podvolila.

„. . . Ó matko přesvatá! Velikou měla jsem k tobě naději již tehdá, když jsem seděla ve tmách neznalosti sebe; tvojí pomocí z toho vytržena jsem. Jakými díky jsem tobě za to povinna! Bohu díky! Bohu díky! Bohu díky povždy! . . . Učiň ještě to, aby mladost moje hříšná přeměnila se v bohobojný stav vdovský, v němž bych měla příležitost Bohu sloužiti horlivěji!

„Jaké bolesti snášela jsi, matko bolestná, když složili s kříže zraněné tělo syna tvého! A nebylo nikoho, kdo by tě potěšil; nuže já chci dnes na uctění a potěchu nejpožehnanější a nejzarmoucenější mezi ženami almužnou podělití některou ženu zarmoucenou.“

Svátky Mariánské hraběnka Slavatová po-božně světla, a aby i od jiných svěceny byly, horlivě se přičiňovala. Za týmž úmyslem kde mohla stavěla sochy Mariánské; tak na příklad v Kynicích čili Kněnicích (vesnici to přifařené do Budče), kdež jesuité telečští tehda měli statek.¹⁾ Podobně ozdobila kapli ve dvorci „záhumenném“ v Telči, kterýž pro kollej jesuitskou zakoupila a v němž přebývala až do vystavění kolleje, obrazem Neposkvrněného početí bl. Panny Marie. V kapli

¹⁾ Volný, Kirch. Topographie von Mähren. II 3. str. 320.
— Místo staré malé kaple zbudovali zde jesuité r. 1707. kapli prostrannější, zasvěcenou sv. Františku Borgiáši.

té občas i mše sv. se sloužovala a za doby letní, když jesuité ve dvorci dleli, konávali tu i svoje společné pobožnosti.¹⁾

Rovněž kostel Jména Pána Ježíše opatřila obrazem bolestné Rodičky Boží (na pobočném oltáři po straně evandělijní); jiný obraz Marianský od ní pořízený zdobil domácí kapli a třetí byl v síni, ve které řeholníci III. probace (zkoušky) duchovní svoje cvičby vykonávali. Obraz ten byl nápodoběním obrazu Marianského v proslulém chrámě „Panny Marie Větší“ v Římě, a o velikých svátcích krásněly jej koberce, jež hraběnka Slavatová jakožto nejvyšší hofmistrová ve Vídni objednala.

Mimo to hodinky Marianské přechasto se modlívávala a před svátky blahosl. Panny Marie se postívala. Každodenně večer shromáždívávala služebnictvo své a modlila se s ním část svátého růžence.

Tak činívávala i v době, když dlela u dvora, jsouc vychovatelkou arciknížete Leopolda a později nejvyšší hofmistrovou. Došla-li ke dvoru nějaká neblahá zpráva, tu hraběnka Slavatová k růženci brávala útočiště a i jiné vznešené osoby se často k ní přidávaly.

Jednou v předvečer svátku Nanebevzetí blah. Panny k nemalé radosti Františčině přišla císařovna sama do kaple dvorní, v níž Františka právě dlela na modlitbách, a tázala se jí, chce-li se pomodlití růženec veřejně v kapli této. Načež

¹⁾ Po zrušení kolleje telečské přešel dvůr v držení soukromníků.

Františka s radostí přivolila a sama všechny svíce na oltáři rozsvítivši hlasitě s císařovnou a všemi přítomnými modlila se růženec. Zvláště císařovna po celou modlitbu klečíc a ruce majíc sepjaté vzácný dala příklad všem, co v kapli byli.

Ale netoliko se vznešenými a sobě rovnými konávala Františka pobožnost tuto, nýbrž kdekoli se naskytla příležitost, i se žebráky a chudými špitálníky, zvláště na místech poutních. Ku rozšíření modlitby růžencové zakupovala množství růženců, jež pak buď sama rozdávala nebo skrze kněze tovaryšstva Ježíšova rozdávati dávala.¹⁾

Živě věřila a hájila pravdu, že rodička Boží bez poskvrny hříchu prvotního počata jest, ač, jak známo, učení to tehdá ještě za článek víry slavně prohlášeno nebylo. Víru tuto všemožně šířila, přejíc si důrazně, aby lidé všickni tak věřili. V tom smyslu prosila jednou dne 7. prosince, aby duchovní vůdce její o nastávajícím svátku (8. prosince Neposkvrněné Početí) a po

¹⁾ Nadační listinou ze dne 1. ledna 1650 věnovala Františka bratrstvu sv. růžence v kostele Panny Marie v Cáhlově 1000 rýnských; k tomu přidal správce tamního panství 100 fl. za úmyslem, aby těchto 1100 fl. pojištěno bylo na panství na 6%, kdyby pak bratrstvo někdy se zrušilo, aby úroky z jistiny té dávaly se chudému studujícímu v semináři jezuitském v Linci, rodilému na řečeném panství; když by pak studia svá v Linci dokonala, aby zase jinému se poskytl. Ožilo-li by bratrstvo ono zase, ať opět přiřknou se mu ty důchody. Nadací tu prováděti přináležejí zakladatele a po ní dědicům jejím, pokud budou v držení panství cáhlovského, na to pak i jiným držitelům aneb užívatelům panství toho. (Listina orig. v zámeckém archivu jindřichohradeckém na pergam.)

celý oktáv zvláště ji doporučil Panně bez poskvrny hříchu počaté. Na poutní místa Mariánská i s dětmi ráda putovala. Tak ihned po úmrtí manžela svého zaputovala do St. Ottingu v Bavořích, obětujíc tuto pouť zvláště za nemocného tehdá tchána svého p. Viléma Slavatu, jež nazývá svým laskavým otcem, a rovněž nemocnou dceru Barboru. Modlitby její byly vyslyšeny. „Jak jsme se vrátili,“ vypravuje, „nalezli jsme oba nemocné při zdraví.“

Poutí takových účastnila se však Františka nejen na vyprošení milostí přirozených a dobrodiní tělesných, nýbrž na zvláštní úmysly týkající se spásy duše. Tak putovala jednou do Prešpurku, aby si vyprosila přímluvu rodičky Boží, by ze hříšnice bídné stala se řádnou kajnicí, služebnicí a milovnicí Boží.

Před jinou poutí napsala si tyto úmysly:

„1. Abych zvítězila nad zlými náklonnostmi svými a nedokonalostmi; 2. abych se stala poslušným dítkem duchovního vůdce a otce svého; 3. abych si vyžádala šťastnou hodinku poslední a spokojila se s řízením Božím, umřítí dle vůle jeho, kde, kdy a jak se mu libiti bude; 4. aby mně po smrti na přímluvu matky Boží odpuštěny byly tresty očišcové, a já tak před tvář Boží připuštěna býti mohla; 5. aby vše, čeho si žádám a co konám, dělo se z vroucné lásky a v nejhlubší pokoře a 6. abych si vymohla andělskou čistotu duše i těla.“

Z takových poutí pak také svým milým a domácím nějaký předmět posvátný na památku

přinášovala. Poněvadž pro slabost nemohla někdy putovati pěšky, hleděla to jaksi nahraditi jinými skutky dobrými: všude, kudy se brala, hojně rozdávala almužny a na samém místě poutním všecky osoby při kostele zaměstnané co nejštedřeji podarovala, tak že tyto povždy na příchod její velice se těšily.

Na oslavu rodičky Boží bylo též — a to zajisté zásluhou zbožné Františky Slavatové — v kostele Jména Pána Ježíše v Telči založeno a r. 1656. potvrzeno bratrstvo pod jménem „Očišťování rodičky Boží Panny Marie“. Správa bratrstva toho vydávala každého roku „všem pp. sodálům“ připomenutí, „aby činíce a obětující jak mohou všecko k líbezné vůni rodičky Boží, zvláště na zesnulé v Pánu bratry, na dobrodince bratrstva nezapomínali a dostavili se na Requiem a andělskou mši sv., jež v měsíci únoru se slouživaly.“¹⁾

¹⁾ V museu městském v Telči chovají se zprávy takové z let: 1777, 1778, 1779, 1780, 1781 a 1782 (tištěné v Brně »u dědiců Svobodských). V letech těch byl protektorem bratrstva řečeného Alois hrabě Podstatský-Lichtenstein, svob. pán z Prusinovic, tajný rada a komorník Jeho římské, císařské, v Uhřích a v Čechách královské Milosti, řádu sv. Štěpána komendátor a praesident gubernia ve Št. Hradci. Prvním asistentem byl: »Vysoce důstojný, velebný a vysoce učený Pán, pan Josef Pelikán, svatopraemonstrátského řádu kanovnického novoříšského konventu opat, v markrabství Moravském praelat; druhý asistent místní farář a děkan Rudolf Lipka, »AA. LL. et Phil. Mag. písma sv. bakalář; praefektem: »Ignát Arnošt Fučíkovský z Krinhoffu (Grünhof), pán na statku Mirošově; pak byli dva viceasistenti; sekretářem byl: »Slovutný, opatrný a mnoho vzácné poctivosti Pán Filip Veneta, měšťenin, kontribuční a spolu skutečný primas města Telče« (velezasloužilý o kapli

d) Františka ctitelkou andělův a
svatých.

Ve svých zápisech zaznamenala si Františka hrab. Slavatová také povzbuzení, kterýmž pobádána byla, aby zbožnou úctou lnula ku svatým andělům:

„Miluj a cti svého sv. anděla strážného; jestiž nejlepším přítelem tvým, jenž tě napomíná k dobrému a varuje zlého. Kdybys řádně poznala, čím povinna jsi andělu svému strážci, pilně bys

špitální. Poznám. spisovatelovo). Mimo to byli ještě »konsultoi nebo radové« bratrstva, mezi nimiž uvádějí se jména až posud v Telči známá: Dankovský, Mucha, Zvach, Košin (zakladatel mešní fundace), Oliva, Hamb, Ingrisch a j. a pak jako zakrystíán »poctivý muž Jozeff Nedorost, soused v Telči«. Také se uvádějí jména zemřelých sodálů, mezi nimiž: kněz Ferdinand Heinrich v Telči († 15. ledna 1778); konsultor Pavel Růžička, měšťtěníu města Telče; Martin Lustig, dobrodince bratrstva; Filip Malý, sousem a kostelník farního kostela († 6. prosince 1778); P. Pavel Valík, praemonstrát z N. Říše († 18. listopadu 1778); Ondřej Jandoušek v Brně; Václav Sadecký v Březnici; Josef Mráček v Pelhřimově a jiní v Klatovech, ve Vídni, z čehož viděti, že bratrstvo bylo rozšířeno i daleko mimo Telč. Za každého zemřelého bylo dle pravidel bratrstva každému modliti se hodinky zádušní nebo růženec, kající žalm: »Z hlubokosti volal jsem« atd. a mši svatě za něho konané obcovati. Bylo tedy bratrstvo živým projevem úcty k rodiče Boží a spolu i uslechtilým výkvetem lásky k bližnímu, kteráž zajisté i modlitbami za zemřelé se projevuje. Zrušeno jest bratrstvo za dob josefinských; nám pak zdálo se touto vzpomínkou poněkud oživit památku na zbožné časy města Telče. Byloť bratrstev podobných v Telči za těch dob více; uvádíť se také mezi zemřelými sodály: dne 23. února 1780 zemřel P. Tadeáš Schluderbach, »mnohých a rozličných Marianských bratrstev bývalý a dobře zasloužilý správce«.

přičinila se vděčnost svou mu prokázati... Šetř vnuknutí jeho, onť jest vůdcem tvým!“

Důkazem této úcty její ke sv. andělům byl oltář, který v kostele Jména Pána Ježíše v Telči dala poříditi a svatým andělům zasvětiti.¹⁾ Také seminář čili konvikt pro pěvce kostelní, jež v Telči založila, sv. andělům byl zasvěcen.

Každý z devíti kůrů andělských obzvláštní modlitbou uctívala.

Jsouc pak pevná v živé víře v potěšitelnou pravdu o obcování svatých, ctíla hr. Slavatová nejen anděly, nýbrž i svatě a s důvěrou v potřebách svých o přímluvu k nim se utíkala, povzbuzujíc se k tomu úvahami těmito:

„Svatí mají slávu svoji od Boha, a kdo je ctí a chválí, ctí a chválí Boha samého... Má-li člověk dobré zástupce a obhájce při právu pozemském, lépe pochodí. Budeme-li u soudu Božího míti svatě za obhájce a zástupce, rovněž dobře pochodíme.“

Po rodiče Boží ctíla Františka zejména sv. Františka Xaverského, v předvečer svátku jeho se postíc a obraz jeho všude nosíc při sobě, zvláště na cestách. Přičítalať to mocné přímluvě světce tohoto, že jednou na cestě, když na srázném kopci vůz s ní se převrhl, zůstala majíc právě vedle sebe obraz sv. Františka docela bez úrazu a zpřímá ve voze seděti, jakoby se vůz ani nepohnul. Obraz ten obdržela darem od P. Everarda Neidharta a hraběcí rodina Slavatovská měla jej

¹⁾ Místo oltáře toho pořízen později nynější oltář svatého Aloisia, roku 1902. obnovený.

pak jako vzácnou památku po Františce ve veliké účtě.¹⁾ —

Dále svědčí zápisky její o účtě ku sv. Anně,²⁾ ku sv. Ondřeji apoštolu, ku sv. Ignáci, ku svatému Václavu (v jehož den spatřila světlo světa), ku sv. Kordule, sv. Františku Seraf., ku sv. Martinu, kteréhož zvláště prosívala, aby jí vyžádal odevzdanost do vůle Boží v hodině poslední, aby jí jako jemu jedno bylo, má-li žítí či umřítí; nepřála si leč až bude umírati, aby mohla ruce křížem složití na prsou a v lásce Boží opravdově zvolati: Otče, Otče nejlaskavější, tvá vůle, tvá božská vůle a nikoli má, ve všem se staň!

Zvláštním dokladem úcty Františky Slavatové ku svatým i vzácnou památkou jsou také ostatky sv. panny a mučenice Markéty, chované ve farním kostele sv. Jakuba v Telči v ozdobné skříni, roku 1892. obnovené.

Ostatky tyto dostaly se prostřednictvím provinciala řádu jezuitského P. Ondřeje Schambogena r. 1655. Františce Slavatové darem kněze a duchovního spisovatele P. Mikuláše Lančického, jenž je byl přivezl z Říma do Prahy. Listem kardinála Dietrichsteina stvrzena přesnost jejich.

S povolením vrchnosti duchovní každoročně v neděli po církevním svátku svaté Markéty

¹⁾ Snad jest to též obraz dovedný, který nyní zdobí kostel Jména Pána Ježíše v Telči na oltáři pobočném.

²⁾ V kolleji telečské byla též kaple sv. Anně zasvěcená; také popudem jejím zbudovány oltáře v bývalém kostele svatého Ducha v Telči ke cti sv. Ignatia a sv. Františka Xaverského, jež nyní nalézají se v tamním kostele sv. Anny.

(13. července) nošeny druhdy ve slavném průvodě tyto ostatky po náměstí telečském,¹⁾ čehož nejen obyvatelstvo místní, nýbrž i z dalekého okolí se účastnilo. Dokud žila hr. Slavatová, dáváno též na zvýšení oslavy té duchovní divadlo a to na jevišti pod širým nebem, obyčejně představující život sv. mučenice, při čemž zbožná Františka štědře hradila všechny potřebné výlohy. Jednou dávali studující jezuitské kolleje melodrama představující hospodáře z evandělia, jenž hledá perly (margarita) ztracené.²⁾

Chodby příbytku jejího ozdobeny byly rovněž posvátnými obrazy, k nimž občas pouť soukromou konávala, rozjímajíc k nemalému duchovnímu prospěchu o životě jejich. Františka byla asi též původkyní bratrstva sv. Isidora v Telči pro rolníky, jichž patronem jest světec tento.

K. Františka ve všem s vůlí Boží se srovnává.

„Nic nedej na náhodu,“ říkala; „kdo to uznává a naučí se vůli svoji spojovati s vůlí Boží, ten pole opanuje; záležit na tom všecko, aby člověk se v to vpravil.“

¹⁾ R. 1892., po ukončené obnově farního kostela, neseny ostatky svaté Markéty ve slavném průvodě do kostela toho, a každého roku, o 3. neděli měsíce července, slaví se v kostele farním »malá pouť« ke cti svěřice této. Mimo to u oltáře jejího sloužívá se každý měsíc mše svatá.

²⁾ Divadlo takové dáváno i později a to roku 1680. na zámeckém nádvoří v Telči před arcibiskupem pražským Janem Bedřichem hrabětem z Valdštejna († 1694). Známé, že všechny slavnosti takové vzaly za své v dobách josefinských. (Více o tom ve spise: A. Hrudíčka, Kostel Matky Boží a jiné cirk. památky města Telče. V Telči 1899.)

„Bohu více se líbí trpělivost v zármutku, než mnoho útěchy a veselí ve štěstí... Při všem dlužno směřovati k cíli jednomu a prozíratí celým jednáním svým ku plnění vůle Boží. Té se zcela a na vždy odevzdej, k ní směřuj neustále; toho-li dovedeš, nabudeš umění, které v nebi váží nejvíce.

„Čím více člověk hledí si spojení s Bohem, tím lépe, vždyť v životě tomto nenajdeš pokoje, leč v úplném s Bohem spojení. V tom pak spojení tak daleko máš pokročiti, aby každý vánek tebou nezaklátil a každá nepohoda aby tě nepomátla, ale abys vytrvala rovnodušně a spokojeně, ať sešle na tě Bůh cokoli. Vždyť to není mnoho opustiti věci světské a za ně získati nebeské, ztratiti tvory a nalézti Tvůrce...

„Kdo vždy a při všem umí říkati: Jak Bůh chce, jak Bůh chce, ten se s cílem nemine... Milá jest Bohu modlitba: Buď vůle Tvá, jde-li od srdce, tou člověk nebe si získá na zemi.

„Nepřipoutávej se k nižádnému místu, ani k lidem ani vůbec ke tvorům, — — ale Bohu oddati se, toť dobré jest i k životu i ke smrti; kdo to umí, má ráj v tomto údolí slzavém...

„Ať prší nebo hřmí, buď jenom klidna v srdci svém; jsi-li spojena s Bohem, nic tě neomylí ani nepomate, kdyby i nebe spadlo... Vládne-li Bůh duši lidskou, vše se daří dobře, ač se tak nezdá rozumu lidskému; později však i rozum uzná to.

„... Přijímá-li člověk, ať naň přijde cokoli: teplo i zima, mračivo i jasno, snadno pak i větší věci snese, v pravdě říkáje: Pane, staň se vůle Tvá!

„... Různě jedná Pán Bůh s dušemi: na některých žádá skutků, při jiných pouhou vůlí a úmyslem se spokojuje. Možno-li vykonati skutek, nestačí zůstatí při pouhém úmyslu... Synové světa když domnívají se, že tonou v rozkoších, klamou se velmi; služebníci Boží však, když trpkého něco potká jich, všecko vůlí Boží si oslazují a chutným činí.

„Učeník, kterého Pán miloval, netoliko ležel na prsou jeho při večeři poslední, ale stál též pod křížem; pročež kdo miluje Pána, musí při něm vytrvati i v radostech i v žalostech a vpraviti se do všeho... Jsouť ve škole Páně různé úkoly a žákům jeho nelze vždy jenom hověti si.

„Pán Bůh předvídá všecko. Či snad ty lépe než On tomu rozumíš? Či mocnější jsi než-li On? Či víš něco pro sebe lepšího než On? Častěji volej se sv. Pavlem: Pane, co chceš, ať učiním? Ale nejen ústy tak mluv, nýbrž srdcem i životem!

„Člověk-li spojen jest s Bohem, nebojí se ani umřítí ani žíti. Spojení s vůlí Boží přemáhá všecko. Vždyť život náš jest jenom poutí; když z pouti se vracíme unaveni, jak rádi si odpočineme! Co však takovýto krátký odpočinek jest proti věčnému!?

„Bolívá člověka, musí-li trpěti i od těch, jež má za nejlepší přátele a od nichž naděje se útěchy. Ale i tomu se musíš naučiti: toť jsou známky prozřetelnosti Boží...

„Do všeho se vprav, co na tě posílá Pán. Cítiti bolest není nedokonalost, avšak cítiti a přemáhati přináší netoliko zápas, ale také vítězství.

„Radovala se sice matka Boží, když Simeon ve chrámě velebil synáčka jejího, ale hned na to slyšeti musila, že vlastní duši její pronikne meč bolesti; z toho suď, že Pán Bůh nedává na světě těm, kteří slouží jemu, nižádné radosti úplné. Radost a žalost, doby jasné i pošmurné, klid a boj střídají se, jen když člověk umí použiti toho podle vůle Boží.

„Jen trpělivost, trpělivost!“ říkávala často. „Ne má, ale Tvá vůle se staň, ó Pane! Jak Ty chceš, co Ty chceš, kdy a kde chceš, všecko podle vůle Tvé!

„Pamatuj si duše má, že nic není lepšího a čestnějšího, nežli docela oddati se vůli Boží za dnů radostných i trudných, ať se děje cokoli, ať jest vojna nebo mír, počasí příhodné či nepřítodné, slovem ve všem!

„Ó Matko Páně! Nikdo na světě vůli Boží neplnil tak dokonale, jako ty! Pomoz mi, abych i já byla člověkem podle vůle Boží! Kdyby mohl někdo míti nebe v tomto údolí slzavém, pak by je měl ten, jenž ve všech věcech do vůle Boží odevzdán jest. I já se do ní odevzdávám v radostech i žalostech, v nemoci i ve zdraví, v chudobě i bohatství.

„Ó můj pastýři nejlepší! V nejhlubší pokoře podrobují se pastýřskému vedení Tvému. Vodiž mne, jak chceš, přes hory a doly, zelenými lučínami nebo trním, jak to slouží ku větší slávě a libosti Tvé! . . .

„Ó matko panenská, vypros mi té milosti, abych v pravdě a pokoře mohla říci: Ejhle, já

děvka Páně, staniž mi se podle slova Tvého! . . . Kéž jest mně milejší vůle Boží, než všecko, co ve světě bylo, jest a bude!

„Ó Pane Ježíši, jenž jsi pro nás krví potiti se ráčil, propůjč mi toho, abych ve všech svých strastech a souženích k Tobě na horu Olivetskou se utíkala a Tobě vůli svoji odevzdala slovy: „Otče, ne má, ale Tvá vůle se staň!“ A až budu na lůžku smrtelném, spoj smrtelný pot můj se svým potem krvavým a modlitby, které se u mne a za mne tenkrát konati budou, kéž spojí se s modlitbou Tvojí!“

Z této stálé odevzdanosti její do vůle Boží přýštila se též podivuhodná trpělivost při všech nehodách a křížích. Jednou si zapsala: „Nejstarší dcera má těžce onemocněla, byloť to právě v témdni pašijovém a to byly právě pro mne pašije, jimiž jsem musila se zapíratí a mrtviti, nemohouc ani jako jindy choditi na služby Boží. Ale Pán Bůh to tak seslal na mne a tak spokojena jsem s vůlí jeho. Raději jsem obsluhovala nemocnou, než bych byla chodila po kostelích; při tom jsem dle možnosti i u nemocné pobožnosti své pílila.“

Jednou píše: „Včera mi bylo, jakobych s třemi učeníky byla při zázračném proměnění Krista Pána na hoře Tábořské, a pro slast bych s Petrem byla zvolala: Pane, zde jest nám dobře býti; dnes však jsem na Kalvarii a vzdychati musím, že Pán hořkostí naplnil mne. Jen když milost Tvá, ó Bože, neopustí mne! Srdce moje hotovo jest! Buď vůle Tvá!“

L. Františka dobře užívá času svého.

Znajíc dobře cenu času, jehož nám dopřává Bůh na zemi, abychom si jím získali věčnost blaženou, neplýtvala jím Františka nikdy ani ho nezabýjela titěrnými kratochvílemi, nýbrž aby dobře jím těžila, pobádala se rozjímáním:

„Jakmile archanděl Gabriel obdržel odpověď od Panny nejsvětější, nemeškal déle, ale od ní se odebral, z čehož bych se měla učit, abych když mi něco z vůle Boží vykonati jest, déle než zapotřebí při tom neprodlévala. Ó královno andělů, vyžádej mi, abych dovedla toho, co pravého jest, nečiníc v tom, co mi Pán Bůh velí, ani příliš málo ani příliš mnoho, aby mně neminula ani chvilka bez zisku pro věčnost.

„Uznávám, že jsem někdy nedobře užívala času svého . . . Nevážila jsem si jara mládí svého a Bohu jsem je neobětovala. Nyní veď mne, ó Pane Ježíši bez ustání, abych aspoň od nynějška nepromarnila žádné chvilky bez Tebe . . . Nedopouštěj, abych usnula spánkem hříchu a abych spánku, jehož nutně potřebuji, užívala tak, by mi v dobrém nepřekážel a nepřipravil mne o čas, jehož pro Boha mi užívati jest . . . Třetí a šestou hodinu na vinici Tvé, na niž jsi mne, ó Pane, povolal, již zameškala jsem, avšak mámť já Pána předobrého, u něhož platí i hodina devátá a jedenáctá; pročez vynasnažím se, abych nahradila co zameškáno, a abych dále pracovala čile a horlivě, nikoli z bázně nebo pro odplatu, ale z pouhé lásky k Pánu Bohu.

„Nezáleží na tom, kolik vloh přijal od Boha člověk, ale jak jimi těží; ten kdo dvěma hřivnami vytěžil dvě jiné, rovněž tak byl pochválen jako ten, jenž z pěti jiných pět získal. Avšak z lenosti zakopati hřivnu svou, toť hodno trestu. Krátký jest čas; trh života brzy ukončí se, pročez pilně času užívej!

„Ovšem také kdo činný jest a horlivý, více od Boha milostí obdrží, než liknavec a lenoch . . .

„Kdyby lidé uvážili, jak lehké jest břímě a sladké jho Páně, lépe a svědomitěji by pak užívali času svého. Nesouť lidé břemena přetěžká pro tělo a ďábla, ale z lásky k Bohu sotva lot si naloží, nechtíce jemu věnovati ani čtvrt hodinky času svého . . . Mravenec zahanbuje člověka; pracujeť pilně za doby letní, aby měl z čeho trávit za doby zimní, a ty lenochu jsi tak váhavý a tak zapomínáš cíle svého, k němuž jsi stvořen; uč se od zvířátek nerozumných pilnosti, uč se dobře užívati času svého.“

Jak hr. Slavatová času denního užívala pro věčnost, viděli jsme z denního pořádku, který si ustanovila a kterého se držela co nejsvědomitěji.

I nutný tělu odpočinek noční Pánu Bohu obětovala a zasvěcovala úmyslem, aby dne příštího tím lépe Bohu mohla sloužiti.

Přede spaním vzavši do rukou kříž, Spasiteli svému a matce jeho pokaždé se doporučila, ku sv. patronům o ochranu v duchu se obrátila, pak — jak sama vypráví — „na pravý bok se položím a obrněna jsouc požehnáním s nebe usnu v pokoji.“ Také celé týdny a měsíce rozdělila si

Františka tak, aby až se ukončí doba života jejího, bylo to pravou pro ni dobou jubilejní, milostivou. Neplatí o Františce výstražné slovo Klementa Alexandrijského: „Napřed byli jste děti, pak dospěli jste v chlapce, na to v jinochy (dívky), konečně jste mužové (ženy), ale zbožni nebyli jste nikdy;“ naopak ona byla zbožna vždycky.

Neděle věnována byla přijímání sv. svátostí, mimo to obcovala službám Božím dopoledním i odpoledním; v pondělí rozjímalala život svatých, jichž obrazy měla v příbytku svém a o příměluvu jich žádala; mimo to hodinky za zemřelé se pomodlila. V úterý tělo své kázni zvláštní podrobovala a růženec se modlívávala. Ve středu od masa se postila, litanie k nejsv. Jménu Ježíš se modlila; na cestě do kostela pěšky konané, chudé, s nimiž se potkala, almužnou podělovala. Ve čtvrtek obcovala službám Božím na uctění Nejsvětější svátosti, pak pracovala něco na výzdobu kostela, v mlčení se cvičila, dle možnosti pak i nemocného některého navštívila. V pátek chtěla zvláště se káti a zapíratí, komnatu si vymetla, žebráka pohostila a něco hořkého požila. V sobotu zvláště připomínala si slabosti a vady celého téhodne, pak v mlčení se cvičila, postila a z kajinosti na zem se položila.

Podobnými skutky vyplněn byl každý týden jak to patrně jest ze zápisu, který si sestavila dne 2. září 1646 před odjezdem do Cáhlova.

M. Františka vyhledává pravého pokoje.

Bez poklidu srdce nedaří se žádné ctnosti, proto Františka hledala pokoje tam, kde sídlí kníže pokoje: u oltáře v nejsvětější Svátosti. „Ty šťastnější jsi,“ přimlouvala si Františka, „než ony tři ženy, které Pána Ježíše hledaly v hrobě, ale nenalezly; ty jej, kdykoli chceš, nalézt můžeš v nejsv. Svátosti a zde dojdeš poklidu, jehož svět ti nedá.

„Chce-li si člověk zachovati poklid srdce, nemá na sebe bráti více věcí než přiměřeno jest silám jeho a darům, které mu Bůh propůjčil, a nemá mísiti se v záležitosti jiných lidí...“

„Více tu prospívají menší avšak stále opakované pobožnosti než horlivost nestálá, kteráž spíše působí zmatky.“

Obzvláště modlitbou vnitřní čili rozjímáním hleděla ukonejšiti srdce své a v poklidu je udržeti, jak i svrchu dotčeno bylo.

„Když člověk podniká něco dobrého a to v dobrém úmyslu, a věc se přece nepodaří, ať přilíš se proto netrápí; ať vytrvá jen, a útěcha ho nemine, neboť stálost korunována bývá“, tak Františka uvažovala.

Modlíc se hleděla si představití, jakoby nebylo ničeho mimo ni a Pána Boha s nímž rozmlouvala; tak přemáhala roztržitosť, jež vadí poklidu srdce.

Mimo to kratičkými (střelnými) modlitbami mysl svou k Bohu povznášejíc uměla si udržeti žádoucí klid.

V zármutku a soužení svém nehledala potěšení v zábavách, kterých nescházelo, když byla u dvora ve Vídni, ale v poučném čtení, zvláště v knihách ctih. Tomáše Kempenského aneb v modlitbě sv. růžence, před nejsvětější Svátostí aneb k Rodičce Boží o útěchu se utíkala, prosíc, aby slunce milosti Boží již proniklo temnými mraky trudu a zármutku.

„Kde jinde naleznu útěchy leč u Boha?“ říkávala. —

Mimo to hojnou útěchu čerpala z dobrých skutků, jež konala z lásky k Bohu a bližnímu.

Tak na př. se těší z toho, že jednou, když ještě dlela ve Vídni, mohla účastniti se zbožného průvodu, jež chudina vídeňská konávala do blízkého Hietzingu, a že místo císařovny směla na sto chudšů almužnou podělití.

N. Františka dobře rozeznává hnutí srdce a ovládá je.

„Překáží člověku“ — tak se povzbuzovala — „na cestě k dokonalosti, není-li poslušen vnuknutí Božích a příliš se oddává starostem a pracím vezdejšími a společností světským; tak žádná ctnost jeho nebude míti kořene. Je-li vítr přízniv, dlužno roztáhnouti plachty, a sama-li se v tom nevyznáš, dej se vésti svým vůdcem duchovním.

„Nepřehánli se ve svých zbožných tužbách a pocitech. Milost rozeznáváti duchy jest umění nemalé, k němuž patří i pozornost i zkušenost.

„Bůh jest Bohem lásky, jenž raní a uzdravuje; nemysli si, že pobožnost tvá není dobra, nemáš-li

v ní chuti a záliby: neníť duši vždycky zdrávo to, co sladké jest. Hořké léky nám někdy podává Pán, ale ty jsou ke zdraví, ačbychom raději měli léky sladké.

„Jenom dále, duše má, v bázni a naději! Jistota ovšem skryta jest člověku, aby opovázlivě se nespolehal. Kdyby člověk v samých slastech byl, mínil by se býti bezpečným a zhrdnu by, jakoby již byl vykonán úkol jeho, a tím by již klesal.

„Nemůže-li ďábel více, nažene aspoň člověku zbytečného strachu a pomate jej, čímž mu překazí mnoho dobrého. Bůh jest duch pokoje, nedůvěřuj tomu, co jest se zmatkem.

„Koho Pán zvláštním osvětlením nepobádá k činům nadobyčejným, ať násilím se nežene ku věcem takovým. Spokojiž se skutky obyčejnými a v pokoře dále pokračuj. Chtítí vynikati věcmi neobyčejnými, nad nimiž žasne svět, to bez pýchy nebývá.

„Nechtěj lítati, až budeš míti křídla! Rozum a důvtip tvůj musí napřed býti osvěcen, abys poznal svoji nicotu. Přeháhlení kazí často, což skromně kdyby se počalo, dobrý by mělo výsledek.

„Zlý duch postihuje dobře škodu, jež mu vzchází z toho, když se všecko děje ke cti Boží rádo a z lásky; pročež všemožně hledí duši takovou znepokojiti omrzlostí a zmatkem, dobrý však anděl náš opak činí, přinášeje člověku útěchu a pokoj.“

V tom smyslu si zaznamenala:

„Dnes, ó Bože, něco dotklo se mne a zármutkem mne naplnilo i celou pomátlo; bylo mi,

jakoby jistý člověk se mnou dobře nesmýšlel a překážkou byl v pokroku mém. Avšak seznala jsem, že příliš mnoho sebelásky při tom jest a marnivosti, pročež nápady takové odmítla jsem. Nicméně příliš prudce žádala jsem útěchy duchovní; přišel sice zpovědník můj, ale nedostalo se mi útěchy tou měrou, jak jsem si přála. I bylo mi příliš zapřítí se, ale přemohla jsem se přece.

„I děkuji Pánu Bohu za milost, že mám tak přísného a obezřetného zpovědníka.“

„Jsemť náchylna k nestálosti, zbytečným domněnkám se oddávám a nemohu se dosud opanovati. Což však platno proto se znepokojuvati? Lépe jest prositi o sebranost mysli . . . Uznávám chorobu svoji a prosím tebe, lékaři všemohoucí, na přímluvu Marie matky milosrdenství a uzdravení nemocných, uděl mně milosti, abych to, co ničemno jest, za nic nepokládala, to však, co jest dobré a tobě milé, abych si oblíbila a skutkem provedla.“

Tak dovedla Františka ovládati obraznost svoji a rozličná hnutí srdce, přejíc si, aby žádná duše, která žádá si Boha milovati, nedala se na cestu bludnou a nebyla oklamána ani náchylnostmi pochybenými ani lstí zlého nepřitele.

Také nacházíme v zápisech jejích zaznamenaná některá nadobyčejná hnutí mysli a vnuknutí.

Ctih. P. Martin Středa, když mu o někom vyprávěli, že neobyčejné věci se přihodily v životě jeho, ano že věci ty snad mají povahu zázraku, říkával: „Uvěřím tomu, pak-li osoba, o níž se to vypravuje, jest pokorna a poslušna.“

Z téže příčiny vůdcové duchovní naší Františky jí uložili, aby myšlenky a dobrá povzbuzení, jež jí v pobožnostech přichazely na mysl, písemně zaznamenávala, aby lze bylo posouditi je pravidlem a měřítkem dokonalosti křesťanské.

Životopisec její P. Bartoloměj Christel některé ze zápisů Františčiných o nadobyčejných zjevech uveřejňuje:

„Dne 18. června, když jsem v Hietzingu s průvodem chudiny klečíc u oltáře sv. Svátosti přijímala, připadl mi na mysl obraz: „Ecce Homo“ (Ejhle člověk!) a bylo mi, jakoby ten, jenž tu vyobrazen, takto mluvil ke mně: Ty mě snažíš se milovati, ale já miluji tě mnohem více než ty mne! A to mne dojalo tak, že jsem z lásky k předobrému Pánu Ježíši zaplakala. Jemu a přesvaté matce jeho budiž za to chvála a dík! — V Boží hod svatodušní při mši sv., při které jsem měla přistoupiti ke stolu Páně, před pozdvihováním zatoužila jsem prositi Boha, aby mi seslati ráčil Duchu sv., jak jej téhož dne poslal apoštolům a tu, mezi pozdvihováním cítila jsem živě, že vyplnila se toužebnost má, načež vřelé slzy prolévajíc prosila jsem, aby nejen srdce mé, nýbrž celý dům můj, dítky moje, poddaní i služební zaníceni byli Duchem sv., aby tak vrchnost poddanými, poddaní pak vrchností svojí, matka dítkami a dítky matkou, i zpovědník svojí zpovídankou a ona jím, — navzájem všichni aby rozohněni byli Duchem svatým.“ Něco podobného praví, že se jí přihodilo o slavnosti Božího Těla, kdež jí bylo, jakoby před svým sv. přijímáním

viděla jasný plamen vystupující z patény, načež se modlila, aby oheň ten lásky Boží zažehl a spálil všechny nedostatky a hříchy její, a tu se jí dostalo útěchy, že se jí stane, jak touží.

Modlíc se pozdravení andělské při slovech: „Pán s tebou,“ pojednou byla v takovém vytržení, že musila ustati a volati jen: „Bohu díky! Bohu díky na věky!“

Jindy zase o svátku sv. Tří králů rozjímalala před obrazem o oběti, kterouž oni přinesli Spasiteli novorozenému, a tu bylo jí, jakoby to Božské dítě jí kynulo, by se přiblížila. „I přiklekla jsem,“ praví, „prosíc s pláčem o milost, abych poznala, jakou jsem hříšnicí, nehodnou milostí takových, jimiž Bůh mne zahrnuje.“

Podobných zápisů ještě více obsahuje denník její. Dobře pak podotýká vydavatel denníku toho P. Bartol. Christel, že Pán Bůh neosvědčuje svatost všech služebníků a služebnic svých vždycky patrnými a očividnými divy; naopak on nechává někdy v pochybnostech různé podivuhodné události v životě jejich a nezjevuje jim bezpečně, že různá ta hnutí a vnuknutí srdce mají původ od něho. A k takovým služebnicím Božím čítá kněz ten Františku naši, dokládaje, že již stálou snahu její po dokonalosti a ctnosti, vytrvale osvědčovanou a dokázanou po celých 30 let vdovského stavu jejího, zajisté za div klásti dlužno. —

O. Ušlechtilost povahy jeví se i v dopisech Františčiných.

Lzeť vůbec povahu a směr různých lidí poznati z listů a dopisů jejich. Tak u Františky Slavatové souditi možno dle četných dopisův a listů, jakého ducha byla pisatelka. Z části jsme to již poznali z dopisů jejich svědčících P. Karlu Slavatovi. Místo pozdravu obvyklého kladla v čelo listu heslo sv. Ignáce: „Vše ke cti a slávě Boží!“ Datum neměla v obyčeji připojovati, avšak známo jest, že listy její pocházejí z Vídně, z Pasova, z Lince, z Prahy, z Hradce Jindřichova, z Telče a z Cáhlova.

O novinkách zběhlých nepsávala, ale nejraději o věcech duchovních. „Musím“, píše z Prahy, „déle se tu pozdržeti a nemohu, jak bych si přála, do své milé Telče; kdo se však Bohu zcela odvezdá, musí se podrobiti všemu, jak On s ním naloží.

„Ráda bych byla zítra dorazila do Telče,“ píše jindy, „avšak je neděle a ta patří Pánu Bohu; bude-li vůle jeho, přijedu v pondělí...“

„Mnoho se mi sbíhá prací, ale láska k Bohu a k bližnímu stojí za ty práce. Kdybych jenom řádně toho dovedla, ráda bych mnoho dobrého zařídila. Skutkem bych to raději dokázala, než slovem a písmem vysloviti lze. Jsemť Pánu Bohu velikou dlužnicí, a to nic není, co činím. Kež by Pán nejlaskavější doplnil, co se nedostává.

„Ctihodný Pane!“ píše rektorovi kolleje telečské: „Neračte míti starosti o časnou výživu a v úřadě svém kež byste zažil útěchy a klidu!

Mámť já důvěru velikou v Pána Boha, že když milost jeho pomohla ke zbudování kolleje, On svým požehnáním způsobí také, abyste nouzi netrpěli. —

„Ráda bych v první neděli měsíce října (o slavnosti růžencové) byla v Cáhlově; zde koná se pobožnost sv. růžence z lásky a ke cti rodičky Boží a já bych pobožnost tu ráda rozšířila u svých poddaných a dílo své s pomocí Boží začaté ukončila. Pán Bůh mi přispěj milostí svou, abych, kdekoli se co děje jemu ke cti nebo ke spáse duší, mohla býti nápomocna buď já nebo děti mé.

„Prosím, ctihodný pane, obětujte mne milému Ježíškovi a přeblahoslavené matce jeho: zde v Praze koná se jemu ke cti právě nyní krásná pobožnost. Na exerciciích bylo i několik osob ze šlechty, i nejvyšší purkrabí s chotí svou a paní Šternberková . . .

„Pomoztež mi, ctihodný pane, děkovati Pánu a přeslavné mateři jeho za to, že jsem včera zachráněna byla od velikého neštěstí. Byla bych se snad zadusila neb uhořela; od hořícího sloupku (voskového) v pokoji mém již vznítla se dřevěná podlaha, když jsem spala. Ale anděl strážný probudil mne. Bohu díky!“

Jednou píše o jistém nebožtíkovi, jenž v závěti se málo postaral o duševní prospěch svůj: „Měla jsem za to, že učiní více pro sebe, neboť lépe jest zapraviti zde dluh svůj, třeba s velikou obětí, než káti se zaň v očistci. I musímť, poněvadž mi věc tu svěřili, sama se postarati, aby něco více stalo se pro duši jeho . . .

„Dnes jsem zůstala doma a zvolila jsem si tichou samotu, nechťic jíti do společnosti, jíž bych se sotva byla vyhnula. Napadaly mne sice různé ohledy, abych přece šla, ale milost Boží pomohla mně, že jsem je překonala . . .

„Zítřa, dá-li Pán Bůh, odjedu do Telče a po delší dobu nebudu u dvora; náležitěť dnové masopustní u mně Pánu Bohu. Sama jsem je často promarnila. Kéž bych mohla je nyní strávití svatě . . .

„Zítřa budu míti za hosty Pána Ježíše a 12 apoštolů, jimž nohy umyji, jak se to děje ten den (Zelený čtvrtek; pozvalať si Františka tolik chudých) . . .

„Vaší ctihodnosti laskavý list dobře mi připomenul povinnost, pokory a lásky. Ale já svéhlavá, kolik se mi ještě nedostává! Ale odevzdám srdce svoje Pánu Bohu, aby je přetvořil po libosti své.

„ . . . Musím častěji po mravu dvorském navštívití paní N., což mi dosti nemilo jest. Ó jak jest mně mila světlice má; mámť naději, že Pán jest také v bytě ano i v srdci mém!“

Jindy píše: „Jsem bohužel velmi citliva a nerada trpím a neumím se dosud zapíratí. Jsemť rozmazlena a chci ráda něco platiti všude: sama jsem si nepřítelkou a lepšiti se nechci. Často mne přepadá touha, aby jiní dobře o mně soudili a mne milovali. Jaký to odpor! Vidím, jak jsem chybná a přece chci býti milována!! . . .

„Musím nyní mnoho snášeti a přemáhati; jedno za druhým na mne jde, jen Pán Bůh ví

o tom; jsemť však spokojena milostí jeho a ráda tomu, že nikdo toho neví, ano jest mi útěhou, že nejsem nikomu na obtíž svým soužením, jenom sobě samé, ale více ještě trpěti bych zasloužila.

„Přiznávám se, že jsem očekávala lístek na útěchu svoji, nemohuť dosud odřici se útěchy všeliké; Pánbůh mi však odnímá útěchu lidskou, an odchází zpovědník můj. Snad stálého zpovědníka ani nezasluhuji, ale těším se z toho, že zpovědníci opouštějí mne, a nikoli já jich. Přichází to ovšem za těžko povaze mé, ale mám za to, že milost přemůže přirozenost. Těším se z toho, že měl zpovědník můj tak blaženou hodinku poslední, na níž záleží celá věčnost. Co jsem ztratila v něm, vím já sama nejlépe. Půjdu na pohřeb jeho . . . Budiž požehnána nejsv. vůle Boží, a Pán naplniž mne silou, abych ji vždy plniti dovedla.

„Přeji, aby milostné Jezulátko s přesvatou matkou svojí a sv. pěstounem Josefem ve svaté době této (vánoční) učinilo si jesličky v srdci mém a navždy v něm zůstávajíc vše řídilo, co ke cti jeho jest.

„Jaký to velebný div, že se Pán nejmocnější z lásky k nám stává dítětem! Ó Ježíši! Ó lásko! Ó lásko milovaná, uděl nám vzájemnou lásku k Tobě! Platíť u Boha láska za lásku, ó dejž mi jí také, ó Bože, jak si od srdce přeji, za to chci volati: Bohu díky! Bohu vždycky díky!“

Jindy píše: „Děkuji poníženež za laskavé psaní i za knížku, kteréž ani nezasluhuji . . . Ó kdybych se jen dovedla vpraviti do vůle Boží

a ji co nejdokonaleji plnila! Nemožno, aby hříšník byl malomyslným anebo dokonce aby si zoufal, neboť neskončené milosrdenství Boží slitovává se nad ním . . .

„Prosím, ctihodný otče, pokorně,“ píše novému duchovnímu vůdci svému, „abych směla býti poslušným dítětem Vaším a abyste po úmrtí mém pořizení moje provésti ráčil. Oznamte mi, prosím, které chyby se nejvíce mám vystříhati, v čem nejspíše se přemáhati a o kterou ctnost nejvíce se snažiti.“

Po vykonaných exerciciích píše pak témuž vůdci duchovnímu: „Všecko ku větší cti Boží! Co jsem si umínila za tento týden sv. exercicií, jest toto: Především vyznávám, že jsem tak hlubokou lítost a skroušenost pocítila nad hříchy svými, že bych po celý svůj život v slzách kajicných se rozplývala. V pravdě Pán můj nejlaskavější ty krůpěje očí mých proměnil ve víno lásky. Jemu budiž dík, jenž posilnil víru i důvěru mou! Úmysly pak ty jsem učinila:

1. Ve všech skutečích svých nic leč čest Boží jenom chci vyhledávati a Boha jako dobro nejvyšší, jedinou útěchu srdce lidského, milovati nade všecko.

2. Vynasnažím se, abych přesvatou vůli Boží při každé příležitosti plnila a všecky prosby a tužby moje budtež obsahu toho: Ne jak já chci, ale jak Bůh chce, co on a kdy a kde chce!

3. Každodenní modlitby své se vši pílí konati budu.

4. Nic nebudu činiti lehkovážně, na čem poněkud záleží, bez vědomí duchovního vůdce svého, abych se nezmýlila a vše aby dělo se z poslušnosti.

5. Bližnímu svému, jak to připustí čas a příležitost, chci laskavě pomáhati v potřebách časných i věčných.

6. Shledám-li, že netrpělivost se pokouší o mne, statečně se tomu brániti budu.

7. V Boha chci míti důvěru nezvratnou, protože vidím a poznávám, že on rozdává milosti své, nejen když člověk zasluhuje toho, nýbrž i kdekoli a kdykoli chce, i nehodnému a neschopnému, ježž dle zalíbení svého hodným a schopným učiniti dovede.

Úmysly ty obětují jemu skrze matku Páně a prosím s dětinnou láskou o milost, abych změnila a zlepšila život svůj tak, abych nežila již já, ale Kristus aby žil ve mně. Pročež podpisuji to krví svou. Listy své obyčejně takto uzavírala: „Přehojná láska Pána Ježíše a Marie Panny rozmnožujž se v duších a srdcích našich!“

Duše obzvláštní měrou Bohu oddané a omilostněné konávají činy, kterýmž slušně diviti se dlužno. Pobádáť je k tomu nesmírná k Bohu láska, kteráž jest pramenem všech pocitů, myšlenek i skutků jejich, i takových, nad nimiž žasneme, nejsouce ani schopni ani povinni vyvolenců těch v tom následovati. Tak bylo i u Františky Slavatové, jakož jsme již poznali a ještě více poznáme z toho, co ona krví svou vlastní napsati za dobré uznala.

Přebývalť asi milý Pán Ježíš, ježž tak vroucně milovala, v srdci jejím, čehož ona v nadšení svém tak si vážila, že krví srdce svého napsala tato slova:

„Vše ku větší slávě Boží, milostí Boží odhodlána jsem spíše ztratiti život, než opět vdáti se, i kdybych císařovnou státi se mohla. Františka, bez milosti Boží největší na světě hříšnice.

„Kdo uposlechne hned, dvakrát uposlechne. Ó dveře milosti, ještě neuzavřené! Františka, hříšnice, ale žádající býti milovnicí Pána Ježíše. I. H. S. MARIA. Sv. Josefe, Ignáci, Františku Xaverský, sv. andělé strážní, proste Trojici největší za mne, ubohou hříšnici.

„Vše ku větší slávě Boží! Ježíši, láska má! Kéž bych takovou Tě mohla milovati láskou, jak toho zasluhuješ! . . .

„To, o čem jsem rozjímala, skutkem učiniti jsem hotova z hlubin srdce svého a vycediti krev svou až do poslední krůpěje ze samé lásky k Bohu.“

Pak rovněž krví nakreslivši srdce napsala kolem něho jméno: „Ježíš“ a pod ně slova: „Tobě věrná na věky. Amen.“

Podobně dala nejvroucnější úctu svoji k největší Svátosti oltářní na jevo slovy rovněž krví psanými, vykreslivši si monstranci: „Ke cti a z lásky ku Svátosti nejsv. s radostí hotova jsem i krev vycediti. Matko Ježíšova, vypros mi příležitost k tomu! Těmito několika krůpějemi krve své, již spojuji s krví Tvou, ó nejlaskavější Ježíši, prosím, abys te přijati a mne přivésti ráčil

ku spojení věčnému. Tobě se obětuji a žádám si proliti krev svou až do krůpěje poslední ke cti Tvé. Kéž by Tobě to příjemno bylo!“

Také několik zápisků k uctění rodičky Boží učinila krví svou. „Ó Maria, pozeňaná matko Ježíšova! Vírou živou věřím a vyznávám, že bez poskvrny hříchu prvotního jsi počata, ano za tuto svoji pevnou víru i krev svoji dala bych, k obhájení a rozmnožení slávy Tvé, k čemuž i dítka své a podřízené vždycky budu pobádati... Budiž pozdravena, ó Maria, buď mojí pomocnicí, útočištěm a útěchou v životě i ve smrti! Oroduj za mne u Boha, abych byla poslušna, na sobě si nezakládala, ano z toho se i těšiti dovedla, když mnou jiní pohrdají. Františka, hříšnice.“

Ještě více zápisků podobného obsahu krví zaznamenaných nachází se po různu mezi spisy jejími nebo na cedulkách. Projevuje jimi Františka, kteráž i jinak uměla tělo své tuhou kázní kajicnou až do krve trýzniti a mrtviti, nadobyčejnou míru rekovné lásky k Bohu a přesvaté matce jeho.

3. Poslední dnové Františky Slavatové.

Cítíc, že se blíží konec života, připravovala se Františka na smrt nejenom zbožným rozjímáním a modlitbou, nýbrž také dobrými skutky, k nimž zvláště náležel nadace pro chudé dívky, týden před smrtí založená, již svrchu jsme vylíčili.

Smrti se Františka příliš nebála. Pravíť sama: „S Tvou milostí, ó Bože, ráda o smrti budu mluvíti a slyšeti.“

Vždyt jenom zlé svědomí bývá příčinou strachu před smrtí, a Františka zlého svědomí, jak víme, neměla, ba stále snažila se mítí a udržeti svědomí čisté, pročež ani důvodu ku přílišné bázni u ní nebylo.

Podobala se v té příčině jednomu z duchovních vůdců svých, P. Weyrovi, jemuž, když byl již velmi sestárnul, jeden z mladších duchovních spolubratří jako žertem jednou připomenul, že ten nemilý host — smrt — spíše u starých hledá přístřeší než u mladých. I zvolal živě: „Co? Cože? Já bych se měl smrti báti? Já kněz? Jesuita — a smrti se báti, po tolika letech práce a služby duchovní?“ Krátce po tom tiše a blaženě usnul v Pánu.

Tak i Františka ničeho tolik se nebála jako hříchu a právě bázní tou ozbrojila se nejlépe proti strachu smrti.

Nad to pak ještě takto se povzbuzovala:

„Ty a všichni lidé umřítí musíte, není proti smrti ničeho prostředku. Proto se přičiň, aby šťastna byla tvoje smrt, na tom nejvíce záleží.“

„Padesát let uplynulo jako včerejší den, ano, kdybys žila 100 let, uplyne ta druhá padesátka tak rychle jako ta první.“

„Denně vidíš lidi umírat, a člověk z nena-dání povolán bývá, aby kladl účty; hleď tedy, abys vždycky byla připravena.“

„Nepouštěj se příliš v záležitosti vezdejší, abys neutrpěla škody věčné, ale jenom pokud třeba jest, se jimi zabývej a při všem na smrt

pamatuj; nevšímej si toho, po čem ti nic není, všecko přechází a pomíjí.

Strach smrti nikoho nemine, ale veliký jest rozdíl mezi zbožnými a bezbožnými. Zbožní trpělivě strach ten berou na sebe, vůli svou odezdávajíce do vůle Boží, tak že ani si nežadají od smrti býti osvobozenou, když to slouží ku slávě Boží a ku spáse jejích. Zlí však již pro netrpělivost svou částečně peklo zde na zemi zakoušejí.“

Již r. 1656. napsala si Františka svoji závěť takto:

„Všecko ku slávě Boží!

Já Františka, ubohá hříšnice a nehodná tovaryšstva Ježíšova služebnice, přeji si po celou ještě mi zbývající dobu života připravenou býti na smrt, aby mne nepřekvapila: Poněvadž pak mi hodina, kdy tělo své mám opustiti a dostaviti se před soudce svého, není povědoma, proto padám k nohám ukřižovaného Spasitele svého Krista Ježíše a poznamenavši se znamením svatého kříže a vyřknuvši slova: Ve jménu Otce, Syna i Ducha sv., co nejuctivěji vyznávám před nejsv. Trojicí Boží jakož i před Pannou Marií a celým zástupem nebeským, že si žádám žíti i umříti ve vši poslušnosti ku sv. církvi římskokatolické, že docela pevně věřím všech 12 článků víry a vůbec vše, co táž církev Duchem svatým vedená kdy učila, tak že kdybych, čehož Bůh račiž chrániti, něco snad mluvila nebo činila z vnuknutí ducha zlého proti pravé víře, všecko to nyní odvolávám a ničím, chtějí, aby se to pokládalo tak, jakoby to nebylo ani mluveno ani činěno.

„Vyslovuji také touto závěťi přání své, že chci při odchodu ze světa zaopatřena býti svátostí pokání, stalo-li by se však nějakým neštěstím anebo náhodou, že bych již zpovídati se nemohla, chci již nyní a pak opět aspoň v srdci se zpovídati, Pána Boha svého o odpuštění prositi a litovati, že jsem jej urazila a rozhněvala všemohoucnost i dobrotivost jeho, kterouž nade všecko jsem měla milovati, k čemuž také nyní s milostí jeho na vždy se rozhoduji. Jsem též hotova snášeti raději všechny útrapy na světě, než dopustiti se vědomě hříchu všedního a spíše dáti roztrhati tělo své než upadnouti zase do starých hříchův a nepravostí.

„Rovněž tak ujišťuji, že si žádám na konci života přijmouti Pána svého a s ním co možná nejdokonaleji se spojit i prositi, aby odpustil, že tak často nehodně jsem jej přijímala, a spolu poděkovati z celého srdce, že jsem jej tak často, zejména co jsem vdovou, přijímati směla. Kdybych však tohoto svatého pokrmu na cestu do věčnosti z jakékoli příčiny účastna býti nemohla, pak přeji si aspoň duchovně přijati jej. Z hlubin srdce pak prosím nejlaskavějšího Spasitele, aby přispěl mi v boji nebezpečném a obhájil mne proti nepříteli zlému.

„Také si žádám opatřenu a posilněnu býti svátostí posledního pomazání, a kdyby to snad nebylo možná, přeji si té svátosti již nyní a prosím, aby Spasitel můj účinek a milost svátosti té již nyní mi uděliti ráčil, jako bych ji v skutku přijala.

„Nechci nikdy zoufati nad milosrdenstvím Božím, ačkoli veliké a ošklivé hříchy moje v pekle by měly potrestány býti. Všecku důvěru skládám v otcovskou dobrotu Boha svého, doufajíc, že mi bude milostiv, jako byl milostiv mnohým jiným hříšníkům. Kdyby však spravedlnost Boží mne odsoudila, vyznávám, že by největší mi bylo mukou slyšeti, jak zatracenci proklínají Boha, ježž já z celého srdce miluji a na věky milovati a velebiti žádám zde i na věčnosti.

„Vyznávám, že když jsem vykonala něco dobrého, co snad by zasloužilo odplaty, bez milosti Boží bych toho nebyla dovedla; pročež nespolehám se na dobré skutky své, ale na zásluhu a nejdražší krev přelaskavého Spasitele svého, za mne, ubohou hříšnici na kříži prolitou.

„Také chci trpělivě snášeti všecky nemoci i úzkosti, jež na mne sešle dobrotivý Bůh a odříkám se vši netrpělivosti, jež by snad přišla na mne a všeho pohoršení, které by z toho vzniknouti mohlo, žádajíc si umřítí spíše z lásky než následkem bolestí tělesných.

„Za všecko dobrodiní vyslovuji Bohu a Pánu svému neskonale díky, zvláště pak za to, že mne stvořil, vykoupil, ku sv. víře své povolal a ve stavu vdovském ponechal, i za to, že tak shovívavě čekal na pokání mé. Velebena budiž za to neskončená jeho trpělivost, kterou prokázal mně ohavné hříšnici.“

Dále opakuje touhu svou, aby raději pro sv. víru smrtí mučnickou než smrtí přirozenou zemřítí směla, a přeje si, aby poslední slova její

byla: Ježíš, Maria, Josef, a aby získala odpušky umírajícím poskytované. Rovněž si přeje umřítí jako pokorná služebnice rodičky Boží, již jako útočiště hříšníků vzývá o ochranu a přímluvu v poslední hodině své. Také svých sv. patronů a andělů strážných prosí o příspěvní, konečně pro milosrdenství Kristovo žádá všech přátel svých a známých, aby se modlili za duši její, „protože nevědí, jak dopadl rozsudek nade mnou a nejsem-li na dlouho odsouzena do očištění; slibuji, že dostane-li se mně tak velikého milosrdenství a oni jednou lásky podobné potřebni budou, i já se jim za to odplatím.“

K této poslední vůli, napsané dne 1. ledna 1653 v Jindř. Hradci, ještě napsala dodatek, v němž si přeje, aby se jí dostalo zmužilé statečnosti na cestu do věčnosti, které se i svatí obávali. Svatý Petr, aby jí vyprosil víru živou; sv. Pavel velikou k Bohu lásku; sv. Aloisius pevnou nadějí; sv. Terezie úplné odevzdání do vůle Boží; sv. Josef, aby jí vyžádal osvobození býti všech pochybností a všeliké úzkosti; svatý František chudobu duchem a pokoru; sv. Xaverius poslušnost; sv. Dominik horlivost; svatý Bruno samotu srdce; sv. Maří Magdalena opravdovou lítost a skroušenost; sv. Barbora milost sv. přijímání na cestu; sv. Ignác milost poslední pomazání; svatý Vavřinec, aby brzy muk očištcových zbavena byla. Také si přeje umřítí v pátek a končí: „Ježíš, Maria, Josef! Tím zakončuji život svůj a to celým srdcem, celou duší, myslí a vůlí. Františka Slavatová.“

Po 4 letech závěť svoji přehlédla a toto dodala:

„Všecko ku větší slávě Boží! Co se týče posleďní nemoci mé, žádám pokorně, aby toto přečetlo se mému zpovědníku, aneb aby to přečetl sám a pak vykonal toto.“ Nyní žádá si Františka, aby ji zpovědník častěji pobídnul ke vzbuzování lítosti nad hříchy, ku pevné naději v Boha, aby s ní vzbudil víru, v níž si žítí přeje i umřítí, a podobně i jiné nábožné pocity. Dále prosí nejpokorněji a z celého srdce všech za odpuštění, jimž kdy ublížila vědomě či nevědomě, jakož i sama odpouští těm, kteří jí kdykoliv ublížili aneb ji zarmoutili či v něčem oklamali. Také si přeje, aby dovoleno bylo v nemoci jí na blízku sloužití mši svatou, „by nebyla zbavena útěchy této“ a přijímati každého dne, pokud nemoc potrvá, Tělo Páně, uzná-li za dobré zpovědník její. Pro lásku Boží pak prosí, aby nikdo se nedomníval, že by po odchodu svém z tohoto světa nebyla potřebna modliteb, mši svatých i jiných skutků dobrých, a doporučí se modlitbám a dobrým skutkům zvláště tovaryšstva Ježíšova.

„Odvěčím se i já všem, kteří mi dopomohou, abych brzy dostala se před tvář Boha mého.

Že tak smýšlím od srdce a si žádám, aby vše tak přesně se zachovalo, dosvědčuji vlastní rukou a pečeti.

V Telči, dne 12. února roku 1657. Františka Slavatová, vdova.“

L. S.

Modlitba o blaženou smrt.

„Ó Bože, Ty dal jsi se poznati nejen Simeonovi, nýbrž i Anně, vdově, jíž i já stavem svým podobna jsem. Nežádám si viděti Tebe okem tělesným, mně dosti jest, že Tě vidím okem víry, že vyznávám Tebe a s Tebou v životě i ve smrti se spojití mohu.

Ani matka Boží nebyla ušetřena smrti tělesné, pročež i já ráda umru, jak, kde a kdy Pán Bůh chtíti bude, a to k jeho cti, abych jenom s ním spojena byla.

Kdož by Ti, Bože neskonalý a laskavý, nechtěl sloužití z radosti a lásky, Tobě, pánu tak věrnému a mocnému, jenž služebníky své zde na zemi netoliko zahrnuješ útěchou, nýbrž po smrti tak štědře odměňuješ! Ó dejž, abych Ti sloužila tak, by po životě mém následovala smrt spravedlivých, abych umřela Tobě ke cti, a abys smrtí mojí na věky byl ctěn a veleben.

Jsemť, ó Pane, poutnice, která zde nemá místa zůstávajícího. Musímť připravena býti každou chvíli na cestu do země neznámé. Schází mi potrava na cestu, tím však budiž mi chléb živý, chléb andělův, jenž mne zachrání od záhuby, až se dostanu tam, kde sídlí Bůh sám, před nímž jediným žádám si býti velikou. Že však na cestě té jsou i loupežníci, račiž Ty sám býti vůdcem mým a při smrti pomocníkem.

Chce-li člověk vykonati cestu dalekou, musí záhy se k tomu přichystati, zvláště když na té cestě mnoho záleží. Ó jak dalekou cestu, na níž

záleží všecko, věčné totiž spasení, mám vykonati a k tomu lze jen dobrou smrtí dostati se. Slušno tedy jest častěji na smrt mysliti, o ní i mluvit i a k ní dobře se připraviti. Kéž by smrt má podobala se smrti svatých a spravedlivých! Svatý Simeone, pros za mne, abych též jako věrná služebnice Páně odešla v pokoji podle slova Božího! . . . A jako tys měl důvěru, že neumřeš spíše, nežli spatříš okem tělesným Spasitele svého, a jako důvěra tvá nesklamala tebe, důvěruji i já v Boha nejdobrotivějšího, že mi nedá umřítí bez svátostí a že mi smrt ani nebude hroznou, poněvadž mne spojí s Bohem mým; ano doufám, že úzkost smrtelnou přemohu tak, že mi bude lze říci: Neumírám z bolesti, ale z lásky, že s tělem jest mi se rozloučiti, abych s Ježíšem, milovaným ženichem duše mé, panovala, jej dokonale milující, chválící a velebící.

Ty, ó Bože, neušetřil jsi ani matky své, již Simeon předpověděl, že Syn Tvůj mnohým bude ku pádu, mnohým pak ku povstání a že její vlastní duši pronikne meč. Ó budiž také mně ku povstání a nikoli k pádu a záhubě! . . .

Kéž bych často na smrt pamatovala a zvláště když myšlenky světské se ozývají, je odkázati dovedla myšlenkami: Což mi to prospěje, až budu umíratí?“

Vypravovala prý jednou P. Christelovi, že v jistém urozeném domě měli zrcadlo, v němž osoba, kterou nejdříve smrt měla uchvátiti, zahlédla místo svého živého obličejě hlavu umrlčí; Františka sice zrcadla takového neměla, ale za

to nazírala do vnitra svého, majíc ustavičně před okem duševním odchod svůj ze světa tohoto, aby každinké chvíle naň byla připravena. Jak uspořádala duševní záležitosti své, viděli jsme již, ale ani na záležitosti hmotné nezapomenula, učinivši o nich závčas příhodné pořízení.

„Chci včas majetek svůj rozdati a to s takovým srdcem a úmyslem, abych náležela k těm, kdož jsou chudí duchem a jimž slíbeno království nebeské. Pročež odříkám se všech věcí, jsouc hotova, sloužilo-li by to ke cti Boží, skutečně opustiti všecko a zbaviti se toho co mám.“

Dále dodatkem k poslední vůli své ze dne 28. ledna 1663 ustanovuje, aby v den pohřbu jejího 2436 rýnských rozdáno bylo takto:

„Chudým místa toho, kde zemru, 50 zl.; kolleji jezuitské v Telči za pohřeb 1000 zl., žebrákům tamním na rozdělení 400 zl. Mezi podělenými budiž pamatováno i na tamní špitálníky, kteří snad sami ku podělování nebudou moci přijíti; zůstane-li co z těch 400 zl., ať se to rozdá mezi domácí chudé; kdyby se však nedostalo, ať dědicové moji z pozůstalosti mé dodají tolik, aby žádný chudý po 3 dni bez almužny aspoň 15 kr. nezůstal. Doufámť, že dědicové moji nebo v nepřítomnosti jich úředníci žádných v té věci obtíží činiti nebudou. Kongregaci čili bratrstvu, kteréž zřízena jest při kolleji OO. jezuitů v Telči, odkazují 150 zl.

„V Jindř. Hradci kongregaci latinské, české a německé každé po 150 zl.; literákům rovněž 150 zl.; františkánům 150 zl.; špitálníkům na

rozdělení 50 zl. Kdyby farář místa, kde zemru, žádal štólu pohřební, ustanovuji na to 36 zl., pakli toho žádáno nebude, ať se dá těch 36 zl. chudým v Telči.“

Toto rozdělení má dle vůle její hned po smrti provésti buď zpovědník její nebo rektor kolleje telečské nebo jindřichohradecké, „poněvadž se“, jak praví, „státi může, že nebude po ruce ani vykonavatele poslední vůle ani koho z příbuzných.“

Nádhery a chvalořeči při pohřbech šlechty obvyklé si Františka nepřála, ba zřejmě si to zakázala, chtěíc, aby ji v řeholním rouše laiků tovaryšstva Ježíšova do rakve vložili.

Vídajíc často bratra laika Jana Blankenbacha, muže to nad jiné zbožného, v hábitě sešlém a pro četné práce v něm konané zaprášeném, říkávala: „V tom hábitě mne pochovejte!“

Přání jejímu, když zemřela, vyhověli.

V polovici měsíce září r. 1676. odebrala se Františka z Telče na návštěvu do Hradce Jindřichova a tu dne 22. září po krátké nemoci (asi zánětem plic), zaopatřena jsouc všemi svátostmi umírajících, blaženě zesnula v Pánu. Po tři dny konány zádušní pobožnosti v Hradci, při čemž slavnostně vyzváněno, aby po přání nábožné nebožky živí slyšíce hlahol zvonů modlitbou vzpomněli si na duši její. Pak, jak byla ustanovila, převezeno tělo její do Telče a tu dne 30. září po opětých slavnostech zádušních pohřbeno jest ve hrobce kostela jezuitského vedle tělesných pozůstatků chotě jejího Joachima Oldřicha.

Než ctihodným pozůstatkům jejím v Telči nevedlo se lépe než pozůstatkům tchánovým v Hradci, o čemž bylo výše pověděno.

Ještě r. 1810. zmiňuje se o nich tehdejší kaplan Antonín Charvát¹⁾ telečský, v seznamu pohřbených ve hrobce kostela jezuitského podotýkáje:

„Praeter nominatos (mezi nimiž i manžel Františčin Joachim Oldřich) etiam in hac crypta sepulta fuit illustr. Dna. Comitissa Francisca Slavata, fundatrix collegii Jesuitarum vel societatis Jesu Telčii; annus quidem obitus ejus in tabula tumbae affixa per dentem temporis jam deleta et corrupta non potuit expiscari.“²⁾

Avšak asi nedlouho na to vandalismus tehdejší doby, vzniklý z čiré neznalosti dějin domácích a ze žalostné nevážnosti ku památkám starobylosti, kterouž asi zplodil duch zednářský, vtělený u nás v pověstný josefinismus, loupil kostely zvláště jezuitské o vše, co cenným se býti zdálo. Tak i v Telči. Cínové rakve, v nichž odpočívaly pozůstatky Joachima Oldřicha a manželky jeho Františky Slavatové, byly rozpuštěny a naděláno (prý) z nich svícňů; kosti ctihodných nebožtíků poházeny, z části snad pohřbeny u

¹⁾ Orig. v telečském farním archivu.

²⁾ T. j.: »Mimo zde jmenované pochována byla ve hrobce této vysoce urozená paní hraběnka Slavatová, zakladatelka kolleje jesuitů čili tovaryšstva Ježíšova v Telči; rok úmrtí jejího na tabulce ku hrobce její připevněné zubem času již smazán a porušen byv nemohl se rozluštit.« (R. 1810. tedy již nevěděli v Telči, kdy Františka Slavatová zemřela!)

sv. Anny. Rakve dřevěné a tělesné pozůstatky nebožtíkův o Telči zasloužilých daly ovšem méně práce (rozpadlyť se samy) a také méně užitku (!) A tak shledali jsme nyní kryptu pod kostelem Jména Pána Ježíše prázdnou, jenom v jedné kobce poboční viděti něco kostí a zbytků zpráchnivělých rakví, promíchaných vlhkou zemí, pravou to ohavnost spuštění!

Želíme velmi, že nevděční předkové tak splatili největší dobroditelce své nesčíslná dobrodiní její a těšíme se, že spravedlnost Božská tím hojněji odměnila svatost její na zemi slávou věčnou na nebi. „Vždyť modlitba s postem a almužnou lepší jest, než poklady zlata schovávati, neboť almužna od smrti vysvobozuje a onať jest, jež čistí hříchy a činí, že nalézáme milosrdenství a život věčný. (Tob. 12, 8, 9)“ — Jak Františka právě skutků těchto pilela, když jiných ctností jejich ani nevzpomínáme, viděli jsme.

Doslov.

Pravili jsme svrchu, že Františka Slavatová obrala si za vzor sv. patronku svoji Františku římskou a jí v skutku ve mnohých ctnostech se podobala; avšak nechybíme, povšimneme-li si zvláštní, ba nápadné podobnosti, již shledáme u ní s jinou sveticí, která žila s Františkou naší v témž století.

Jest to sv. Johanna Františka Chantalová, šlechtična burgundská, rodem Fremiotova.

Narodila se r. 1572. a záhy na sobě jevila nevšední horlivost u víře a zbožnost nadobyčejnou, zvláště k rodičce Boží. Již v mládí světem pohrdala, přejíc si dáti všecko i život svůj za sv. víru.

Ve stavu manželském byla vzorem ctností všech, dítkám i čeládce; chudým byla pravou matkou, nikomu almužny a podpory neodpírajíc, kdo jí požádal jménem Krista Pána. Manžel její, baron Chantal, zabit byl na honě; choť jeho však vinníku úplně odpustila, ano na důkaz smíření stála i kmotrou dítěti jeho. Jsouc vdovou složila slib ustavičné čistoty. Na skutky milosrdné netoliko peněz, nýbrž i vzácných šatův a skvostů používala. Co zbylo jí času po vykonaných povinnostech a pracích domácích, vynakládala na modlitbu a zbožné čtení.

Aby slib čistoty si hlouběji vštípila a obrnila se také proti nabídkám nového zasnoubení, železem žhavým jméno „Ježíš“ vpálila si v prsa.

Všeho druhu chudáci a mrzáci přicházeli k ní, i stížení chorobami nakažlivými a ona jim netoliko dávala přístřeší, nýbrž je těšila a ošetřovala, šaty jejich vypírala a opravovala, ano neštítala se rány jejich ohyzdné čistiti ba i vysávati, když bylo zapotřebí.

Konečně opustivši příbuzné, statky a vše, co ji poutalo ku světu, a poradivši se se svatým Františkem Saleským, založila r. 1610. (právě v roce narození Františky Slavatové) zbožný řád Navštívení Panny Marie (či Salesianek), jehož značného rozšíření ještě sama se dočkala. Usnula v Pánu r. 1641. Tělesné pozůstatky její odpočívají

v savoyském městě Annecy. Papež Klement XIII. za svatou ji prohlásil. — Kdo by čta náčrt tento neshledal podobnost až nápadnou mezi oběma skoro souvěkými služebnicemi Božími, Johannou Františkou a naší Františkou Slavatovou!? —

Ctihodné tělo Františky Slavatové zachovati nám Bohu se nezalíbilo, ani posud měrou nadpřirozenou osvědčiti svatost její, — jsoutě nevyzpytatelní soudové Boží a nepochopitelné cesty jeho! Nemáme také dokladů, že by kdo jí byl prokazoval úctu, jakáž se prokazuje služebníkům Božím ještě spíše, než církev soud svůj pronesla o nich. —

Že však nevšední úcty a vážnosti požívala u všech, kteří ji znali aneb o ní psali, toho doklady uvedeme některé.

Někdejší zpovědník její, později almužník při královském dvoře španělském, P. Everardus Neidhart, nazývá ji zrcadlem všech ctností, hodnou toho, aby zakročilo se o její svatořečení.

Podobně jiný duchovní vůdce, jenž vydal též zápisky její, známý nám P. Bartoloměj Christel, ač dalek jest toho — jak dí — v úvodě a na závěrku knihy své („Praecellens viduarum speculum“) přisuzovati jí název „blahoslavené“ nebo „svaté“, dokud církev sama o tom nepronesla soudu svého, přece nepokrytě naznačuje, že Františka Slavatová již za živobytí i po smrti své požívala cti a vážnosti podobné jako světice, pročež i vydavatel knihy české: „Drahé kameny koruny svatováclavské“ uvádí ji

mezi služebnicemi Božími „dle domnění svatými“.

Na slovo vzatý kazatel Jiří František Procházka de Lauro (v letech 1723.), rodák telečský a „král. krajského města Berouna děkan“ v kázání svém: „Hortus voluptatis, t. j. Zahrada rozkoše“ veřejně velebí Františku „jako paní velikou před Bohem i před lidmi, jejíž nesčíslné milosti, kterými jméno své na budoucí věky všecky pevněji než v mramoru a oceli zaznamenala, ni žádná péra vypsatí nemůže.“¹⁾

Dále psali o Františce Slavatové: Bohuslav Balbin, jenž ji nazývá největší lidumilkou v tehdejší šlechtě; Schmidl, Historia societatis Jesu; v nové době psal o ní důkladný článek do kalendáře Mariánského (r. 1898.) prof. J. Ježek, i jinak horlící o rozšíření úcty její; „Slavín českých žen“ (r. 1894.) a j.

Vyobrazení Františky Slavatové, pokud bylo lze zvědět, nachází se na zámcích v Telči a Jindř. Hradci, dále na radnici telečské (z něhož r. 1899. pořizen otisk pro dílo: „Kostel Matky Boží v Telči“).

Mimo to nacházíme zdařilé vyobrazení její v čele knihy častěji uvedené: „Praecellens viduarum speculum“. Tu vypodobněna jest Františka v celé postavě v černém oděvu, držíc v rukou

¹⁾ Kázání to tištěné r. 1724. v Praze, chová se v městském museu telečském a na doklad dobroty Františky Slavatové uvádí se v něm též, jak r. 1656., když děd kazatelův, Ambrož Procházka, v Telči nešťastím náhlým přišel o život, Františka Slavatová šlechtě se pozůstalého vnuka Václava ujala, davši jej na studie.

listy, na nichž vykresleno Srdce Páně a mon-
strance (což se vztahuje ke zápiskům jejím a
kresbám krví učiněným); na prsou má křížek,
za pásem pak růženec. Kolem postavy viděti
vyobrazení menší, představující význačné děje
života jejího a zvláště skutky milosrdné, jež ko-
nala (jak se koří Ukřižovanému, jak přijímá Tělo
Páně, doprovází nejsv. Svátost k nemocnému,
jak obsluhuje nemocné všeho druhu a p.) V po-
zadí viděti kostelní budovu, asi kostel jezuitský
v Telči; stranou pak pohozeny jsou různé skvosty
stavu urozeného. Pod obrazem je nápis: „Ill. et
Excell. Dom. D. Francisca comit. natu de Meggau,
suprema Claudiae Felicitatis aulae Praefecta,
fundatrix III. Prob. S. J. Telczii; obiit fama pie-
tatis eximia Novae domi XXII. Sept. Aetatis LXVI.,
sepulta Telczii XXX. ejusdem mensis. Anno
1676.“¹⁾

Že nenacházíme zjevných dokladů takové
úcty ku Františce Slavatové, jakáž se prokazuje
někdy blahoslaveným aneb svatým služebníkům
Páně, to vysvětliti lze dílem nevědomostí, neboť
sotva kdo v dobách pojesuitských na německé
hlavní škole telečské zabýval se učením místo-
a dějepisu domácího, a dále i tím, že mnozí —
aspoň v Telči — ku podivu — pomísili si Fran-
tišku naši se známou „Bílou paní“, jež prý na

¹⁾ T. j.: »Její Exc. vysoce urozená Paní, paní Františka
hraběnka rozená z Meggau, nejv. hofmistrová císařovny Klau-
die Felicity, zakladatelka III. probace tovaryšstva Ježíšova v Telči;
zesnula v pověsti výborné zbožnosti v Jindř. Hradci dne 22. září,
let majíc 66, pochována v Telči 30. téhož měsíce r. 1676.«

zámcích pánů hradeckých a telečských občas se
zjevovala.¹⁾

Snad pomíšení to odtud pochází, že obě paní
— i ona (bílá) v pověsti i tato v historii skutečná
(t. Františka Slavatová) — slynuły nadobyčejnou
dobročinností. Vždyť právě nevědomost a tu
zvláště neznalost dějin domácích míchá osoby
z dávných věků nebo jenom vymyšlené s jinými
z věků mnohem pozdějších a skutečně bytujícími.

Vypravujeť pak pověst o bílé paní, pokud
se týče Telče, naposledy toto: Když roku 1645.
měli Švédové v držení město i zámek Telč,
opomenuli zúmyslně na Zelený čtvrtek dáti
chudým známou „sladkou kaši“, již zavedla, a
to předně v Hradci, bílá paní. Nad to prý ještě
Švédové „bílou paní“ se posmívali, začez nočními
hrůznými zjevy donuceni byli staré ono podaro-
vání opět zavésti. Toho roku Františka Slavatová
ani v Telči nebyla, prodlévajíc právě od měsíce
února až do května se svým churavým a na to
i zemřelým manželem v Mostě nad Murou.

¹⁾ J. Salaba: Pověst o bílé paní v Čechách a na Moravě
u pánů z Rožmberka a z Hradce. (Časopis Matice Moravské
ročen XXIII. 1:99.) V důkladné studii té dokazuje se, že po-
věsti oně schází všechen podklad historický, an nehlavnější
pramen, kteréhož se dovolával i Balbin, Vilém Slavata totiž,
ve spisech svých nám přístupných o ní mlčí (snad v nějakém
nyní ztraceném spise jeho jest zmínka ta); spisovatel má pověst
onu za skupinu několika místních a cizincům, kteří dleli v Hradci,
záhadných zjevů, jež z neporozumění vyloženy ve smyslu vzpo-
mínek mythologických (bájeslovných) a umělých pověstí rodo-
vých. Podobného mínění byl i † historik německý prof. Krones
ve Štyr. Hradci, jenž vydal o věci té práci: »Die Sage von der
weissen Frau zu Neuhaus und Teltsch. Brünn 1897.«

Pak již pověst o bílé paní umlká, ale patrně, že dle poslední zmínky o bílé paní (roku 1645.) ono s ní změtění Františky Slavatové tehdá z Telče vzdálené aspoň z té doby pocházeti nemůže; zřídlem toho jest nepochybně — jak již dotčeno — nevědomost a netečnost.

Avšak nestačí nám pouhá znalost života a osudů Františky Slavatové; nestačí rmoutiti se z toho, že nedostává se posud nadpřirozených důkazů svatosti a oslavy její u Boha, — nikdo nebrání nám, ctíti ji a velebiti a to následováním výtečných vlastností a ctností, které jsme na ní poznali.

Jak vzorná to byla matka a vychovatelka! Jaký to vzor vdov! Jak vřele a soucitně bilo srdce její šlechetné při různých tělesných i duševních bídách bližního! Jak zahanbuje nás — pokolení rozmařilé a sobecké — neohrožená její láska k nemocným a opuštěným a rekovnost, kteráž se nebojí nákazy ani se neštítí ohybných neduhův a ran, jimiž často strádá chudšas všude opovržený! A tak jedná urozená dáma dvorní! A co říci o její pokoře, čistotě, zbožnosti a trpělivosti!

Ctnostmi těmi zreformovavši (opravivši) napřed sebe, působí i směrem tím na celé okolí své; ujímá se zubožené a tolikerymi pohromami a hrůzami válečnými zbídačené ba zesurovělé společnosti lidské, v níž jí řízením Božím žiti jest, a sklání se láskou podivuhodnou ku všem, kteří potřebují útěchy, pomoci, poučení a povzbuzení. Sama jsouc vzorem zbožnosti, již tím a příhodnými spisy zbožnými mezi lid rozdanými

vzdělává a povznáší srdce pokleslá, jimž v dobách těžkých odnímá osten zoufalství, učic je víře a důvěře v Boha i lásce k němu, bezmála všude již vyhaslé.

A jaké to dílo vykonala založením kolleje, kostela a vyššího učení v Telči! Kdož vypočte všecko to dobro, jež odtud vzešlo ku vzdělání rozumu, zušlechtění srdce a zjemnění mravů cestami rozmanitými.

Nelze-li již proto a pro jiné skvělé důkazy pravého lidumilství, jež základ svůj má v Bohu, nazvati ji netoliko největší dobroditelkou města Telče, nýbrž přičísti ji k nejušlechtlejším duším vůbec pohnuté doby reformační?

Takové povahy plodila a plodí živá víra katolická tak prudce kaceřovaná tehdá od různých stran podobojí a nyní od liberálů všeho druhu převzavších dědictví po oněch!

Život Františky Slavatové byl sice více vnitřní a co do zevnějších osudů méně bohatý a rozmanitý; přece však když přehlédneme jej, jest nám doznati, že asi prozřetelnost božská jako u jiných duší podobných chtěla pozůstaviti Františkou Slavatovou i věkům příštím vzor účinné svatosti, kterýž za dob, rozbouřených neblahými převraty náboženskými i politickými, jako skvělý maják měl a posud má ukazovati pravý směr všechněm lidem dobré vůle.

Františka Slavatová a osoby jí podobné, jež jsme seznali během vypravování svého, působily zajisté prakticky na žádoucí reformu katolickou, dokazující jasně, že půda katolické církve, z níž

vzrostly a zkvetly plody tak ušlechtilé, nepozbyla a nepozbude nikdy životodárné síly své.

„Staloť se,“ jak dí jistý důmyslný bohoslovec doby naší, „na půdě církve katolické křesťanství mocí všeobsáhlou, kteráž nejenom získati usiluje všecky národy a doby, ale také je v skutku získati umí; kteráž působiti dovede na každého, ať stav vzdělanosti jeho jest jakýkoliv, na učené i neučené, vznešené i nízké, jsouc ku blahu a požehnání všem, kdož přístupni jsou vlivu jejímu. Tím nabývá církev významu universálního i poslání, jež přesahá všecky ohrady času i místa, čímž nemůže se vykáhati žádná jiná církev křesťanská.“

Mnohé věci v životě Františky Slavatové arcitě naplňují nás úžasem a přesahují pojmy i síly naše, avšak vezme, že nezavazuje nás všecko to k následování; zůstaňmež aspoň na tom, co sil našich nepřesahuje a k čemu jsme jedenkaždý zavázáni, nechceme-li se minouti cíle svého na věčnosti.

U nás v Telči každý téměř kámen mluví o činnosti Františky Slavatové a odsuzuje netečnost i nevděčnost pokolení nynějšího, jež bezděky těží z dobroty vzácné duše té. Hlásáť památku její i slávu kostel Jména Pána Ježíše a bývalá kollej jesuitská, v níž druhdy kvetlo gymnasium i seminář; oltáře v kostele farním i u Matky Boží, kaple sv. Karla s cestou křížovou, kostel sv. Anny i hřbitov podnětem Františky Slavatové pořízený; snad i přesličné sochy svatých na dláždách jsou její zásluhou.

Z četných nadací zbožných, jež založila štedrá ruka její, podnes plyne hojné požehnání.

Slabým projevem vděčnosti za všecku tuto bohu- i lidumilou činnost a za skvělé ty pomníky vroucné víry a živoucí lásky Františky Slavatové, kterouž zajisté již oslavil Bůh, jenž bez odměny nenechává nic dobrého, což vykonáno z lásky k němu, budiž také skromný spis tento, kterýž končím výstražnými a nyní tuším případnými slovy nezapomenutelného učitele svého Františka Sušila, od něhož jsme se učili milovati církev i vlast:

„Vystrojují mnozí plavci moderní koráb svůj a vyjíždějí na odkrytí nových krajů světa umového, ale plaví se tuze na sever a tam váznou na ledech nevěry a z ledovců strojí paláce pro ubohé člověčenstvo. Kdo pak jim tam bydleti nehodlá, na toho ti novověcí Aeolové vichřici vypouštějí, jej pod závějemi svými pohřbiti usilujíce. Leč kdo moudrý jest, ten k jihu loď obrací, kdež souhvězdí kříže svítí a duje vánek, vzduch vůní nebeskou naplňující a veškeru hořkost oslazující. Sebeřme mysl svou a nemějme pošetilosti jejich za výroky Ducha věčného, aniž výmysly jejich za odlesky ideí věčných. Jedme k jihu a k jihu vedme loď osvěty národa našeho, ale vyhýbejme se jespům (píščinám) nejetnosti (t. j. prázdných výmyslův), čile a neustále se plavme, až dostaneme se do žádoucího přístavu.“

Chyby a omyly v tisku.

- Str. 5., řádek 5. zdola, místo ; má být i ,
» 27., řádek 14. zdola, místo královským čti královým.
» 28., řádek 6. shora, místo Lucemburskému čti lucemburskému.
» 30., řádek 6. shora, místo i čti ba.
» 41., k řádku 7. shora patří ¹⁾ a dole poznámka:
¹⁾ Beckovský, Poselkyně starých příběhů českých,
II., str. 215.
²⁾ Týž, l. c. str. 203.
» 53., řádek 13. shora, vypuštěna budiž čárka po slově »opuštění«.
» 54., řádek 6. shora, po slově Dietrichstein položeno budiž:
ovšem.
» 59., řádek 10. zdola, místo Vrcholický čti Vrchotický.
» 66., řádek 11. shora, vynecháno budiž I.
» 67., řádek 16. zdola, čti staroboleslavské.
» 73., řádek 18. shora, místo všech čti věd.
» 81., řádek 12. shora, po slově »zaměnily« místo , polož ;
» 84., řádek 15. shora, místo též čti tíž.
» 8., řádek 7. zdola, místo druhem čti duchem
» 87., řádek 9. shora, místo mravní čti mravy.
» 88., řádek 9. zdola, místo pivo čti piva.
» 94., na začátku řádku 9. budiž vloženo a.
» 96., řádek 19. shora, místo jimi čti těmi.
» 98., řádek 6. shora, místo Rudof čti Rudolf.
» 111., v pozn., za slovo provdáním polož: »Marie Josefy« a
táž slova vypust za slovem Františky.
» 112., řádek 1. zdola, místo Münstberskou čti Münsterberskou
» 113., řádek 7. shora, místo provdaná čti provdána.
» 116., řádek 7. shora, dolož po slově »z Hradce«: Jáchyma
Oldřicha, † 1604.
» 121., řádek 15. zdola, místo Bittek čti Billek.
» 121., řádek 4. zdola, místo Ludonic čti Ludanic.
» 125., řádek 16. shora, místo Lamberxa čti Lamberka.
» 127., řádek 9. shora, místo jež čti již.
» 160., řádek 7. zdola, místo nežišnost čti nezišnost
» 164., řádek 5. shora, místo nenutí čti nemstí.
» 172., řádek 12. shora, místo 10. čti 28 září.
» 173., řádek 2. shora, místo děkuje čti děkuje.
» 173., řádek 2. zdola, místo komorníkem čti komořím.

Seznam pramenů při práci této použitých.

1. Beckovský, Poselkyně starých příběhů českých V Praze 1880.
2. Beringer a Janoušek, prof., Panství a město Telč. V Telči 1891.
3. Borový Klem., Dr., Ant. Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský. V Praze 1873.
4. Borový Klem., Dr., Martin Medek, arcibiskup pražský. V Praze 1877.
5. Brandl, Kniha pro každého Moravana. II. vyd.
6. Březan V., Život Petra Voka z Rosenberka. Vydal Fr. Mareš. V Praze 1880.
7. Bulant, Básně a legendy. V Praze 1896.
8. Časopis katol. duchovenstva r. 1901.
9. Denis, Konec samostatnosti české. Přeložil Dr. Vančura. V Praze 1893.
10. Domečka, Průvodce po Hradci Jindřichově. 1888.
11. Duhr, Bajky o jesuitech. V Praze 1901.
12. Dvorský, Listy paní Kateřiny ze Žerotína. V Praze 1895.
13. Dvořák, Dějiny Moravy (ve Vlastivědě moravské 1901).
14. Ekert, Posvátná místa král. hlavního města Prahy. I. II. V Praze 1884.
15. Gindely, Dějiny českého povstání. V Praze 1870 a n. — Geschichte des 30jähr Krieges. V Praze 1869.
16. Heber Alex., Böhmens Burgen und Schlösser. Prag 1848.
17. Hlavinka Alois, Bludy a lži v dějinách. V Brně 1888.
18. Hodr Jak., Dr., Bílkovy dějiny řádu tovaryšstva Ježíšova. V Brně 1897.

19. Chlumecký C., Karl von Zierotin und seine Zeit. Brünn 1862.
20. Christel Barthol., P., Praecellens viduarum speculum, fürtreffliches Wittibspiegel oder Löbl. Lebenswandel Ihr. Exc. der Frau Fr. Franciscæ Gräfin Slavatin, geb. Gräfin vom Meggau etc. . . . Mehrernteils aus ihren eigenhändigen Schriften zusammengezogen. Mit Gutsprechen der Obern. Brünn 1694.
21. Kalousek, Dr., Státní právo české. II. vyd. V Praze 1892.
22. Kameníček, Fr., Dr., Zemské sněmy a sjezdy moravské. I. II. V Brně 1900. 1902.
23. Konrad, prof. (*Vlast: Článek o kancionálu telečském. *)
24. Koudełka, Život sv. Aloisia. V Brně 1891.
25. KrásI, Kardinál Harrach. V Praze 1886.
26. Listiny v zámeckém archivu jindřichohradeckém.
27. Listiny v zámeckém archivu telečském.
28. Listiny v museu telečském.
29. Meschler, Der hl. Aloisius von Gonzaga. Freiburg 1893.
30. Marianský kalendář 1898. (Článek prof. J. Ježka: Františka Slavatová.)
31. Moravan. Kalendář na rok 1901. (Článek prof. Rypáčka: O velikém vítězství křesťanstva.)
32. Procházka Jiří František, Hortus voluptatis, t. j. Zahrada rozkoše. V Praze 1724.
33. Procházka Matěj, Život bl. Jana Sarkandra. V Brně 1861.
34. Procházka Matěj, Missie jesuitské atd. V Brně 1886.
35. Rezek, Děje Čech a Moravy za Ferdinanda III. V Praze 1891.
36. Rull, Monografie města Jindř. Hradce. V Hradci 1875.
37. Řezníček, Dr., Bílá Hora. I. a II. sv. (V modré knihovně.) Praha 1895.
38. Salaba, Pověst o bílé paní. Časopis Mat. Mor. 1899.
39. Sahula, Význam majestátu z roku 1609. (Rádce duchovní 1902.)
40. Sborník historický. 1892. 1893.
41. Sedláček, Hrady a zámky země české.
42. Slavata, Paměti od r. 1608—1619. (V Praze 1866—1868)
43. Sborník Naučný. II. vyd.
44. Spec Fr., Trutznachtigall.
45. Svoboda, Katol. reformace a marianská družina. V Brně 1886.
46. Štastný Vlad., Tomáše Kemp. čtvero knih o následování Krista. V Brně 1902.
47. Šujan, Švédové u Brna r. 1645. (Časopis Mat. Mor. 1898)
48. Schöppner, Charakterbilder aus der allgemeinen Geschichte. Schaffhausen 1873.
49. Schriften der hist.-statist. Section in Mähren. XII. Band.
50. Tenora Jan, Život P. Martina Středy. V Brně 1898.
51. Tomek, Děje království Českého.
52. Vaterland, List periodický 1901, č. 345.
53. Vlast, Časopis 1892. 1893.
54. Votka, Drahé kameny z koruny svatováclavské. V Praze 1880.
55. Winter, Život církevní v Čechách, XV. a XVI. století. V Praze 1896.
56. Wolf, Geschichtliche Bilder aus Österreich. Wien 1878.
57. Wolný, Kirch. Topographie von Mähren. VI. Band.

OBSAH.

Předmluva	Strana 3
---------------------	-------------

Část první.

Rozvrat náboženský a politický v zemích českých (1526—1618).

I. Strany a sekty náboženské	5
II. Poměry náboženské v Čechách za panovníků: Ferdinanda I., Maximiliana II. a Rudolfa II. (1561—1612)	11
III. Spory politické a náboženské v Čechách až do zločinu na hradě pražském (1612 - 1618)	27
IV. Ferdinand II. Vzdorokrál Bedřich falcký. Bitva na Bílé Hoře (1620)	39
V. Poměry na Moravě	48

Část druhá.

Snahy a práce o reformu katolickou v Čechách a na Moravě (1620 - 1676).

I. Doba války 30leté. Ferdinand III.	57
II. Po míru vestfalském	84
III. Řád tovaryšstva Ježíšova	92
IV. Katolická šlechta. Páni z Hradce. Slavatové. Hrabata Meggau	110

Část třetí.

Františka hraběnka Slavatová, skvělý vzor snah a prací
o reformu katolickou.

I. Životní osudy Františky Slavatové. Strana

1. Narození, mládí a rodina její	172
2. Františka vdovou	189
3. Františka vychovatelkou arciknížete Leopolda	194
4. Františka nejv. hofmistrovou u dvora císaře Leopolda I. Dvůr vídeňský	202

II. Život náboženský Františky Slavatové.

1. Jak Františka nenávidí a přemáhá hřích	217
2. O ctnostech, kterými vynikala Františka Slavatová	224
A. Františka pílí tři ctnosti božských: víry, naděje a lásky	224
B. Františka vyniká láskou křesťanskou	231
C. Františka vyniká i ve ctnostech mravných	266
D. O pokoře Františčině	274
E. O jiných ctnostech Františky Slavatové	281
F. Františka miluje samotu	298
G. Františka trpělivě nese kříž svůj	300
H. Františčina vděčnost k Pánu Bohu	304
I. Pobožnost Františčina k tajemstvím a světcům Páně: a) Františka ctí vtělení a umučení Syna Božího	306
b) Františka uctívá nejsv. Svátost oltářní	311
c) Františka ctitelkou Marie Panny	316
d) Františka ctitelkou andělův a svatých	324
K. Františka ve všem s vůlí Boží se srovnává	327
L. Františka dobře užívá času svého	332
M. Františka vyhledává pravého pokoje	335
N. Františka dobře rozeznává hnutí srdce a ovládá je	336
O. Ušlechtilost povahy jeví se i v dopisech Františčiných	341
3. Poslední dnové Františky Slavatové	348
Doslov	360

